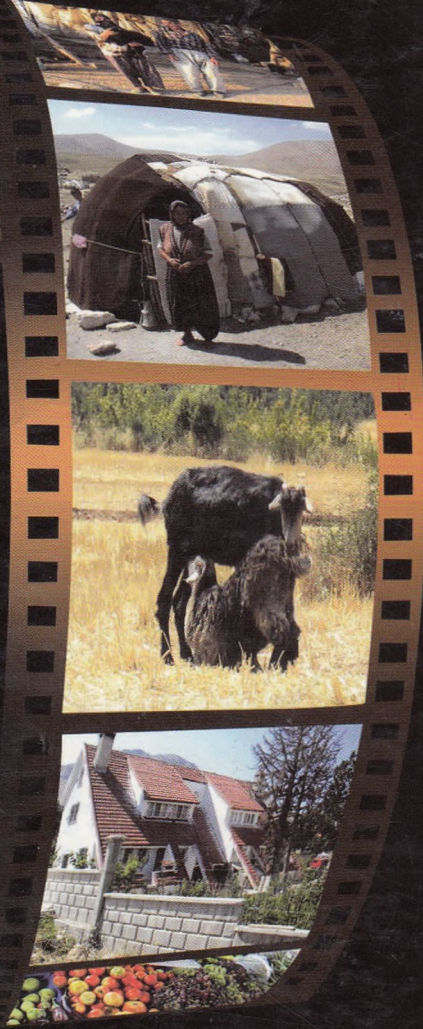




ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI No: 967
Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları No: 125
Araştırmalar Serisi No: 50

Fonksiyonel Değişim Sürecinde
ANTALYA
BEYDAĞLARI YAYLALARI



Yrd. Doç. Dr. Serhat ZAMAN

Erzurum - 2007



Atatürk Üniversitesi Yayınları

No: 967

Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları

No: 125

Araştırmalar Serisi

No: 50

Fonksiyonel Değişim Sürecinde

ANTALYA BEYDAĞLARI YAYLALARI

Yrd. Doç. Dr. Serhat ZAMAN

Araştırma Proje No: 2007-216

ERZURUM-2007

I. BASKI

Kapak Tasarım: Burcu ZAMAN

Baskı:

ESER OFSET MATBAACILIK

Saraybosna Cad. Altunalem Sitesi D Blok

Tlf : (442) 233 46 67-Erzurum

**Telif hakları yazara aittir. Yazarın izni olmadan yeniden yayımlanamaz,
çoğaltılamaz. Kaynak belirtilerek kitaptan alıntı yapılabilir.**

***Bu Araştırma Eseri Atatürk Üniversitesi Tarafından
Hakem Denetimli Olarak Yayımlanmıştır.***

ISBN: 978-975-01513-0-9

ÖN SÖZ

Antalya ve yakın çevresi her yıl yaklaşık olarak 4.5-5 milyon turiste ev sahipliği yapar. Söz konusu kitlenin önemli bir çoğunluğu kıyı kuşağına ve yaz aylarına yönelik turizm faaliyetlerine katılmaktadırlar. Dünyanın pek çok farklı bölgesinden Antalya kıyı kuşağına gelenlerin yanında, aynı dönemde kıyıdan uzaklaşan, dağlık alanlara yönelen bir nüfus kitlesi ve burada sürdürdükleri bir faaliyet kolu bulunmaktadır. Bu faaliyet kolu kültürel miras kaynaklarımız içinde son derece önemli bir yer tutan yaylacılık faaliyetlerinden başka bir şey değildir.

Antalya denilince genelde ilk akla gelen kıyı kuşağındaki yoğun turistik aktivitedir. Ancak Antalya'nın bunun dışında kalan dağlık alanları ve sahip olduğu potansiyel uzun yıllar dikkatlerden kaçmıştır. Antalya ili idari sınırları içinde elektrik, yol ve su gibi temel gereksinimlerin dahi geçtiğimiz birkaç yıl içinde ulaştığı yerleşmelerin var olduğu, Antalya'nın yerlisi olup ta hayatı boyunca denize girmeyen insanların bulunduğu (deniz sezonunda yaylada oldukları için) kanaatimizce çok az kişi tarafından bilinmektedir. Bu muhtemelen kamuoyunda oluşan Antalya imajı ile yakından ilgilidir.

Bu çalışmada Beydağları yaylacılığının bugünkü durumu, zaman içinde yaşadığı ve halen devam eden işlevsel değişimler ve yaylacılığın gelecekteki gelişim süreci üzerinde durulmuştur. Yaylalar ana fonksiyon gruplarına ayrılarak, her yayla grubundan seçilen örnek yayla yerleşmeleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Doktora çalışmamın bitmesini takip eden dönemde, beni orijinal tespitlerin ortaya çıkacağını umduğu Beydağlarında çalışmam için yönlendiren **Prof. Dr. Hayati Doğanay'a** akademik yaşantımın diğer aşamalarında olduğu gibi burada da teşekkür etmem gerekir.

Çadırlarında ve evlerinde bizi ağırlayan, yayla yollarında bizi durdurup, ısrarla evlerine davet eden, mülakat ve anketler esnasında bilim, eğitim ve bilim adamlarına verdikleri kıymet ile bizi

duygulandıran yöre halkına hangi şükran ifadelerini sunarak memnuniyetimizi bildirsek sanırım yetmeyecektir.

Çalışmanın eldeki duruma gelmesinde bazı kamu kurum ve kuruluş yetkililerinin dokümanter veri temini aşamasında önemli yardımları olmuştur. Hem kendilerine hem de kurumlarına içtenlikle teşekkür ederim.

Eserin oluşturulmasında görüşlerinden faydalandığım Prof.Dr. Halil Koca, Prof. Dr. Hakkı Yazıcı, Prof. Dr. Abdullah Köse, Prof.Dr. İbrahim Güner, Doç.Dr. Ünsal Bekdemir, Doç.Dr. Ramazan Sever, Doç.Dr. Çiğdem Ünal, Y.Doç.Dr. Yaşar Gök, Y.Doç.Dr. Ünal Özdemir, Y.Doç.Dr. İ.Fevzi Şahin'e ve Arş.Gör. Ogün Coşkun, Arş.Gör. Bayram Çetin, Arş.Gör. Namık Tanfer Altaş ve Arş.Gör Alperen Kayserili'ye içtenlikle teşekkür ederim.

Eserin Basımını gerçekleştiren Eser Ofset Matbaa çalışanları ve özellikle de Vedat Adıgüzel'e içtenlikle teşekkür ederim.

Çalışmamın arazi gözlemleri boyunca benden yardımlarını esirgemeyen aileme ve başta saha gözlemleri olmak üzere çalışmanın bütün aşamalarında büyük özveriyle yanımda olan coğrafya öğretmeni eşim Nilgün Zaman'a teşekkürü bir borç saymaktayım.

Eldeki çalışmayı Bilimsel Araştırma Projeleri kapsamında destekleyen Atatürk Ünivesitesi Rektörlüğü ve Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi yönetimine ayrıca teşekkür ederim.

Yrd.Doç. Dr. Serhat ZAMAN
Ağustos 2007-Erzurum

ÖN SÖZ	I
İÇİNDEKİLER	III
GİRİŞ	1
1. Araştırma Sahasının Yeri ve Sınırları.....	1
2. Araştırmanın Amacı.....	6
3. Araştırmada Kullanılan Yöntemler.....	10
4. Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi ve Yaylaların Fonksiyonları Üzerine Düşünceler	13
I. BÖLÜM	26
COĞRAFİ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ VE YAYLACILIK FAALİYETLERİ İLE ETKİLEŞİMİ	26
1.1. Yaylacılığı Hazırlayan Doğal Çevre Özellikleri	26
1.1.1. Jeomorfolojik-Jeolojik Özellikler	26
1.1.2. İklim Özellikleri-yaylacılık etkileşimi.....	43
1.1.3. Bitki Örtüsü Özellikleri.....	58
1.1.4. Hidrografik özellikler ve yaylacılık etkileşimi.....	79
1.1.5. Toprak özellikleri	93
1.2. Yaylacılığı Hazırlayan Beşeri Coğrafya Özellikleri	96
1.2.1. Beydağları yaylaları ile etkileşimde bulunan yerleşmelerin nüfus özellikleri.....	96
1.2.2. Beydağları ve çevresinin yerleşme coğrafyası özellikleri.....	103
1.2.2.1. Beydağları çevresinin yerleşme tarihi	103
1.2.2.2. Sürekli yerleşmeler.....	107
1.2.2.2.1. Köy yerleşmeleri	107
1.2.2.2.2. Kasaba yerleşmeleri	108
1.2.2.2.3. Şehir yerleşmeleri.....	109
1.2.2.3. Dönemlik (Sezonluk) yerleşmeler.....	111
1.2.3. Ekonomik Coğrafya Özellikleri.....	114

II. BÖLÜM.....	118
BEYDAĞLARI YAYLALARI.....	118
2.1. Yaylaların Dağılışı.....	118
2.2. Yaylacılık takvimleri.....	127
2.3. Yaylaların fonksiyonları	130
2.4. Yayla konutları.....	136
III. BÖLÜM	147
FONKSİYONLARINA GÖRE BEYDAĞLARI YAYLALARI.....	147
3.1. Hayvancılık ekonomisine dayalı geleneksel (klasik) yaylalar ve yaylacılık	147
3.1.1. Elmayanı (Kocapınar) Yaylası	150
3.1.2. Yazır-Beydağı Yaylası.....	161
3.1.3. İmecik-Beydağı Yaylası	170
3.1.4. Kartal Yaylası	182
3.2. Zirai faaliyetlere dayalı (ekip-biçme-ekip-dikme- özellikle sebze üretimine yönelik) yaylalar ve yaylacılık faaliyetleri.....	188
3.2.1. Sinandeğirmeni Yaylası.....	193
3.3. Rekreasyon amaçlı yaylalar ve yaylacılık	202
3.3.1. Kırsal yerleşmelerdeki nüfus tarafından kullanılan sayfiye yaylaları ve yaylacılık faaliyetleri.....	206
3.3.1.1. Fesliken (Fesleğen-Üç köy) Yaylası.....	207
3.3.1.2. Elmelik (İlmelik) Yaylası.....	222
3.3.1.3. Karçukuru Yaylası	233
3.3.1.4. Kumluca-Beydağı Yaylası	242
3.3.1.5. Söğütuması (Gardıç) Yaylası.....	250
3.3.1.6. Göllü Yaylası	256
3.3.1.7. Avlan Yaylası	259
3.3.2. Kent yerleşmelerinde yaşayan nüfus tarafından kullanılan rekreasyon yaylaları ve yaylacılık faaliyetleri.....	267
3.3.2.1. Saklıkent yaylası.....	271

3.3.2.2. Ördübek yaylası	284
3.3.2.3. Karagöl yaylası	292
3.3.2.4. Moryer yaylası.....	302
3.3.2.5. Yazır yaylası.....	308
3.3.2.6. Geyikbayırı yaylası	316
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	321
KAYNAKÇA.....	327
BEYDAĞLARI YAYLALARINDA KULLANILAN BAZI TERİMLER:	346
EKLER.....	348
ÇALIŞMADA UYGULANAN ANKETLER	348
Ek 1. Rekreasyonel-Sayfiye Amaçlı Kullanıma Yönelik Yaylalar ve Yaylacılık İçin Uygulanan Anket Soruları.....	348
EK 2. Hayvancılık Amaçlı Kullanıma Yönelik Yaylalar ve Yaylacılık İçin Uygulanan Anket Soruları.....	352
EK 3. Zirai Üretim (Sebze Üretimi) Amaçlı Yaylacılık İçin Uygulanan Anket Soruları	359
DİZİN.....	362

GİRİŞ

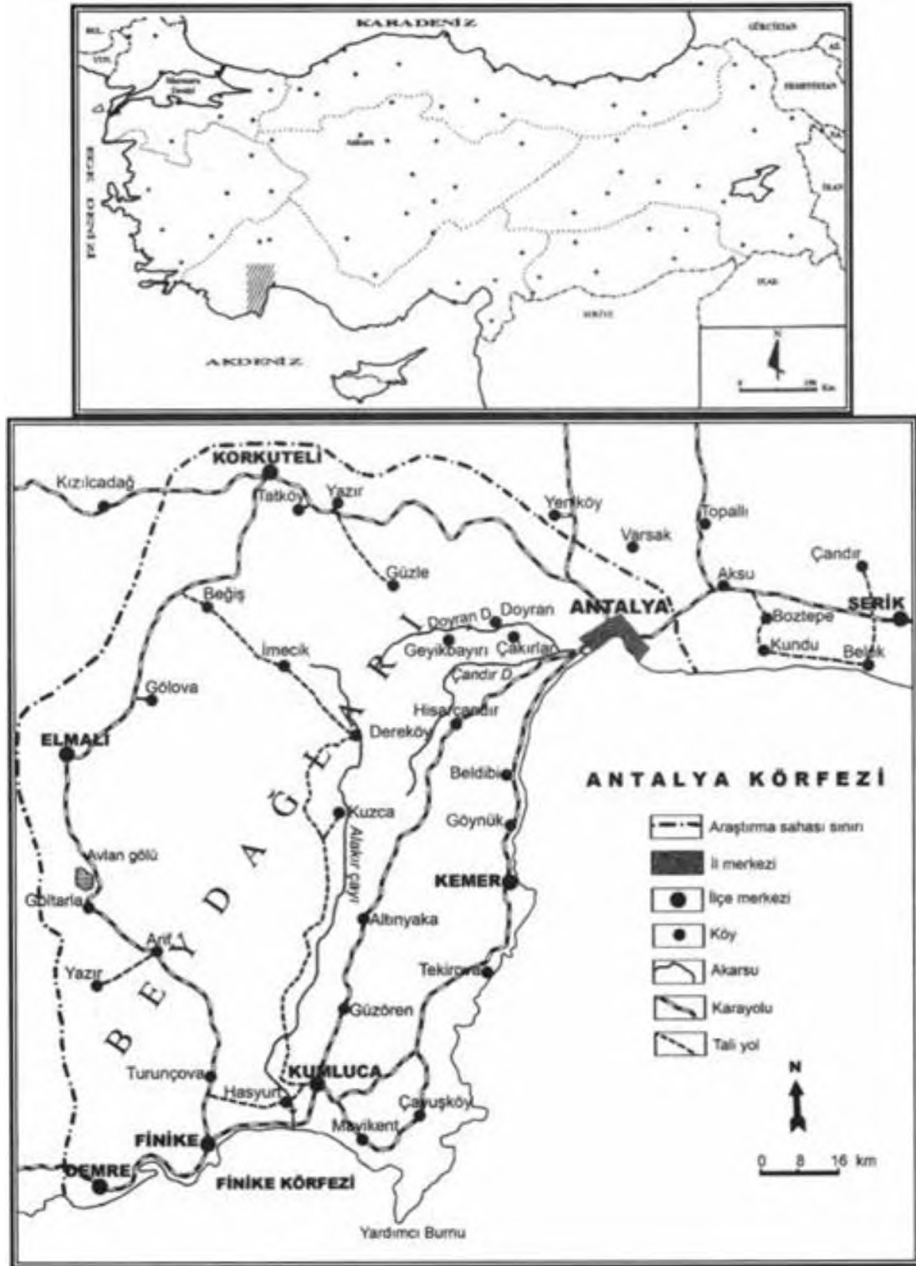
1. Araştırma Sahasının Yeri ve Sınırları

Araştırma sahası olarak belirlenen Beydağları, Akdeniz Bölgesi'nin Antalya Bölümü'nde yer alır. İncelenen alan, söz konusu bölümün Teke ve Antalya yörelerinde ve çoğunlukla da Teke yöresi sınırları içinde kalmaktadır. Araştırmanın yapıldığı Beydağları, Antalya körfezinin batı kıyıları boyunca genel hatlarıyla kuzeydoğu-güneybatı yönünde bir uzanış sergiler. Sıradağ şeklinde uzanan bu dağlık alan, güneyde Finike körfezi, kuzeyde ise Göller yöresine doğru sokulmuştur.

Yayla yerleşmeleri ve yaylacılık faaliyet alanlarının dağılışı gösterdiği bu yüksek dağlık saha, yakın çevresinden belirgin doğal sınırlar ile ayrılır. Bunlar doğuda Antalya Körfezi, batıda Elmalı polye ovaları ve güneyde Finike Körfezi'dir (Şekil 1).

Yaylacılık faaliyetine sahne olan yerleşmeler, yaylalar ve bir bütün halinde Beydağları, Antalya ili yönetim sınırları içinde kalır. Söz konusu dağlık alan kuzeyde Korkuteli, güneyde Kumluca, Finike ve Kemer, batıda Elmalı ve doğuda Antalya Merkez İlçe ile çevrelenmiştir (Şekil 1).

Araştırmaya konu olan Beydağlarını genel hatlarıyla birbirine paralel uzanışlı iki sıradağ şeklinde ele almak mümkündür. Bu iki yüksek saha, Finike körfezinde denize ulaşan Alakır Çayı tarafından belirgin bir şekilde ayrılmaktadır. Bunların ilki, Antalya körfezi ile Alakır Çayı vadisi arasında uzanan kıyı sıradağları, ikincisi ise Elmalı ovası ile Alakır çayı vadisi arasında kalan ve nispeten daha yüksek Asıl Beydağları sistemidir. Beydağları üzerinde bulunan yaylaların önemli bir bölümü, Alakır Çayı vadisi ile Antalya Körfezi arasındaki dağlık sahada konumlanmışlardır. Dolayısıyla eldeki araştırmada detaylı olarak incelenen yayla yerleşmelerinin büyük çoğunluğu söz konusu sahada yoğunlaşmıştır.



Şekil 1. İnceleme alanının lokasyonu.

Çalışma sahası yalnızca dağlık alanlardaki yayla yerleşmeleri ve yaylacılık faaliyet alanları ile sınırlı değildir. Nitekim söz konusu faaliyetler zaman içinde mekân değişimi temeline dayandığı için kış aylarının geçirildiği kışlak sahaları da bu çok yönlü faaliyet alanının sınırları içine alınmıştır. Korkuteli ve Elmalı gibi iç kesimde bulunan yerleşmeler tarafından kullanılan yaylalar bir kenara bırakılırsa, araştırma kapsamında incelenen yayla yerleşmelerinin büyük bir çoğunluğu, kıyı sahası ile etkileşim halindedir. Bu haliyle kıyı kuşağında ve iç kesimde yer alan bazı yerleşmeler de araştırma sahası içinde ele alınmıştır.

İnceleme alanındaki yayla yerleşmeleri 570 m ile 2080 m yükseltileri arasında yer alırlar. Ancak bu faaliyete konu olan bazı yerleşmeler kıyı kuşağında yer alırken, yaylacıların faydalandığı otlak alanlarında yükselti 2500 m ye yaklaşmaktadır. Bu yüzden araştırmanın dikey sınırının yaklaşık olarak deniz seviyesi ile 2500 m arasında değiştiği söylenebilir.

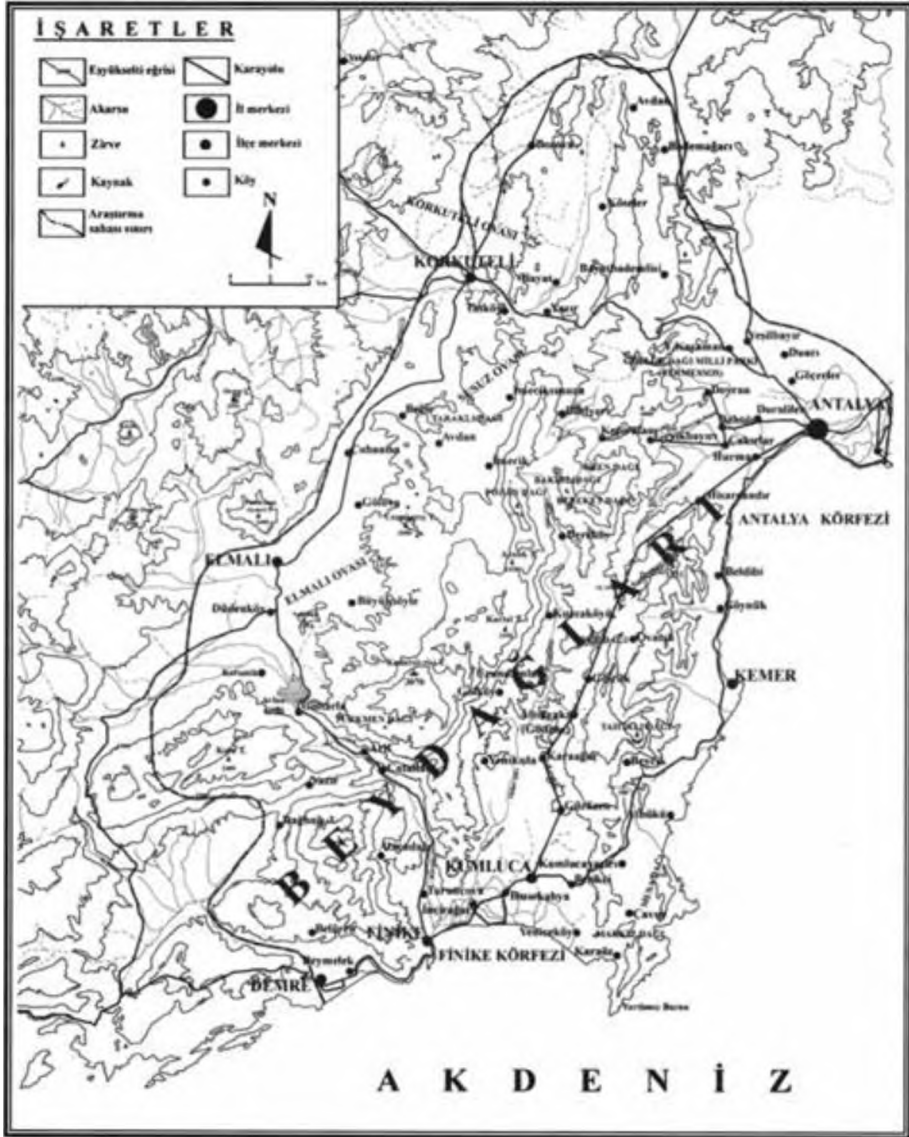
Araştırma alanı olarak belirlenen Beydağları, Toros Dağları'nın Batı Toroslar bölümünde yer alır. Antalya Körfezini batı ve doğudan bir yay gibi çevreleyerek Göller Yöresine doğru sokulan Batı Toroslar, kıyı gerisinde bir set şeklinde kademeli olarak yükselirler. Antalya Körfezi batısında kıyı gerisinde başlayarak batıya doğru yükselen dağlık alan genel olarak Beydağları ismini almıştır. Yayılış alanı son derece geniş bu dağlık alan (KD-GB yönünde yaklaşık olarak 120 km uzanır) kendi içinde belli başlı önemli yükseltilere sahiptir. Bunlar Tahtalı Dağı (2366 m), Bakırlı Dağı (2547 m), Teke Dağı (2155 m), Bereket Dağı (2519 m), Eren Dağı (2422 m), Şalbalı Dağı (2500 m) ve Asıl Beydağı (Kızlarsivrisi tepesi 3070 m)'dır (Şekil 2).

İnceleme alanındaki akarsular ve sahadaki birçok karstik kaynağın aşındırma faaliyetleri sonucu derince yarılmış birçok vadiye sahip olan bu yüksek alanlar zaman zaman 3000 m.ye ulaşmakta (Kızlarsivrisi tepesi 3070 m) ve bir bütün olarak Beydağları adını taşımaktadır.

Yukarıda sınırları genel hatları ile belirlenmeye çalışılan araştırma sahasında, bugün bazıları farklı işlevlere sahip 30 yayla yerleşmesi yer alır. Beydağlarındaki yaylalar ve sahada sürdürülen yaylacılık faaliyetleri zaman içinde bazı önemli değişiklikler geçirmiştir. Bu süreçte bazı yaylalar yeni işlevler kazanarak dönüşüme uğramış, bazıları geleneksel yapılarını korumuş, bazıları da yeni yayla yerleşmeleri olarak ortaya çıkmıştır.

İnceleme alanındaki yaylacılık faaliyetlerine başta Antalya Merkez İlçe yönetim alanı içindeki yerleşmeler olmak üzere, Finike, Kemer, Serik, Kumluca, Korkuteli ve Elmalı ilçelerinden gelen nüfus katılmaktadır. Ayrıca Antalya dışından gelen belli bir nüfus kitleside vardır ki bunlar daha çok rekreasyonel amaçlarla bu faaliyetin içinde yer alırlar. Bunlara çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak yer verilecektir.

Sahada yaylacılık faaliyetlerine katılan yerleşme sayısı 41'dir. Bunların 24'ü kıyı kuşağında, 17'si ise, iç kesimlerde konumlanmıştır. İnceleme alanındaki yaylalar daha çok Beydağlarının güney ve doğusundaki yerleşmeler tarafından kullanılmaktadır. Bunda söz konusu yerlerin iklim özelliklerinin bu çevredeki nüfusu yaylacılık faaliyetlerine yönlendirmesi başlıca nedenlerden biri olarak gösterilebileceği gibi, bu çevrenin aynı zamanda yoğun nüfus sahaları olması da özellikle yaylacılık faaliyetinin yaygınlaşmasında etkili olmuştur.



Şekil 2. Beydağları ve yakın çevresinin topografya haritası

2. Araştırmanın Amacı

Temelde insan ve onun çevre ile etkileşimini çeşitli yönleriyle inceleyerek, mekânsal farklılıkları neden, sonuç ilkeleri doğrultusunda ele alan ve bunların yeryüzündeki dağılımlarını ortaya koyan coğrafya ilminin araştırma alanı son derece geniştir. Söz konusu etkileşimin dikkat çekici izlerinin gözlendiği yaylacılık faaliyetleri de birçok yönüyle bu bilimin araştırma alanı içinde kalır. Doğal ortam-insan etkileşimi, nüfus, yerleşme, ekonomik faaliyetler, arazi kullanımı ve mekânlar arası farklılıklar... gibi yönleri, bunlardan yalnızca birkaçı olarak burada hatırlanabilir. Farklı bilimlerin araştırma alanına giren yaylacılık faaliyetleri, bu ve benzer özellikleri nedeniyle coğrafi bakış açısı ile de incelenmesi gereken bir çalışma konusudur.

Anadolu'da yüzyıllardır sürdürülen ve milli kültürümüz ile adeta özdeşleşmiş olan bu faaliyet kolu, tarihi süreç içinde uğradığı bir takım değişikliklere rağmen, bugün geniş bir etki alanına sahiptir. Yaşadığı yapısal değişimlere karşın söz konusu faaliyetin sürdürüldüğü alan gün geçtikçe genişlemekte ve bu faaliyete katılan nüfus miktarı da artmaktadır. Klasik amaçlarla kullanılan birçok yayla alanı günümüzde yeni amaçlara hizmet eder hale gelmiştir.

Yaylacılık yalnızca kışlaklar ile yayla alanları arasındaki karşılıklı etkileşimden ibaret değildir. Bu faaliyet kolunun ülke, bölge ve hatta Dünyadaki gelişmelerden kolaylıkla etkilendiğini ifade etmek mümkündür. Uzun yıllardır yaylalara nüfus gönderen her hangi bir yerleşmenin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda yaşayacağı değişimler, sürdürülen yaylacılığa yansıyabilmektedir. Bu değişim ve gelişmeler en belirgin olarak kentleşme sürecinden etkilenmektedir.

Kentleşme ve buna bağlı olarak hızlanan kentlileşme süreci, yaylalardaki etkinliklerin uzun yıllardır süregelen yapılarını etkilemiş, nüfusun talep ettiği yönde yeni fonksiyonlar kazanmasına yol açmıştır. Toprağa bağlı ekip-dikme ve ekip-biçme faaliyetleri ile geçimlerini sürdüren önemli sayıdaki nüfus kitlesinin yerini, tarım dışı ekonomik uğraşlarda çalışan insanlara bırakması, kısa bir süre de olsa yaylalar ve

yaylacılığın zamanla ortadan kalkacağı yönünde kanaatler oluşmasına yol açmıştır. Böyle olmakla birlikte bu görüş kısa süre içinde geçerliğini yitirmiştir. Çünkü yüzyıllardır dağlar ve yaylalardan faydalanan insanların buralara karşı ilgisi, amaçları tarihi alışkanlıklardan farklı olsa da yine devam etmiştir. Ancak hem yaylalar ve hem de sürdürülen yaylacılık faaliyetlerinin köklü bir değişim yaşadığı buna karşın yaylacılık faaliyetlerinin devam ettiği de bir gerçektir.

Üzerine yapılan tanımların birçoğunda hemfikir olunduğu gibi büyük ölçüde ekonomik bir yaşam sahası olan yaylaların bir kısmı, günümüzde eğlenme-dinlenme, sıcak ve nemli hava koşullarının yaşandığı ortamlardan uzaklaşma, prestij güdülerini tatmin etme (örneğin, villa tipi yayla konutları veya ikinci evler, dağ evleri konutlar inşa ederek) gibi amaçlar doğrultusunda yeni işlevler kazanmıştır.

Bu çok yönlü ve etki alanı oldukça geniş faaliyet kolu üzerine araştırma yapan coğrafya bilimi araştırmacılarının sayıları gün geçtikçe artmaktadır. Ancak yaylacılığın hem alansal genişliği hem de geniş etki sahası dikkate alındığında, yapılan araştırmaların sayıca yetersiz olduğu; bu alanda yapılacak saha araştırmalarının yaylalar ve yaylacılık ile ilgili envanterin oluşmasına katkı sağlayacağı açıktır. Yalnızca yaylacılık kültürü bile üzerine onlarca araştırma yapılabilecek genişlikte bir çalışma sahasıdır. Çünkü yaylacılık faaliyetleri bir bütün olarak düşünüldüğünde, içinde inanç, gelenek ve görenekler, yerleşme yapısı, bilgi, sanat, davranış ve yaşayış gibi pek çok kültürel öğeyi barındırır.

Türk tarihi ve yerleşme kültüründe özel ve bir o kadar da önemli bir yer tutan yaylacılık faaliyetlerinin ülkemizde yoğun olarak sürdürüldüğü yerlerden birisi de kuşkusuz Toros Dağları ve yakın çevresidir. Bilindiği üzere söz konusu dağlık alan ülkemizin güneyini bir bütün halinde kat ederek doğuda ülke sınırlarımızı aşar. Yükseltisi yer yer 3000 m.yi aşan bu yüksek dağlık alan özellikle kıyı kesiminden birçok yönüyle ayrılır. Başta doğal ve beşeri çevre elemanlarına

yansıyan söz konusu farklılığı birçok yönleriyle gözlemlemek mümkündür.

Kendi içerisinde Batı, Orta ve G.Doğu şeklinde üç kısma ayrılan Toros dağları, Anadolu'da sürdürülen yaylacılık faaliyet türlerinin birçoğunun kolaylıkla gözlenebileceği ender alanlardandır. Konar-göçer kültürün köklü izlerinin bulunduğu Toros Dağlarında, *göçebe çobanlık* ve *yarı göçebelik* gibi özgünlüğünü pek kaybetmemiş faaliyetler ile modern toplumun talepleri doğrultusunda ortaya çıkan *sayfiye amaçlı yaylalar* birbirine son derece yakın mekânlarda kolaylıkla gözlenebilir.

Toros Dağlarında yaylalar ve yaylacılık faaliyetlerinin yoğunluk kazandığı yerlerden birisi de eldeki araştırmaya konu olan Beydağları ve yakın çevresidir. Antalya körfezi batısındaki bu dağlık saha, başta Antalya ovaları olmak üzere kıyı kuşağı ve yakın çevresinden birçok yönüyle ayrılır. Tarım alanlarını kısıtlaması, yerleşmelerin yatay gelişimlerine engel olması ve kıyı kesiminden belirgin çizgilerle ayrılan doğal çevre özellikleri bile bu yüksek dağlık sahanın önemini azaltmamıştır. Aksine başta Antalya kenti olmak üzere, çevre yerleşmelerin birçoğu bu dağlık alana karşı özel bir ilgi duymaktadır. Söz konusu ilgi temelde coğrafi nedenlere dayalıdır. Bunlara çalışmada sık sık değinilecektir.

Buraya kadar yaptığımız genel açıklamalardan sonra bizi Beydağlarında yaylacılık araştırmaları yapmaya yönlendiren başlıca etmenleri genel hatları ile şu şekilde sıralamak mümkündür:

♦Beydağlarında yer alan 30 yayla yerleşmesi ve bu çevrede sürdürülen yaylacılık faaliyetlerinin mevcut durumlarını tespit etmek,

♦Çalışma sahasındaki yaylalar ve yaylacılık etkinliklerini sınıflandırmak,

♦İnceleme sahasının coğrafi çevre özellikleri ile yaylalar ve yaylacılık faaliyetleri arasındaki etkileşimi incelemek,

♦ Beydağlarında sürdürülen yaylacılık faaliyetlerinin tarihi süreç içindeki gelişimi ve değişimini sorgulamak ve buna neden olan coğrafi etmenleri saptamak,

♦ Yakın geçmişte ortaya çıkan yaylaların kuruluş ve gelişme koşullarını ele almak,

♦ Yaylacılık faaliyetlerine katılan devamlı yerleşmelerdeki ekonomik ve toplumsal değişimlerin yaylaların işlevleri üzerindeki etkilerini tartışmak,

♦ Sahadaki yayla yerleşmelerini ayrı ayrı inceleyerek, kuruluş, gelişme, fonksiyonları ve sorunları gibi başlıca özelliklerini ortaya koymak,

♦ Yaylalar ve yaylacılık etkinliklerinin bundan sonraki seyrini ve gelişme olanaklarını ortaya koyarak öngörülerde bulunmak... bu çalışmanın öncelikli amaçları arasındadır.

Beydağları yaylaları ve bu çevrede sürdürülen yaylacılık faaliyetleri, ayrıntılı olarak ilk kez bu çalışmada ele alınmıştır. Eldeki çalışma yalnızca sahadaki yaylaların etüdü ile sınırlı kalmayıp, özellikle kentli nüfus ve onun taleplerinden kaynaklanan işlevsel değişimleri de ele aldığından, yaylacılık çalışmalarına farklı bir boyut kazandırma heyecanı taşımaktadır.

Bugüne kadar bu konuda yapılan çalışmaların hemen hepsinde çok önemli olduğunu düşündüğümüz bazı saptamalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan birisi olan *Türkiye’de Yaylacılık Araştırmaları* adlı eserde Prof. Dr. Cemal Arif Alagöz bir cümle ile bu alanda mevcut olduğu düşünülen sorunu şöyle özetlemiştir: *Gerek kapsamı, gerekse ekonomik sonuçları bakımından önemi açık olan bu faaliyete şimdiye dek Türkiye Coğrafyasında alması gereken yer verilememiştir.* Bu görüşe bütünüyle katılmakla birlikte, ülkemizde yayla ve yaylacılık alanındaki coğrafya çalışmalarının sayıca arttığını da mutlulukla belirtmek gerekir. Ancak daha önce de ifade edildiği üzere, söz konusu faaliyetin ülkemizdeki

lanı ve etki sahası göz önüne alındığında, daha çok çalışma yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu çalışmanın gerçekleştirilme düşüncesinin oluşmasında yukarıda kısaca özetlenen kaygılar önemli bir itici güç olmuştur.

Araştırma konusu ve saha ile ilgili daha önce yapılan bilimsel çalışmalar, eldeki çalışmanın oluşturulmasına önemli katkılar yapmıştır. İnceleme alanı ve kavramsal çerçevenin kendine özgü yapısı nedeniyle coğrafya dışında diğer bilim alanlarında yapılmış çalışmalardan da sıkça faydalanılmıştır.

3. Araştırmada kullanılan yöntemler

Coğrafya mekânsal ilişkiler üzerinde yoğunlaşan, dinamik bir bilimdir. İnsan-çevre etkileşim sistemini, esas olarak, zaman içinde mekân açısından ele alır (Özgüç, 1994:1). Bu araştırmaya konu olan Beydağları yaylaları ve yaylalardaki işlevsel (fonksiyonel) değişimler, Beşeri ve Ekonomik Coğrafya'nın ilkeleri doğrultusunda ele alınmıştır. Çalışmada coğrafya ilminin temel araştırma yöntemleri ile birlikte yerleşme coğrafyası ve turizm coğrafyası uzmanlık alanlarının kendine özgü ilke, araştırma yöntemleri ve ifade teknikleri de kullanılmıştır.

Beydağlarındaki yaylalar ve yaylacılık faaliyetleri ile bunların zaman içinde yaşadığı işlevsel (fonksiyonel) değişimin ele alındığı bu çalışma, genel anlamda bir saha araştırması niteliği taşır. Saha araştırmalarına ilişkin ayrıntılara geçmeden önce, çalışmanın eldeki duruma gelme aşamaları ve kullanılan yöntemler hakkında kısa bilgiler vermek yerinde olacaktır.

Saha araştırmaları üzerine temellendirilen bu çalışma arazi gözlemleri ve titizlikle sürdürülen büro çalışmaları ile desteklenmiştir. Bu süreçte araştırmanın konusu, yeri, sınırları, gerekçesi, hedefleri ve içeriği belirlendikten sonra, saha ve konu ile ilgili kapsamlı bir literatür araştırması aşamasına geçilmiştir.

Coğrafya araştırmalarında, bu ilmin doğası gereği zaman zaman farklı bilim alanlarına ait çalışmalardan yararlanılır. Araştırmanın

kavramsal ve alansal genişliği bizi farklı kaynakları taramaya yönlendirmiştir. Çalışma konumuz olan yaylacılık faaliyetleri multidisipliner bir çalışma alanına sahip olduğundan tarih, sosyoloji, turizm, ekonomi ve jeoloji gibi farklı bilim dallarına ait çalışmalardan da zaman zaman faydalanılmıştır.

Çalışma sahası olan Beydağları, alansal genişliği nedeniyle farklı yerleşmelerin sınırları içinde kalmıştır. İnceleme sahası olarak seçilen Beydağları üzerindeki yayla yerleşme sayısı 30 dolayındadır. Çalışma sürecinde bu yaylaların tamamına gidilmiştir. Ancak, bazı yayla yerleşmelerinin kullanılış amacı, işlevsel (fonksiyonel) değişim süreci, kullanan nüfusun ikamet ettiği yerleşmeler, doğal çevre unsurları gibi birçok özellikte pek çok benzerlik göze çarpmıştır. Buna rağmen, bu birbirine benzeyen yaylaların çoğunluğu, dikkat çekici sonuçlara ulaşılabileceği düşüncesiyle ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ancak bazı yayla yerleşmeleri benzer sonuçlar verdiği ve ait olduğu fonksiyonel sınıflamada diğer yaylalarla birlikte ele alındığı için yalnızca genel bilgiler verilerek incelenmiştir. Benzer örnekler çoğunlukla benzer sonuçlar verirler (Doğanay, 2002:7) düşüncesinden hareketle çalışmada örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda örneklem grubu geniş tutularak 18 yayla yerleşmesi ayrıntılı olarak çalışmanın hedefleri doğrultusunda ele alınmıştır. Seçilen örneklem sayısının araştırma sahası hakkında genel izlenim verecek miktarda yani büyük grup (araştırma sahası) sayısı ile orantılı olması gerekmektedir. Çalışmamızda bu oran %60'lara ulaşmıştır.

Beydağlarındaki yaylalar ve yaylacılık faaliyetleri üzerine sürdürülen bu çalışmada, birçok saha çalışmasında, zaman zaman karşılaşılabilen bazı güçlükler de yaşanmıştır. Bunlar özellikle saha gözlemleri ve veri toplama aşamalarında olmuştur. Yaylaların uzun yıllara ait istatistikî verilerinin bulunmayışı, sürdürülen ekonomik faaliyetlerin genel olarak kayıt altına alınmayışı, yaylacılığın doğası gereği sürekli mekân değişiminin yaşanması, turistik işlev kazanan yaylalarda konutların çoğu zaman boş olması veya bu nitelikteki

yaylalarda mülakatlara katılım oranının düşüklüğü... gibi nedenler bunlardan yalnızca birkaçı olarak burada hatırlanabilirler.

Az önce belirtilen belli başlı nedenlerden dolayı zaman zaman düğümlenen çalışma süreci, yerinde yapılan görüşmeler ve birçok bilgiye ulaşmamıza yardımcı olan anket formları aracılığıyla sürdürülmüştür.

Sosyal bilimlerde ve dolayısıyla coğrafya ilmi çalışmalarında başlıca veri toplama yöntemlerinden birisi olarak kabul edilen anket formu (yarı yapılandırılmış nitel görüşme aracı), daha önce yaylacılık üzerine yapılan araştırmalarda kullanılan sorular ile tarafımızdan hazırlanan soruların birleştirilmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Çalışmada her fonksiyon grubu için ayrı ayrı anket formları hazırlanmış ve amaca uygun sorular geliştirilmiştir. Hazırlanan anketlerin örneklem grubunun tamamı ile bazı yaylacı köylerde uygulanmasına özen gösterilmiştir. Böylece anketin uygulanması esnasında oluşabilecek *kapsam hatasının* en aza indirilmesi hedeflenmiştir.

Uygulama sürecinde anket soruları, mülakat anında doğrudan yayla sakinlerine okunarak tarafımızca işlenmiştir. Bu şekilde gerçekleştirilen anket uygulamalarında soruları soran kişi anketi yönettiğinden, elde edilecek sonucun kalitesi üzerinde büyük etki sahibidir (Baş,2005:16). Soruların okunuşu sırasında anketi uygulayanlar yönlendirici olabilmekte ve bu da verilen yanıtların güvenilirliğini kısmen azaltabilmektedir. Böyle olmakla birlikte anketlerin yerinde ve bire bir uygulanışının, telefon, posta ve diğer anket uygulama şekillerine göre çok daha güvenilir olduğu görüşündeyiz. Çünkü bu çalışmada anketlerin uygulandığı kitle son derece hareketli olduğundan, anket formları bazen hayvan sürülerinin içinde, bazen süt sağımı esnasında, bazen dağlık alanda yürüyüş halindeyken, bazen yaylacıların bir araya geldiği taziye evinde veya çadırında ve sonuç olarak çoğunlukla arazide işlenmiştir. Bu gibi arazi çalışmalarında anketlerin posta ya da telefon aracılığıyla uygulanmasının sağlıklı sonuçlar vermeyeceği düşünülmektedir.

Anket çalışmaları yaylacılık faaliyetine katılan nüfusun ikamet ettiği yerleşmelerde de uygulanmıştır. Köy yerleşmelerine ait nüfusun önemli bir bölümüne yaylalarda ulaşılabilirdi için anketler kolaylıkla uygulanabilmiştir. Ancak büyük yerleşmelerde uygulama (Antalya, Elmalı, Kumluca, Finike, Korkuteli) örneklem grupları olarak, muhtarlarla görüşmeler yapılarak ya da yalnızca yayla alanındaki nüfus ile görüşülerek gerçekleştirilebilmiştir.

Buraya kadar genel hatlarıyla özetlenen süreçlerin tamamlanmasından sonra büro çalışmalarına geçilerek elde edilen veriler çalışmanın amaçları yönünde düzenlenmeye başlanmıştır. Bu süreçte anket formları aracılığıyla elde edilen veriler çözümlenip yorumlanarak, tablo ve haritalara aktarılmıştır. Ayrıca sahada yapılan görüşmeler, amaca uygun olarak çekilen fotoğraflar ve video kayıtları, hazırlanan dağılım haritaları ve grafikler metin içinde ilgili bölümlere yerleştirilmiştir.

4. Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi ve Yaylaların Fonksiyonları Üzerine Düşünceler

Çalışmanın bu aşamasında, araştırma konusunu oluşturan yaylacılık faaliyetleri ve yayla yerleşmeleri ile ilgili temel terim ve tanımlar ile bunların geleneksel yapılarını değişime zorlayan faaliyetlerin başlıca özelliklerine yer verilecektir.

Bu başlıklar altında yayla tanımları, yerleşme coğrafyası içinde yaylalar, ekonomik faaliyet kolu olarak yaylacılık ve yaylacılık uygulanış şekilleri ele alınacaktır.

Daha önce de ifade edildiği üzere yaylalar ve yaylacılık faaliyetleri ülkemizin kültürel ve ekonomik yaşamında özel ve bir o kadar önemli bir yer tutar. Bu nedenle bu konu üzerine pek çok tanım yapılmıştır. Hemen belirtmek gerekir ki yaylalar ve yaylacılık faaliyetleri bir tanım içine sığdırılamayacak kavramsal genişliğe sahiptir. Bu nedenle, yapılan tanımlarda genelde bu faaliyet kolunun bir özelliği ön plana çıkarılmıştır. Şimdi bu tanımların başlıcalarına göz atalım;

Dağlık, yüksek bölgelerde, kışın hayat şartları güç olduğu için boş bırakılan, yazın havası iyi ve serin olan, hayvan otlatma ve dinlenme yeri (TDK Türkçe Sözlük, 2005:2159).

Yay; yaz, sıcak mevsim. Yaylak; yazı geçirmek için çıkılan yüksek yer, yayla. Yaylamak-yazlamak; yaylalarda yaz mevsimini geçirmek (TDK Tarama Sözlüğü, 1983:240).

Fiziki coğrafya terimi olarak akarsularla derin bir şekilde yarılmış, parçalanmış fakat üzerinde düzlüklerin belirgin olarak bulunduğu yeryüzü şekli (İzbirak, 1986:339). Beşeri coğrafya terimi olarak ise, yazın çıkılıp, yerleşilen yüksek ve serin yer, bir geçici yerleşme şekli, ekonomik faaliyet alanı (Doğanay, 1997:273), yılın belirli bir süresinde hayvan otlatmak, ziraat yapmak ve geçiminin sağlanmasında menfaat temin eden her türlü işte çalışmak, hatta dinlenmek için çıkılan veya gidilen, köyün hayat sahasının dışında kalan, çoğu zaman köyün ortak mülkiyeti olan, köyden ayrı ve çok zaman pek uzak olmakla beraber, sosyo-ekonomik bağlarla tamamen köye bağlı bir mahal veya köyün esas geçim sahasına ekli ikinci bir bölümü olarak tanımlanabilir (Tunçdilek, 1964:17).

Yayla, eski Türkçede yaz mevsimi anlamına gelen “Yay” kökü ile hayvanları açıkta ve dağınık olarak otlatmak manasını da ifade eden “yaymak” mastarından türemiştir (Alagöz, 1993:1).

Yayla, eski Türklerde yazları oturulan yer, yani yaylak teriminin karşılığı olarak kullanılmıştır (Ögel, 1978:23).

Orhun kitabelerinde; yazları oturulan yer, hayvanların otlatıldığı yüksek düzlük ve dağlar anlamına gelir (Ögel 1978:23-24).

Yayla, hayvan yayılan (otlatılan) yer anlamındaki yaylak veya yaylağ'dan gelen bir sözcüktür. Yaz mevsiminde hayvanlarla çıkılarak bir süre kalınan dağ otlağıdır. Ancak her zaman çıkılan yerler olmayabilir. Tuz gölü çevresinde olduğu gibi inilen yerler de olabilmektedir (Sanır,2000:286).

Dağlık bölgelerde kışın geçilmesi güç, yazın ise serin olan yüksek yerlerdeki hayvan otlatma yerleri. *Yayla* kelimesi, İslamiyet öncesi eski

Türkçede şimdiki yaz anlamına gelen *yaz* kelimesinden gelmektedir. O zamanlar *yaz* kelimesi *ilkbahar* anlamına gelirdi. Böylece dört mevsim şunlardı: *Yaz, yay, güz ve kış* (İzbırak, 1992:339).

Yazın daha serin olduğu için gidilen, hayvan barındırılan dağlardaki düz alanlar. Genelde serin ve güzel havadar yer (Altaylı, 1994:1234).

Yayla Anadolu'da çok yaygın bulunan ve halen bazen bütün köy halkını, bazen köy sakinlerinden yalnız bir kısmını bazen de köyün yalnız çobanlarını içine alan, dağ ile ova tezadının yarattığı ve mevsimlerin ayarladığı ritmik hareketlerin gerçekleştirildiği, mevsimlik konak yerleri olarak tanımlanabilir (Tanoğlu, 1966:244).

Hayvanlarını otlatmak amacıyla, kurak geçen yaz mevsiminde sürülerin yükseklerle çıkarılıp, dağ sırtlarındaki yamaç ve düzlüklerde barındırılıp otlatılması, kışları da deniz kıyılarına veya ovalarda vadi içlerine inilmesi, yaylak ve kışlak terimlerinin doğmasına neden olmuştur (Darkot, 1968:131-132).

Bir yerleşim yeri ve ekonomik faaliyet alanı olarak ele alındığında yayla, farklı yerleşmelerde yaşayan, farklı sosyo-ekonomik yapıdaki grupların yılın belirli bir döneminde çıktıkları ve orada beşeri ve ekonomik faaliyetlerde bulundukları alan olarak tanımlanır (Emiroğlu, 1977:9).

Yayla sözcüğü, yazın çıkılıp yerleşilen yüksek ve serin yer, bir geçici yerleşme şekli, yaz mevsimi boyunca ahır hayvanlarını beslemek ve bazılarında tarım yapmak için yararlanılan ekonomik faaliyeti ifade eder (Doğanay, 1997: 273).

Yayla, şehir veya alçak bölge sakinlerinin, ekonomik bir fonksiyona sahip olmadan, dağda veya ormanda yazın ikamet ettiği çadır veya ev grupları anlamına geldiği gibi; yaz mevsimi boyunca ahır hayvanlarını beslemek ve nadir olarak da ziraat yapmak için faydalanılan ekonomik saha anlamına gelebilir (Sözer, 1972:35).

Genellikle kırsal nüfusun ek geçim sahaları ve yaz mevsiminde hayvancılık faaliyeti ve dinlenme amacıyla çıktıkları geçici yerleşmelerdir (Köse, 1997:229).

Köy ailelerinin devamlı yaşam sahalarının dışında kalmalarına rağmen, onların ortaklaşa mülkiyetinde veya hazineye ait olan yaylalar, sosyal ve ekonomik bakımdan köye bağlı, köy ekonomisinin tamamlayıcısı durumundaki ekonomik faaliyet bölgeleridir (Doğanay, 1997: 274).

Daha çok yüksek mahallerde yer alan yayla, tarım yapmak hayvan otlatmak ve bunların dışında kazanç sağlamak üzere gidilen, köyden ayrı, fakat köye sosyo-ekonomik açıdan bağlı, çoğunlukla köyün ortak mülkiyetinde olan geçici yerleşmeler olarak tanımlanabilir (Tunçdilek, 1964:16).

Yaylalar, devamlı yerleşmelerdeki bir kısım ailelerin ekonomik faaliyet bölgesi uzantıları olup, buralarda hayvan otlatmak, tarım yapmak ve hayvansal ürünler üretmek gibi ekonomik faaliyetler yapılır (Doğanay, 1997:273).

Buraya kadar yapılan tanımlardan, yaylaların genel olarak yazları çıkılan, hayvancılık faaliyetleri için oldukça elverişli ve çoğunlukla da kırsal yerleşmeler tarafından kullanılan yaşam sahaları olduğu anlaşılmaktadır. Ancak yaylacılığın zaman içinde yapısal değişimler geçirmesi, yeni yayla ve yaylacılık tanımlarının da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin, yaylaların yalnızca köyler ve kırsal kesim tarafından kullanılan ve çoğunlukla hayvancılık ekonomisine dayalı sahalar olduğu şeklindeki tanımlar genel geçerliğini kaybetmişlerdir. Çünkü bu tanıma uygun yayla alanları ve yaylacılık faaliyetleri halen bulunsa da, ülkemizdeki yaylaların önemli bir kısmı günümüzde köylerden çok kentlere ve kentlilere hizmet eder hale gelmiştir. Yine yaylaların kırsal yerleşmeler için ikinci bir ekonomik yaşam sahası olduğu yönündeki tanımlar günümüzde ülkemiz yaylacılığını bütün olarak izah edebilecek bir tanımlama değildir. Çünkü ülkemizde yaylaları talep eden nüfus kitlesinin profilinde son

zamanlarda önemli bir değişim yaşanmaktadır. Yaylalardan ekonomik fayda sağlayan nüfusa, günümüzde yaylalara para harcamaya giden önemli bir kitle katılmıştır. Söz konusu kitle zannedildiği gibi bütünüyle kentli değil, kırsal nüfustan da oluşabilmektedir.

Bu ve benzer nedenlerle çalışmamızın odak noktasını oluşturan yaylalar ve yaylacılık kavramları, yeniden tanımlanma ya da tanımların güncellenmesi zorunluluğu yaşamaya başlamıştır. Yaylalar ve yaylacılık ile ilgili yeni tanımlar yapılma ihtiyacı, yaylaların yeni işlevler kazanmasının bir sonucudur.

Ülkemiz, yaylacılığın birçok türünün aynı anda ve birbirine son derece yakın mekânlarda gerçekleştirildiği yerlerden birisidir. Bu çeşitlilik, temelde coğrafi çevre koşullarının sunduğu zenginliğin eseridir. Türkiye yaylalarını ve sürdürülen yaylacılık faaliyetlerini tek başlık altında ele almak, onu dar kalıplar içinde ve genellemeler yaparak açıklamaya çalışmak son derece güçtür. Türkiye’de sürdürülen yaylacılık faaliyetlerinin zenginliği kadar, bunların zaman içinde yaşadıkları işlevsel (fonksiyonel) değişim de göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Bu detaylara geçmeden önce, fonksiyon-işlev, yaylalarda fonksiyonel değişim gibi kavramları kısaca ele almakta fayda görülmektedir.

Fonksiyon, işlev ya da görev anlamlarına gelir (TDK Türkçe Sözlük, 1998:797). Yerleşmeler açısından işlev ya da fonksiyon yaşamsal bir anlam içerir. İster devamlı ister geçici olsun bütün yerleşmelerin işlev ya da fonksiyonları vardır. Yaylaların fonksiyonları ya da işlevleri ile ifade edilmek istenen ise genel anlamda yaylacıları yayla alanına çıkmaya teşvik eden ve orada kaldıkları süre içinde ağırlıklı olarak yaptıkları faaliyet şeklinde ifade edilebilir. Fonksiyon ya da işlev; yayla yerleşmesinin ve sürdürülen yaylacılığın devamlılığını sağlayan onu ayakta tutan yaşam damarıdır. Bir başka ifadeyle yaylada sürdürülen hâkim faaliyet koludur. Yayla yerleşmeleri yalnız bir işleve sahip olabilecekleri gibi, birden fazla işlevin sürdürüldüğü mekanlar da olabilirler. Ülkemizde bazı yaylalar yalnızca hayvancılık ya da yalnızca

sayfiye işlevine sahip olabildikleri gibi, bazı yayla alanlarında hayvancılık, ekip-dikme ve ekip-biçme faaliyetleri ve rekreasyonel faaliyetler birlikte sürdürülebilir. Ancak, bu çok fonksiyonlu yaylalar genelde ön plana çıkan işlevleri ile anılırlar.

Ülkemizde ve araştırma sahasında sürdürülen yaylacılık faaliyetlerinin zaman içinde yaşadıkları işlevsel değişimleri neden ve sonuçları ile ele almadan önce, başlıca yaylacılık şekillerini özetle incelemekte fayda görmekteyiz. Bugüne kadar Türkiye'nin farklı bölgelerinde yaptığımız coğrafi gözlemler ve bu alanda yapılmış saha çalışmalarından elde ettiğimiz sonuçlara göre, ülkemizde aşağıdaki belli başlı yaylacılık fonksiyonları tespit edilmiştir:

- ◆ Hayvancılık fonksiyonu ön plana çıkan yaylalar
- ◆ Ekip-biçme, ekip-dikme fonksiyonları ön plana çıkan yaylalar
- ◆ Pazar fonksiyonu ön plana çıkan yaylalar
- ◆ Sayfiye-rekreasyon fonksiyonu ön plana çıkan yaylalar

Bilindiği üzere, Türkiye'de yaylalar ve sürdürülen yaylacılık şekilleri yapısal bir değişim süreci yaşamaktadır. Yayla alanlarında birbirlerinden kültürel ve ekonomik yönleriyle tezatlar oluşturacak kadar farklı profillerdeki insanların iç içe girdiği, farklı amaçlarla yaylacılığa katıldıkları gözlenmektedir. Bu değişimin nedenlerinin çok yönlü olduğu açıktır. Çalışmamızda da bu değişimi yaşayan yayla yerleşmeleri olduğu için söz edilen konu, nedenleri ve sonuçları bakımından dikkatle ele alınacaktır.

Yerleşmeler ve ekonomik faaliyet kolları insanların geçirdiği değişim sürecinden hızlı ya da yavaş mutlaka etkilenirler. Aslında insanlara benzedikleri veya onları yansıttıkları da rahatlıkla söylenebilir. Ülkemizdeki yayla yerleşmeleri, sürdürülen yaylacılık şekli ve yaylaların diğer pek çok özelliği de bu şartlara bağımlı olarak yaşamlarını devam ettirir. Yaylaların bölgesel farklılıklar göstermesi de mekânlar ve insanlar arasındaki farklılıkla yakından ilgilidir.

İnsanların yaylalara çıkış amaçları ve buralarda gerçekleştirdikleri faaliyetler zaman içinde değişim gösterebilir. Bu

değişim temelde toplumların yaşadığı yenilenme sürecinin yansımaları olarak kabul edilebilir. Toplumların uzun yıllardır süregelen alışkanlıklarının değişmesi zaman alır. İnsanlık tarihindeki birçok yenilik ve gelişme, üretim ve tüketim kalıplarının yenilenmesine neden olmuştur. Ancak bu gelişmelerin toplumsal hayata yansıma hızları genellikle birbirinden farklıdır. Araştırmaya konu olan yaylacılık faaliyetlerini de içine almak üzere, toplumsal yaşamda gözlenen en köklü ve hızlı değişimler sanayileşme ve kent kökenli olmuştur. Sanayileşme ve kentleşme gibi kavramlarla yaylaların fonksiyonları arasında kuvvetli bir etkileşim yaşanmaktadır. Toplam nüfus içinde kentlerde yaşayanların oranı arttıkça, yaylaların işlevlerinde ve buraları talep eden kitlenin yapısında da değişimler gözlenmeye başlamıştır. Öncelikle kentlerde rekreasyon talebi sergileyen bir nüfus kitlesi ortaya çıkmış ve bu talepler yaylalar ve yaylacılığın süregelen yapısını da kökten etkilemiştir. Daha önceleri çoğunlukla kırsal nüfus tarafından talep edilen yayla alanları, bu süreçle birlikte, kentlerde yaşayan nüfusun da ilgi odağı haline gelmiştir. Böylece yaylalar iki büyük gruba ayrılmıştır: 1. Kentlere ve kentli nüfusa yönelik yaylalar 2. Kırsal kesime yönelik yaylalar.

Yaylaların fonksiyonları ve fonksiyonel değişimin nedenlerini kısaca özetledikten sonra ülkemiz yaylacılığı için yeni sayabileceğimiz yayla tanımlarına göz atmakta fayda görmekteyiz.

Bunlar; *Sayfiye yaylacılığı-Rekreasyonel-rekreatif yaylacılık-dinlenme yaylaları...* gibi yeni kabul edebileceğimiz kavramlardır. Şimdi bu yeni tanımlardan bazılarını kısaca ele alalım;

Rekreasyon; insanların boş zamanlarında, eğlence ve spor amacı ile gönüllü olarak katıldıkları faaliyetler (TDK Türkçe Sözlük, 1998:1853), insanların var oluş ve geçim için gerekli olanın dışındaki zamanlar, boş zamanlarında yaptıkları faaliyetler (Özgüç, 2003:3) olarak tanımlanmaktadır. Rekreasyonel faaliyetler son derece geniş bir yelpaze içinde dağılırlar. Burada rekreasyon ile yaylacılığı ve yaylaları

buluşturan veya etkileşime sokan ortak nokta ya da nedenleri ortaya çıkarmak gerekir.

İnsanların rekreasyonel ihtiyaçları son derece çeşitli olmakla birlikte bunların en bilineni dinlenme ve eğlenmeyle ilgili olanlardır. Bunların gerçekleştirildiği mekânlar zamana, kültüre, ekonomik gelişme seviyesine ve talep eden kitlenin diğer bazı özelliklerine göre değişebilir. Rekreasyon eğer bir ihtiyaç ise, insanlar bu ihtiyaçlarını farklı mekânlarda ve çok farklı şekillerde giderebilirler. Rekreasyonel gereksinimlerin giderildiği yerlere birçok olumlu çekim gücü özelliği nedeniyle, zaman içinde yaylalar da eklenmiştir. Bu süreçte yaylalar *rekreasyonel mekân, yaylacılık ise rekreasyonel etkinlik* görünümü kazanmıştır.

Rekreasyonel faaliyetlere katılımda bireylerin gönüllü olması ön koşul olarak bilinir. Klasik anlamda sürdürülen ve yukarıda tanımlarını verdiğimiz yaylacılık faaliyetlerinin birçoğunda ise durum böyle değildir. Ekonomik kaygılar ön plana çıkmıştır. Oysa rekreasyonel yaylacılıkta bu tür bir kaygıya rastlanmaz. Aksine bu tür yaylacılığa katılan kitle ekonomik bir yükün de altına girmiş bulunur. Aslında bunun en geçerli nedenlerinden birisi de rekreasyon kavramının kent orjinli olmasıdır.

Ülkemizin büyük kentlerine göç etmiş ancak yaz aylarında yıllık izinlerini, doğup belirli bir yaşa kadar yaşadığı, memleketlerinde geçiren önemli bir nüfus kitlesi vardır. Bunların önemli bir kısmı eskiden ekonomik yaşam sahası olarak faydalandıkları yaylalardan artık dinlenme, serinleme, doğal gıda ürünleri tüketme, festivallere katılma, geçmişi hatırlama, çocuklarına memleketlerini tanıtma, aileleri kaynaştırma ve prestij güdülerini tatmin etme gibi farklı amaçları hedeflemektedir. Bu süreçte bazen yeni yayla yerleşmeleri ortaya çıkmakta ama çoğu kez, geleneksel yayla yerleşmeleri işlevsel bir değişim geçirmektedir.

Bu değişim süreci ile birlikte, yaylalar ve yaylacılık faaliyetleri ile ilgili yeni tanımlar da karşımıza çıkmaktadır. Bunların bazıları şunlardır;

Yaylalar, dinlenmek için çıkılan yazlık sayfiye yerleri, yani rekreasyon amaçlı geçici yerleşmeler de olabilir (Doğanay, 1997:273).

Rekreasyon amaçlı yaylacılığın orijin bakımından hayvancılık amaçlı yaylacılık faaliyetleri ile benzerlikleri bulunmakla birlikte; yapılış amacı, yaylaların kuruluş yerleri, yükseltisi, yayla konutları ve yaylada kalış süreleri gibi bazı özelliklerinde önemli farklılıkları da mevcuttur (Koca, 1995: 282).

Yayla ve yaylacılık tanımları yapılırken bu faaliyetlere katılan nüfus kitlesinin eğitim düzeyi, ekonomik yapısı, kış aylarını geçirdiği yerleşmeler, sosyal özellikleri gibi birçok değişkeni öncelikli olarak analiz etmek gerekir. Bu analizler sonucunda elde edilecek verilerin karşılaştırılması, yaylaların definasyonu ve sınıflandırılmasında bize yol gösterecektir. Zaten bu analizler, coğrafya bilimi ile yayla ve yaylacılık faaliyetlerini güçlü bir etkileşime sokmaktadır.

Ülkemiz yaylacılığının yaşadığı değişim süreci ve bu süreçte ortaya çıkan yeni fonksiyonlar genel hatlarıyla ele alındıktan sonra, araştırma sahasındaki yaylalar ve yaylacılık uygulanış biçimleri hakkında ulaştığımız bulguları ortaya koymaya çalışacağız. Çünkü araştırma sahamız ile ülkemizin diğer sahaları arasında, uygulanan yaylacılık biçimleri ve yaylaları fonksiyonel değişime zorlayan nedenler açısından bir takım farklılıklar tespit edilmiştir. Temelde mekansal farklılıkların yol açtığı bu yerel (lokal) nedenlere araştırma süresinde sıkça değinilecektir. Öncelikle konuya, araştırma sahası ve Antalya çevresinde tespit ettiğimiz yaylacılık uygulanış biçimlerinin sınıflandırılması ile başlanacaktır. İnceleme alanındaki yaylacılık tipleri makro düzeyde dört başlık altında ele alınacaktır. Bunlar;

1. Kentli nüfusun etki sahasından uzakta kalabilmiş *geleneksel yaylalar*

1.a. Temel işlevi hayvancılığa dayalı faaliyetler olan yaylalar

1.b. Zirai üretim (ekip-biçme ve ekip-dikme) temeline dayalı yaylalar (kentsel taleplerin üretimi etkilediği yaylalardır)

2. Kentli nüfusa hizmet eden *sayfiye amaçlı dinlenme yaylaları*

3. Kırsal yerleşmelerde yaşayan nüfusun dinlenme-serinleme ihtiyaçlarına yönelik sayfiye amaçlı yaylalar (Örneğin Çakırlar köyünün Karçukuru yaylasını kullanımı).

4. Çok fonksiyonlu *yaylalar* (Geçiş tipi yaylalar. Bu grup yaylalarda hayvancılık, sayfiye ve tarımsal faaliyetlere dayalı yaylacılık bir arada sürdürülmektedir. Ancak bu işlevlerden birisi daima diğerlerine göre ön plandadır. Çalışmada çok fonksiyonlu yaylalar ayrı bir başlık altında değil, ön plana çıkan işlevlerinin ait olduğu yayla gruplarında ele alınacaktır).

İnceleme sahası olan Beydağları ve Antalya çevresinde sürdürülen yaylacılık faaliyetlerinin bilinen en eski fonksiyonları, hayvancılık ve serinleme temeline dayanır. Bunlara yaylaları ayrıntılı olarak işlerken ayrıca değinilecektir. Antalya ve dolayısıyla araştırma sahasındaki yaylaların birçoğu, geleneksel fonksiyonlarını kaybetme ve yeni fonksiyonlar kazanma süreci yaşamaktadır. Sahada yaptığımız anket ve görüşmelere katılanların tamamı fikir birliği yapmışçasına *eskiden böyle değildi, son yirmi yıldır her şey değişti* şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Yaylaların kuruluş yeri özellikleri, fonksiyonlarının şekillenmesinde etkili olmuştur. Kıyıya yakın ve ulaşım koşulları elverişli yaylaların fonksiyonel değişim süreci daha hızlıdır. Buna karşın yükseltisi fazla, erişilmesi güç ve yoğunlukla Alpin kuşakta yer alan yaylalar geleneksel işlevlerine daha sıkı bağlanmışlardır. Bu değişimin belli başlı nedenleri vardır.

Bu aşamada araştırma sahası yaylalarında fonksiyonel değişime yol açtığını tespit edebildiğimiz nedenleri sıralamak yerinde olacaktır;

1. Antalya kenti ve çevre ovalarda yaşayan nüfus miktarındaki artış ve nüfusun sosyal ve ekonomik niteliklerinde zaman içinde meydana gelen değişimler,

2. Kıyı ovalarında sürdürülen tarımsal etkinliklere, seracılık ve narenciye tarımı gibi gelir getirici ve yıl içinde toprağa bağlılığı artırıcı faaliyet kollarının eklenmesi,

3. Antalya'nın kıyı kesimlerinde turizm sektörünün ekonomik yapı içindeki baskın rolü,

4. Yaz turizmi sezonu ile yayla sezonlarının büyük ölçüde çakışması,

5. Genç nüfusun yaylalara çıkma isteğindeki azalmalar,

6. Eskiden yaylalara çıkan halkın bir kısmının gelir seviyeleri yükseldikçe farklı mekan ve faaliyet kollarına yönelmeleri, denize olan bağlılığın artması,

7. Antalya'ya yönelik emekli nüfusun göçleri,

8. Antalya ve çevresindeki kentlerde rekreasyonel talep sergileyen nüfus miktarındaki artış,

9. Turist davranışlarını taklit eden önemli oranda bir nüfus kitlesinin ortaya çıkışı,

10. Antalya ve çevresinde dar bir yelpazeye sıkışan kıyı turizmi faaliyetlerine yeni açılımlar kazandırmak için, dağlık alanların turizme kazandırılmaları. Böylece yaylalara ve bunların çevrelerine karşı artan turistik ilgi,

11. Hayvancılık faaliyetlerinde entansif üretim yöntemlerine geçilmesi ve yayla hayvancılığının bundan olumsuz etkilenmesi.

Yaylaları işlevsel değişime zorlayan etmenler gözden geçirildiğinde bunları genel anlamda iki ayrı gruba ayırmak mümkündür. Bunların ilki sadece araştırma sahasında değil global ölçekte sosyal ve ekonomik değişimlere yol açan genel etmenler; ikincisi ise araştırma sahasının konum özellikleri nedeniyle kendine özgü lokal değişim elemanlarıdır. Örneğin, Antalya kentinin ve yakın çevresinin turizm fonksiyonuna bağlı olarak güçlü bir nüfus çekim merkezi durumuna gelmesi veya kıyı ovalarındaki ekonomik faaliyet yelpazesinin genişlemesi lokal etmenler iken, gençlerin yaylacılık

faaliyetlerine katılım oranını düşüren popüler kültür öğelerinin zaman içindeki artan etkisi ise global değişim nedenleri olarak ele alınabilir.

Beydağlarında sürdürülen yaylacılık faaliyetleri görüldüğü üzere hem yerel hem ulusal ve hem de uluslar arası gelişmelerden doğrudan etkilenmiştir. Ülke içi nüfus hareketleri, turizm faaliyetlerinin diğer sektörler ile arazi kullanımında girdiği ve yoğunlukla galip çıktığı rekabet, nüfusun eğitim durumundaki iyileşmeler, ekonomik faaliyet kollarında meydana gelen çeşitlenme ve sayabileceğimiz diğer pek çok gelişme araştırma sahasındaki yaylaların işlevlerini doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemiştir.

Fonksiyonel değişim büyük yoğunlukla, yaylalara nüfus gönderen yerleşmelerdeki nüfusun yaylacılık amaçlarının değişmesi ile ilgilidir. Ancak fonksiyonel değişimi yalnızca yaylacı yerleşmeleri irdeleyerek analiz etmemiz mümkün değildir. Çünkü işlevsel değişim sürecinde, daha önce yaylacılık deneyimi ve kültürü olmayan yeni bir nüfus kitlesi ile de karşılaşmaktayız. Bunun için kent yerleşmeleri ve kentleşme ile yaylacılık faaliyetleri arasında da sıkı bir bağ olduğunu ifade etmekte fayda vardır.

Araştırma sahasındaki yaylaları işlevsel değişime zorlayan en belirgin etmenler, kıyı kuşağındaki turizm ve tarım faaliyetleri ile ilgilidir. Örneğin, kıyı kuşağında kurulup daha önceleri yaylalardan ekonomik yaşam alanları olarak faydalanan birçok yerleşme, seracılık ve narenciye tarımı ile yaylacılık amaçlarını köklü bir şekilde değiştirmiş ve yayla alanlarına ekonomik kaygılardan uzak ve yoğunlukla tüketim amaçlı katılmışlardır. Sözü ettiğimiz bu süreç araştırma sahasında en sık karşılaştığımız işlevsel değişim sürecidir.

Sonuç olarak Beydağları yaylaları zaman içinde geleneksel işlevlerini büyük ölçüde kaybederken, kentli nüfusun rekreasyonel talepleri doğrultusunda yeni işlevler kazanmıştır. Dinlenme ve serinleme ihtiyacı ile dağlık alanlara yönelen nüfustaki artış, klasik yayla alanlarının modern görünümler kazanmasına neden olmuştur.

Yaylacılık eskiden olduğu gibi ekonomik yaşamın vazgeçilmez bir parçası olmaktan çıkmış ve daha çok rekreasyonel faaliyetlerin uygulanış alanına dönüşmüştür. Halen eski fonksiyonlarını koruyan az sayıdaki yayla yerleşmesinin fonksiyonel değişim süreci geçirmemesinde, konumları ve kentli nüfusun rekreasyon taleplerine uygun olmayan doğal çevre özellikleri etkili olmuştur.

Buraya kadar yapılan genel değerlendirmelerden sonra araştırma sahasındaki yaylacılığın mevcut yapısı ve yaylacılık uygulanış biçimleri hakkında edindiğimiz gözlemleri aktarmakta fayda görmekteyiz.

I. BÖLÜM

COĞRAFİ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ VE YAYLACILIK FAALİYETLERİ İLE ETKİLEŞİMİ

1.1. Yaylacılığı Hazırlayan Doğal Çevre Özellikleri

Bu bölümde sahanın coğrafi çevre özellikleri ile araştırma konusu arasındaki etkileşim irdelenecektir. Çalışmalarımızda alışlagelen salt betimsel ve tanıtıcı açıklamalar yerine, konunun etkileşim odaklı ve coğrafya biliminin gerektirdiği neden-sonuç ve dağılım prensipleri doğrultusunda incelenmesine çalışılacaktır. Bu düşünce ile araştırma konusu ile doğal ve beşeri çevre unsurları arasında bağ kurulacak ve her bir coğrafi çevre ögesi ile kavramsal çerçeve arasındaki etkileşim ön plana çıkarılacaktır.

1.1.1. Jeomorfolojik-Jeolojik Özellikler

Teke Toroslari ya da *Likya Toroslari* olarak da bilinen Batı Toroslari, Antalya Körfezi batısında, orografik uzanış doğrultusu kuzeydoğu-güneybatı olan en belirgin kolu Beydağlarıdır¹. Beydağları, birbirileri ile adeta içi içe girmiş, ayırt edilmesi oldukça güç olan bazı yüksek alanların birleşmesi ile ortaya çıkan, geniş yayılışlı dağlık alana bir bütün olarak verilen addır. Beydağları birbirine paralel uzanışlı iki sıradağdan oluşur. Bunların ilki, Antalya Körfezinin batı kıyıları boyunca yükselen ve körfeze paralel uzanan kıyı sıradağları ya da başka bir ifadeyle *Kıyı Beydağları* (Fotoğraf 1.1.); ikincisi ise, batıda Elmalı ovası ile doğuda Kıyı sıradağları arasında uzanan ve nispeten daha yüksek Asıl Beydağları'dır. Aslında bir bütünün iki parçası

¹ Türkiye'de Beydağları/ Beydağı ismiyle anılan birkaç dağ bulunmaktadır. Bunlardan birisi Malatya şehrinin güneyinde yükselen BEYDAĞI (2543 m), bir diğeri ise eldeki araştırmaya konu olan Beydağları'dır. Her iki dağlık alanın ismi ile, söz konusu çevrelerin yerleşme tarihleri ile yakından ilgi kurmak mümkündür. Bu sahaların iskan tarihi içinde Türk boylarının önemli bir rolü olmuştur. Bunu, çevredeki yerleşmelere, dağlara, ırmaklara, kaynaklara, köylere verilmiş olan boy isimlerinden anlamaktayız. Örneğin, araştırma sahamızda BEY ön eki almış kaynak, zirve ve yerleşme adları bulunmaktadır (Beypınarı, Beydağları, Beykonak gibi).

görünümündeki bu iki dağlık saha, Finike körfezinden denize dökülen Alakır çayı tarafından ayrılmışlardır (Şekil 2). Asıl Beydağları, Finike kuzeyinde Avlan beli yakınlarında başlayarak, Korkuteli doğusunda Yazır köyü yakınlarına kadar 80 km'den fazla bir mesafe kat eder (Saraçoğlu, 1989: 214). Kıyı sıradağları ise Kemer kuzeyinden başlar kuzeyde Antalya traverten düzlüklerinin bittiği yerde, Batı Toros düğüm sahası yakınlarında son bulur.

Beydağları güneyden kuzeye doğru gidildikçe kademeli bir şekilde alçalır. Söz konusu dağlık alanın en yüksek noktası batıda yani Asıl Beydağları kütlesi üzerindedir. Burada (Kızlarsivrisi Tepesi'nde) yükselti 3000 m yi aşar ve söz konusu zirve araştırma sahasının en yüksek noktasını oluşturur (Fotoğraf 1.2.). Beydağlarının iç kesimlere dönük cephesinde yükselti 2000 m lere kadar iner. Böylece kıyı gerisindeki heybetli görüntüsünü yitirerek, iç kesimlerin yüksek düzlükleri arasında kaybolmaya başlar.

Beydağları, çevresinden belirgin morfolojik unsurlarla ayrılmıştır. Batıda Teke platosunun kuzeyini kaplayan polye düzlükleri (Elmalı, Gölova (Müğren), Avdan, Susuz ve İmecik polyeleri), doğuda ve güneyde Akdeniz, kuzeyde ise Korkuteli ve Yazır köyünü içine alan geniş düzlükler bu belirgin morfolojik birimleri oluşturur (Şekil 2). Söz konusu morfolojik unsurlar, yaylacılık faaliyet alanlarının sınırlarının çizilmesinde önemli rol oynamışlardır.

Beydağlarının çevresinde relief koşulları gibi farklı yönlerden morfolojik birimlerin yer alması, yaylacılık faaliyetlerini de etkilemiştir. Örneğin yaylacılık takvimi, yaylacılık şekli, sürdürülen faaliyet kolları gibi temel değişkenler ile morfolojik farklılıklar arasında sıkı bir bağ kurmak mümkündür. En basit örnekle, Beydağlarının doğusundaki yerleşmeler ile batısındakilerin yaylalara çıkış tarihlerinin birbirlerinden birkaç ay farklı olduğunu görülmektedir. Bu farklılıkta, yaylalara çıkış amaçlarının etkisi varsa da, asıl neden bu iki yöndeki morfolojik yapıdaki ayrılıklardır. Aynı durum kuzey ve güney yönleri için de söz konusudur. Örneğin Beydağlarının güneyinde Kemer,

Kumluca ve Finike çevrelerinde yaylaları, daha çok kıyı kesiminde yaşayan ve çoğunlukla yaz sıcaklarından uzaklaşmak isteyen bir nüfus kullanırken, kuzeyde ekonomik amaçlı (hayvancılık) bir yaylacılık faaliyeti göze çarpmaktadır. Zira Beydağlarının kuzeyinde yer alan yerleşmeler, genel olarak 1000 m dolayında konuştandıkları için dağlık alanları serinleme, yaz sıcaklarından kurtulma gibi amaçlar yerine, ekonomik yaşam alanları (hayvanlarını otlatmak için mera sahaları) olarak değerlendirirler.

Beydağlarını yoğun bir yaylacılık faaliyet alanı yapan doğal çevre özelliklerinin başında, çevresindeki morfolojik birimlere göre nispeten fazla yükseltisi ve bundan kaynaklanan farklılıklar gelir. Bu dağlık alanın güney ve doğusunda deniz seviyesine yakın kıyı düzlükleri yer alır. Bu çevrelerde Beydağları kıyı gerisi itibariyle yükselmeye başladığı için kısa mesafelerde çok büyük yükselti farkları ortaya çıkar (Fotoğraf 1.3). Örneğin Beydağlarının doğusunda yani Antalya körfezinin batı kıyılarında dağlık alanlar kıyı gerisinde aniden yükselmeye başlar ve yalnızca 10 km (kuş uçuşu) gibi kısa mesafelerde 2000 m yi aşan bir yükselti farkı ortaya çıkar. Kıyı düzlükleri ile Beydağları arasındaki bu oransal yükselti farkı, bazı yaşam unsurlarını (ulaşım, ekip-biçme faaliyetleri vb.) olumsuz etkilese de yaylacılık için son derece elverişli bir ortamın oluşmasına neden olmuştur. Hatta denilebilir ki, sahada kısa mesafelerde oluşan nispi yükselti farkı yaylacılığın ana tetikleyicisidir.

Beydağları üzerinde çoğunluğu kıyı gerisinden itibaren hızla yükselen önemli yükseltiler bulunur. Bunların başlıcaları; Kızlarsivrisi Tepesi (3070 m), Eren Tepe (2774m), Bakırlı Dağı (2547 m), Bereket Dağı (2519 m), Gökkaya Tepesi (2481 m), Eren Dağı (2422 m), Tahtalı Dağı (2366 m), Teke Dağı (2025 m), Karadağ (1960 m), Oyuklu Dağ (1864), Sarıçınar dağı (1811 m), Şalbalı Dağı (1651 m), Katran Dağı (1592 m), Kavak Dağı (1448 m), Çınarlıpınar Dağı (1382 m), Çam Dağı (1250 m) ve Girevit Dağı (808)'dir. Yayla yerleşmeleri birkaç istisna

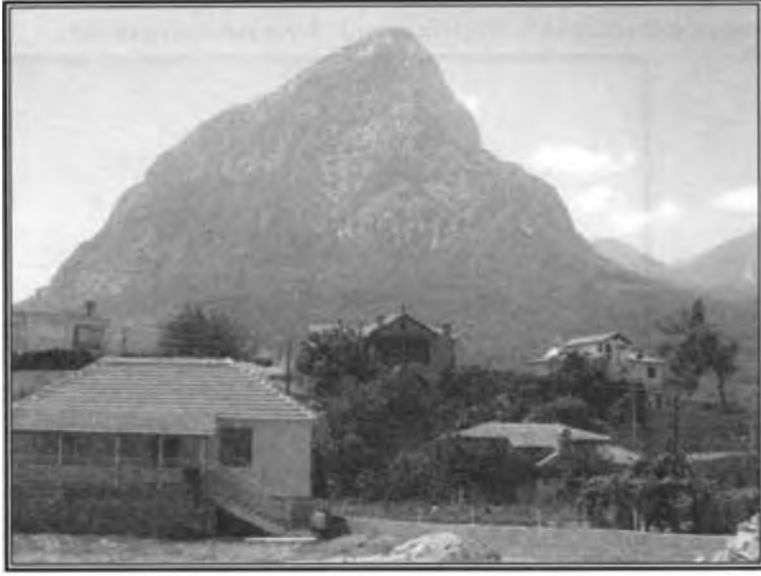
dışında genel olarak bu yüksek alanların 850 m ile 2080 m leri arasında ve çoğunlukla da plato düzlüklerinde konumlanmışlardır.



Fotoğraf 1.1. Kıyı sıradağlarının önemli yükseltilerinden birisi olan Bakırlı Dağından (2547 m) bir görünüm. Bu dağın kuzey yamaçlarında hem yayla hem de kış turizmine hizmet eden çift fonksiyonlu Saklıkent yerleşmesi yer alır.



Fotoğraf 1.2. Beydağlarının en yüksek zirvesi Asıl Beydağları sistemi üzerindeki Kızlarsivrisi tepesidir (3070 m).



Fotoğraf 1.3. Beydağları kıyı gerisinde hızla yükselerek kısa mesafede önemli yükselti farklarının oluşmasına yol açar. Şekil olarak piramidal bir tepeyi andıran Sivri Dağından (1834 m) görünüm.



Fotoğraf 1.4. Antalya körfezi batısı itibariyle hızla yükselerek kentin arka planında panoramik bir arka fon oluşturan Kıyı Beydağlarından bir görünüm.

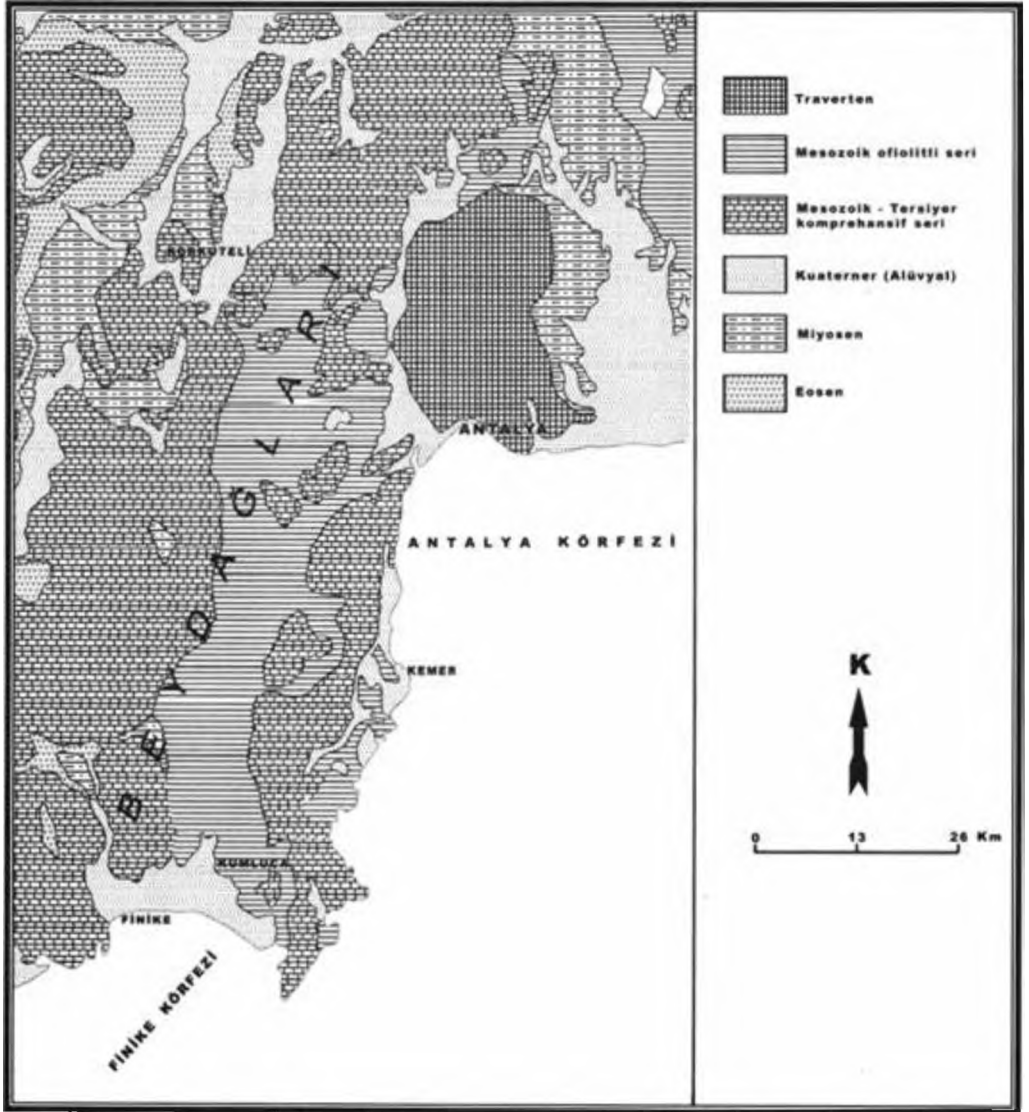
Araştırma sahasındaki morfolojik unsurlardan birisini de akarsu vadileri oluşturur. Beydağlarını ikiye ayırdığını belirttiğimiz Alakır Çayı vadisi ile Beydağlarının doğusundan Antalya körfezine dökülen Çandır Çayı vadileri bunların başlıcalarıdır. Bu akarsu vadilerinin yukarı kesimlerinde yayla yerleşmelerinin ve yaylacılık faaliyet alanlarının arttığını görmekteyiz. Örneğin Alakır Çayı vadisinin yukarı çığırlarındaki Beydağı, İmecik ve Yavşanlı yaylaları bunlara verilebilecek en güzel örneklerdir.

Akarsu vadilerinin yukarı kesimleri (çığırları) zengin otlak varlığı ve su temininin kolaylığı gibi nedenlerle Beydağlarının diğer yerlerine göre daha fazla yayla yerleşmesine sahiptir. Ancak bu çevrelerde sürdürülen yaylacılığın sürdürülüş amacı, Beydağları'nın diğer morfolojik unsurların çevresinde konumlananlardan farklı olduğu tespit edilmiştir. Saha gözlemlerimizde akarsu vadilerinde konumlanmış yaylaların ağırlıklı olarak hayvan yetiştirme ve ikinci planda da ekip-biçme faaliyetleri üzerinde yoğunlaştığı gözlenmiştir. Dağların denize dönük yamaçlarında ve yine bu dağların orman üst sınırı yakınlarındaki yaylaların ise çoğunlukla dinlenme ve serinleme amaçlı oldukları genellemesini yapmak mümkündür.

Araştırma sahasının tektonik yapısı incelendiğinde; Beydağlarının, Anadolu'nun güneyinde boydan boya uzanan ve bütününe Toroslar adı verilen sıradağların batısında ve bir bütün halinde Alp dağ oluşum sisteminin güney kanadında kalmaktadır (İzbırak, 2001:41). İnceleme alanının tektoniği genellikle Alpin bölgenin tektonik yapısına uyar. Sahada normal ve ters faylar, bindirmeler, ekaylar ve küçük şariyajlar göze çarpar. Beydağlarının genel yapısını meydana getiren kıvrımlar ve faylar, Antalya körfezine paralel olarak uzanırlar. Kıvrımların genel yönleri NNE-SSW'dır. İtilmeler daha ziyade NW' dan gelmiştir. Bu itilmeler ve sıkışma sonucunda itilme yönünde dik olarak çeşitli faylar meydana geldiği gibi, Gökdere ve Eren dağı gibi şaryajlar da olmuştur. Sahadaki tektonik üniteler, yani antiklinal ve senklinaller Antalya Körfezine paralel veya kıyı çizgisine

nazaran doğuya daha fazla yönelmiş olduğundan, kıvrımların uçları keskin görünüşlüdür (Kalafatçıoğlu, 1973:120). Beydağlarının bünyesinde birçok sarp ve sivri zirve bulunur. Söz konusu sarp ve dikliklerle kaplı alanlar yaylacılık alanlarının dağılışını sınırlandıran doğal bir engel görünümündedirler. Bunları Beydağlarının Antalya körfezine dönük cephesinde Girevit dağı, Güzyaka dağı ve Karıncalı dağı örnekleriyle çok belirgin biçimde görmekteyiz.

Beydağları ve yakın çevresinde Paleozoik'ten Kuvaterner'e kadar çeşitli zaman ve devrelere ait birimler bir arada bulunmaktadır. Sahada Paleozoik, Permien yaşlı kalker ve dolomitlerle temsil olunur. Sahadaki en eski oluşumlar Permien kalkerleridir. Bunlar altta şistli kalker, üste doğru kumlu kalkerler ve en üstte de dolomitlerden meydana gelmiştir. Fesliken yaylası çevresindeki *Fesliğin dolomitleri* bunlara örnek verilebilir. Araştırma sahasında Mesozoik araziler geniş bir yayılışa sahip olup, bunlar genellikle kalın ve monoton bir kalker fasiyes şeklindedirler (Şekil 3). Kalker yapı üzerinde belirgin karst topografyası oluşumları gözlenir. Bunlara birazdan değinilecektir. İnceleme alanında Tersiyer, konglomeralarla temsil olunur ve konglomera çakılları içinde muhtelif yaşta kalker çakılları, radyolaritler, serpantin ve ekstuzif kayaç çakıllarına rastlanır.



Şekil 3. Beydağları ve yakın çevresinin jeoloji haritası (MTA 1/500 000 ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası'nın Konya paftasından yararlanılarak hazırlanmıştır).

Kuaterner formasyonları; yamaç konglomeraları, taraçalar, genç alüvyonlar, yamaç molozu ile birikinti konileri ve yelpazelerinden oluşmaktadır (Kalafatçıoğlu, 1973:93-108). Alakır Çayı ve Çandır Çayı vadileri bunların geniş yayılış gösterdiği alanlardır.

Beydağları'nın günümüzdeki görünümünü kazanması çok çeşitli faktörlerle ortaya çıkmıştır. Bunun en önemli göstergesi sahasını polijenik bir sürece sahip olmasıdır. Tetis Denizi'nin çekilmesi ile yükselmeye başlayan Toros'ların batı kanadını oluşturan Beydağları, daha sonra flüviyal etken ve süreçlerle işlenmeye başlamıştır. Yapıyı oluşturan litolojinin genellikle kalın, saf kalkerlerden meydana gelmesi, akarsuların işini kolaylaştırmış ve topografya adeta peynir dilimleri gibi işlenmiştir.

İnceleme alanında flüviyal topografya şekilleri ve özellikle de karst topografyası oluşumları yaygın bir dağılış gösterir. Bilindiği üzere Türkiye'de karstlaşmanın oluşum ve gelişimi bakımından, tipik örnekleri Güney Anadolu'da Toros sistemi üzerinde bulunmaktadır (Sür, 1994:3). Bu sistemin batı kolu üzerinde yer alan Beydağları, söz konusu arazilerin geniş yer kapladığı sahalardan birisi durumundadır. Araştırma sahasında geniş bir yayılış alanı bulan karstik araziler yaylacılık faaliyetleri ile yakın bir etkileşim içindedir. Söz konusu dağlık alanın birçok yerinde yeryüzüne çıkan bazıları yüksek, bazıları ise düşük debili karstik kaynaklar, işlevleri her ne olursa olsun, bütün yayla gruplarının dağılımına etki eden doğal belirleyicilerden birisi olmuştur. Sahada *munar*, *mınar*, *pınar* adlarıyla hatırlanan karstik kaynaklara verilebilecek en güzel örnekler, Tekirpınarı (munarı), Sakarpınarı, Yolcupınarı karstik kaynaklarıdır. Bu karstik kaynakların aynı zamanda bazı yaylalara isim verdiğini de görmekteyiz (Fotoğraf 1.5., 1.6.).



Fotoğraf 1.5. Beydağları bünyesinde çok sayıda karstik kaynak bulunur. Bu kaynaklar yaylaların dağılımını belirlemesi yönüyle büyük önem taşırlar. Fotoğraf İmecik-Beydağı yaylası Yolcupınarı kaynağını göstermektedir.

Saha gözlemlerimizde, bazı yayla yerleşmelerinin sahip olduğu kaynakların debilerinin yüksekliği ölçüsünde büyüyebildiğini gözlemleme fırsatı bulduk. Örneğin yoğun talep karşısında hızla gelişen ve mesken sayısı 400'ü bulan Feslikan yaylasının bugün en büyük sorunu, Eren dağı yamaçlarındaki karstik kaynağın (0.5 lt/sn) mevcut yaylacı talebi karşısında yetersiz kalmasıdır. Söz konusu yayla yerleşmesi, bu kaynak üzerindeki kullanıcı sayısının artması nedeniyle büyüme sınırına ulaşmış durumdadır. Zaten bu yaylada artık yeni konut yapımı neredeyse durma aşamasındadır. Bu çevredeki yaylacı nüfusun Sakarpınarı yaylasına yönelmesinde, debisi çok daha yüksek bir kaynağın (4 lt/sn) varlığı temel etken olmuştur.



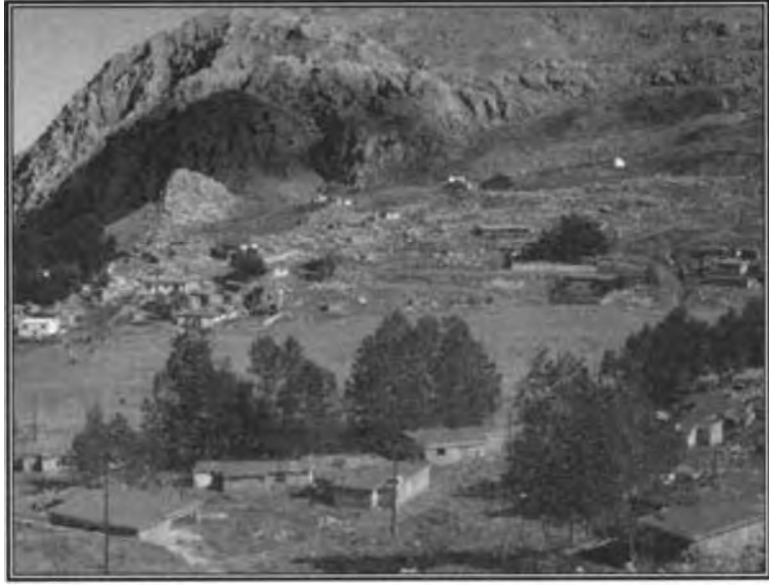
Fotoğraf 1.6. Kontrol altına alınmış durumdaki Sakarpınarı karstik kaynağı, aynı adı taşıyan yayla yerleşmesindeki önemli su kaynaklarının başında gelmektedir. Bu kaynakların varlığı yayla alanına güçlü bir çekim gücü özelliği kazandırmıştır. Örneğin günümüzde Feslikan yaylasına yönelik yaylacı talebinin önemli bir kısmınının karşılanmasında söz konusu kaynaklara sahip olmasının büyük etkisi vardır.

Beydağlarında karstik kaynakların dışında karst topografyasına ait şekillerden lapyalar, düdenler, dolinler, uvalalar, polyeler, humlar, traverten taraçaları ve mağaralar bulunur. Yaylacılık faaliyetleri ile etkileşimi en kuvvetli olanlar dolinler, uvalalar ve polye düzlükleridir (Fotoğraf 1.8-1.9). Bu karstik şekiller, araştırma sahasındaki bazı yayla yerleşim alanlarının kuruluş yerleri durumundadırlar. Bunlara verilebilecek en tipik örnek Kumluca ilçesi kuzeyindeki Karagöl yaylasıdır (Fotoğraf 1.7).



Fotoğraf 1.7. Uvala düzlüğü üzerinde kurulmuş olan Karagöl yaylasından bir görünüm.

Bu yayla her biri diğerleri ile bağlantı halindeki üç uvala düzlüğü üzerinde kurulmuştur. Hatta mahallelere ayrılan bu yayla yerleşmesinde sınırları bu uvalaların çizdiği gözlenmiştir. Karstik topografya unsurları üzerinde kurulan yayla yerleşmelerinden birisi de 2000 m. yüksekliğindeki bir dolin içine sıkışmış Karçukuru yaylası'dır (Fotoğraf 1.8). Bu dolinin dışa akışını sağlayan su çekenler kapandığı zaman yayla yerleşmesinin merkezi kesiminde güreş ve spor alanı olarak kullanılan yaklaşık 2 km² genişliğindeki yeşil alan, su birikintisi halini almaktadır. Suların çekildiği zamanlarda ise söz konusu düzlük, yaylacıların spor ve eğlence mekanı halini almaktadır.



Fotoğraf 1.8. Karçukuru dolini çevresinde kurulan Karçukuru yayla yerleşmesinden bir görünüm.



Fotoğraf 1.9. İlmelik-Elmelik yayla alanı içinde uvala düzlüğünden görünüm. Kış aylarında su ile kaplı olan bu sahada uzun yıllar nohut tarımı yapılmıştır.

Araştırma sahasında karstlaşma yüksek kalker platolar görünümündeki sahalarda yoğunluk kazanır. Buralar, aynı zamanda yayla yerleşmelerinin de yoğunlaşma alanlarıdır. Söz konusu sahalardaki küçük yüzölçümlü dolin tabanlarında geçim tipi tahıl tarımı yapıldığı gözlenmiştir (Fotoğraf 1.9). Bu küçük erime düzlükleri üzerinde ekip-biçme faaliyetlerinin yanı sıra, çayır ve otlak varlığı nedeniyle hayvancılık da yapılmaktadır. Ancak bu düzlükler üzerindeki otlakların nispeten çabuk sararması, buraların hayvancılar için bir sonraki otağa geçişte kullanılan eşik görevi görmesine neden olmuştur. Su kaynakları yeterli olduğu taktirde, bu tür sahaların yaylacılar için aranan mekânlar olduklarını ifade etmek mümkündür.

Beydağlarında karstik süreçlerin dışında flüviyal süreçlerden de söz etmek mümkündür. Nitekim Beydağları bünyesine yerleşerek Akdeniz'e doğru yönelen ve bu dağlık alanda belirgin morfolojik birimler oluşturan akarsular bulunmaktadır. Beydağlarını Asıl ve Kıyı Beydağları şeklinde ikiye ayıran Alakır Çayı araştırma sahasının en önemli akarsuyudur. Söz konusu akarsu Beydağlarının kuzeyinden güneyine yani Akdeniz'e doğru kat ettiği yolunda, derine doğru aşındırmanın sonucu olarak yatağına adeta gömülmüştür. Bu akarsuyun oluşturduğu vadinin kuzeyinde yükseltinin de artmasıyla aşındırma gücü artmış ve vadi yatakları daha da derinleşmiştir. Bu akarsu vadisi, yayla yerleşmeleri ve yaylacılık faaliyet alanlarının yoğunluk kazandığı morfolojik birimlerden birisidir. Özellikle de hayvancılık ekonomisine dayalı yaylacılık faaliyeti sürdüren yaylacılar, bu akarsu vadisinin orta çığırında başladıkları kademeli göçü akarsuyun kaynak sahasına kadar sürdürürler. Çayır ve otlakların en geç sarardığı akarsu vadisinin yukarı kesimlerinde ünlü Beydağı Yaylası kurulmuştur.

Beydağları bünyesinde dar ve derin vadiler oluşturarak akan akarsulardan birisi de Çandır Çayı'dır. Alakır Çayı'na göre daha kısa boylu olan bu akarsu, kalın kalker yapı içine yerleştiğinden bu sahayı yer yer derine doğru aşındırmış ve bazı yerlerde inilmesi güç sarp

yamaçlar oluşturmuştur. Çandır çayı vadisinin bu özelliği, yaylaların bu çevrede daha az bulunması ile sonuçlanmıştır. Çandır Çayı vadisinde Hisarçandırı ve Yarbaşçandırı köyleri yer alır. Bu köylere ait yerleşmeler vadi boyunca mahalleler şeklinde dağılışı göstermektedir. Vadinin aşağı çığırlarında münferit halde villa tipi konutların varlığından söz etmek mümkündür.

Ülkemizin bazı dağlık alanlarında glasiyal topografya şekilleri ile yaylalar ve yaylacılık faaliyetlerinin doğrudan etkileşime girdiğini örnekleriyle görmekteyiz. Bunları Orta Toroslarda yükseltisi 3756 m'yi bulan Aladağlar ile Doğu Karadeniz'de Kaçkar Dağları üzerinde yapılan araştırmalardan öğrenmekteyiz. Bu dağlarda 3000 m nin üzerinde eski sirk tabanlarında yayla yerleşmeleri bulunduğu ve söz konusu yaylacılar için bir bakıma üst sınır oluşturduğu bilinmektedir (Somuncu, 2004:38).

Beydağlarında yaptığımız arazi gözlemleri ve 1/25000 ölçekli topografya haritaları üzerindeki çalışmalarımızda, glasiyal şekillere ait emarelere rastlanılmamıştır. Ancak söz konusu dağlık alanda 2250 m itibariyle periglasiyal şekillere yer yer tanık olunmuştur. Ancak glasiyal göller, vadiler şeklindeki birimlere bu dağlık sahanın yaylacılık alanlarında rastlanılmamıştır.

Beydağlarını çevresinden bağımsız bir şekilde ele alarak, morfoloji ve yapısal durumunu açıklamak mümkün değildir. Bunun için, bu dağlık alanı çevreleyen başlıca birimlerden söz etmek gerekir. Daha önce de belirtildiği üzere Beydağlarının doğusunda Antalya Körfezi ve Antalya Ovası yer alır. Batıda, Elmalı ve çevresinde bir sıra halinde dizilen polye düzlükleri sistemi, kuzeyinde Korkuteli ve Yazır tektono-karstik düzlükleri (Fotoğraf 1.10), güneyinde ise Finike körfezi, Alakır çayının küçük delta ovası ve Akdeniz yer alır.



Fotoğraf 1.10. Beydağlarının kuzeyinde yer alan polye düzlüklerinden birisi olan Yazır polyesinden görünüm.

Beydağları, doğusunda bulunan Antalya traverten düzlüğünden, üzerine Karaman ve Çandır çaylarının yerleştiği bir fay aracılığıyla çok belirgin bir şekilde ayrılır. Burada yani Antalya Körfezi batı kıyılarında Beydağları kıyı düzlüğünden adeta bıçak gibi kesilmiş bir topografik görünüm ile ayrılır. Beydağlarının doğusundaki düzlük, aslında ünlü Antalya traverten ovalarından başka bir şey değildir. Üzerine Antalya kenti ve bir çok kırsal yerleşmenin kurulduğu bu traverten düzlükleri bilindiği üzere üç basamak halinde kuzeyden güneye doğru yükseltisi azalarak iner (Darkot-Erinç, 1951:56-61). Travertenlerin kapladığı alan 240 km², örtü kalınlığı 130 m olup, deniz seviyesinden itibaren 40-300 m'ler arasında üç ayrı basamak veya taraçalar oluşturmuşlardır (Sür, 1994:21).

Beydağlarının doğusunda yükseltinin azalması başta yerleşme olmak üzere diğer beşeri yaşam unsurları üzerinde olumlu etkide bulunmuştur. Bu çevrede oluşan yerleşme yoğunluğu, kalabalık nüfus

kitlesi ve farklı ekonomik faaliyet kolları, Beydağları yaylacılığı için göz ardı edilemeyecek gelişmeleri de beraberinde getirmiştir.

Beydağları yaylalarına yönelik talepte en güçlü akım doğudan yani Antalya düzlüklerinde bulunan yerleşmelerden gelmiştir. Sonuç olarak söz edilen bu morfolojik farklılık yaylacılık için tetikleyici etkide bulunmuştur. En basit ifadeyle Beydağlarını *yazlamak, yaylamak, dinlenmek, serinlemek* gibi amaçlarla kullanma talebi sergileyen nüfus kitlesinin varlığı birbirine yakın mesafede bulunan dağ ile ova tezaadından kaynaklanmıştır. Benzer durum bu dağlık alanın güney ve güneybatısı için de geçerlidir. Beydağlarının kuzey ve batı yönlerinde dağlık alanın çevresi ile yine belirgin sınırlarla ayrıldığını görürüz. Bunlar kıyı düzlüklerinden çok daha yüksekte kurulmuş iç kesim polye ovaları (Elmalı) (Fotoğraf 1.11) ya da tektono-karstik düzlükleri (Korkuteli-Yazır)'dir.



Fotoğraf 1.11. Elmalı- Avlan gölü- polyesi. Elmalı-Finike karayolu gölün su bütünlüğünü sağlamasına engel olacak şekilde konumlandırılmıştır. Polye düzlüğünün güneybatısındaki Avlan gölünün yakın bir geçmişte kurutulması ile çevredeki köylülere geniş tarım alanları kazandırılmıştır. Ancak kısa bir zaman sonra doğal ortamdaki bir takım bozulmalar ile sinyaller veren bu yanlış uygulamadan vazgeçilmiş ve gölde tekrar su tutulmaya başlanmıştır.

1.1.2. İklim Özellikleri-yaylacılık etkileşimi

Yaylacılık faaliyetleri temelde mekân değiştirme hareketlerine dayanır. İnsanları mekânlar arasında yer değişimine iten nedenleri genel anlamda doğal ve beşeri çevre kökenliler şeklinde gruplandırabiliriz. Araştırmaya konu olan yaylacılık faaliyetleri, söz edilen bu etmenlerin birçoğu ile sıkı bir etkileşim içindedir. Bunlar arasında iklimik etmenlerin özel ve bir o kadar da önemli bir yeri vardır. Çünkü her hangi bir yerin iklim özellikleri o çevrede yaşayan nüfus için yılın belirli dönemlerinde itici bir güç olabilirken aynı zamanda bir çekim gücü özelliği de sergileyebilir. Örneğin, yaz aylarında Antalya kıyı kuşağındaki ortam, deniz ve kıyı turizmi faaliyetleri için çekim gücü niteliği kazanırken, aynı dönemde Beydağları'ndaki ortam bu kez farklı bir faaliyet olan yaylacılık için, çekim gücü özelliği kazanabilmektedir. Her yıl yaklaşık 4.5-5 milyon turist, özellikle sıcak hava koşulları nedeniyle, Antalya kıyı kuşağına gelirken, Antalya'daki bir kısım nüfus ise bu tarihlerde dağlara yönelmektedir.

Gerçekleştirilen yaylacılık faaliyet türü, insanların itici veya çekici doğal ve beşeri çevre unsurlarının hangisinden etkilendiğini kolaylıkla açığa çıkarır. Örneğin araştırma sahasında tarafımızdan hazırlanan anket sorularında *sizi yaylaya çıkmaya teşvik eden etmenler nelerdir?* sorusuna, özellikle kıyı kesimindeki yerleşmelerde verilen ağırlıklı yanıt, *yazın kıyıda oluşan bunaltıcı ortam ve dağlık alanda (yaylada) bulunan serin, ferah hava* şeklinde olmuştur. Dağlık alanlar ve yaylaların iklim kürleri yoluyla insan sağlığını güçlendirici ve bazı rahatsızlıkları iyileştirici etkilere sahip olduğu bilinir. Özellikle de dağların 700 ila 2000 m ler arasındaki sahaları bu **iklim kürleri** ya da diğer bir ifadeyle **klimaterapi uygulamaları** için son derece uygun konumlardır (Doğanay, 2001:95) Bu örnek, kıyı kesiminde iklimik şartların özellikle yaz aylarında itici bir faktör olduğunu, buna karşın yine aynı dönemde, ancak farklı ve daha yüksek bir mekânda çekici bir doğal çevre etmeni olduğunu ortaya koyar.

Klimatik özelliklerin itici ya da çekici roller üstlenmesi insanların gerçekleştirdiği faaliyet türüne göre değişebilir. Örneğin az önce kıyı sahasında yaz aylarında nüfusun bir kısmını, oluşturduğu bunaltıcı hava nedeniyle yaylacılığa yönlendiren koşullar, yine aynı zaman ve mekânda bazı insanlar için çekici bir doğal çevre özelliğine bürünebilmektedir. Örneğin, yaz turizmi için aynı ortam bu kez olumlu ve çekici bir doğal çevre etmeni olarak ortaya çıkar. Sonuç olarak, iklim, yaylacılık faaliyetlerinin zamanını ve süresini tayin etmesi (Somuncu, 2004:40) yanında yaylacılık faaliyet türünü de belirleyen bir doğal çevre etmeni olarak büyük önem taşır. Şimdi araştırma sahasını bu yönleriyle ele alalım. Bu kapsamda öncelikle sahanın iklim özellikleri ve bunun yaylacılık faaliyetleri ile olan etkileşimini irdelemekte fayda bulunmaktadır.

Bilindiği üzere araştırma sahası geniş bir dağlık alan ve burayla etkileşime giren yerleşmelerin kurulduğu çevreleri kapsar. Bu yönüyle çalışma sahasının sınırları bir hayli geniştir. İnceleme alanı bir bütün halinde Akdeniz ikliminin yayılış sahası içinde kalır. Ancak sahanın genişliği ve kısa mesafelerde değişen doğal ortam koşulları nedeniyle, iklim özellikleri hakkında genellemeler yapmak güçtür. Yaylacılık, Beydağlarının yüksek kesimleri ile çevresindeki alçak alanlar arasında sürdürülmektedir. Burada kıyı sahası ve iç kesimlerde, çevresine oranla alçak düzlükler ile dağlık alanının iklim özelliklerini ayrı ayrı ele almak gerekmektedir.

Araştırma sahasının iklim özelliklerine ilişkin veriler, Beydağlarının her biri farklı yönlerde konumlanmış, yükselti, bakı ve özel konum özellikleri yönüyle, birbirlerinden ayrı dört istasyonun gözlem sonuçlarına dayandırılmıştır. Bu istasyonlar, Antalya, Finike, Elmalı ve Korkuteli'nde yer almaktadır. İstasyonların ikisi kıyı kesiminde, diğer ikisi ise iç kesimde yer almaktadır. Bunlar içinde Elmalı istasyonu (1095 m) yükseltisi en fazla olan durumundadır. Burayı yine kıyıdan uzak, iç kesimin nispeten yüksek düzlüklerinden biri üzerinde kurulmuş Korkuteli (1014 m) istasyonu izler. Kıyı

kesiminde yer alan istasyonlardan Finike (3 m), aynı adı taşıyan körfeze doğru sokulmuş kıyı düzlüğü üzerinde, Antalya istasyonu ise, Konyaaltı plajı doğusunda falezler üzerinde konumlanmıştır. İstasyonların tümüne ait veriler 30 yılın üzerindedir. Söz konusu edilen istasyonların ortak özellikleri, yaylalara nüfus gönderen yerleşmelerde bulunmuş olmalarıdır.

Çalışmamızın *sınırlılıkları* içinde en dikkat çekici olanı, yayla yerleşmeleri ve yaylacılık faaliyet alanlarını barındıran dağlık alanlara ait meteorolojik veri eksikliğidir². Bunun nedeni söz konusu dağlık alanda meteoroloji istasyonu bulunmayışıdır. Bu yüzden yaylaların iklim özelliklerine ilişkin yorumlarımız kesin ölçüm sonuçlarına dayandırılmamıştır. Ancak, eldeki istasyonların verilerine dayalı olarak iklim elemanlarının bazılarına ilişkin basit hesaplamalar yaparak, genel bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Aynı yükselti kuşağında yer alan yaylaların iklim özelliklerinde, bakı, yerel topografik şartlar vb. nedenlerle değişimler yaşandığını söylemek mümkündür.

İnceleme alanı güneyde Akdeniz kıyıları ile kuzeyde göller yöresi arasında yaklaşık 120 km uzunluk gösterir. Bu yüzden söz konusu dağlık sahanın iklim özelliklerini ele alırken, Akdeniz etkisindeki yerler ile iç kesime dönük cephelerin ayrı ayrı ele alınmasında fayda görmekteyiz. Çünkü kıyıdan itibaren hızla yükselen dağlık alanlar denizel etkilerin iç kesimlere, karasal etkilerin ise kıyı kuşağına ulaşmasına engel olurlar. Dağların arkasındaki çukur alanlarda yağışların azalması ve günlük-aylık sıcaklık farklarının artması şeklinde kendini belli eden kontinental iklime geçilir. Ancak Akdeniz'in pek uzak olmayışı nedeniyle bu kesimlerdeki iklim iç alanlarda görüldüğü kadar şiddetli kontinental iklimden ayrılır (Darkot, 1977: 35).

² Beydağlarının önemli yükseltilerinden birisi olan Bakırlı Dağının zirve noktasında (2547 m) Tübitak Ulusal Gözlemevi bulunur. Bu gözlem evinde meteorolojik rasatlar yapılmasına karşın, hem kayıt süresinin yetersizliği ve hem de istasyonun yaylalardan ve yaylacılık alanlarından oldukça yüksek bir noktada kurulu olmasından dolayı, buradan faydalanılamamıştır.

Beydağlarının doğu ve güneyinde Akdeniz yer almaktadır. Dolayısıyla bu çevrelerde özellikle de kıyı kuşağında tipik Akdeniz İklimi özellikleri gözlenir. Bu iklim tipinin en belirgin özelliğini, yüksek sıcaklık, mutlak yaz kuraklığı ve kış yağışları oluşturur (Koçman, 1993: 77). Bu iklimin yayılış alanlarında yıllık sıcaklık farkı genelde 21 °C yi aşmazken, yüksek yaz sıcaklıkları (27-28 °C), çok şiddetli buharlaşma ve düşük bulutluluk kendini gösterir (Özgür, 2001:43).

İnceleme alanındaki meteoroloji istasyonları verilerine göre sıcaklığın dağılışına göz attığımızda, kıyı kesimi ile iç bölge arasında belirgin farklar bulunduğu dikkat çeker. Yıllık ortalamalar incelendiğinde, Antalya ve Finike gibi kıyı istasyonlarında sıcaklık değerlerinin 18 °C'yi aştığı, buna karşın denizden uzak ve Beydağlarının kuzey kesimlerinde yaklaşık 1000 m yükseltide kurulmuş Elmalı ve Korkuteli istasyonlarında ise 12 °C dolayında kaldığı görülmektedir (Tablo 1). Bu farklılık istasyonların kuruluş yerleri ve dolayısıyla konum özellikleri ile izah edilebilir. Beydağları'nın denizel etkilerin kuzeydeki iç bölgelere ulaşmasını engellemesi ve yine iç bölgelerin karasal kökenli hava akımlarının kıyı kuşağına geçişini önlemesi, ortalama sıcaklık farklarında mevcut durumun oluşmasına yol açmıştır. Sonuç olarak, yükselti, denizellik ve karasallık burada belirleyici temel unsurlar olmuştur.

Sıcaklığın yıl içindeki seyri yaylacılık faaliyetlerinin zamanını ve türünü belirlemesi yönüyle dikkatle ele alınmalıdır. Örneğin rekreasyonel yaylacılık faaliyetlerinin zamanı büyük ölçüde kıyı kuşağındaki sıcaklık ortalamalarının yıl içindeki seyri ile bağlantılıdır. Sahada yaylacılarla (rekreasyonel amaçlı olanlarla) birebir yapılan görüşmelerde *yaylalara hangi tarihlerde gider ve dönersiniz* sorusuna büyük çoğunlukla, *terlemeye başlayınca çıkar, üşüyünce döneriz* yanıtı alınmıştır. Bu yaylacı ifadesinin son derece geçerli iklimik gerekçeleri vardır. Ülkemizde insan fizyolojisi için günlük ortalama hava sıcaklığının en düşük 16,7 °C, en yüksek 24,7 °C ve ideal değer olarak da 20,4 °C dolayında bulunması gerektiği belirtilmektedir (Sungur,

1980:36). Kıyı kuşağında ilkbahar sonlarında yaşanmaya başlayan yüksek sıcaklıklar ile eş zamanlı yaşanan yüksek nem oranı, bu çevrede insanları dağlara ve yaylalara yönelten doğal bir faktör halini alır. Eğitim-öğretim takviminin yaylalara çıkış ve iniş tarihlerinin belirlenmesinde güçlü bir etken olduğu açıktır. Bu etmene bağlı olmayan yaylacı nüfusun ilk çıkış tarihlerinin Mayıs ayı başları, dönüşlerinin ise Ekim sonlarında gerçekleştiği görülmüştür. Mayıs ayına ait yıllık ortalamalar incelendiğinde, kıyı istasyonlarında 20 °C nin üzerinde değerlerle karşılaşılır. Ekim ayında ise bu çevrede ortalama sıcaklıklar yavaş yavaş 20 °C nin altına inmeye başlamıştır.

Hayvancılık, ekip-biçme ve ekip-dikme amaçlı yaylacılık faaliyetleri de sıcaklığın yıl içindeki seyri ile yakın bir etkileşim halindedir. Örneğin kıyı ovalarındaki seralarda üretimin yaz başlarında sonlanması, sebze ve meyve üretiminin yaylalara kaymasına yol açmıştır. Kıyıya oranla vejetasyon döneminin daha geç başlaması, kıyıda kesintiye uğrayan sebze-meyve üretimi açığını kısmen de olsa kapatması gibi nedenler, zirai üretime dayalı yaylaların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu tip yaylalara verilebilecek en belirgin örnek, Beydağlarının doğu cephesinde Sinandegirmeni çayının vadisinde kurulmuş olan Sinandegirmeni ve Tekirmunarı yaylalarıdır. Bunlara çalışmanın ilerleyen bölümlerinde daha ayrıntılı değinilecektir.

Araştırma sahasında hayvancılık amaçlı yaylalarda yaylak alanlarına çıkış ve iniş tarihleri yalnızca iklim elemanlarına ait değerlere bağlı olmayıp, özellikle çıkış tarihi meraların yasal açılma dönemine bağlıdır. Bu tarihten sonraki hareketler ise doğal çevre etmenlerine ve özellikle de iklim koşullarına sıkı bir şekilde bağımlıdır. Örneğin, hayvan sürülerinin yaylak sahaları arasındaki hareketlerinde yükselti nedeniyle ortaya çıkan sıcaklık farklarının önemli bir etkisi vardır. Buna bağlı olarak devamlı yerleşmeler ile yaylak alanları arasında dikey yönlü ve kademeli bir çıkma ve inme süreci yaşanmaktadır. İklim elemanlarından sıcaklık ve yağış değerlerinde yükseltiye bağlı olarak değişen koşullar, hayvancılık için vazgeçilmez

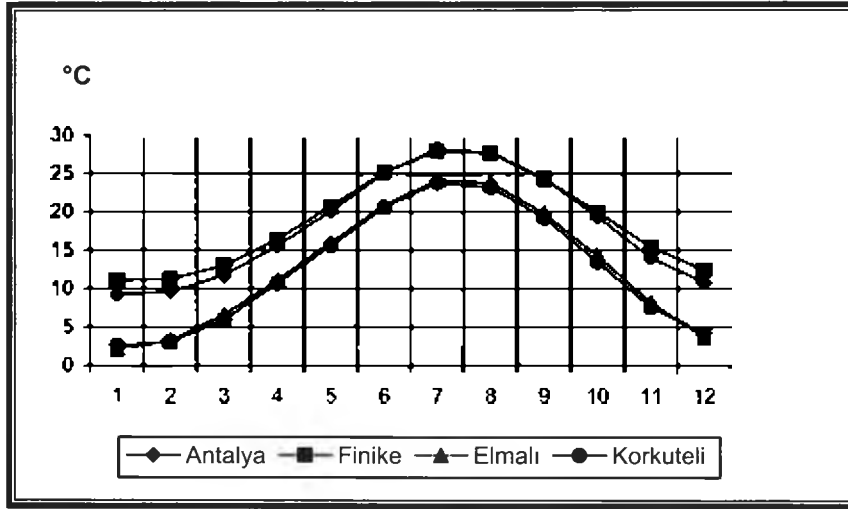
kaynaklar durumundaki çayır ve otlakların dağılışı ve kullanılabilme süresini belirler. Dolayısıyla bu tür yaylalarda iklim-vejetasyon ve hayvancılık faaliyeti arasında kuvvetli bir ilişki vardır. Bu tip yaylalara verilebilecek en tipik örnek Yazır, İmecik ve Beydağı yaylalarıdır. Yazır köyünden Beydağlarına hayvancılık amaçlı giden yaylacılar Yazır Güzle'si adıyla göç yolunun başlangıç ve bitiş istasyonu durumundaki bu yerleşmeyi kurması, kademeli yaylacılığın bir eseridir.

Araştırma sahasında yıllık sıcaklık ortalamaları kıyı istasyonlarında (Finike 18.8 °C, Antalya 18 °C) son derece yüksek değerlere ulaşırken, iç kesimde yer alan istasyonlarda (Elmalı 12.8 °C, Korkuteli 12.5 °C) belirgin bir düşüş gözlenmektedir (Tablo 1, Şekil 4). Sıcaklığın dağılışında yükselti, denizellik, bakı koşulları ve orografik özellikler öncelikli etmenlerdir. Araştırma sahasında kısa mesafelerde büyük yükselti farkları ortaya çıkabilmektedir. Bu da birbirlerine son derece yakın yerler arasında bile önemli farkların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Ashında bu farklılıklar, yaylacılık faaliyetlerinin ortaya çıkması için aranan doğal çevre özelliklerindendir. İnceleme alanındaki istasyonlarda yaklaşık 6°C lik bir fark ortaya çıkmasında kıyı istasyonları ile iç kesimin yüksek polye düzlüklerinde kurulmuş istasyonlar arasında 2500–3000 m lere kadar çıkan yüksek dağ sıralarının yer alması da etkili olmuştur. Kıyı gerisi itibariyle hızla yükselen Beydağları, kıyı çevresine karasal, iç kesime ise tropikal kökenli hava kütlelerinin ulaşmasını engeller.

Tablo 1. İnceleme alanındaki seçilmiş istasyonlarda aylık ortalama sıcaklıkların yıl içindeki seyri °C

İstasyon	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Ort
Antalya	9,2	9,6	11,7	15,6	20,1	25,1	28,2	27,8	24,3	19,4	14	10,8	18
Finike	11,1	11,2	13	16,4	20,7	25,2	28	27,7	24,3	20	15,4	12,4	18,8
Elmalı	2,2	3,2	6,6	11,1	16,	20,8	24,2	23,8	19,8	14,3	8,2	3,7	12,8
Korkuteli	2,6	3,1	5,9	10,7	15,6	20,6	23,8	23,2	19,2	13,5	7,6	4,2	12,5

Kaynak: İlgili istasyonlara ait veriler (2005).



Şekil 4. İnceleme alanındaki istasyonlarda aylık ortalama sıcaklıklar

Araştırma sahasındaki istasyonlara ait yıllık amplitüd değerleri incelendiğinde kıyı istasyonlarında bu değerin denizel etkiler nedeniyle iç kesime oranlar daha düşük olduğu anlaşılr (Tablo 2). Nitekim bu değerlerin Antalya'da 19 °C, Finike'de 16.6 °C, Elmalı'da 22 °C ve Korkuteli'nde ise 21.2 °C olduğu görülmektedir.

Beydağlarının güney ve güneydoğusunu çevreleyen kıyı kuşağında yaz aylarına ait değerler adeta yaylacılığı zorunlu kılmaktadır. Örneğin, bu dönemde Finike'de yağış olasılığı çok düşük, buharlaşma fazla, nispi nem düşük ve güneşlenme süresi uzundur (Yiğitbaşıoğlu, 2000:113). Aynı ortam Antalya'da da gözlenmektedir. Buna karşın, iç kesimde ve Beydağlarının yüksek alanlarında söz konusu şartların belirgin biçimde değiştiği anlaşılmaktadır. Bu değişiklik sıcaklığın düşmesi, yağışın artması, nispi nem oranının yükselmesi şeklinde sonuçlarla kendini hissettirmektedir.

İnceleme alanında ortalama yüksek sıcaklıklar incelendiğinde, kıyı istasyonlarında Mayıs ve Ekim ayları arasında 25 °C nin üzerinde değerler göze çarpar (Tablo 2). Bu devre, gerçekleştirilen faaliyete göre değişmekle birlikte, büyük ölçüde yaylacılık dönemleri ile

örtüşmektedir. Kıyı istasyonlarında hemen hemen 6 ayı bulan bu devre, Elmalı ve Korkuteli'nde 4 aya düşmekte ve Haziran-Eylül arasında kalmaktadır.

Tablo 2. Seçilmiş istasyonlara ait ortalama yüksek sıcaklıklar °C

İstasyon	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Ort
Antalya	14,9	15,1	17,4	21,3	25,7	31,1	34,3	34,3	31,4	26,8	20,6	16,4	24,1
Finike	16	16,2	18,4	21,8	26	30,9	34	34,1	31,3	26,8	21,4	17,4	24,5
Elmalı	7,6	9,1	13	17,6	22,8	27,8	31,4	31,5	28	22,2	14,9	9,1	19,6
Korkuteli	8,5	9	12,2	17,4	22,4	27,5	30,9	31	27,7	21,7	14,7	9,9	19,4

Kaynak: İlgili istasyonlara ait veriler.(2005)

Sıcaklığın mevsimlere göre dağılışı incelendiğinde, kıyı istasyonlarının kış mevsimi değerleri ile iç kesimlerde yer alan istasyonların ilkbahar değerlerinin hemen hemen benzer rakamlara sahip olduğu görülür (Tablo 3-4). Bu durum kıyı istasyonlarında doğal mevsimin artık yaz karakterine büründüğünü ortaya koyar. Bu yüzden ülkemizin pek çok yerinde yaylalara çıkış tarihi Haziran iken, araştırma sahamız ve bir bütün olarak Akdeniz kıyı kuşağında Mayıs ayına kadar çekilmiştir. Çünkü matematiksel olarak ilkbahar mevsiminde görülen mayıs ayı aslında doğal mevsim³ şartları göz önüne alındığında artık yaz mevsimi içindedir. Bu tarih itibariyle, hayvancılık, ziraat ve rekreasyonel amaçlı yaylacılık faaliyetleri dağlık alanlara doğru yönelmeye başlamaktadır.

Doğal mevsim konusunda bakınız: **Sever, R., 2005**, Coğrafya Öğretim Programlarında Doğal Mevsim Kavramı, Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 13, s:117-134, Erzurum.

Tablo 3. Seçilmiş istasyonlarda mevsimlere göre ortalama sıcaklıklar

İstasyonlar	İlkbahar °C	Yaz °C	Sonbahar °C	Kış °C
Antalya	15,8	27	19,2	9,9
Finike	16,9	26,9	19,9	12,2
Elmalı	11,2	22,9	14,1	3
Korkuteli	10,7	22,5	13,4	3,3

Kaynak: İlgili istasyonlara ait veriler.(2005)

Tablo 4. Araştırma Sahası İstasyonlarında Sayılı Günler

İstasyonlar	>30 °C	>25 °C	>20 °C
Antalya	104,6	168,4	228,5
Finike	108,1	172,2	243,2
Elmalı	63,8	132,5	181,7
Korkuteli	57,9	128,8	178,4

Kaynak: İlgili istasyonlara ait veriler.(2005)

Kıyı kuşağında sonbahar aylarına ait değerler incelendiğinde, söz konusu döneme ait ayların aslında bir bakıma yaz mevsiminin devamı niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. *Sarı yaz* olarak da bilinen sonbahar aylarında kıyı kuşağında sıcaklıklar, halen yüksek ve yaz mevsimine ait ayların değerleri pek de aratmayacak özelliktedir. Aslında ilkbahar ayları için söz ettiğimiz doğal mevsim kavramı burada da geçerliğini korumakta ve nitekim eylül ve ekim ayları da yaz mevsimine dâhil olmaktadır. Okulların açılma tarihini dikkate almazsak, yaylaların birçoğundan geriye dönüş tarihinin Ekim sonlarına dek uzandığını görmekteyiz. Bunu sahada yaptığımız anketlerden de kolaylıkla ortaya koymaktayız. Örneğin, rekreasyonel kullanımı ile ön plana çıkan Saklıkent yaylasında, Kasım ayı başlarında yayla dönüşünü gerçekleştiren birçok yaylacı tespit edilmiştir.

Sıcaklığın gün içindeki seyri insanları mekân değiştirmeye yönlendiren bir diğer unsurdur. Araştırma sahasında özellikle kıyı kuşağındaki sahalarda sıcaklığın gün içindeki gidişatı önem taşımaktadır. Yaz aylarında, gündüzleri öğle saatlerinde bunaltıcı bir sıcaklık yaşanmaktadır. Bu saatlerde fiziksel performans gerektiren ve açık havada gerçekleştirilen faaliyetler güçlükle yapılmakta ya da

kesintiye uğramaktadır (Tablo 5). Yaz aylarında insanları rahatsız eden bir diğer unsur gece sıcaklıklarıdır. Yüksek sıcaklıklarla eş zamanlı yaşanan yüksek nem oranları, kıyı kuşağında insan sağlığı açısından elverişsiz bir ortam oluşturur. Özellikle kırsal yerleşmelerde, klima donanımı bulunmayan meskenlerde ve şehir içinde yüksek binalar nedeniyle serinletici etkiye sahip rüzgarlara kapalı yerlerde geceleri yaşanan bunaltıcı sıcaklıklar, insanları dağlık alanlara yönlendiren itici güçler niteliğindedir. Tabi buna karşın dağlık ve yüksek alanlar tam aksine bu yönüyle adeta bir çekim merkezi durumundadır. Araştırma sahasındaki yaylaların bir kısmında bazı yaylacıların yalnızca bu nedenle günübirlik olarak yaylalara çıktıkları tespit edilmiştir. Örneğin, Saklıkent, Yazır ve Ördübek yaylalarını kullanan yaylacıların bir kısmı sabah erken saatlerde kıyı kuşağındaki kentlerdeki (Antalya, Finike, Kumluca, Kemer) iş yerlerine gider ve yine aynı gün mesai bitiminde yaylaya geri dönerler.

Tablo 5. Antalya ve Finike’de sıcaklığın gün içindeki değişimi

Saat	Istasyon	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Ort
7'de°C	Antalya	6,5	6,6	8,5	13,3	18,9	24,7	27,2	26	21,6	16,3	11,1	8,3	15,8
	Finike	8,7	8,4	9,9	13,7	18,3	23	25,3	24	20,7	16,6	12,7	10,1	16
14'de°C	Antalya	14	14,2	16,2	19,8	24	29	32,4	32	30	25,5	19,5	15,4	22,6
	Finike	15	15,1	17,2	20,4	24,8	29,6	32,7	32	30	25,6	20,4	16,4	23,3
21'de°C	Antalya	8,2	8,8	11	14,6	18,7	23,4	26,5	26	22,8	17,9	12,7	9,7	16,6
	Finike	10	10,6	12,5	15,8	19,9	24,2	27,3	27	23,4	18,8	14,3	11,5	18

Kaynak: İlgili istasyonlara ait veriler.(2005)

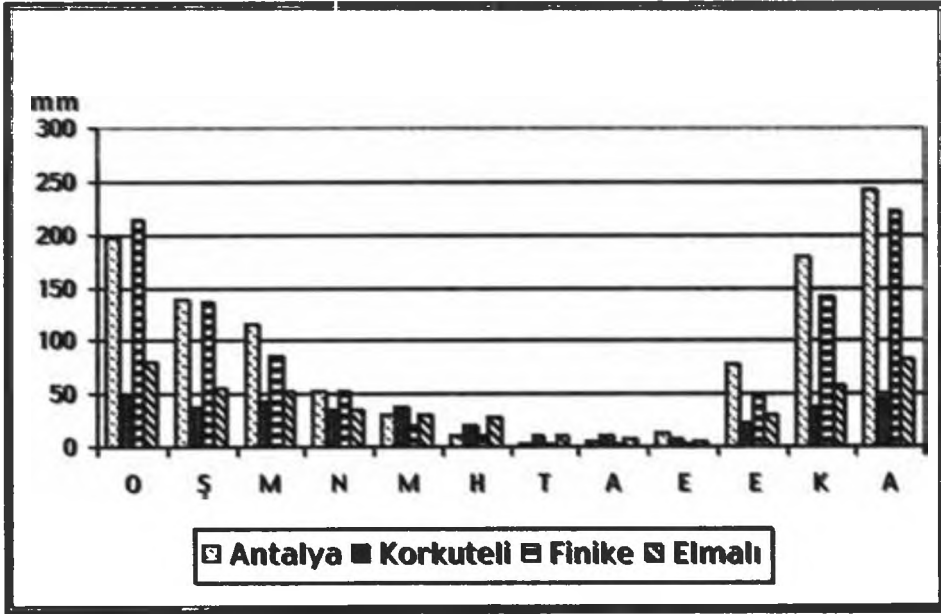
Beydağları ve çevresi genel olarak Akdeniz yağış rejiminin etki sahası içinde kalır. Ancak hatırlanacağı üzere Beydağları geniş bir yayılış alanına sahip olduğundan, doğal çevre özelliklerinde kısa mesafelerde belirgin farklar ortaya çıkmıştır. Beydağlarının iç kesimlerin yüksek düzlüklerine bakan kuzey cephesinde Akdeniz ikliminin tipik özellikleri yavaş yavaş etkisini kaybetmekte ve karasal rejimin bir takım özellikleri gözlenmektedir. Ancak yine de ülkemizin iç kesimlerindeki karasal özellikler ile tam anlamıyla örtüştüğü söylenemez. Bu saha, tipik bir geçiş bölgesi olup, kuzeyindeki karasal özellikler ile güneyindeki denizel özelliklerin izlerini taşımaktadır.

Beydağları ile Akdeniz arasında kalan kıyı kuşağı istasyonlarında yıllık yağış miktarının yaklaşık 1000 mm dolayında olduğu, buna karşın iç kesimlere dönük cephedeki istasyonlarda ise 350–475 mm arasında değişen değerler göze çarpmaktadır. Yıllık yağış miktarının en yüksek olduğu (1063.5 mm) saha Beydağlarının doğusunda yer alan Antalya istasyonudur. Burayı yine kıyı istasyonları olan Finike (941.6) ve Kumluca (928.6) izler. Araştırma sahasında en düşük ortalamalar ise Elmalı (475.7) ve Korkuteli (354.3)'ne aittir (Tablo 6, Şekil 5). Özellikle Korkuteli ve yakın çevresinde yıllık yağış miktarı kıyı bölgesi ile büyük bir tezat oluşturacak seviyeye düşmektedir. Kıyıya olan uzaklığı 50 km kadar olan bu çevre, Beydağlarının yağış gölgesinde kalmıştır. Korkuteli ve Yazır köylerini içine alan bu yüksek düzlük üzerinde yaptığımız arazi gözlemlerinde özellikle kırsal yerleşmelerde hem tarımsal amaçlı hem de içme suyu sıkıntısı çeken yerler tespit edilmiştir. Bunlardan özellikle İmecik köyü ve İmeciksusuzu yerleşmelerinde bu sorun ciddi boyutlara ulaşmış ve bu yöre göçlerle önmüli ölçüde nüfus kaybetmiştir. Göç etmeyi bir bakıma mağlubiyet olarak gören yaşlı nüfus ise güneydeki yüksek ve bol su kaynaklarına sahip dağlık alanlarda zaman geçirme yolunu seçmişlerdir. Bu yüzden söz konusu çevrede başta yıllık yağış miktarı yetersizliği olmak bir takım doğal çevre kaynaklı nedenlerle yaylacılık zorunlu olarak ortaya çıkan bir yaşam şekli halini almıştır.

Tablo. 6. Seçilmiş istasyonlarda yıllık ortalama yağışın aylara dağılımı (mm).

İstasyon	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Ort
Antalya	195.5	138.8	117.1	52.8	29.9	9.2	2.9	6.3	12.9	77.4	179.4	241.3	1063.5
Finike	214.5	135.9	86.7	51.8	21.4	10.6	2.6	1.9	3.5	51.4	140	221.3	941.6
Elmalı	80.3	55.3	52.9	34.9	29.1	27.2	9.7	8.6	5.2	30.5	58.3	83.7	475.7
Korkuteli	48.8	37.6	42.7	36.4	37.9	19.5	9.9	9	6.9	22.4	38.2	45	354.3

Kaynak: İlgili istasyonlara ait veriler (2005)



Şekil 5. Yıllık Ortalama Yağışın Aylara Dağılımı

İnceleme alanında yağışın mevsimlere göre dağılımında belirgin bir eşitsizlik gözlenir. Verileri incelenen bütün istasyonlarda maksimum yağış kış mevsiminde, minimum değerler ise yaz mevsimindedir. Bununla birlikte yine de istasyonlar arasında az da olsa bazı farklılaşmalar göze çarpar. Örneğin kıyı istasyonlarında yaz yağışlarının oranı %1'lere kadar düşerken, iç kesimlerde bu oran %10 dolayındadır (Tablo 7). Bunda Akdeniz yağış rejiminin yükseklik ve denizden uzaklaşma nedeniyle karakteristik özelliğini yitirmesi etkili olmuştur.

Beydağlarının yüksek ve iç bölgelere bakan cephelerinde yaz yağışlarının artması özellikle hayvancılık ekonomisine dayalı yaylacılık faaliyetleri için aranan bir ortam oluşmasına sebep olur. Çünkü bu tür yaylacılıkta yaylacıların hareketlerini daha çok otlakların dağılışı belirlemekte ve hayvan sürüleri için nerelerde yeşil ve bol miktarda otlak varsa oralarda yaylacılık faaliyeti gerçekleştirilmektedir.

Beydağlarının kuzeyinde ve Alakır çayının yukarı çıkışında yer alan Beydağı, İmecik, Yavşanlı ve Yazır yaylaları, hayvancılık amaçlı yaylacılık yapanların bu bakımdan ideal yaylaklarıdır. Çünkü otlaklar en geç burada sararmakta ve en bol bu çevrede bulunmaktadır. Finike körfezi çevresinden Alakır çayı vadisini kuzeye doğru takip ederek başlayan dikey ve kademeli göç güzergahında yaylacıların en son geri dönmeye başladıkları yaylalar bu çevrede yer alan ve az önce özelliklerini belirttiklerimizdir.

Tablo 7. Seçilmiş istasyonlarda yıllık ortalama yağışın mevsimlere dağılımı

İstasyonlar	İlkbahar %	Yaz %	Sonbahar %	Kış %
Antalya	18.8	1.7	25.4	54.1
Finike	17	1.6	20.7	60.7
Elmalı	24.6	9.6	19.8	46.0
Korkuteli	33	10.8	19.1	37.1

Kaynak: İlgili istasyonlara ait veriler (2005).

Beydağları, Akdeniz boyunca uzanan bir sıradağ olduğu için, nemli denizel hava akımlarına açık bir sahadır. Bu özelliği nedeniyle söz konusu dağlık sahanın yüksek kesimlerine bol kar yağışı düşer (Tablo 8).

Tablo 8. Seçilmiş istasyonlarda ortalama kar örtülü günler sayısı

İstasyon	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Toplam
Antalya	0.1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.1
Finike	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Elmalı	5.4	3.5	2.5	0.3	-	-	-	-	-	-	0.3	2.5	14.5
Korkuteli	5	3.1	2	0.1	-	-	-	-	-	-	0.5	1.4	12.1

Kaynak: İlgili istasyonlara ait veriler (2005).

Antalya körfezinden Beydağlarına bakıldığında bembeyaz bir örtü Nisan ayına kadar yüksek zirve noktalarında göze çarpar. Kıyıda, Konyaaltı plajında denize girilirken hemen kıyı gerisindeki Beydağlarında yılın büyük bir bölümünde kar örtüsü eksik olmaz. Hatta Beydağlarının bu özelliği turizm için bir çekim gücü unsuru haline dönüştürülmüştür. Aynı gün içinde *denize gir, kayak yap* sloganı ile bu doğal çekicilikleri sunan turizm organizatörleri bunda büyük başarı

yakalamışlardır. Kıyıya yalnızca 50 km uzaklıkta yer alan Saklıkent kış turizm merkezine karayolu ve hatta zaman zaman helikopter ile turist taşıdığı bilinmektedir (Doğanay-Zaman; 2002:153).

Beydağlarının önemli yükseltilerinden birisi olan Bakırlı Dağı'nın (2547 m) kuzey yamaçlarında kurulan Saklıkent kış turizm merkezi; sahada daha önceleri tamamen yaz aylarında kullanılan bir yayla yerleşmesinin artık kış aylarında da kullanılmasına yol açmıştır. Bu yayla yerleşmesi yaz aylarındaki yoğunluğuna erişmese de kışın da büyük bir talep ile karşı karşıya kalmaktadır. Söz konusu saha; temelde iklimatik özelliklerin ortaya çıkardığı bir turizm faaliyeti nedeniyle yaylacılığın yanında yeni bir fonksiyon daha kazanmıştır. Sözünü ettiğimiz Saklıkent yaylası çalışmanın ilerleyen bölümünde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Beydağlarının yüksek kesimlerinde görülen kar şeklindeki yağışlar hayvancılık amaçlı yaylacılık için de büyük önem taşır. Bu önem doğal olarak; kar erimeleri sonucu ortaya çıkan bol su ve vejetasyon ilişkisine dayanır. Sahada yağış rejimi nedeniyle su probleminin yaşanacağı dönemde devreye giren kar erimeleri adeta bir kurtarıcı rolü görmekte ve otlakların yaz başında hemen sararmasına engel olmaktadır.

Beydağları çevresindeki istasyonlarda yıllık ortalama bağıl nem oranı 755 ile (Elmalı) 768 (Finike) arasında değişir (Tablo 9). Beydağları ile Akdeniz arasındaki kıyı kuşağında bu değerlerin yüksek; dağların kuzeye ve iç kesimlere bakarak cephelelerinde nispeten düşük olduğu görülür. Yaylacılık faaliyetleri ile bu iklim elemanı güçlü bir etkileşim halindedir.

Tablo 9. Ortalama bağıl nem oranları (%)

Bölge	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Ort
Adana	66	64	67	67	67	68	67	67	67	67	67	67	67
Antalya	70	69	72	70	70	64	63	66	66	65	68	70	69
Elmalı	71	69	67	67	67	68	67	67	67	67	67	67	67
Korkun	68	66	64	60	58	50	45	46	43	37	65	70	58

Kaynak: İlgili istasyonlara ait veriler (2005).

Kıyı kuşağında yaz aylarındaki şiddetli sıcaklıklar ile eş zamanlı yaşanan yüksek nispi nem oranı, bu çevrede yaşayan insanların bir kısmını dağlık alanlara, yüksek yerlere ve yaylalara yönlendirmektedir. İnsan bedeninin 36,5 °C olan ortalama sıcaklığı, fiziki bir zorlanma ya da bir ısı gücü ile (parlak güneş ışığı) karşı karşıya kaldığı zaman, terlenmediği takdirde, bir saat içinde 2 °C artar. Eğer yüksek sıcaklık ile birlikte nispi nem de çok yüksekse, örneğin %70'in üzerindeyse, hava derinin üzerinden onu serinletecek miktarda nemi alamayacak ve vücudun gittikçe ısınmasıyla insanlar kendini rahatsız hissedecektir (Özgüç, 2003:48). Aşırı terleme, su kaybı ve sonuçta kalp krizine kadar gidebilecek bu olumsuz süreç, yaylacılık faaliyetlerinin doğuşu için adeta doğal bir zemin oluşmasına yol açar. Özellikle dinlenme ve sayfiye amaçlı yaylacılığın ortaya çıkmasında iklim koşullarının oluşturduğu bu ortam dikkate değerdir. Sayfiye amaçlı yaylalarda çoğunlukla yaşlı ya da orta yaşlı nüfus kitlesinden insanları görmemizin temelinde de bir bakıma bu ve benzer nedenler yatar.

Rüzgâr ile yaylacılık faaliyeti ve özellikle de sayfiye yaylacılığı arasında güçlü bir etkileşimden söz etmek mümkündür. Kıyı kuşağında bulunan yerleşmelerde yaz aylarında yüksek sıcaklık ve nem oranı ile birlikte hava akımlarının neredeyse durma noktasında geldiği günler, boğucu ve rahatsızlık veren ve gece uykularını dahi etkileyen bir ortam oluşturur. Kıyı kuşağında bu şartlar yaşanırken, dağlık alanlar ve yaylalarda hava akımları kıyı istasyonlarına göre daha az hıza sahiptir (Tablo 10). Ancak, hava akımları nispeten fazladır. Dağların yamaçlarında kurulan yayla yerleşmeleri, oluşan basınç farkları nedeniyle özellikle akşam saatlerinde ferah ve kıyıya oranla daha serin koşullara sahiptir. Alakır ve Çandır çayı vadilerinde kanalize olan hava akımları ve yine dağlık alanlardaki yamaç ve dağ rüzgârları bu çevreyi yaz aylarında çekici hale getirir. Yaylacılar yaylalarını anlatmak ve birazda övmek için bu iklimatik özellik ile ilgili dikkat çekici benzetmeler yaparlar. Örneğin yaylalara çıkmayan kişilere yayla ve dağlık alanları

anlatırken *sahilde yaprak oynamazken bizim yaylada serin rüzgârlar eser* şeklinde ifadelerde bulunurlar.

Tablo 10. Ortalama rüzgâr hızları m/sn

İstasyon	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Toplam
Antalya	3,2	3,5	3,1	2,7	2,4	2,8	2,7	2,5	2,5	2,5	2,8	2,9	2,8
Finike	2,1	2,2	2,1	2,0	1,7	1,7	1,7	1,8	1,9	1,9	1,9	2,0	1,9
Elmalı	1,5	1,7	1,9	2,2	2,0	2,0	2,0	1,7	1,6	1,4	1,5	1,4	1,7
Korkuteli	1,8	2,1	2,1	2,1	1,9	2,0	2,0	1,8	1,7	1,5	1,6	1,7	1,8

Kaynak: İlgili istasyonlara ait veriler (2005)

1.1.3. Bitki Örtüsü Özellikleri

Bitki örtüsü elemanlarının türü ve bunların dağılışı ile sürdürülen yaylacılık faaliyetleri arasında güçlü bir etkileşim bulunur. Araştırma süresince bunun örneklerini gözleme olanağına sahip olduk. Örneğin, rekreasyonel amaçlarla kurulan yayla yerleşmelerinin büyük çoğunlukla orman kuşağı içinde konumlandıkları ve özellikle de sedir ve ardıç orman alanlarının dağılışı ile sıkı bir paralellik gösterdikleri tespit edilmiştir. Kuruluş tarihi yeni olan yaylaların hemen tamamı, Sedir (*Cedrus*), Kızılçam (*Pinus brutia*) ya da Ardıç (*Juniperus communis*) ormanlarının dağılışı göz önüne alınarak konumlanmışlardır. Yani yaylaların kuruluş yerlerinin belirlenmesinde çevrenin bitki örtüsü özellikleri temel belirleyicilerden birisi olmuştur. Öte yandan havyacılık amaçlı yaylacılık faaliyetleri için bu kez orman katının üzerindeki Step ve Alpin Çayır katı önem kazanmaktadır. Hayvancılık kökenli yaylaların kuruluş yerleri otlakların ve çayırların dağılışı ile yakından bağlantılıdır.

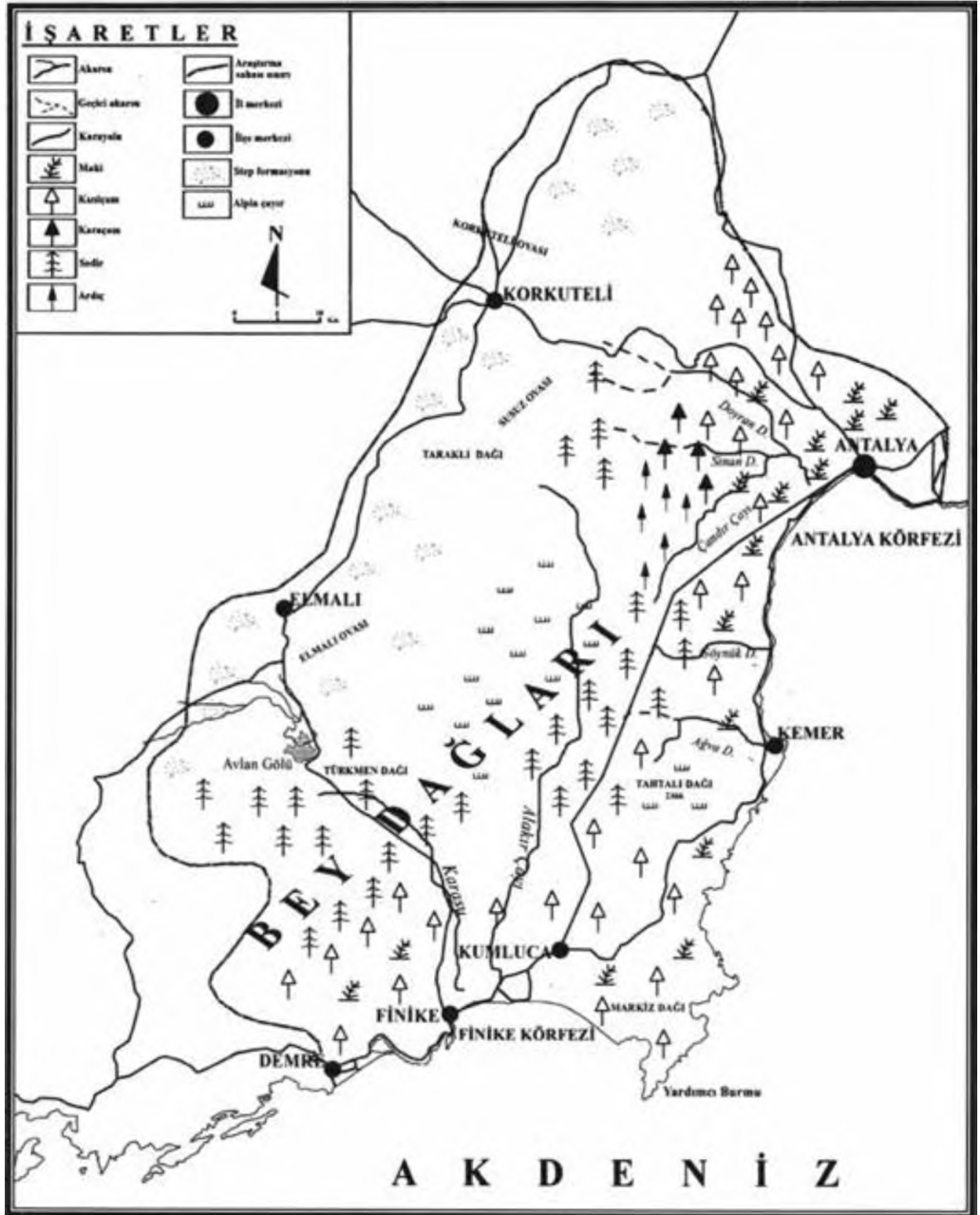
Rekreasyonel amaçlı yaylalarda dağlık alanların çekim gücü özelliği kazanabilmesi için erişebilirlik ve su kaynaklarına sahip olmasının yanında, aynı zamanda orman varlığının da bulunması aranan bir doğal çevre unsurudur. Örneğin Moryer, Narpızlı ve Ördübek yaylalarında orman örtüsü yaylaların kuruluş yerlerini belirlemiştir.

İnceleme sahası olarak seçilen Beydağları Akdeniz Fitocoğrafya Bölgesi sınırları içinde kalır. Ancak, başta yükselti olmak üzere kısa mesafelerde değişen doğal çevre faktörleri nedeniyle, çalışma alanının

tümüne hâkim bir vejetasyon tipinden söz etmek mümkün değildir. Örneğin Beydağlarının Akdeniz'e dönük kesimlerinde hemen tamamıyla Akdeniz Bitki Coğrafyası Bölgesi'ne ait elemanlar görülürken, Beydağlarının iç kesimlere bakan yüksek yerlerinde ve Akdeniz'in etkisinin nispeten azaldığı bölgelerde Akdeniz-İran Turan geçiş kuşağı elemanları ortaya çıkmaktadır.

Akdeniz Fitocoğrafya Bölgesindeki vejetasyon, yaz döneminin sıcak ve kurak geçmesine bağlı olarak çoğunlukla kurakçıl karakterlidir. Bu yüzden sahada ılık ve sıcaklık isteği oldukça yüksek olan kalın ve parlak yapraklı, her zaman yeşil bitkilere ve iğne yapraklılara sıkça rastlanır. Bu çevredeki bitkilerin en belirgin özelliği uzun süren kurak döneme son derece dayanıklı olmalarıdır (Atalay, 1994:185).

Beydağları ve yakın çevresi, yükselti, iklim koşulları ve bakı özelliklerinde meydana gelen mekânsal farklılıklar nedeniyle, farklı vejetasyon tiplerinin yayılışına sahne olur. Sahada yapılacak kısa mesafeli bir arazi gezisinde dahi, bitki örtüsündeki farklılaşma, bitki kuşakları arasındaki geçiş ve özellikle artan yükseltiye bağlı olarak meydana gelen değişim kolaylıkla gözlenebilir. Sahadaki başlıca bitki formasyonları şunlardır; 1. Maki formasyonu 2. Orman formasyonu 3. Step formasyonu 4. Subalpin ve Alpin bölge formasyonu. Bunlar Beydağlarının farklı yön ve yükselti basamaklarında kademeli olarak dağılışı gösteren başlıca vejetasyon tipleridir (Şekil 6). Ayrıca, kıyı kesimi ve iç bölge düzlüklerinde yayılışı gösteren kültür bitkileri kuşağından da söz edilebilir. Ancak bu kuşak diğer bitki grupları gibi sahanın yalnızca doğal çevre koşullarına bağlı olarak ortaya çıkmış olmayıp, aynı zamanda beşeri etmenlere bağlı olarak meydana gelmiştir.



Şekil 6. Beydağları ve yakın çevresinde bitki örtüsü dağılışı haritası

İnceleme sahasındaki bitki örtüsü kuşakları yükselti basamaklarına göre kademeler halinde bir sıraya konulduğunda, en alt kuşakta üç farklı gruptan söz edebiliriz. Bunlar yer yer birbirileri ile iç içe girmiş olan maki elemanları, kızılçam ve kültür bitkileridir. Bunlar, alt kuşağın farklı mekânlarda birbirilerine üstünlük kuran başlıca topluluklarıdır. Alt kuşağın bir üstteki zon ile sınırını Kızılçam orman kuşağı belirler. Bu sınırın yer yer 1100–1200 m.ye ulaştığı gözlenmiştir. Maki elemanları ve diğer sözü edilen diğer bitki toplulukları kızılçam kadar yükseklerle çıkamaz. Yer yer iç içe girdikleri görülmekle birlikte, karaçam, ardıç ve sedir ormanları ile devam eden bitki kuşağı, Subalpin ve Alpin bölge vejetasyon kuşağı ile son bulmaktadır.

Maki vejetasyonu: Maki elemanları Beydağlarının Akdeniz'e dönük cephelerinde geniş bir yayılış alanına sahiptir. Kıyı sahasının iklim koşullarına son derece iyi uyum sağlayan maki elemanlarına Beydağlarının bünyesine sokulan akarsu vadilerinde de rastlanır. Ancak bu bitki formasyonunun genel dağılış alanları kıyı sahası ile dağlık alanların denize dönük cephelerinde 600 ve yer yer 800 m ye kadar çıkan sahalardır. Araştırma sahasındaki maki topluluğu belli başlı türler ile karakterize olmuştur. Bunlardan sahada tespit edebildiklerimiz; mersin (*Myrtus communis*), zakkum (*Nerium oleander*), sandal (*Arbutus andrachne*), keçi boynuzu (*Caletonia cilicua*), yabani zeytin (*Olea europea*), defne (*Pistacea lintiscus*) ve tesbih (*Styrax officinalis*)'dir. Araştırma sahasında maki elemanları zaman içinde insan kaynaklı tahribatlarla karşı karşıya kalmıştır. Örneğin çok yakın bir zamana kadar Antalya kentinin kenar mahallelerinde sıkça görülebilen maki elemanları bugün yerleşim alanlarının hızla genişlemesi sonucu hemen tamamıyla ortadan kalkmış ve günümüzde daha çok Beydağlarının yamaçlarına veya Antalya traverten taraçalarının üst basamağına doğru gerilemiştir.



Fotoğraf 1.12. Beydağlarının doğu cephesinde yamaçlar boyunca 750-800 m lere kadar Maki elemanlarının dağılışı gözlenir.

Orman Vejetasyonu: Sahada orman formasyonu Kızılçam (*Pinus brutia*), Karaçam (*Pinus negra*), Sedir (*Cedrus Libani*) ve Ardıç (*Juniperus excelsa*, *Juniperus oxycedrus*, *Juniperus durupasea*) ile karakterizedir. Yer yer Akdeniz kıyıları boyunca başlayan Kızılçam ormanları saf topluluklar şeklinde dağılışı gösterdiği gibi maki elemanları, karaçam ve ardıç karışık bir şekilde de ortaya çıkabilmektedir. Kıyı sahasının yayılışı alanı genişliği bakımından rakipsiz orman türü kızılçamlardır (Şekil 6). Yayılışı alanı son derece dar olmakla birlikte fıstık Çamı ormanlarını da bu kuşakta görmek mümkündür. Bu çam türü daha çok plajların çevresinde yer almaktadır. Kemer, Göynük, Tekirova çevreleri bu türün başlıca yayılışı sahalarıdır.

Yüksek eğim değerlerine sahip, toprak örtüsünün yeterli kalınlığa ulaşmadığı, kalker kayalıkların geniş yer kapladığı elverişsiz alanlarda dahi yetişebilen kızılçam ormanları Beydağlarının Akdeniz etkisi hissedilen yamaçlarının hâkim ağaç türüdür. Yaz kuraklığına dayanıklı ve aynı zamanda gerçek Akdeniz ikliminin yayılışı sahasında

kolaylıkla yetişebilen Kızılçamlar, Beydağlarının artan yükseltisi ile birlikte yerlerini yavaş yavaş karaçam ve ardıç ormanlarına bırakırlar. Beydağlarının birçok yerinde Kızılçamlar yumuşak bir geçişle ve çoğunlukla bir üst kuşaktaki elemanlarla iç içe girerek üst sınırına ulaşır. Bu sınır genellikle 1000-1100 m dolayındadır. 1000 m itibariyle Beydağlarında denizel etkilerin azalmasına bağlı olarak karaçamlar ortaya çıkar. Bu kuşak Kızılçam kadar geniş bir yükselti aralığında yayılış gösteremez. Dolayısıyla dağılış alanları daha sınırlıdır. Karaçamlar (*Pinus nigra*) genellikle 1200 m itibariyle yerlerini Beydağlarının en karakteristik ve en güzel görünümlü ormanlarını oluşturan sedir ağaçlarına bırakırlar (Fotoğraf 1.13-14-15). Nitekim sedir Akdeniz dağ kuşağının klimaks bir ağacıdır (Atalay, 2002:131).



Fotoğraf 1.13. Finike kuzeyindeki Sedir ormanlarından bir görünüm. Sedir bu çevrede geniş topluluklar oluşturur.



Fotoğraf 1.14. Ördübek yaylası yakınlarında genç bir sedir ağacı



Fotoğraf 1.15. Sedir Ormanları İçinde Kurulan Ördübek Yaylasında Yaylacı Bir Aile.



Fotoğraf 1.16. Elmayanıği yaylasında karaçam ormanı içindeki çevirme, ağllar.

Kollarını bir efe edasıyla yana açmış görüntüsüyle, Sedir bu dağlık alanın en kıymetli ağacıdır (Fotoğraf 1.14). Zaten Toroslar üzerinde en saf ve geniş yayılış alanlarından birini de Beydağları oluşturur. (Fotoğraf 1.13). Kerestesinin yüksek ticari değeri Sedir ormanlarını geçmişten günümüze önemli kılmıştır. Bu öneminden dolayı söz konusu ormanlar zaman içinde sık sık insan baskısı ve tahribi ile yüz yüze kalmışlardır. Beydağlarının güneyindeki korunaklı Akdeniz limanlarının tarihi dönemdeki vazgeçilmez ticaret mallarından birisi olan Sedin, Olimpos ve Phaselis gibi çevrenin önemli limanlarından çeşitli ülkelere gönderildiği bilinmektedir.

Sedir, inceleme alanımızdaki yerleşmelerde çoğunlukla *katran* adıyla bilinir. Bu orman türüne özellikle yaşlılar tarafından büyük önem verilir. Onlar için *katran* yani Sedir, bu dağların süsü, yaylaların rengidir. Birçok yayla yerleşmesinde eski yayla evi veya eklentilerinde dayanıklılığı nedeniyle katran kerestesi kullanılmıştır. Yine bazı yaylalar, Ördübek yaylasında olduğu gibi sedir ormanlarının tam

ortasında, onun gölgesinde kurulmuşlardır (Fotoğraf 1.15). Bu ormanların kendine özgü ve yaylacılar tarafından sevilen bir kokusu vardır. Sahada yaptığımız arazi gözlemleri sırasında Sedir kerestesinin Beydağları çevresindeki yerleşmelere zaman içinde taşınarak meskenlerin yapımında kullanıldığı tespit edilmiştir. Özellikle Elmalı, Korkuteli, Yazır, Akdamlar ve Finike’de bu örnekleri görmekteyiz.

Sedir ormanları araştırma sahasında 1200-1900 m ler arasındaki kuşakta yayılım gösterir. Bu ormanlar denizel etkilerin nispeten azaldığı dağların nemli ancak serin cephelerinde sık sık ortaya çıkmaktadır. Örneğin Finike’yi Elmalı’ya bağlayan Avlan Beli geçidi çevresinde geniş topluluklar şeklinde Sedir ormanlarına rastlanır (Fotoğraf 1.17).



Fotoğraf 1.17. Avlan beli geçidi yakınlarında Sedir ormanı kenarında kurulan Avlan yaylası



Fotoğraf 1.18. Sedir ağacı gölgesinde kurulmuş bir yayla-kahvehanesi

Beydağlarında birçok yayla alanında sıkça gözlemleme olanağı bulduğumuz orman elemanlarından birisi de Ardıç'lardır (19-20-21-23). Ancak Ardıç ormanlarının Kızılçam ve Sedir ormanlar gibi büyük topluluklar oluşturamadığı ve genellikle seyrek bir dağılış karakteri sergilediği gözlenmiştir. Bunda muhtemelen Ardıç türlerinin ormanların tahrip edildiği yerlerde sekonder bir gelişim süreci içinde ortaya çıkmaları etkili olmuştur. Beydağları yaylalarında Ardıç farklı amaçlarla kullanılan önemli bir ağaç türüdür. Sahada yaptığımız gözlemlerde Ardıç ağaçlarının başlıca iki kullanımı dikkatimizi çekmiştir. Bunlardan ilki küçükbaş hayvanlar için Ardıç ağaçları gölgesine yapılan *çevrik ya da çevirme*'lerdir (Fotoğraf 1.21). Yaylaların dağılışı ile ardıç ağaçlarının dağılımı arasında paralellik vardır. Hayvancılık ekonomisinin ön planda olduğu birçok yaylada Ardıç ağaçlarının gölgesinde hayvanları öğlen sıcağından korumak üzere yapılmış eklentiler bulunur. Günün sıcak saatlerinde küçükbaş hayvanların bir süre bekletildiği bu eklentiler özellikle yaşlı ve gölge

alanı geniş Ardıç ağaçları altında kurulmuşlardır. Ardıçların ikinci kullanım amacı bu kez insanların kullanımına yöneliktir. Burada da öncelikli amaç Ardıç'ın gölgesinden faydalanmaktır. Sahadaki yaylaların bazılarında Ardıç ağaçları altında yerden yaklaşık 1 m yükseklikte ve yine bu ağaçlardan alınan yapı malzemesi ile inşa edilen “köşk”ler bulunmaktadır. Moryer, İlmelik ve Tekirpınarı yaylalarında bunlara sıkça rastlanılmaktadır (Fotoğraf 1.20).



Fotoğraf 1.19. Feslikan yaylası ile Karçukuru yaylası arasındaki sahada yer alan yaşlı bir ardıç ağacı (Çevresi 4 m 30 cm).



Fotoğraf 1.20. Ilmelik yaylasında Karaçam ağaçları altında yaylacıların genellikle akşam saatlerinde oturdukları bir köşk'ten görünüş.



Fotoğraf 1.21. Genelde ardıc ağaçları ile paralel bir dağılış gösteren hayvancılık amaçlı yaylalarda, bu ağaçların gölgesinde, hayvanları öğlen sıcağından korumak üzere yapılmış eklentilere *çevirik* veya *çevirme* denir.



Fotoğraf 1.22. Karaçam ormanları araştırma sahasında büyük topluluklar oluşturamaz. Bunlar çoğunlukla kızılçam-ardıç ve sedir kuşakları arasındaki geçiş sahalarında zaman zaman ortaya çıkarlar.



Fotoğraf 1.23. İlmelik yaylası kuzeyinde kurumuş bir Ardıç ağacı

Step vejetasyonu: Step katının alt sınırı bir bakıma kullanım amaçlarına göre yaylalar arasındaki sınırı da çizer. Orman katının üst sınırı ve step kuşağının başlangıcı çoğunlukla hayvancılık fonksiyonlu yayla alanlarının başlangıcı olarak bilinir. Nitekim birkaç istisna dışında rekreasyonel kullanıma yönelik yayla yerleşmelerinin çoğunluğu orman kuşağı içinde yer almaktadır.

Step elemanları Beydağları'nın Akdeniz'e dönük yönlerinde 1300-1400 m itibarıyla ortaya çıkar. İç kesimlerde ise 1000-1100 m ler bu kuşağın başlangıç sınırındır. Beydağlarının Korkuteli ve Elmalı'ya dönük kuzey cephesinde yağış miktarının büyük ölçüde azalarak 500 mm nin altına düşmesi bitki örtüsünde kıyıya oranla önemli farkların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Yaklaşık olarak 1000-1100 m dolayındaki polye düzlükleri üzerinde kurulan bu yerleşmelerin çevrelerinde nem ve yağış yetersizliği nedeniyle orman örtüsü gelişmemiştir. Beydağlarının kuzeyini oluşturan bu yüksek düzlükler, kültür bitkileri dışında genellikle step elemanları ile kaplıdır. Step elemanlarının bir takım ortak özellikleri vardır. Bu özellikler içinde bizi en yakından ilgilendireni, söz konusu topluluğu oluşturan elemanların oldukça kısa süre içinde kuruyarak sararmalarıdır. İlkbahar sonları ve yaz başlarında kurumaları, bu çevrelerde hayvancılık yapan aileleri daha yeşil otlakların bulunduğu sahalara ve büyük ölçüde Beydağlarına yönlendirir. Step elemanlarının bulunduğu sahalar daha yükseklerdeki subalpin ve alpin kuşaktaki mera alanları açılıncaya kadar geçici bir süre için kalınan yerler durumundadırlar. Step elemanlarının kısa süren ömürleri yaylacıları mekân değiştirmeye, daha yükseklere yönelmeye iten bir unsur olması yönüyle dikkat çekicidir. Araştırma sahasında yayılışı görülen başlıca step elemanlarına gelince bunlar arasında; geven (*Astragalus angustifolius*, *Astragalus lycius*), çoban yastığı (*Acantholimon ulicum*), kekik (*Thymus*) ve sığırkuyruğu (*Verbascum davisianum*)'u saymak mümkündür (Dinç, 1997:21) (Fotoğraf 1.24.25).



Fotoğraf 1.24. Beydağlarında geven toplulukları (*Astragalus angustifolius*) bazı yerlerde geniş yayılış gösterirler.



Fotoğraf 1.25. İnceleme sahasındaki Step elemanlarından sığırkuyruğu (*Verbascum davisianum*). (Elmelik yayla alanı).

Subalpin-Alpin vejetasyon: Akdeniz'in etkilerinin azaldığı kesimlerde ormanın üst sınırından itibaren İran-Turan kökenli bozkır ve yarı alpin bitkilerden oluşan kuşağa geçilir. Dağ çayırları olarak bilinen kuşağa Akdeniz'e bakan yamaçlarda 2000 m, iç kısımlarda ise 2200 m. den sonra geçilir. Bu çevrelerde uzun yıllardan beri süregelen aşırı otlatma türündeki müdahaleler sonucu doğal kompozisyon büyük ölçüde bozulmuş, klimaks türlerin yerine, besleyici özelliği olmayan dikenli ve acı ot türleri, özellikle İran-Turan step elemanları hâkim duruma gelmiştir. Orman üst sınırından itibaren başlayan söz konusu ot vejetasyon İç Anadolu bozkır görüntüsü kazanmış ve Akdeniz dağ kuşağının klimaksı olan çayır türleri büyük ölçüde azalmıştır (Atalay, 2002:133).

Subalpin ve alpin kuşak, araştırma sahasında hayvancılık ekonomisine dayalı yaylaların büyük bir kısmının kuruluş yerini belirlemesi yönüyle önem taşır. Beydağlarındaki en eski yayla alanları bu kuşakta kurulmuştur. Günümüzde birçoğu işlev değiştirerek kırsal yerleşmelerin dinlenme-serinleme amacına hizmet eden yaylaların tarihi işlevlerine baktığımızda hemen hepsinin az ya da çok hayvancılık ekonomisi ile ilişki içinde olduğunu ve hemen tamamıyla subalpin ve alpin kuşakta kurulduğunu görmekteyiz.

Fesliken (1900 m) ve Karçukuru (2080 m) yaylaları buna verilebilecek en güzel iki örnektir. İnceleme sahası genel olarak otsu bitkilerin gelişimi için elverişli iklim şartlarına sahip değildir. Bu yüzden ülkemizin diğer pek çok yerinde olduğu gibi geniş alanlara yayılan ve uzun bir süre yeşilliğini koruyan çayırlara rastlamak hemen hemen imkânsızdır. Bilindiği üzere yüksek dağ çayırları ve bir bütün halinde alpin kuşak bitkileri yaz aylarında sararıp kurumamak için yağışa ihtiyaç duyar. Akdeniz yağış rejimi bu durum için doğal bir engel oluşturur. Buna ilaveten araştırma sahasında kalker arazi ile ot varlığı etkileşimi de dikkat edilmesi gereken bir noktadır. Karstik araziler geniş çayır ve otlakların ortaya çıkacağı elverişli ortam şartlarına sahip

değildir. Çayır ve otlakların beslenebileceği suların büyük ölçüde yeraltına sızarak yüzey akışı göstermemesi ve kalker platoların son derece parçalı topografik yapısı bunun başlıca nedenleri olarak hatırlanabilir. Bütün bunlara karşın yine de araştırma sahasının yüksek kesimlerinde su kaynakları ve nispeten yağış miktarının arttığı yerlerde söz konusu vejetasyon kuşağına ait elemanlar ortaya çıkar. Beydağlarının yüksek yaylalarında yaptığımız görüşmelerde çayır ve otlakların yaylacıların ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılamadığı ve bu yüzden sürekli yeni otlak alanları bulmak için sürüler ile birlikte hareket ve arayış içinde oldukları ifade edilmiştir.

Alpin kattaki söz konusu yetersizliğin en çarpıcı göstergelerinden birisi de sahada ot kesimi-kurutması ve biriktirilip saklanması şeklindeki kışlık ihtiyaç hazırlığına neredeyse hiç rastlanmayışıdır. Bu yüzden hayvanların kış aylarındaki beslenme ve diğer bakım masrafları da artmakta ve sahada sürdürülen bu faaliyetin maliyeti yükselmektedir. Araştırma sahamız olan Beydağlarında hayvancılık amaçlı yaylacılığın giderek önemini yitirmesinin nedenlerinden birisi de kanaatimizce budur.

Kültür bitkileri: Araştırma sahasında denize yakın kıyı kuşağı, akarsu vadi boyları ve iç kesimin su kaynakları bulunan yüksek düzlüklerinde doğal bitki örtüsü yerini büyük ölçüde kültür bitkilerine bırakmıştır. Araştırma sahasının kıyı kuşağı ile iç bölgelerin polye düzlükleri, doğal çevre koşullarının elverişli ortamlar oluşturması nedeniyle, başta tarım olmak üzere pek çok insan faaliyetinin bir arada sürdürüldüğü yerlerdir. Bu çevrelerde doğal bitki örtüsünün zaman içinde farklı amaçlar doğrultusunda tahrip edildiği anlaşılmaktadır. Özellikle kıyı kuşağındaki bitki örtüsü (makilikler ve kızılçam ormanları) yerleşme ve ekonomik faaliyetlerin yoğun baskısı altında giderek daralmış, dağlık alanlara doğru gerilemiş ve hatta bazı yerlerde tamamen tükenmiştir.

Beydağlarının güney ve doğu yönlerinde hem yakın çevre hem de yurtiçi kışlık sebze ve meyve ihtiyaçlarının bir kısmının karşılandığı

verimli tarım alanları vardır. Zaman içinde Antalya, Finike ve Kumluca'nın ülkemizin büyük kentleri ile ulaşım bağlantılarının kuvvetlendirilmesi, bu korunaklı ve tarımsal hayat için son derece elverişli iklim koşullarına sahip sahalara büyük önem kazandırmıştır. Söz konusu süreç bir yandan tarımsal alanların genişlemesine yol açarken öte yandan başta Antalya ovası olmak üzere, Finike, Kumluca ve Korkuteli'nde doğal bitki örtüsü yayılış alanlarının daralmasına yol açmıştır.

Araştırma sahasında ticari değeri ve dolayısıyla pazar payı oldukça yüksek tarımsal ürünler bulunur. Bu ürünlerin yetiştirildiği alanlar zaman içinde hızla genişleyerek arazi kullanımında baskın bir konuma gelmişlerdir. Örneğin Antalya kentinin çok değil günümüzden 25 yıl öncesine ait arazi kullanımını gösteren plan ve haritalara bakıldığında, bugün kentsel gelişimin yoğunlaştığı Kepezaltı, Konyaaltı, Uncalı ve Ahatlı gibi mahallelerin büyük ölçüde fundalık formunda bitki örtüsü ile kaplı olduğu görülmektedir. Ancak bugün bunların hiçbirisinde adı geçen bitki örtüsüne rastlanmamaktadır.

Antalya kenti ve çevresinin bitki örtüsü varlığı hakkında bizim fikirlerimizi desteklemesi yönüyle verilebilecek dikkat çekici bir örnek vardır. Burası Ferro-Krom fabrikası ile Otogar arasında sıkışıp kalmış *Vakıf Çiftliği*'dir. Antalya kentinin ortasında adeta bir ada görünümünde olan bu alan, sahanın bitki örtüsü hakkında ipuçları vermesi yönüyle laboratuvar görevi üstlenir. Eski sınırları incelendiğinde bu çiftliğin yabani zeytin ağaçları ve birçok maki elemanı ile birlikte denize kadar uzandığı ve 1970 yılında 90 bin dönüm olan alanının günümüzde 4 bin dönüme kadar gerilediği anlaşılmaktadır. Söz konusu yerler buna verilebilecek örneklerden yalnızca birkaçıdır. Araştırma sahasındaki birçok noktada kentsel gelişim ve tarım arazisi açma yollarıyla arazi kullanımı büyük ölçüde değişmiş ve söz konusu etmenler baskın ve belirleyici unsurlar durumuna gelerek az önce sözünü ettiğimiz bitki örtüsünü büyük ölçüde ortadan kaldırmışlardır.

Yukarıda verdiğimiz örneklere çarpıcı birini daha eklemek mümkündür. Antalya ovası yakın çevre düzlükleri 1945-1950'li yıllarda sulama kanallarının yapımı, tarımda makine kullanımının devreye girmesi gibi nedenlerle başta susam ve pamuk olmak üzere bazı tarım ürünlerinin tarımına açılmıştır. Bu süreçte ovanın büyük kısmını kaplayan fundalıklar hızla sökülerek tarım alanı haline dönüştürülmüştür. Bu konu, çalışmamızın ekonomik coğrafya kısmında örneklerle desteklenerek ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Çünkü kıyı kuşağı ve çevre ovalardaki ekonomik gelişmeler araştırma konusu olan yaylacılık faaliyetlerini doğrudan etkilemiştir. Çünkü kıyıdaki ekonomik faaliyet çeşitliliği arttıkça, yayla alanlarının ekonomik önemleri giderek azalmıştır.

Yukarıda söz edilen değişim ve tahribat sonucunda alanı sürekli genişleyen kültür bitkilerine gelince bunlar; başta turuncgiller (portakal, mandalina, limon, greyfurt), nar (günümüzde pazarı ve talebi hızla artan bir kültür bitkisi), zeytin ve örtü altında tarımı yapılan bazı sebze ve meyve türleridir. İnceleme alanının birçok yerinde, tarım arazilerinin, ana kaya şeklinde yüzeye çıkmış kalker yapılar ve bunun içinde gelişmiş doğal bitki örtüsü alanlarının temizlenmesi yoluyla kazanıldığı tespit edilmiştir. Ekolojik koşulların kısmen ya da büyük ölçüde kontrol altına alınarak, bazı tarımsal ürünlerin yetiştirildiği örtü altı alanların genişlemesi de araştırma sahasındaki doğal bitki örtüsü sahalarının daralmasına neden olmuştur. Finike, Kumluca ve Konyaaltı yerleşmelerinde bu örnekler sıkça karşımıza çıkar (Fotoğraf 1.26).



Fotoğraf 1.26. Kumluca kenti ve yakın çevresinde örtü altı alanlar kıyı ovasında önemli bir yer kaplar. Sera alanları yaygınlaştıkça, hayvancılık amaçlı yaylacılığa katılan nüfus miktarı azalmıştır.

Son yıllarda önemi artan tarımsal üretim biçimlerinden birisi de *yayla sebze-meyveciliği*'dir. Kıyı kuşağında yaz sıcaklarının şiddetini artırması ile birlikte tarımsal üretimin kesintiye uğraması, başta Korkuteli olmak üzere iç kesimin yüksek fakat verimli ovalarının önemini artırmıştır. Yüksekliği 1000 m dolayındaki bu iç kesim düzlüklerinde başta elma ve şeftali olmak üzere birçok sebze ve meyve ticari amaçla üretilir. Son yıllarda Antalya çevresinde bu yayla ürünlerine talebin artması üretim alanlarının da genişlemesine yol açmıştır. Korkuteli, Yazır köyü, Tatköy ve Elmalı bu amaçlı üretim alanlarının hızla genişlediği yerlerdir.

Kültür bitkileri içinde ele alabileceğimiz ancak sahada önemli bir ticari değeri olmayan türlerden birisi de Beydağlarının doğu yamaçlarında yetişme ortamı bulan *fındıktır*. Elmayanığı (1320 m), Sinandeğirmeni yaylası (1050 m) ile Geyikbayırı (650 m) köyünde tespit edebildiğimiz fındık bahçelerinin dağılışı alanı son derece sınırlıdır.

Nitekim çevrenin iklim koşulları söz konusu kültür bitkisinin geniş alanlarda tarımının yapılması için uygun değildir. Az önce sözünü ettiğimiz çevrelerde yetiştirilen fındık ancak yerel pazarlara satışa sunulan ticari değeri düşük bir kültür bitkisidir.



Fotoğraf 1.27. Sinandegirmeni yaylasında iki aile tarafından ziraatı yapılan fındık üretim azlığı nendiyle yerel olarak pazarlarda satışa sunulmaktadır.

Sonuç olarak bitki örtüsü varlığı ile yaylalar ve yaylacılık faaliyetleri arasında güçlü bir bağ olduğu anlaşılmaktadır. *Bitki örtüsü elemanlarının dağılışı büyük ölçüde yaylaların dağılışını ve uygulanış biçimini de belirlemiştir.* Beydağlarının orman katında daha çok dinlenme ve serinleme amacına yönelik rekreasyonel yaylacılık faaliyetleri ön plana çıkarken, orman üst sınırındaki alpin ve subalpin çayır katında daha çok hayvancılık ekonomisine dayalı yaylacılık faaliyetleri gelişmiştir. Ancak zaman içinde değişen talep ve güdüler yaylaların kuruluş yerlerindeki bu doğal çevre unsurlarına bağlılığı nispeten azaltmıştır. Birkaç istisna dışında (Karçukuru, Feslikan) rekreasyonel kullanıma yönelik yaylalar orman içi ve özellikle de sedir, ardıç ve karaçam ağaçlarının yaygın olduğu yerlerde kurulmuşlardır.

Beydağları yaylalarının tarihi dönemdeki öncelikli işlevi hayvancılık olduğundan, yüksek kesimlerin bol otlak ve çayır alanlarına sahip yerleri daima yaylak olarak kullanılmıştır. Bu yüksek yerler aynı zamanda nem ve sıcaklık koşulları bakımından yaz aylarında kıyı kesimine oranla daha ferah olduğundan, hayvancılık işlevini yitirse de yerlerini korumuşlar ve dinlenme amaçlı kullanımla varlıklarını sürdürmüşlerdir.

1.1.4. Hidrografik özellikler ve yaylacılık etkileşimi

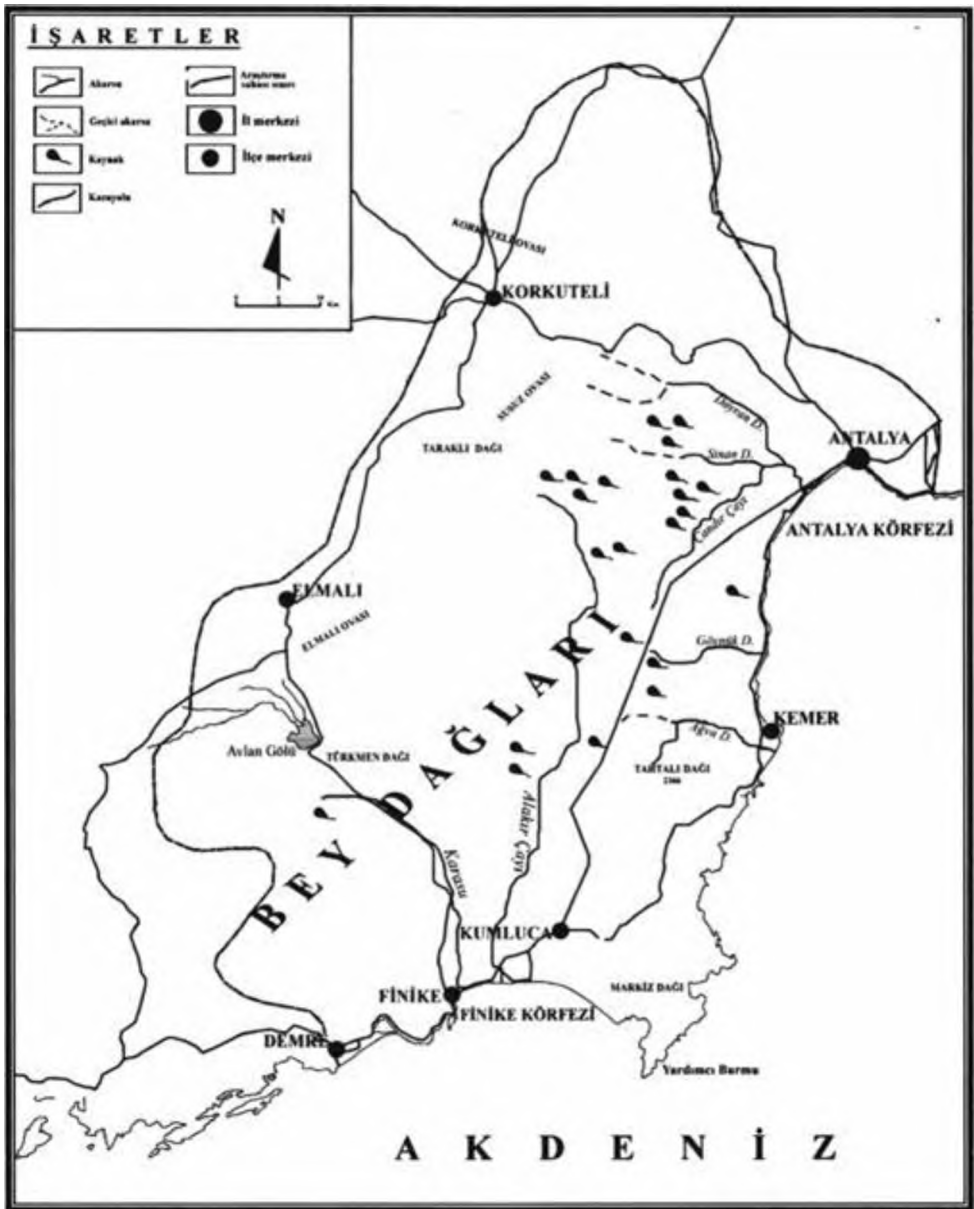
Beydağlarının doğu, batı ve güneyi Akdeniz su toplama havzası içinde yer alır. Söz konusu yüksek sahanın kuzeyi ise kapalı havza niteliğindedir. Beydağlarının kuzeyinde sularını denize ulaştırmayan birkaç akarsu bulunur. Bu akarsular güneybatı-kuzeydoğu istikametinde sıra halinde dizili bulunmakta olup, çoğunluğu polye düzlüklerinde yer alır. Gölova (Müğren), Çukurelma, Avdan, Avdansusuzu, Beğışsusu, İmecik, İmeciksusu, Korkuteli ve Yazır gibi birbirini takip eden çöküntü alanları, yukarıda söz edilen sahaları oluşturur. Bunların dışında kalan sahaların yüzey suları Akdeniz'e doğru yönelmiştir. Araştırma sahasındaki yüzey suları güneyde Finike Körfezi ve doğuda Antalya Körfezine doğru akar. Beydağları yeterli yüzeysel akışın olmaması nedeniyle akarsu ağı bakımından fakirdir. Mevcut akarsular ise bir takım ortak özelliklere sahiptir. Bunlar; kısa boylu olmaları, havza alanlarının sınırlı oluşu, yüksek akış hızları, kuvvetli aşındırma özellikleri, kalker yapı içinde derine doğru gömülmesi, dar ve derin vadilerde akmaları, yılın önemli bir bölümünde kuruma noktasına gelmeleri gibi aslında Akdeniz Bölgesinin çoğunlukla ortak özelliklerine sahiptirler. Çalışma alanındaki hidrografik kaynakları beş başlık altında ele alarak incelemek mümkündür. Bunlar; yeraltı suları, kaynaklar, akarsular, göller ve Akdeniz'dir. Çalışma sahasının hidrografik özelliklerini yaylalar ve yaylacılık faaliyetleri ile ilişkilendirerek ele almak yerinde olacaktır. Nitekim doğal çevre faktörlerinin beşeri unsurlar üzerindeki etkilerini

sebeup-sonuç ve dağılış özellikleri ile ele alarak incelemek coğrafya bilimi mensuplarının önceliklerinden birisidir.

İnceleme alanının en büyük akarsuları güneyde Finike körfezine dökülen Alakır çayı ile Antalya limanı doğusundan körfeze karışan Çandır deresidir. Bunların dışında kısa boylu ve genelde birbirilerine paralel akışlı pek çok akarsudan söz edilebilir. Karasu, Ağva ve Göynük dereleri bunlardan bazılarıdır (Şekil 7).

Beydağları bünyesindeki yüzey suları büyük ölçüde morfolojik yapının genel uzanışına paralellik gösterir. Morfolojik yapının esasını oluşturan dağlık alanların genel uzanış yönü kuzeydoğu-güneybatı yönünde olduğundan, yüzey akışı da genelde bu yöne büyük ölçüde uyum sağlamıştır.

İnceleme sahasının en uzun boylu akarsuyu Asıl Beydağları ile Kıyı sıradağları arasına yerleşen Alakır çayıdır. Kuzeyde İmecik yaylası ve Beydağı yaylası çevresinden kaynaklarını toplayan söz konusu akarsu, genellikle kireçtaşı tabakalarını keserek derin vadiler oluşturmuştur. Vadinin uzunluğu yaklaşık 80 km dir (Sarı, 1998:50).



Şekil 7. İnceleme alanının hidrografi haritası

Beydağlarını kuzey-güney yönünde kat eden Alakır çayı vadisi boyunca birçok köy ve yayla yerleşmesi kurulmuştur. Bu köyler kuzeyden güneye doğru; Dereköy, Büyükalan, Kuzca, Çaltı, Karacaören, Çayıçi ve Kavak'tır. Alakır çayı vadisinin yukarı çığırında araştırma alanının adını taşıyan Beydağı, Yazır ve Yavşanlı yaylaları ile İmecik yaylası bulunur. Alakır çayı vadisi yaylacılık faaliyetlerinin yoğunluk kazandığı yerlerden birisidir. Denizden itibaren Beydağlarının iç kesimlerine gidildikçe yükselen Alakır çayı vadisi, Finike ve Kumluca gibi kıyı yerleşmelerinde yaşayan nüfusun önemli bir kısmı için büyük önem taşır. Çünkü bu akarsuyun yukarı çığırları bol su kaynakları, orman alanları ve geniş otlaklara sahiptir. Zaten Beydağları üzerindeki hayvancılık amaçlı en büyük yaylalar bu akarsuyun yukarı kesimlerinde kurulmuştur. Ayrıca söz konusu vadi, Beydağları üzerindeki otlak alanlarına ulaşmak isteyen yaylacıların kullanabileceği doğal bir yol güzergahı durumundadır. Alakır çayının oluşturduğu bu vadi, yıllardır yaylacılara göç yolu olarak hizmet etmektedir.

Beydağlarının doğusundan Antalya körfezine dökülen Çandır çayı, araştırma sahasının nispeten büyük akarsularından birisidir. Çandır çayı havzasında da yerleşme sıklığı, tıpkı Alakır çayı vadisinde olduğu gibi artmakta, ancak burada yükselti azlığı nedeniyle yayla yerleşmelerine daha az rastlanmaktadır. Bereket Dağı ile Sarıçınar Dağı arasından kavis çizerek Akdeniz'e yönelen bu akarsu vadisinde Hisarçandır, Yarbaşçandır gibi nispeten büyük köy yerleşmeleri kurulmuştur. Bu vadi köyleri Elmayanığı, Söğütcuması ve Üçoluk gibi Çandır çayı vadisinin su toplama havzasında yer alan yayla alanlarını kullanırlar.

Doyran çayının bir kolu olan Sinandegirmeni deresinin vadisi yayla yerleşmeleri ve faaliyet alanlarının sıklık gösterdiği yerlerden birisidir. Ekip-dikme ve ekip-biçme şeklindeki yaylacılık faaliyetlerinin yoğunluk kazandığı Sinandegirmeni vadisinde, Sinandegirmeni, Kepiralanı, Ardıçgediği gibi yaylalar konumlanmıştır.

Araştırma sahasında Antalya körfezine dökülen akarsulardan birisi de kısa boylu ancak zaman zaman büyük taşkınlara sebep olan Boğaçayı'dır. *Düzlerçamı Tabiat Parkının* güneyinde Güver (Göver) kanyonu olarak bilinen dar ve derin vadi içinde gür bir karstik kaynaktan doğan Boğaçayı, Çakırlar ovası⁴ ve tümüyle Konyaaltı çevresinin tarımsal hayatında büyük yer sahibidir. Araştırma sahasının doğusundaki yaylacı nüfusun çoğunluğu Boğaçayı havzasında yaşamaktadır. Söz konusu akarsu havzasında yer alan Çakırlar düzlüğü verimli tarım alanlarına sahip olması nedeniyle bir bakıma kışlak görevi de üstlenmiştir. Hatta bu ovalarda yetiştirilen ticari değeri yüksek tarım ürünleri, hayvancılık amaçlı yaylacılığın zaman içinde öneminin giderek azalmasına neden olmuştur.

Beydağlarından Akdeniz'e doğru yönelen kısa boylu akarsuların hemen tamamı dağlık alanlardaki karstik kaynaklarla beslenirler. Ancak, bu kaynakların debileri akarsuların yıl boyu akımlarını sürdürebilmeleri için yeterli değildir. Bu akarsuların zaten yetersiz olan akım miktarları beşeri müdahaleler ile kuruma noktasına getirilmektedir. Çevrede verimli tarım alanlarının yer alması ve kıyı turizmi gibi su talep ve tüketimi son derece yüksek bir faaliyet kolunun bulunması, akarsuların yoğun bir şekilde kullanılmasına neden olmuştur. Sahada sık sık kuru dere yatağı manzaraları ile karşı karşıya kalınmasının nedeni de büyük ölçüde budur.

Beydağlarındaki hidrografik unsurlardan birisi de kaynaklardır. Beydağları çevresindeki yerleşmelerde kaynak terimi farklı adlarla kullanılmaktadır. Tespit edebildiklerimiz içinde en yaygın kullanılan ifadeler; *munar*, *mınar* ve *muar* sözcükleridir. Ayrıca araştırma sahasında bazı yayla yerleşmelerinin kaynak isimlerini aldıklarına tanık olunmuştur. Üçoluk, Sakarpınarı, Tekirpınarı yaylaları gibi...

Beydağları her ne kadar yüzeysel akış yönünden zengin olmasa da, karstik kaynaklar bakımından daha şanslıdır. Eksürüjans tipi

⁴ Bu konuda bakınız; Pekcan, N., 1993, Çakırlar (Boğaçay) Ovası Jeomorfolojik Etüdü-Antalya. *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 28, s:155-164, İstanbul.

karstik kaynaklar şeklindeki bu kaynaklara araştırma sahamızda sıkça rastlanmaktadır. Kaynakların dağılımı ile yaylaların kuruluş yerleri arasında güçlü bir bağ vardır (Fotoğraf 1.29-30-31). Aslında sadece yaylalar değil bütün yerleşmeler için su kaynakları, kuruluş yerini belirleyen doğal bir etmendir. Beydağlarında büyük kaynakların yakınlarında kurulan yayla yerleşmelerinden bazıları şunlardır; Sakarpınar yaylası (Sakarpınar kaynakları), Tekirpınar yaylası (Tekirmunarı kaynağı), Feslikan yaylası (Eren dağı kaynağı), Yazır-Beydağı yaylası (Yolcu pınarı kaynağı), Üçoluk yaylası (Üçoluk pınarı), İlmelik yaylası, Moryer, Avlan yaylası...

Kaynakların akım değerleri, yayla yerleşmelerinin kuruluş yerleri dışında, büyüme ve gelişmelerini de yakından etkilemiştir. Örneğin günümüzde bazı yayla yerleşmeleri su kaynaklarının taşıma kapasitesi aşıldığı için büyüme sınırına ulaşmıştır. Günün önemli bir bölümünde yaşanan su kesintileri ile suyun aktığı saatlerde yaşanan bir takım zorluklar, bazı yayla yerleşmelerinde yeni konut inşası için caydırıcı bir etmen olmuştur. Bu sorun birçok yaylada yaşanmasına karşın en ciddi boyutlara Feslikan, Karagöl ve Söğütcuması yaylalarında ulaşmaktadır. Feslikan'da yaptığımız gözlem gezileri ve görüşmelerde en büyük sorunun su kesintileri ve yetersizliği olduğu tespit edilmiştir. Eren dağı yamaçlarındaki kaynağın su depolarına alınarak yamaç boyunda kurulan konutlara gönderilmesi, kaynağın debisinin yetersizliği nedeniyle sorun oluşturmuştur. Bu durum aşağıdaki fotoğrafta açıkça görülmektedir (Fotoğraf 1.28). Su yetersizliği söz konusu yaylanın tarihi bir sorunu olmayıp, rekreasyonel taleplerin bu çevreye yönelmesi sonucunda ortaya çıkan nispeten yeni bir problemdir.



Fotoğraf 1.28. Yaklaşık 400 yayla konutunun bulunduğu Feslikan yaylasında mevcut kaynaklar artan su ihtiyacını karşılayamamaktadır.



Fotoğraf 1.29. Üçoluk yaylasına ismini veren kaynaktan görünüm.



Fotoğraf 1.30. Yazır-Beydağı yaylasında yolcu pınarı kaynağı

Beydağlarındaki kaynaklar, yaylalar kadar çevrede kurulan daimi yerleşmeler için de önem taşır ve bunlar sık sık söz konusu yerleşmeler tarafından farklı amaçlarla kullanılır. Beydağlarındaki kaynaklara doğrudan bağımlı birkaç yerleşme vardır. Bu grup yerleşmelere verilebilecek en belirgin örnek İmecik köyüdür. Beydağlarının kuzeyinde yağış gölgesinde kalan İmecik köyü'nde Beydağlarından getirilen kaynaklar ile az da olsa su sorununa çözüm bulunmuştur. Buna rağmen söz konusu yerleşmede su temini bugün en önemli sorun olarak önemini korumaktadır.

Beydağları'nda bulunan kaynaklar birçok yerde çeşmeler yapılarak kontrol altına alınmıştır. Bu çeşmeler yaz aylarında kıyı kuşağı yerleşmelerinden büyük ilgi görürler. Hatta çoğu zaman çeşmelerden su alınıp geri dönüldüğü gözlenmiştir. Kaynakların çekim gücü özelliği nedeniyle dağlık alanlar ve kırsal mekânlara karşı ilginin arttığını ifade etmek mümkündür.

Beydağlarındaki kaynakların kullanımlarından birisi de ticari amaçlı su üretimidir. Yaklaşık beş yıldır Tekirpınarı kaynağı bu amaçla kullanılmaktadır.



Fotoğraf 1.31. İlmelik yaylasında kontrol altına alınmış bir kaynak.

Beydağları, ülkemizin 3000 m'yi aşan dağlarından birisi olmasına karşın Kaçkarlar, Aladağlar, Uludağ ve Erciyes dağları gibi buzul (Sirk) göllerine sahip değildir. Bunu sahanın özel konumu ve enlem değerleri gibi glasiyal morfolojinin oluşumunu büyük ölçüde etkileyen unsurların everişli olmayışı ile açıklamak mümkündür. Beydağları bünyesinde yaptığımız arazi gözlemleri sırasında yüzölçümleri 1 km²'yi dahi bulmayan birkaç küçük göl tespit edilmiştir. Bunlar Kayık gölü, Çığlı göl gibi kanaatimizce *su çıkanlar* olduğunu söyleyebileceğimiz küçük göllerdir (Fotoğraf 1.32-33). Alakır çayının yukarı çıkırında, bu akarsuyun kaynak alanlarını oluşturan ve yükseltisi 1800-1900 m arasında değişen yerlerde bulunan bu küçük göller, yaylacılar için son derece önemlidir. Çünkü bu çevre, hayvancılık amaçlı yaylacığın adeta merkezi durumundadır. Bu yüzden söz konusu

göller hayvanların su ihtiyaçlarının karşılanması için önemli birer doğal kaynaktır.



Fotoğraf 1.32. Kumluca-Dereköy-Beydağı yaylasında Kayık gölü.



Fotoğraf 1.33. Sazlıklarla kaplanmış Çığlı gölü'nden bir görünüm.

Araştırma alanı içindeki en büyük göl, Elmalı ilçesi sınırları içinde, ülkemizin kurutulmuş tarım alanına dönüştürülen göllerinden birisi olarak bilinen Avlan gölüdür. Hemen hatırlatmak gerekir ki bugün söz konusu yanlıştan dönülmüş ve Avlan gölü tekrar geri kazanılmaya çalışılmaktadır. Bu geri dönüşe rağmen, göl ekosistemine verilen zarar, geriye dönüşü mümkün olmayan tahribatlara sebep olmuştur. Fotoğrafta açıkça görüldüğü üzere göl tabanından geçirilen karayolu (Elmalı-Finike karayolu) bu çevredeki insan-çevre etkileşimini ortaya koyan çarpıcı bir örnektir (Fotoğraf 1.34). Avlan gölü ekosisteminde yaşanan söz konusu sorunlar başlı başına bir araştırma konusu oluşturmaktadır. Bu yüzden konuya araştırmamızda genel hatları ile değinilmiştir.



Fotoğraf 1.34. Avlan gölü yatağından geçirilen karayolu ve eski göl tabanının doğudan görünümü. Bu yol, gölün su bütünlüğünü bozmakta ve Avlan'ın yeniden eski seviyesine ulaşmasına engel olmaktadır.



Fotoğraf 1.35. Avlan gölü araştırma sahasının en büyük gölüdür. Ancak geçmiş yıllarda yaşadığı insan kaynaklı sorunların izlerinden henüz kurtulabilmiş değildir.

İnceleme sahasının en önemli hidrografik ünitesi hiç şüphe yok ki Akdeniz'dir. Bilindiği gibi üzerinde araştırma yaptığımız Beydağları bir kıyı sıradağı görünümündedir. Bu dağlık alanın güney ve doğusu Akdeniz ile çevrilidir. Beydağları kıyı gerisinden itibaren hızla yükselerek kısa mesafelerde 2500-3000 m.lere ulaştığı için, kıyı sahası ile coğrafi çevre özellikleri yönüyle birçok tezatlıkları bünyesinde barındırır. Araştırma alanı içindeki daimi yerleşmelerin ve dolayısıyla nüfusun yoğunluğu Akdeniz kıyı kuşağında yaşar. Akdeniz, kıyı kuşağında, doğal çevre özellikleri üzerinde olduğu kadar beşeri çevre unsurları üzerinde de belirleyici bir rol üstlenmiştir. Akdeniz kıyı kuşağı insan faaliyetleri için büyük ölçüde elverişli ortamlar oluşturur. Zaten sahada insan faaliyetlerinin büyük yoğunluğu Akdeniz etkilerinin hissedildiği kıyı kuşağı ve çevrelerinde yoğunlaşmıştır (Fotoğraf 1.36).

Akdeniz ile araştırmamızın odak noktasını oluşturan yaylacılık faaliyetleri arasında güçlü bir etkileşim vardır. Bu kapsamda Akdeniz'i

iki ayrı açıdan ele almak gerekir. Bunların ilki iklim üzerinde etkide bulunan bir determinant oluşu, ikincisi ise hidro-turistik bir kaynak olmasıdır. Şüphesiz Akdeniz'in etkileri bunlarla sınırlı değildir. Ancak araştırma konumuz ile olan ilgisini bu iki temel üzerinde yerleştirmeyi düşünüyoruz.



Fotoğraf 1.36. Akdeniz ve Beydağları ayrılmaz iki parça görünümündedir (Fotoğraf 674 m yükseklikteki Tünektepe'den çekilmiştir).

Akdeniz'in iklim üzerindeki etkileri kıyısı olduğu tüm sahalarda olduğu gibi araştırma sahamızda da oldukça belirgindir. Elverişli iklim koşulları nedeniyle tarihin hemen her döneminde Akdeniz kıyı kuşağında önemli yerleşmeler kurulması bunun açık bir delilidir (Side, Perge, Aspendos, Olympos, Phaselis ve Antalya gibi). Akdeniz'in neden olduğu ılıman iklim ortamı ve yaz aylarındaki yüksek sıcaklık-nem ortak etkisi, kıyı gerisindeki Beydağlarını yaylacılık faaliyetleri için adeta zorunlu bir mekân haline getirmiştir. Bu nedenle kıyı gerisinde yükselen Beydağları yaylak, Akdeniz kıyı kuşağı ise kışlak görevi üstlenmiştir.

Beydağlarının güney ve doğu cephelerini kuşatan Akdeniz aynı zamanda çok önemli bir hidro-turistik kaynak durumundadır. Akdeniz'in bu amaçla kullanımının yaylacılık faaliyetleri üzerinde iki yönlü etkisi vardır. Bunlar olumlu ve olumsuz etkiler şeklinde iki ayrı grupta ele alınabilir.

Olumlu etkiler içinde söz edebileceğimiz doğrudan ve dolaylı pek çok etki vardır. Bunların en belirginini, sahip olduğu doğal turistik kaynakları nedeniyle çevreye yönelen yoğun turistik aktivite ve bunun sonucu dağlık alanlara doğru yönelen turistik talepler olabilir. Antalya kıyı kuşağının sahip olduğu turistik aktivite yoğunluğu hakkında çok fazla söze gerek yoktur. Başlangıçta deniz ve kıyı turizmi ile ön plana çıkan turizm faaliyetleri son yıllarda çeşitlenme ve farklı coğrafi mekânlara yayılma süreci yaşamaktadır. Dağlar ve dağlık alanlar Antalya kıyı kuşağında kıyı ve deniz turizmi faaliyetlerine alternatifler sunabilecek ortamlara sahiptir. Zaten bu alanlar son yıllarda büyük ölçüde turizme kazandırılmış ve bu açıdan kırsal mekânlar da önem kazanmaya başlamıştır. Bu süreçte Beydağları'ndaki yayla yerleşmeleri ve yaylacılık faaliyetleri de ilgi odağı olmuş ve giderek turizm faaliyetleri içine alınmaya başlanmıştır. Örneğin kıyı kuşağındaki turizm merkezlerinde son yıllarda Beydağları ve onun bünyesindeki yüksek alanlara yönelik turlar organize edildiğini görmekteyiz. Jeep turları ve eko-turizm etkinlikleri için ideal mekânlara sahip olan Beydağları, Antalya ve Kemer kaynaklı organizasyonlara ev sahipliği yapmaktadır. Bu kapsamda Beydağları üzerinde tur güzergâhları belirlenmiş ve bunların büyük çoğunluğu dağlık alanların içine ve büyük ölçüde yayla alanlarına doğru sokulmuştur. Kıyı bölgesinde konaklayan turistler günübirlik olarak yaylalara getirilmekte ve ülkemizin birçok yerinde olduğu gibi yöresel unsurlara büyük ilgi göstermektedirler. Söğütçüması, Üçoluk, Altınyaka (Gedeme), Kuzca, Beycik ve Saklıkent tur güzergâhları içine alınan bazı yayla ve köy yerleşmeleridir. Buraya kadar sözünü ettiğimiz gelişimin orijini Akdeniz'dir. Çünkü sahaya yönelik turistik talebin öncelikli nedeni

Akdeniz ve kıyı turizmi aktiviteleridir. Kırsal alanlara yönelme bundan sonraki bir gelişmedir.

Akdeniz'in yaylacılık faaliyetleri üzerinde dolaylı da olsa olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bunların ilki, her yıl düzenli olarak yaylalara çıkan nüfusun, Akdeniz'in yol açtığı turistik gelişim nedeniyle artık yaz aylarını kıyı kuşağında geçirmesidir. Akdeniz kıyı kuşağında yer alan turistik işletmelerin yüksek istihdam kabiliyeti, daha önce çoğunlukla yaylalara çıkan nüfusun bir bölümünü bu tarihi hareketlerinden alıkoymuştur. Zaten birçok yayla yerleşmesinde yaptığımız anket sonuçları da bu durumu desteklemektedir. Görüşmelerimizde yaylaların yaşlı sakinleri gençlerin artık yaylalara çıkmadığını, ya turizm tesislerinde çalıştıkları ya da denizden uzaklaşmak istemediklerini belirtmişlerdir. Turizm sezonu ile yaylacılık sezonunun büyük ölçüde çakışması rekabette yaylacılık aleyhine bir gelişime neden olmuştur. Bu konuya daha sonra tekrar değinilecektir. Sonuç olarak sahamızın en büyük hidrografik ünitesi durumundaki Akdeniz, yaylacılık faaliyetleri üzerinde doğrudan ve dolaylı bir dizi etkiye sahiptir. Bir hidrografik unsur ile jeomorfolojik birimin etkileşiminin en güzel örneklerinden birisini Akdeniz ve Beydağları bize sunmaktadır.

1.1.5. Toprak özellikleri

Araştırma sahasını oluşturan Beydağları ve onu çevreleyen alanlarda büyük toprak gruplarına rastlanmaktadır. Ancak, kıyı sıradağları ve Asıl Beydağları olarak adlandırılan yüksek alanlarda, toprak oluşumuna elverişli olmayan ve hemen tamamıyla çıplak kayalıklar ve toprak örtüsüz tepeliklerden oluşan geniş alanlar vardır.

Beydağlarını çevreleyen alanlarda, tarımsal faaliyetlere son derece uygun topraklar yayılış gösterir. Bunlar daha çok Akdeniz'e dökülen küçük çaplı dere ve akarsu ağzları ile iç kesimlerdeki polye düzlüklerinde gözlenir. Nitekim alüvyal toprakların dağılışı ile yoğun nüfuslu yerleşmelerin dağılışı arasında kuvvetli bir etkileşim söz

konusudur. İnceleme alanında Alakır çayı ve Çandır çayı'nın denize döküldüğü yerler ile Antalya traverten düzlükleri üzerinde bu grup topraklara sıkça rastlanır. Geleneksel yaylacılık faaliyetlerinde bulunan nüfusun önemli bir bölümü kış aylarını bu verimli topraklar üzerinde tarımsal faaliyetler sürdürerek geçirir. Yılı iki ayrı dönem ve ekonomik etkinliğe bölen bu kesim nüfus için söz konusu topraklar ve burada yaptıkları zirai üretim büyük önem taşır.

Araştırma sahasında alüviyal toprakların geniş yer kapladığı sahaların başında Alakır ve Göksu çayları tarafından oluşturulan Finike ovası gelir. Taban suyu seviyesinin yüksekliği sorunu ile uzun yıllar tarımsal amaçlı kullanımında sorunlar bulunan bu ova Alakır çayı'nın kontrol edilmesi ile birlikte büyük önem kazanmıştır. Bugün söz konusu ova üzerinde Kumluca, Finike ve Hasyurt gibi önemli yerleşmeler bulunur. Bu sahalar özellikle örtü altı tarımsal faaliyetleri ve turunçgil tarımında önemli merkezler durumundadır. Araştırma sahasında sürdürülen yaylacılık faaliyetlerinin takviminin belirlenmesinde kıyıda söz konusu alüviyal ovalarda sürdürülen tarımsal faaliyetlerin belirgin bir etkisi vardır.

Beydağları ve çevresinde geniş yayılım gösteren büyük toprak gruplarından birisi de Kahverengi Orman Topraklarıdır. Bu toprak örtüsünün dağılışı ile engebeli, eğimli ve orman alanlarının geniş yer kapladığı sahaların dağılışı arasında paralellik gözlenir.

Kırmızı Akdeniz Toprakları, Beydağları bünyesinde oluşma ortamı bulan büyük toprak guruplarından bir diğeridir. Yıkanma ve yaz dönemi kuraklığı sonucunda demir oksitlenme süreci yaşayan bu topraklar çoğunlukla doğrudan doğruya sert kireçtaşları üzerinde oluşmuşlardır (Sarı, 1998:56). Bu toprak grubunun karakteristik bitki örtüsü maki elemanlarıdır.

Beydağlarını oluşturan yükseltilerin kabaca orman üst sınırları itibariyle Yüksek Dağ-Çayır topraklarının yayılımı başlar. Bu toprak grubunun dağılışı hayvancılık amaçlı yaylacılık faaliyet alanları ile büyük ölçüde paralellik sergiler.

Beydağları, Antalya Körfezi'nden de rahatlıkla görüldüğü üzere son derece eğimli, kıyı gerisi itibariyle hızla yükselen keskin görünümlü tepelerden oluşmaktadır. Yükseltisi çok fazla olmasa dahi bazı zirvelerin toprak örtüsünden yoksun ve büyük ölçüde kalker kayalıklarla kaplı olduğu görülür. Bu manzara Beydağlarının pek çok yerinde gözleme olanağı bulduğumuz genel bir karakter hali almıştır.

Beydağları ile Akdeniz arasına sıkışmış dar kıyı ovalarındaki verimli topraklar, bu çevrelerde yaşayan nüfusun ekonomik yaşamını ve dolayısıyla yaylacılığı doğrudan etkilemektedir. Bu çevrelerde iklim ve su kaynaklarına ek olarak toprak örtüsünün de elverişli koşullara sahip olması, toprağa bağlı ekonomik faaliyetlerin kolaylıkla sürdürülebilmesine olanak tanımaktadır. Zira bu çevreler ülkemizin en önemli örtü altı üretim alanlarından birisi durumundadırlar.

Sözünü ettiğimiz kıyı kuşağındaki elverişli ortamlar bu çevrede yaşayan nüfusun toprağa sıkı sıkıya bağlanmasına yol açmıştır. Yeni tarım tekniklerinin uygulamaya konulması ve bu sayede ticari değeri yüksek ve geniş pazarlara hitap eden ürünlerin yetiştirilmeye başlanması, bu çevredeki nüfusu yeni ekonomik yaşam alanlarına yönelmekten alıkoymuştur. Daha önceleri dar ekonomik yapılarını hayvancılık amaçlı yaylacılık ekonomisi ile kombine eden bu nüfus, az önce belirttiğimiz gelişmeler sonucunda yaylacılığa farklı amaçlarla yaklaşmaya başlamışlardır.

Sonuç olarak, araştırma sahamızdaki yayla yerleşmelerinin fonksiyonel değişim sürecine girmelerine yol açan en önemli gelişmelerden birisi de, kıyı kuşağındaki verimli tarım toprakları üzerinde uygulamaya konulan yeni tarımsal yöntemlerdir (örtü altı tarımsal faaliyetleri ve narenciye tarımı) diyebiliriz.

1.2. Yaylacılığı Hazırlayan Beşeri Coğrafya Özellikleri

Yaylacılık faaliyeti üzerinde yapılmış bütün tanımlarda da ifade edildiği üzere *insan* bu faaliyetin odak noktasını oluşturur. İnsan faaliyetleri ise bu süreç içindeki değişken rolünü üstlenmiştir. Yaylacılık, coğrafi araştırmaların birçoğunda olduğu gibi insan-çevre etkileşiminin en güzel örneklerinin yaşandığı, çeşitli yönleriyle ele alınıp incelenmesi son derece zevkli bir araştırma konusudur. İçinde nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetleri farklı yönleriyle barındıran yaylacılık, beşeri coğrafyanın uygulamalı olarak ele alınabileceği bir çalışma alanıdır. Yaylacılığı oluşturan insan faaliyetleri hem doğal çevre unsurları ile hem de birbirleriyle etkileşim halindedir. Bunların araştırılıp, neden ve sonuçları ile ortaya konulması, değişkenlerin tespit edilmesi ve dağılımlarının yapılması coğrafya bilimi bakış açısının önceliklerindendir.

1.2.1. Beydağları yaylaları ile etkileşimde bulunan yerleşmelerin nüfus özellikleri

Beydağları üzerindeki yayla yerleşmelerinden faydalanan nüfus yaklaşık olarak 25 bin dolayındadır. İnceleme alanındaki bazı kırsal yerleşmelerde nüfusun tamamına yakını yaylacılık faaliyetlerine katılırken, bazılarında ise bu oran oldukça düşüktür. Yaylacılık faaliyetlerine katılan nüfus miktarı toplam olarak artmasına rağmen, yerleşmelerin nüfusları içindeki yaylacı nüfus oranı giderek azalmaktadır. Yerleşmelerin nüfus gelişim profilleri genel anlamda artış yönlü olup, nüfus sayım devreleri boyunca birkaç yerleşme dışında hemen hepsinin nüfusu katlanarak artmıştır (Tablo 11, Şekil 8).

Beydağları yaylalarına yönelik en büyük talep kıyı kuşağı yerleşmelerinden kaynaklanır. Kıyı kesimindeki Antalya, Kumluca, Finike ve Kemer kentleri yaylalara en fazla nüfus gönderen yerleşmelerdir. Bu yerleşmelerin tamamı hızlı bir nüfus artış süreci içindedirler. Turizm ve turizme bağlı olarak ortaya çıkan yeni iş olanakları ve bunun sonucunda oluşan istihdam, kıyı kuşağında yer alan yerleşmelerin başta ekonomik yapılarında olmak kaydıyla hemen

her alanında dikkat çekici değişimlere yol açmıştır. Bu değişimin en belirgin örnekleri ise turizm gelişim projelerinin uygulama sahası içinde kalan Antalya ve Kemer yerleşmelerinde gözlenmiştir. Nitekim Antalya kenti son nüfus sayımlarında ülkemizin en hızlı nüfus artış hızına sahip yerleşmelerinden biri olmuştur. Aynı şekilde Kemer kenti de *Güney Antalya Turizm Gelişim Projesinin*⁵ büyük ölçüde hedeflerine ulaşması nedeniyle hızla büyümüştür.

Kıyı kuşağında bulunan yerleşmelerin hızlı nüfus artış nedenlerinden birisi de ticari amaçlı tarımsal faaliyetlerin yaygınlaşmasıdır. Gerçekten de Finike, Kumluca, Hasyurt, Sahilkent, Beykonak ve Mavikent gibi kıyı kesimi yerleşmelerinin nüfus artışlarının nedenleri irdelendiğinde, büyük ölçüde tarımsal etkinliklerden kaynaklanan bir büyüme sürecinde oldukları görülecektir. Adı geçen yerleşmeler arazi verimliliği yüksek, sulama olanakları bulunan ve iklim şartları açısından tarıma elverişli konumlarda yer alırlar. Bu çevrelerdeki tarımsal alanlarda örtü altı sebze ve meyve yetiştiriciliği ve narenciye tarımı yoğun olarak yapılmaktadır. Bu faaliyetlere sahanın ekonomik coğrafya özellikleri kısmında daha ayrıntılı olarak değinilecektir.

Sahada yaylacılık faaliyetine katılan yerleşmeleri saptamak mümkündür. Ancak bu yerleşmelerdeki yaylacı nüfus miktarını belirlemek son derece güçtür. Sahadaki bazı yerleşmelerde yaylacılık faaliyetine katılan nüfus oranı son derece yüksektir. Bu özellikle köy yerleşmelerinde gözlenen bir durumdur. Bu gruba dâhil yerleşmelerin nüfusları içindeki yaylacı kitleyi saptamak nispeten kolay olmuştur. Çünkü yıllardan beri süregelen yaylacılık kültürüne sahip bazı yerleşmelerde yaylalara çıkış amacı değişse de geleneksel bir hal aldığı için söz konusu hareket hala canlılığını korumaktadır. Örneğin Bahtılı, Çakırlar, Doyran, Hisarçandır, Dereköy, Yazır ve İmecik bu gruba dâhil edebileceğimiz başlıca yerleşmelerdir. Buna karşın kent ve kasaba

⁵ Bu konuda bakınız: Zaman, S, 2005, Kemer'in Turizm Coğrafyası. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.

ölçekli yerleşmelerin içindeki yaylacı nüfus miktarını belirlemek zordur. Birden fazla yerleşme tarafından kullanılan yaylalarda nüfusun hangi daimi yerleşmeden geldiğini saptayabilmek için anket çalışması yapılmıştır. Örneğin Saklıkent, Ördübek, Moryer, Doyrankozu, Narpızlı ve Sakarpınarı yaylalarında bu amaçla anketler uygulanmıştır. Araştırma sahasındaki en kalabalık nüfuslu yaylalar kıyı kuşağındaki kentlerden gelenler tarafından oluşturulanlardır. Nitekim Saklıkent, Feslikan ve Ördübek yayla yerleşmeleri, 400'ü aşan hane sayıları ile birden fazla yerleşme tarafından kullanılan ve birçok köy yerleşmesinden daha kalabalık yaylalardır.

İnceleme alanında yer alan yerleşmelerdeki nüfus artışının yaylacılık faaliyetleri üzerindeki etkisi genel anlamda olumludur. Çünkü nüfus arttıkça yaylaları talep eden nüfus da artmaktadır. Bu da *mevcut yaylaların kalabalıklaşmasına ve ayrıca yeni yayla yerleşmelerinin kurulmasına* yol açar. Bunu birkaç örnekle açıklamak mümkündür. Örneğin Antalya kent nüfusunun artışına paralel olarak Beydağları'nın Antalya körfezine dönük yaklaşık 1000–1750 m yükselti basamakları arasında yeni yayla yerleşim alanları ortaya çıkmıştır. Çoğunluğunu yüksek gelir grubuna ait mesleklerde çalışanların oluşturduğu bu yaylaların kuruluş tarihi ile kent nüfusunun hızlı artış seyrine girme dönemi arasında büyük ölçüde paralellik gözlenmiştir. Örneğin Moryer, Doyrankozu ve kısmen Saklıkent yaylası bu gruba dâhil edebilebilir.

Nüfus artışının bir diğer etkisi, mevcut yayla yerleşmelerinin büyümesine yaptığı katkıdır. Örneğin daha önce yalnızca bir veya birkaç köy yerleşmesi tarafından geleneksel amaçlarla kullanılan bazı yayla yerleşmeleri, 1990'lı yılların başından beri farklı bir nüfus kitlesinin talebi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu tip yaylaların merkezi yerleşim alanlarının çevresinde ve genellikle de ormanlık sahaların yakınlarında kooperatif veya villa yapıları tarzında yeni gelişmeler gözlenmiştir. Sakarpınarı, Geyikbayırı, Moryer ve Karagöl yaylalarında bu tür gelişim alanlarını görmek mümkündür.

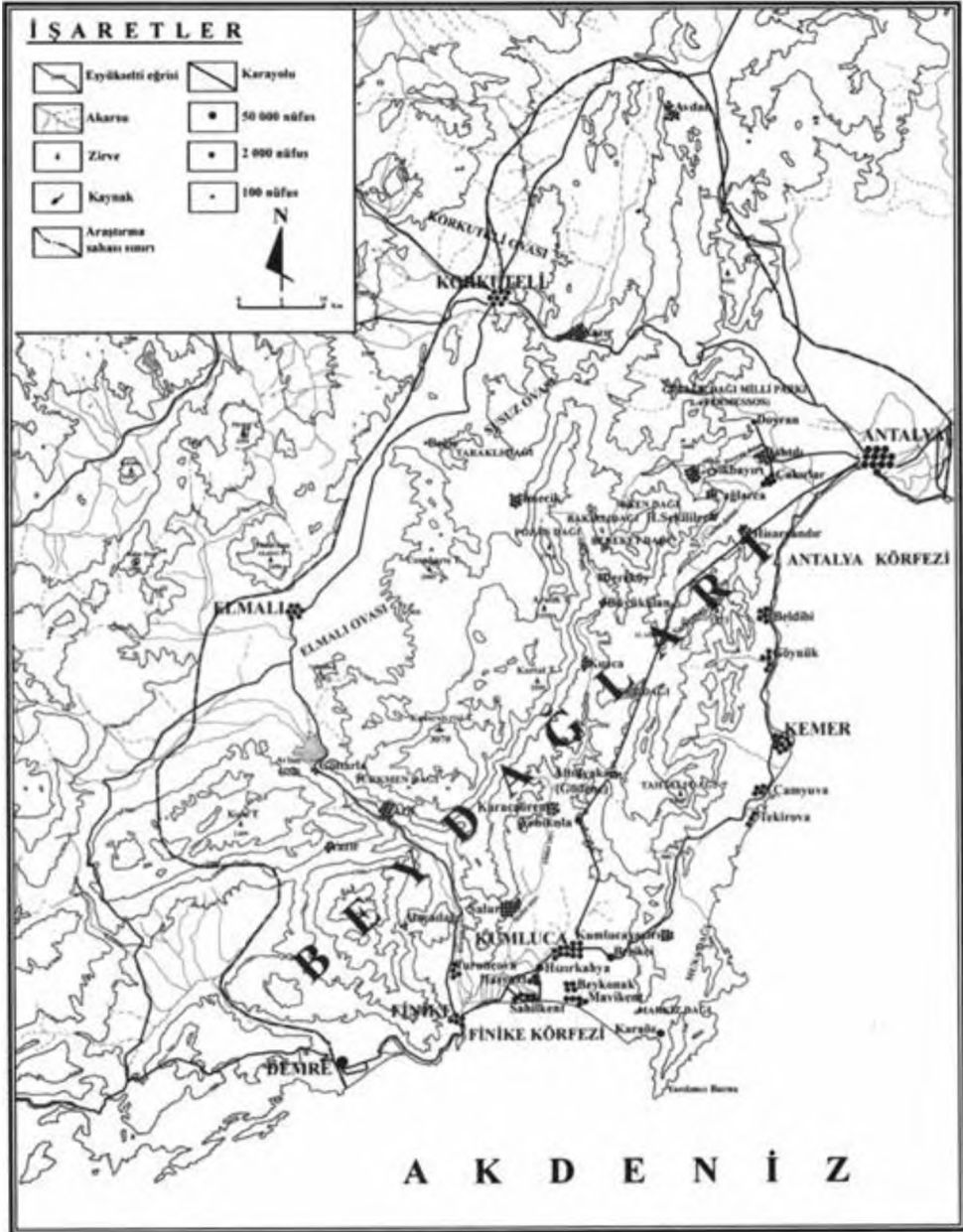
Kentleşme ve kentlileşme ile yaylacılık faaliyetleri arasında da sıkı bir bağ kurmak mümkündür. Kıyı kuşağı yerleşmelerinin artan nüfusları öncelikle yaylaları kullanan yerleşme karakterinin değişmesine ve sonra da yaylaları talep eden yeni bir nüfus kitlesinin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Araştırma sahamızda sözünü ettiğimiz değişim süreci çok belirgin olarak yaşanmaktadır. Örneğin Antalya kentinin 1980'li yılların başları itibariyle girdiği hızlı büyüme süreci, Beydağları yaylalarından faydalanan nüfus kitlesine yeni ve klasik yaylacılık kültürü hakkında fazla bilgi sahibi olmayan ve büyük ölçüde kentli güdülerini hareket eden bir kitlenin eklenmesine neden olmuştur. Örneğin, Saklıkent yaylasında çok değil günümüzden 20-25 yıl öncesinde çoğunlukla Doyran, Ahatlı, Konyaaltı, Çakırlar, Bahtılı gibi yerleşmelerden gelen yaylacılar bulunurken, günümüzde, Ankara, İstanbul, İzmir, Almanya, Antalya, Serik, Manavgat gibi çok farklı yerlerden gelen nüfus da yer almaktadır.

Beydağları çevresindeki yerleşmelerin sayım devreleri arasındaki nüfus gelişimleri incelendiğinde, kıyı kuşağı yerleşmelerinin hızla büyüdükleri, buna karşın Beydağlarının kuzey ve batısında yer alan iç kesim yerleşmelerinin ise nispeten daha yavaş ve hatta bazen azalma yönünde bir değişim görüntüsü çizdikleri anlaşılmaktadır (Tablo 11). Bu farklılık büyük ölçüde coğrafi çevre şartlarının kontrolünde olan ekonomik kaynakların kıyı ile iç bölgeler arasındaki eşitsiz dağılımı ile ilgilidir.

Tablo 11. Beydağları çevresinde yaylacılık faaliyetine katılan yerleşmelerin nüfusları.

Yerleşmeler	1935	1940	1955	1965	1970	1980	1990	2000
ANTALYA	22993	24957	38250	71833	95616	173501	378208	603190
Çakırlar	619	699	1081	1238	1301	1621	7845	9109
Bahtılı	464	566	643	898	763	728	875	1164
Doyran	632	693	1095	1261	1289	1477	1453	2574
Geyikbayırı	455	520	690	755	695	739	806	1208
Çağlarca	207	279	405	412	495	507	624	424
Hacısekililer	174	149				492	300	362
Hisarçandır	728	798	853	1014	915	963	588	649
ELMALI	4552	5572	5191	8482	9014	11816	12384	14561
Gölarla(Avıan)	161	245	164	192	227	161	190	184
FİNİKE	1244	1404	2007	4352	4795	4239	6700	9746
Arıfköy	488	399	645	793	847	906	908	1461
Alacadağ	351	211	387	463	417	309	283	312
Hasyurt	653	805	1710	2260	2638	3318	5392	6197
Sahilkent	-	-	-	-	-	2467	5317	7218
Yazır	447	498	777	895	865	1141	976	325
Turunçova	-	-	-	4653	5805	6403	7371	8412
KORKUTELİ	4020	4129	4611	5602	8465	10615	13381	16521
Avdan	753	824	1112	796	851	937	786	1090
Beğiş	499	546	507	107	345	96	99	66
İmecik	731	1022	1133	1115	1041	924	727	836
Yazır	1022	1297	1672	2025	2183	1386	1499	1642
KUMLUCA	6558		2559	4348	5974	7977	17166	25081
Altınyaka(Gödene)	425	469	598	541	452	649	440	445
Dereköy	610	677	811	896	812	851	340	205
Büyükalan	-	-	-	-	526	590	400	359
Yenikışla	298	419	384	276	286	241	186	183
Salur		-	678	842	900	1059	1238	1791
Mavikent	730	581	-	-	-	2778	6224	9276
Beykonak	-	-		1236	1599	1834	5119	8922
Kuzca	1097	1153	1379	1527	889	894	746	548
Karacaören	1055	126	1059	1276	1563	1389	1090	832
K.Yazırı	-	-	637	589	650	692	672	785
KEMER	1143	1419	1467	1719	2024	1641	8449	17255
Göynük	-	-	-	-	-	966	4266	10119
Beldibi	-	-	-	-	-	1220	3109	9718
Çamyuva	-	-	818	1181	1313	1860	2484	8480
Tekirova	-	-	230	314	372	643	2345	5769
Toplam	53109	50457	73553	123891	155927	250030	500986	787019

Kaynak: Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri Antalya (İlgili Sayım Devreleri)



Şekil 8. Beydağları çevresinde nüfusun dağılışı (2000)

Elmalı, Korkuteli ve Yazır iç kesimin nispeten kalabalık yerleşmeleridir. Bu üç yerleşmenin nüfuslarının son yıllarda hızla arttığı anlaşılmaktadır. Hızlı nüfus artışında ticari değeri yüksek tarımsal ürünler ve özellikle yayla sebze-meyveciliği adı verilen üretim önemli bir etmen olmuştur. Ayrıca Elmalı, Korkuteli ve Yazır yerleşmelerinde mevsimlik nüfus dalgalanmaları son derece belirgindir. Bu yerleşmelerde, nüfusları ile karşılaştırılamayacak ölçüde hızlı bir konutlaşma süreci söz konusudur. Bunun nedeni ise söz konusu yerleşmelerin ortalama 1000 m yükseltileri ile yaz aylarında Antalya kentinin sayfiye yerleşmeleri durumunda olmalarıdır. Yaz aylarında önemli bir nüfus kitlesi, sıcak ve nemli kıyı kuşağından uzaklaşmak için öncelikle Korkuteli ve Yazır sonra da Elmalı'da evler kiralayarak yaklaşık üç aylık bir dönemi buralarda geçirirler. Ailelerin çoğu Antalya'daki iş yerlerine gününbirlik gidiş-dönüş yapar ve geceyi mutlaka yaylada geçirmek isterler. Her ne kadar bu faaliyete katılanlar kendilerini yaylacı ve gittikleri yerleri yayla olarak tanımlasalar da sürdürülen faaliyet ve mekânlar birçok yönüyle klasik sayfiye yaylalarından farklıdır. Ancak burada yeni bir tanım ve kullanım şeklinden söz etme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Ülkemizin farklı yerlerinde sürdürülen sayfiye amaçlı yaylacılığa pek benzemeyen bu yaylacılık *daimi yerleşmelerin yayla amaçlı kullanılması* şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu tür yaylacılığa **modern yaylacılık veya kent yaylacılığı** benzetmesini yapmak mümkündür.

Beydağları çevresinde nüfusun dağılışı incelendiğinde nedeni son derece açık bir sonuç ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bu da ülkemizin pek çok yerinde olduğu gibi kıyı kesiminde gözlenen nüfus yoğunluğudur. Beydağları çevresinde yaşayan nüfusun büyük çoğunluğu güney ve doğu yönlerinde yani kıyı kesiminde yer alır. Nitekim Antalya, Kumluca, Kemer, Finike gibi büyük nüfus merkezleri söz konusu çevrelerde konumlanmışlardır. Buna karşın iç kesimde nüfus kıyıya oranla çok daha azdır (Şekil 8). Polye düzlükleri ve su kaynaklarının

bulunduğu küçük ovalar iç kesimin başlıca nüfus birikim alanları olarak dikkat çeker.

1.2.2. Beydağları ve çevresinin yerleşme coğrafyası özellikleri

Beydağları'nda göçebe yaylacılık faaliyeti yaklaşık 20 yıl önce ortadan kalktığı için, yaylacılık aktiviteleri daimi yerleşmeler ile dağlık alanlarda yılın belirli bölümlerinde kullanılan geçici yerleşmeler arasında sürdürülmektedir. Ancak daha önce de sözünü ettiğimiz kent yerleşmelerinin yayla amacıyla kullanımını gerçek yaylacılık faaliyetleri kapsamına aldığımız takdirde, yaylacılık sadece daimi ve geçici yerleşmeler arasında değil aynı zamanda iki daimi yerleşme arasında da sürdürülen bir faaliyet olarak görülmektedir. Biz araştırma sahasındaki yerleşmeleri öncelikle iki grupta ele alarak inceleme yoluna gideceğiz. Bunlar sürekli ve geçici yerleşmelerdir. İnceleme alanında yaylacılık faaliyetleri ile doğrudan veya dolaylı olarak etkileşim halinde bulunan sürekli yerleşme sayısı 41 kadardır. Bu yerleşmelerin birisi il merkezi (Büyükşehir belediyesi örgütlü), 5'i ilçe merkezi, 11'i belediye örgütlü kasaba yerleşmesi, 24'ü de köy yerleşmesi durumundadır.

1.2.2.1. Beydağları çevresinin yerleşme tarihi

Beydağlarının güney ve doğusu yani Akdeniz'e dönük kesimleri yerleşmelerin kuruluş koşulları açısından elverişli ortamlara sahiptir. Batı Toroslar ile Akdeniz arasında kalan kıyı kuşağında tarihin farklı dönemlerinde egemenlik kuran devletler ve bunların kurdukları yerleşmeler bunun başlıca delilleridir. Beydağları çevresinde kurulan yerleşmelerden bazıları bölgesel önemlerinin yanında Akdeniz havzasında da etki sahibi olmuşlardır. Örneğin Beydağları'nın doğusunda kurulan ve tarihi dönem içinde zaman zaman Akdeniz'in önemli limanlarından biri haline gelen Antalya ile yine Beydağları'nın güneyinde kurulan Olympos ve Phaselis kentleri bunların başlıcalarıdır. Antalya limanının Mısır, Suriye ve diğer bazı Doğu Akdeniz limanları ile gerçekleştirilen ticarete önemli bir merkez olduğu bilinmektedir.

Antalya ve havalisi Strabon ve Homeros'a göre milattan M.Ö. 6-5 bin yıl önce meskundu. Bu çevrenin en eski sakinleri Solimler'di. Daha sonra M.Ö. VII. yüzyılda Yunanistan ve Adalardan gelen Grekler bu çevreye yerleşmişlerdir. Nüfusu giderek artan Antalya ve çevresi daha sonra İranlıların ve İskender'in istilasına uğramıştır. Roma ve Bizans yönetiminde de bu kent ve çevresinin önemi giderek artmıştır. Türklerin Anadolu'yu fethinden sonra bir dönem Bizans ve Selçuklular arasında el değiştirmiştir. Antalya ve çevresi Selçuklu ve Osmanlı egemenliği döneminde de önemli bir merkez olma özelliğini korumuştur. Anadolu Selçuklu Devletinin yıkılmasından sonra Hamidoğulları ve bu beyliğin bir kolu olan Teke Beyliği'nin sınırları içinde kalan Antalya çevresi, 1392'de Yıldırım Bayezid tarafından Osmanlı sınırları içine katılmıştır (Sarıhan, 2003:3-8). Araştırma sahası içinde kalan Korkuteli (Istanoz) Teke Beyliği döneminde bir süre idari merkez durumunda kalmıştır.

Korunaklı koylar ve doğal limanların varlığı Beydağlarının Akdeniz'e bakan kesimlerinde yerleşmelerin kuruluş ve gelişme özellikleri üzerinde belirleyici rol oynamıştır. Ancak Beydağları çevresinde yerleşmenin gelişimi her zaman Akdeniz ve ona bağlı olarak ortaya çıkmamıştır. Bilindiği üzere Antalya ve yakın çevresinin yerleşme tarihinde deniz ile pek ilgileri olmayan ve büyük çoğunlukla dağlık alanlara bağlı bir yaşam sisteminin temsilcileri olan konar-göçer Türk topluluklarının (Yörükler) önemli bir yeri vardır. Bölgede yaylacılık faaliyetleri ile yörükler arasında güçlü bir bağ vardır. Gerçekten de bu nüfus kitlesinin sahaya iskânı ile birlikte çevrenin kültürel ve ekonomik yapısında önemli değişimler yaşanmıştır. Daha önceleri deniz ticaretine dayalı bir ekonomik yapı ve etki alanları oldukça geniş kent devletlerinin kurulduğu çevrede, kara kökenli yeni bir topluluk ve onun birlikte getirdiği yeni bir yaşam şekli hâkim olmaya başlamıştır.

Beydağları ve çevresinin Türk nüfus tarafından iskânı oldukça uzun bir geçmişe dayanır. III. Kılıç Arslan zamanında 1203'de, Isparta'nın ele geçirilmesi ile Antalya taraflarının fethine de başlanmış

ve Eğirdir, Borlu ve Yalvaç'tan sonra Antalya çevresine de Hamid Bey idaresindeki Türkmen aşiretleri yerleştirilmiştir (Uzunçarşılı, 1984:62).

Selçuklu döneminde inceleme alanını da içine alan geniş bir alan Türk akınlarına hedef olmuş ve büyük ölçüde uç bölgesi özelliği taşımıştır. Ancak Batı Anadolu'da yerleşmenin kaderi çoğunlukla Selçuklu hâkimiyetinin güçlü devresinde değil, onların zayıflamaya yüz tuttuğu sırada gerçekleşmiştir. Selçukluların yıkılma yıllarında yaşanan sürekli Moğol akınları ve bunların önünden çekilen kalabalık Türkmen toplulukları Batı Anadolu'ya yani Bizans sınırına doğru toplanmışlardır. Toroslar ve Batı Anadolu'ya gelen bu topluluklar sanıldığı gibi tamamıyla göçebe olmayıp, ziraata uygun yerlerde daimi yerleşmeler kurmuşlar ve bu yerleşmelere çoğunlukla topluluklarının adlarını vermişlerdir (Emecen, 2000:113).

Beydağları çevresinde kurulan yerleşmelerin isimlerine göz attığımızda İlkçağ'ın Ege ve Akdeniz uygarlıklarının adları yanında büyük çoğunlukla Türk gruplarının isimlerine rastlamaktayız. Örneğin, İğdir, Bayındır, Çandır, Çakırlar, Karaman, Varsak, Yazır, Belenli, Teke, İsalı, Sarılar, Kınık, Kayı, Beğiş ve İmecik araştırma sahasında yer alan bu tip isimlerden yalnızca birkaçıdır.

Beydağları çevresini yurt edinen Türk aşiret ve grupları zamanla çevrenin yerleşme düzeni içindeki yerlerini almaya başlamışlardır. Ancak Yörük ya da Türkmen olarak adlandırabileceğimiz bu grupların genel karakteri uzun bir süre konar-göçer niteliği taşımıştır. Söz konusu grupların sürekli yerleşmeler kurarak yılın tamamını belirli bir mekânda geçirmek konusunda uzun süre direndikleri ve hatta yerleşik hayata geçenleri küçümseyerek kendi yaşam tarzlarını yücelttiklerini farklı kaynaklardan okumaktayız. Örneğin, Akdeniz kıyı kuşağına inip de geri dönmeyen ve göçerliğini sürdürmeyenlere *Tekede kaldı* denilerek toplumdan soyutlandığını görmekteyiz (Aktan, 1996:4). Konar göçer Türk gruplarının yerleşik hayata geçme konusunda büyük çoğunlukla isteksiz olduklarını ve bu konuyu onur meselesi yaptıklarını bilmekteyiz. Birçoğunun vergi toplama konusunda yaşanan zorluklar

nedeniyle zorla yerleştirildiğini ve yerleşik düzen ile onun yaşam koşullarına uyum sağlamakta zorlandığı ifade edilmektedir.

Yörüklerin yerleşik düzene geçmeme konusundaki ısrarları zaman içinde yaşanan gelişmeler nedeniyle büyük ölçüde kırılmıştır. Örneğin Osmanlının bu haldeki göçerleri marjinal bulduğu ve ekonomik aktif topluluklar olarak görmediği ve benimsemediği söylenebilir. Osmanlının bu bakış açısı aslında büyük çoğunlukla bu topluluğun sürekli hareket halinde olması nedeniyle vergi toplamada yaşadığı güçlükten kaynaklanmaktadır. Hatta Osmanlı yönetimi, Yörük aşiret reislerine mühürler verip onları muhassıl etmek yoluyla vergilerin toplanmasını amaçlamıştır (Aktan, 1996:8-15).

Sonuç olarak sahanın yerleşme tarihinde önemli rol oynayan Yörükler bugün itibarıyla büyük ölçüde yerleşik hayata geçmiş veya geçirilmişlerdir. Beydağları çevresindeki kırsal yerleşmeler hemen tamamıyla yerleşik hayata geçen veya geçirilen nüfustan oluşmasına rağmen bugün kendilerini Yörük olarak adlandırmazlar. Yaptığımız saha çalışmalarında yayla veya köy sakinlerine yönelttiğimiz “köy halkı aslında Yörüklerden oluşuyor değil mi?” sorusuna çoğunlukla *hayır Yörükler ve Yörüklük dağlarda kaldı, biz de artık Yörük değiliz, Yörüklük yapmıyoruz* yanıtlarını aldık. Burada Yörüklüğün bir etnik unsur değil yaşam biçimi olarak algılandığını ve yerleşik hayata geçenlerin Yörüklüğünün kendilerine göre artık ortadan kalktığını anlamaktayız. Ancak Antalya çevresinde yaptığımız gözlemlerde, örneğin Aksu, Serik, Gebiz ve Manavgat'ta yerleşik hayata geçmelerine rağmen bu nüfus kitlesinin kendilerini Yörük olarak adlandırdıklarını ve büyük çoğunlukla da bundan gururla söz ettiklerini görmekteyiz. Antalya körfezinin doğu ve batısında Yörüklük ile ifade edilmek istenenin farklı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak temelde her iki nüfus kitlesinin de ortak bir kökene sahip olduklarını bilmekteyiz.

1.2.2.2. Sürekli yerleşmeler

Ülkemizdeki sürekli yerleşmeler, köy idari alanları içerisindeki sürekli kır yerleşmeleri ile kasabalar ve şehirlerden oluşmaktadır. Sürekli kır yerleşmeleri ile bir köy idari alanı içindeki tek yerleşme ünitesi durumundaki köyler, mahalleler ve çiftlikler ifade edilmektedir (Özçağlar, 1997:6).

1.2.2.2.1. Köy yerleşmeleri

Beydağları çevresinde konumlanmış köy yerleşmeleri içinde yaylacılık faaliyetlerine nüfus göndermeyi yoktur. Hemen bütün köy yerleşmelerinin tek ya da ortak kullandıkları bir yayla alanı mevcuttur. Günümüzde yaylacılık faaliyetine katılanların nüfus içindeki oranı azalmasına karşın geçmişte Beydağları'nın yamaçlarında özellikle de kıyı kuşağında yeralan köy yerleşmeleri nüfusunun, yaz aylarını hemen tamamıyla yaylalarda geçirdikleri bilinmektedir. Köy yerleşmelerindeki nüfusun yaylaları üç farklı amaçla kullandıkları tespit edilmiştir. Bunların ilki ve günümüzde neredeyse yok olmaya yüz tutan hayvancılık amaçlı yaylacılık, ikincisi ve birkaç yayla dışında pek yaygın olmayı ekip-biçme ve ziraat (ekip-dikme, ekip-biçme) amaçlı yaylacılık, üçüncüsü ve hala canlılığını koruyan ise dinlenme ve serinleme amaçlı yaylacılık faaliyetidir.

Köy yerleşmelerinin kuruluş yerleri yaylacılık faaliyetinin şeklini belirleyen doğal bir etmen durumundadır. Kıyı kuşağındaki küçük ovalar ya da kıyıya dönük yamaçlar üzerinde kurulan köy yerleşmelerinin yaylacılık faaliyetleri büyük ölçüde dinlenme ve serinleme amaçlıdır. Yani bu köy yerleşmelerinde yaylacılık faaliyeti ekonomik gelir elde etme amaçlı değildir. Çünkü söz konusu köy yerleşmeleri büyük çoğunlukla ekonomik getiri ve çeşitliliği yüksek çevrelerde kurulmuşlardır. Ayrıca bu köy yerleşmeleri artık yaz aylarında yaylalara eskiden olduğu gibi kapılarını kilitleyip rahatça çıkabilecek durumda değildirler. Çünkü onları yaşadıkları yere bağlayan kıymetli toprakları ve mal varlıkları bulunmaktadır. Bu yüzden eskiden olduğu gibi kıyı köylerindeki nüfus topluca yaylalara

çıkıp-inememektedir. Toprak ve toprağa bağlı olarak sürdürülen faaliyetler sözünü ettiğimiz köy yerleşmelerinin ekonomik yapılarında belirleyici rol oynamıştır. Bu grup köylerde yaşayan nüfusun büyük bir kısmı tarihi alışkanlıkları olan hayvancılık amaçlı yaylacılıktan zaman içinde vazgeçmiş ve başta seracılık olmak üzere diğer tarımsal etkinlikleri hayvancılık amaçlı yaylacılığa tercih etmişlerdir. Ancak yüzlerce yıldır kullandıkları yaylalarını terk etmemişler ve bu kez farklı bir amaçla yani serinleme, dinlenme amacıyla kullanmaya başlamışlardır.

Klasik yaylacılık faaliyetleri olarak tanımlanan ve Anadolu'nun birçok yerinde hala sürdürülmekte olan hayvancılık amaçlı yaylacılık, araştırma sahasında daha çok ekonomik kaynakları sınırlı ve dağlık alanlara yakın köy yerleşmeleri tarafından yaşatılmaktadır. Sahada yaptığımız araştırmalar, bu tip yaylacılığın zaman içinde kıyı kuşağı yerleşmelerince terk edildiğini ve günümüzde dağlık alanda kurulan yerleşmelere doğru çekildiğini ortaya koymaktadır. Örneğin yaklaşık 15 yıl öncesine kadar kıyı kuşağındaki birçok köy yerleşmelerindeki nüfus tarafından sürdürülen hayvancılık amaçlı yaylacılık artık yok olmuştur. Geyikbayırı, Çakırlar, Bahtılı, Doyran, Göynük, Beldibi gibi yerleşmeler hayvancılık amaçlı yaylacılığı zaman içinde terk eden başlıca yerlerdir.

1.2.2.2.2. Kasaba yerleşmeleri

Fonksiyonel özelliklerini ele almadan yalnızca nüfus miktarını ele alarak bir sınıflandırma yapmak gerekirse, genel olarak nüfusu 20000 ve altında olan belediye örgütlü yerleşmeler kasaba yerleşmesi olarak nitelendirilebilir. Kasaba yerleşmesi, köy yerleşmesi ile şehir arasında köprü oluşturan, köye oranla bir hayli gelişmiş yerleşmelerdir (Özçağlar, 1997:7-8). Beydağları çevresinde köylere oranla daha kalabalık nüfusa sahip ve bazı şehirsal fonksiyonların gözlendiği 16 kasaba yerleşmesi bulunur. Bu yerleşmeler ekonomik fonksiyonları açısından büyük çoğunlukla tarım kasabası ve tarım-hizmet kasabası özelliklerine sahiptirler. Yöredeki kasaba yerleşmeleri aynı zamanda belediye örgütlü yerleşme özelliğindedirler. Kasabaların bazıları mülki

idare fonksiyonlarına da sahip olup, ilçe merkezi durumundadırlar. Elmalı ve Finike yerleşmeleri bu fonksiyona sahip yerleşmeler içinde ele alınabilirler.

Araştırma sahasındaki tarım kasabalarının büyük çoğunluğu güneyde, Finike kıyı ovası üzerinde yer almışlardır. Verimli tarım alanları, tarımsal faaliyetler için yeterli su kaynakları ve elverişli iklim şartları nedeniyle söz konusu sahadaki yerleşmeler güçlü bir tarım ekonomisi ile desteklenmektedirler. Hasyurt, Sahilkent, Turunçova, Mavikent ve Beykonak bu grupta yer alan başlıca kasaba yerleşmeleridir.

Araştırma sahasında nüfusları 10000'e yaklaşan ve gelişmelerini büyük ölçüde turizmin yol açtığı ekonomik kalkınma ile açıklayabileceğimiz bir grup kasaba yerleşmesinden de söz etmek mümkündür. Bunlar büyük ölçüde Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi yatırım sahası içinde kalan kasaba yerleşmeleridir. Bunların en önemlileri Göynük, Beldibi, Çamyuva, Tekirova ve Mavikent kasabalarıdır.

İnceleme alanında ekonomik fonksiyonları itibariyle tarım kasabası görünümündeki yerleşmelerin hemen tamamı aslında yakın bir geçmişe kadar klasik yaylacılık faaliyetlerine katılan köy yerleşmeleri durumundaydılar. Ancak bu yerleşmeler özellikle örtü altı tarımsal faaliyetlerin yüksek ekonomik girdisi nedeniyle az önce söz ettiğimiz türdeki yaylacılığı zaman içinde bırakmışlar, toprağa ve burada yaptıkları faaliyetlere bağlanmışlardır. Hasyurt, Turunçova, Sahilkent ve Finike gibi bazı yerleşmelerin gelişim profilleri büyük ölçüde bu yönde olmuştur. Bu gelişim yaylacılığın sona erdiği anlamına gelmez. Aksine yaylacı nüfus sayısı artmıştır. Ancak burada dikkati çeken özellik yaylacılık amacındaki yapısal değişimdir.

1.2.2.2.3. Şehir yerleşmeleri

Beydağları çevresinde dört şehir yerleşmesi yer alır. Bunlar Antalya, Kumluca, Kemer ve Korkuteli'dir. Beydağları üzerindeki yaylalara en fazla nüfus gönderen yerleşmeler bu şehirlerdir. İnceleme

sahasındaki şehirlerden birisi il merkezi olup, aynı zamanda büyük şehir belediyesi örgütüne (Antalya), diğer üçü ise ilçe idari fonksiyonuna sahiptir.

Beydağlarındaki yayla yerleşmelerinden faydalanan en büyük yerleşme Antalya şehridir. Antalya şehri ülkemizde yaylacılık kültürünün en köklü izlerinin görüldüğü yerleşmelerdendir. Bu yerleşmenin tarihine göz atıldığında yaylacılık kültürünün oldukça uzun bir geçmişe sahip olduğu ve nüfusun tamamına yakınının bu faaliyete katıldığı anlaşılmaktadır. Öyle ki 19 yy. da bugünkü Antalya şehrinde çalışan devlet memurlarına yaz aylarında maaş verilmemesi gündeme gelmiştir. Çünkü nüfusun hemen tamamı yaz aylarını yaylalarda geçirmekte ve kıyadaki yerleşmelerde bu görevlilere ihtiyaç kalmamaktaydı.

Antalya şehrinde yapılış amacıyla köklü değişiklikler meydana gelse de halen önemli bir nüfus kitlesi bu faaliyete katılmaktadır. Çünkü Antalya'da yaylacılık zaman içinde kentli toplumun ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkmış yeni bir faaliyet kolu olmayıp, köklü bir tarihi geleneğin eseridir. Antalya şehrinde yaylacılık talebi sergileyen nüfus kitlesi iki grupta ele alınabilir. Bunların ilki kentin batısında yoğunluğunu Antalya'nın yerli nüfusunun oluşturduğu ve yaylacılık alışkanlıkları oldukça eskilere dayanan kitledir. İkincisi ise Antalya kentinin yeni fonksiyonlar kazanması sonucu ortaya çıkan ve büyük yoğunluğu Antalya'ya ülkemizin farklı yerlerinden gelerek yerleşen satın alma gücü yüksek kitledir. Bu kitlenin yaylacılık talepleri rekreasyonel amaçlar ve aslında yoğunlukla kentli toplum güdülerinden ibarettir.

Antalya kentinde yaylacılık faaliyetine katılan nüfus başta Saklıkent yaylası olmak üzere, Feslikan, Moryer, Narpızlı, Doyrankozu, Sakarpınarı ve Geyikbayırı gibi yaylaları kullanmaktadırlar. Az önce yaptığımız gruplandırmaya göre Feslikan, Narpızlı ve Sakarpınar yaylaları ilk grupta yer alan nüfus tarafından, Saklıkent, Moryer, Doyrankozu ve Geyikbayırı yaylaları ise daha çok ikinci grup nüfus

kitlesi tarafından kullanılmaktadır. Antalya kentinde yaylacılık faaliyetine katılan bir grup nüfus kitlesi de yayla olarak Korkuteli kentine ve Yazır köyüne çıkmaktadır.

Kumluca ve Kemer şehirleri araştırma sahasında yaylalara nüfus gönderen diğer büyük yerleşmelerdir. Bunlardan Kumluca hizmet, tarıma dayalı sanayi ve ticaret fonksiyonları ile Kemer ise turizm fonksiyonu ile ön plana çıkar. Korkuteli kenti ise yükseltisi nedeniyle sayfiye amacıyla kullanılan bir şehir yerleşmesidir. Yaklaşık olarak 1000 m yükseklikte kurulan Korkuteli kenti, Antalya'ya yakınlığı nedeniyle son yıllarda büyük bir yaylacı talebi ile karşı karşıyadır.

1.2.2.3. Dönemlik (Sezonluk) yerleşmeler

Yıl içerisinde yalnızca belirli zaman dilimleri süresinde kullanılan yerleşmeler olarak tanımlanan dönemlik yerleşmeler, basit görünümlü çadırların oluşturduğu bir topluluk olabileceği gibi modern görünümlü ancak yılın sadece belirli bir kesiminde kullanılan tatil evleri, yazlık evler adlarıyla da bilinen yayla konutlarından da oluşabilir. Örneğin araştırma sahamızda, birçok kent konutundan bile daha modern görünümlü ve maliyeti yüksek ancak geçici bir zaman süresi için kullanılan konutlar ve bunların oluşturduğu yerleşmeler yer almaktadır (Fotoğraf 1.37).

Beydağlarındaki dönemlik yerleşmelerin en karakteristiği araştırmamızın temel konusunu oluşturan **yaylalardır**. Bunun dışındaki en önemli dönemlik yerleşmeler, yılın yalnızca belirli dönemlerinde kullanılan ve çoğunlukla yaylacılığı destekleyen işleve sahip **güzle**lerdir. Beydağları'nda bugün hala geleneksel işlevini koruyan tek güzle yerleşmesi Korkuteli ilçesine bağlı Yazır Güzle'sidir.



Fotoğraf 1.37. Moryer yaylasında yılın belirli dönemlerinde kullanılan bir yayla konutu.

Beydağları çevresindeki dönemlik yerleşmeler birbirlerinden oldukça farklı işlevlere sahiptir. Bu işlevlere ve işlevlerdeki farklılığın nedenlerine çalışmanın giriş kısmında ayrıntılı olarak değinilmiştir. Ancak burada geçici yerleşmelerin farklı bir özelliğini belirtmek gerekir. Beydağları'ndaki geçici yerleşmelerin büyük bir kısmı sabit ve çoğunlukla muntazam konutlardan oluşur. Yalnızca birkaç yayla yerleşmesinde konutlar geçici niteliktedir. Ancak bunlar sanıldığı gibi tümüyle çadırlardan ibaret değildir. Bazı yayla yerleşmelerinde geçici konutlar ağaç dalları ile çevrilip üzeri naylon ile örtülmüş durumdadır (Fotoğraf1.39). Beydağlarının batısında daha çok Finike ve Kumluca çevrelerinden gelen nüfusun faydalandığı Ördübek yaylasında çok çarpıcı bir yayla konutu örneğine rastlanmıştır. Bu, fotoğrafta (Fotoğraf 1.38) da görüldüğü üzere büyük bir kamyon kasasının konut amaçlı kullanımınıdır. Yaz aylarında seralarda üretimin durduğu dönemlerde, ticari faaliyetleri kesintiye uğrayan nakliyecilerin yaklaşık 15-20 gün kamyonlarını bu amaçla kullandıklarını ve aileleri ile birlikte burada kaldıkları tespit edilmiştir. Sedir ağaçlarından oluşan orman sahasının içine kadar sokulan kamyonlar birer yayla konutu olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf 1.38).



Fotoğraf 1.38 Ördübek yaylasında birkaç aile tarafından yayla konutu olarak kamyon kasalarının kullanıldığı gözlenmiştir.



Fotoğraf 1.39 Üzeri naylon örtü, iskeleti ise sedir ağacı ile yapılmış bir yayla konutundan görünüm. Ördübek yaylasında bunlara yurt adı verilir.

1.2.3. Ekonomik Coğrafya Özellikleri

Yaylacılık çok yönlü bir faaliyet koludur. İnsan ve doğal çevre faktörleri arasındaki etkileşimi farklı yönleriyle görebildiğimiz yaylacılık faaliyetlerinde, coğrafi yönleriyle ele alınabilecek başlıca konulardan birisi de ekonomik coğrafya özellikleridir. Yaylacılık faaliyetleri, ekonomik coğrafya özellikleri ile iki yönlü bir etkileşim halindedir. Bunlardan ilki yaylalardaki ekonomik faaliyetler; ikincisi ise sürekli yerleşmelerde yaylacılığa neden olan veya yaylacılığın temelini hazırlayan ekonomik coğrafya özellikleridir. Bunların her ikisi de birbirleri ile güçlü bir etkileşim içindedir ve ayrı ayrı düşünülemez. Sürekli yerleşmelerdeki ekonomik özelliklerin zaman içindeki gelişimi yaylacılığın şeklini değiştirdiği gibi ekonomik etkileşimin yönünü de değiştirmiştir. Öyle ki araştırma sahasındaki yayla yerleşmelerinin neredeyse tamamının ekonomik açıdan tarihi işlevleri, gelir elde edilen, kış ekonomisini destekleyici bir yapıya sahip oldukları, ancak günümüzde bu etkileşiminin yönünün birçok yayla yerleşmesinde hemen tamamen ters yöne döndüğünü görmekteyiz. Yani günümüzde araştırma sahasındaki birçok yayla yerleşmesi tarihi işlevleri yönünde ekonomik gelir elde edilen yerler değil tam aksine para harcayan yerler durumuna gelmişlerdir. Bunun nedenleri çok yönlü olup, genel olarak sürekli yerleşmelerin ekonomilerindeki yaylalara olan bağımlılığın azalması nedenine dayanmaktadır. Özellikle kıyı kuşağı ve burayla bağlantı halindeki yerlerde kurulan sürekli yerleşmelerde yaşanan gelişmeler yaylacılığın ekonomik işlevini etkilemiştir. Eskiden yaz aylarını büyük ölçüde yayla alanlarında geçiren ve daimi yerleşmelerini neredeyse birkaç aile kalıncaya kadar boşaltan yerleşmeler bugün yaşadıkları yerlere ve onun çevresindeki ekonomik yaşam sahasına daha çok bağlanmışlardır. Bunun öncelikli nedeni birçok konar-göçer yörük topluluklarının artık yerleşik düzene geçmeleri, toprağa ve onun üzerinde sürdürdükleri faaliyetlere bağlanmaları ile ilgilidir. Örtü altı tarımsal faaliyetlerin yüksek ekonomik getirisi ve ayrıca yıl boyu ilgi talep etmesi yaylacılığın ekonomik girdisini göz ardı edebilen bir

kitlenin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Geçmişte Yörükler için toprağa yıl boyu bağlanmak neredeyse utanılacak bir durum ve hatta yerleşeni küçümseme şeklinde davranışlar sergiler iken günümüzde toprak onlar için vazgeçilmez bir ekonomik yaşam kaynağı durumuna gelmiştir. Ancak buradan yaylacılığın ortadan kalktığı sonucu değil, ekonomik işlevi ve önem derecesinin azaldığı sonucuna ulaşılabilir.

Yaylaların ekonomik önemlerini azaltan faaliyet kollarından birisi de şüphesiz turizmdir. Ekonomik önemlerinin azalması yaylaların bütünüyle gözden çıkarıldığı anlamına gelmez. Aksine turizm faaliyetleri kapsamında yaylalar ve yaylaların kurulduğu ortamlar değer kazanmış ve ilgi odakları haline gelmişlerdir. Burada ifade etmek istenilen turizm ve onun oluşturduğu ekonomik gelişmelerin sürekli yerleşmeler ve dolayısıyla yaylalar üzerindeki etkisidir. Başta Antalya kenti olmak üzere Kemer, Tekirova, Çamyuva, Beldibi, Göynük, Mavikent, Beykonak, Kumluca ve Finike yerleşmelerinde turizm ekonomik faaliyetler içinde baskın bir duruma gelmiştir. Bu yerleşmelerde yaptığımız anket çalışmalarında kırsal yerleşmeler de dâhil olmak üzere bütün yerleşmelerde gençlerin yayla alanlarına çıkmadıkları-çıkamadıkları veya çıkmak istemedikleri tespit edilmiştir. Genç nüfusu kıyı kuşağında tutan çok önemli gerekçeler olduğu, bunun da büyük ölçüde turizm ve ona bağlı olarak ortaya çıkan istihdam olanaklarından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

Turizm sezonu ile yaylalara çıkma döneminin büyük ölçüde çakışması, genç nüfusu daha yüksek ekonomik getirisi ve daha birçok cazip özellikleri olan turizm faaliyetlerinde çalışmaya yönlendirmiştir. Örneğin Güney Antalya Turizm Gelişim Projesinin uygulama sahası içinde yer alan Kemer’de faal nüfusun büyük bölümünün genel hizmetler sektörü içinde ele aldığımız lokanta, oteller ve toptan-perakende ticarete çalışanlardan oluştuğu ve bunların oranının %67.4’ e ulaştığı görülmektedir. Beydağları’nın güneyi ve doğusunda yer alan şehir yerleşmelerinin ekonomik faaliyet kolları içinde *genel hizmetler*’in

ön plana çıktığı görülür. Genel hizmetler içinde ise turizme bağlı olarak kurulup gelişen iş kolları göze çarpar.

Bugün Beydağları yaylalarında ekonomik gelir elde edilen yayla sayısı 6 dolayındadır. Yaylalarda sürdürülen ekonomik faaliyetlere gelince bazı yayla yerleşmelerinde hayvan yetiştirme ve hayvansal ürünler üretimine dayalı bir ekonomik faydalanma şekli gözlenirken, bazılarında ise ekip-biçme, ekip-dikme şeklinde zirai bir ekonomik faaliyet göze çarpar. Hayvancılık ekonomisini halen sürdüren yaylalar daha çok iç kesimlerde ve ekonomik faaliyet kolu çeşitliliği sınırlı kırsal yerleşmeler tarafından kullanılır. Örneğin Beydağları yaylalarının tarihi işlevi olan hayvancılık faaliyetleri, günümüzde en tipik özellikleri ile Beydağı, Yazır, İmecik, Çakmak ve Elmayanıği gibi yaylalarda sürdürülmektedir. Ekip-biçme ve ekip-dikme şeklindeki faaliyetler ile ortaya çıkan yaylaların en tipik örneği ise Sinandegirmeni yaylasıdır (Fotoğraf. 1.40). Bunlara çalışmanın yaylalar bölümünde ayrıntılı olarak değinileceğinden burada yalnızca örnek olarak adları verilmiştir.



Fotoğraf 1.40. Sinandegirmeni yaylası ekip-biçme ve ekip dikme şeklindeki tarımsal faaliyetler ile karakterizedir.



Fotoğraf 1.41. Hayvancılık ve hayvansal ürünlere dayalı üretimin hala sürdürüldüğü birkaç yayladan birisi olan Elmayanığı yaylasında akşam saatlerinde süt sağımı.

Sonuç olarak sürekli yerleşmelerin kuruluş yeri özelliklerine göre farklı ekonomik düzeylere sahip oldukları ve bu yüzden yaylaları kullanım amaçlarının da ekonomik açıdan birbirilerinden farklı boyutlarda olduğu anlaşılmaktadır. Bir genelleme yapacak olursak, ekonomik kaynaklar açısından daha şanslı oldukları görülen kıyı kuşağı yerleşmeleri günümüzde yaylaları ekonomik gelir elde etme amacından çok dinlenme, serinleme amacıyla; buna karşın doğal çevre koşulları ekonomik büyüme ve çeşitlenmeye olanak tanımayan iç kesim yerleşmelerinin ise halen ekonomik gelir elde etmeye yönelik olarak kullandıkları ifade edilebilir. Korkuteli ve Elmalı ilçelerine bağlı köylerin yaylacılık amaçları ile Antalya, Kemer veya Kumluca kıyı kuşağı köylerinininki farklıdır.

II. BÖLÜM

BEYDAĞLARI YAYLALARI

2.1. Yaylaların dağılışı

İçinde doğal, beşeri ve kültürel öğeleri barındıran ve bir bütün halinde coğrafi çevre olarak adlandırılan sistem, genel olarak insan faaliyetlerinin lokasyonlarını belirleyen bir bütün olarak bilinir. İçinde insan ve doğal çevre elemanlarına dair pek çok unsuru farklı yönleriyle görebildiğimiz yaylacılık faaliyetlerinin dağılımı da az önce sözünü ettiğimiz coğrafi etmenlerinin kontrolü altındadır. Bu dağılım kimi zaman kent toplumunun güdülerini, kimi zaman toprağa dayalı ekonomik sistemin gerekleri, kimi zaman ise su kaynakları, bitki örtüsü varlığı, yükselti gibi etmenlerin kontrolündedir. Beydağları yaylalarının dağılımında bu faktör gruplarının hemen hepsinin etkisini görmek mümkündür. Ancak bir genelleme yapmak gerekirse araştırma sahamızdaki yayla yerleşmeleri ve yaylacılık faaliyet alanlarının dağılışının başlıca birkaç etmene bağlı olduğu belirtilebilir. Bunlar, *belirli yükselti kuşakları, su kaynaklarının dağılımı, dağlık alanlara değer katan bitki örtüsü ve özellikle de orman örtüsü varlığı, baki koşulları ve tarihi alışkanlıklar* şeklinde özetlenebilir.

Beydağları yaylaları idari bölünüş açısından bütünüyle Antalya ili idari sınırları içerisinde kalır. Beydağları Antalya ilinin batı sınırı için fiziki bir ayrım oluşturmaz. Nitekim Beydağlarının batısı yine Antalya iline bağlı Elmalı, Korkuteli ve Kaş ilçelerinin idari alanları ve buralara bağlı yerleşme alanları ile çevrilidir. Araştırma sahası içinde yer alan yayla yerleşmeleri, Antalya iline bağlı altı ilçenin idari alanında dağılışı gösterirler. Bunlar; Antalya Merkez İlçe, Elmalı, Korkuteli, Kemer, Kumluca ve Finike ilçeleridir. Korkuteli ve Elmalı İlçe Merkezlerini oluşturan Korkuteli şehri ve Elmalı kasabası daha önce de ifade ettiğimiz üzere aynı zamanda yayla amacıyla kullanılmaktadırlar.

Beydağlarının en kalabalık nüfuslu yayla yerleşmeleri Antalya Merkez İlçe idari alanı içinde yer alır. Bunlar yaklaşık 400'er haneleri ile Saklıkent ve Feslikan yayla yerleşmeleridir.

Beydağlarındaki bazı yayla yerleşmeleri birden fazla yerleşme (köy, kasaba ve şehir) tarafından kullanılır ve bu yerleşmelerin bir kısmı farklı ilçelerin idari alanı içinde yer alır. Örneğin, Ördübek yaylası, hem Kumluca hem de Finike ilçelerindeki yerleşmeler tarafından kullanılır. Yine, Avlan yaylası Finike, Kumluca ve hatta Antalya Merkez İlçe sınırları içindeki yerleşmelerden gelen nüfus tarafından kullanılmaktadır.

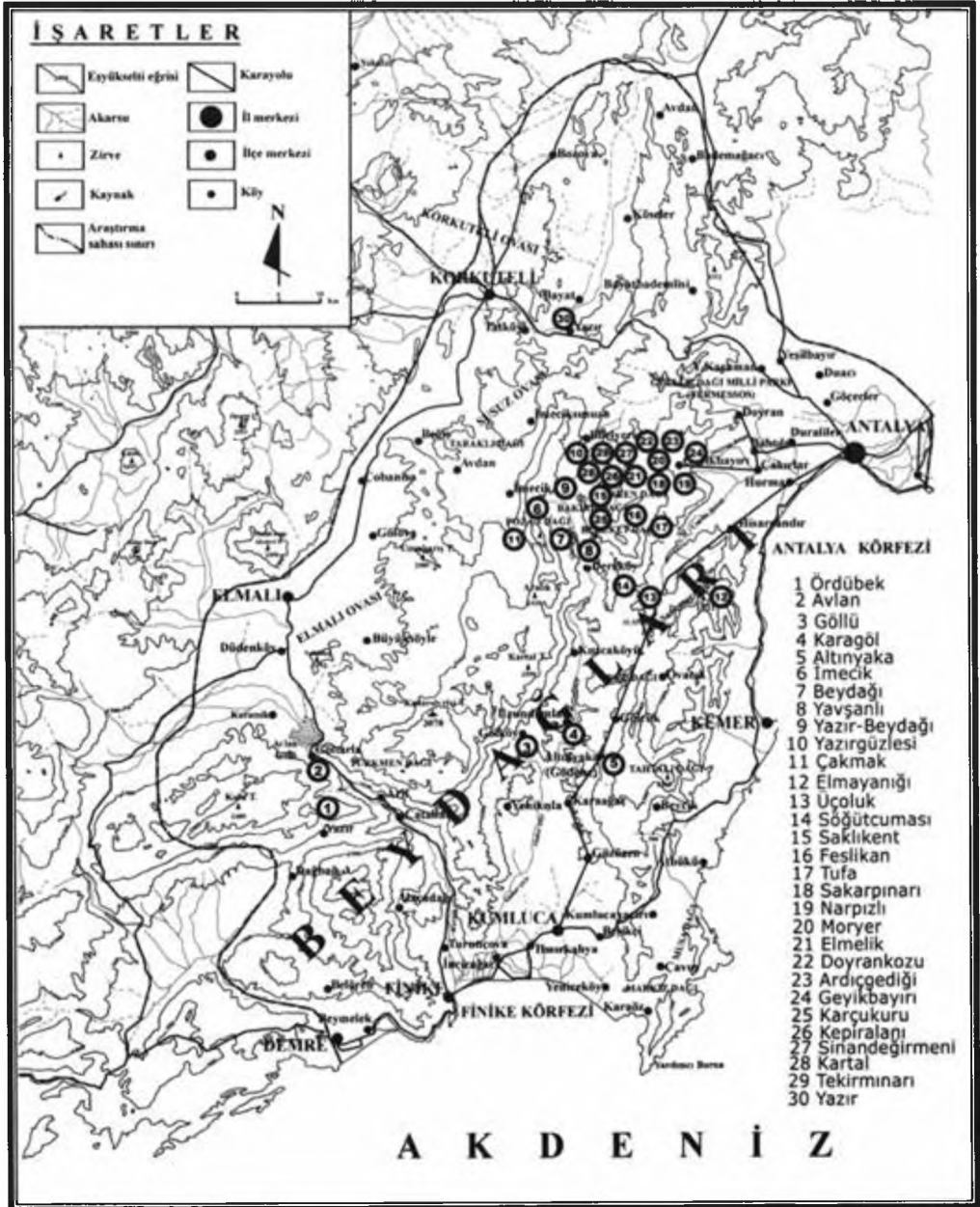
Korkuteli ve Elmalı, yaylacı nüfus ve yayla yerleşme sayısı en az olan ilçelerdir. Tabi burada söz konusu ilçelerin yalnızca Beydağları üzerindeki yayla sayısı ve yaylacı nüfusu dikkate alınmıştır. Söz konusu ilçe idari alanları içindeki yerleşmelerin bir kısmının Beydağları dışındaki yüksek alanlarda yaylaları bulunmaktadır. Örneğin, Söbüce (Korkuteli) ve Akçay (Elmalı) bunların en bilinenleridir. Elmalı ve Korkuteli ilçe idari alanları hemen bütünüyle 1000-1200 m dolayındaki yükselti kuşağında yer aldığı için özellikle rekreasyon amaçlı yayla talebi sergileyen bir nüfus kitlesine sahip değildir. Kanaatimizce yayla sayılarındaki düşüklüğün başlıca nedeni de budur. Buna karşın Antalya Merkez İlçe yayla yerleşme sayısı ve yaylacı nüfus açısından ilk sırayı almaktadır.

Beydağları yaylalarının dağılışını gösteren harita incelendiğinde, yayla yerleşmelerinin belirli yerlerde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Buna göre yayla yerleşmelerinin Beydağlarının NE yönünde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Bunun belli başlı nedenleri vardır. Bunların ilki, bakı faktörü ilgili olup, buharlaşma oranının diğer yönlere oranla daha düşük olduğu NE yönünün tercihidir. Otlakların diğer yerlere göre daha uzun süre yeşil kaldığı bu yerler özellikle hayvancılık amaçlı yaylacılık için aranan ortamlara sahiptir. Ancak bu çevrede yalnızca bu fonksiyon grubu değil, zirai ve sayfiye amaçlı yaylacılık faaliyetleri de yoğunluk gösterir. Beydağlarının NE yönündeki yayla yerleşmesi yoğunluğunun

nedenlerinden birisi de buraya son derece yakın bir konuma sahip olan Antalya kentidir. Kentli nüfusun özellikle rekreasyon ve sayfiye talepleri doğrultusunda kente yakın mesafede birçok yayla yerleşmesi konumlanmıştır. Söz konusu sahadaki yoğunluğun nedenlerinden birisi de şüphesiz budur.

Araştırma sahasındaki yaylaları fonksiyonları açısından ele alarak İlçe idari alanları içindeki dağılımları yapıldığında şu sonuçlarla karşılaşmaktayız. Dinlenme, serinleme ve bir bütün halinde rekreasyonel amaçlarla kullanılan yayla yerleşmeleri çoğunlukla kıyı kuşağında yer alan ilçelerindeki yerleşmelerdeki nüfus tarafından kullanılmaktadır. Buna karşın hayvancılığın birincil faaliyet olarak sürdürüldüğü yaylacılık, Korkuteli ve Elmalı ilçelerindeki yerleşmelerden gelen nüfus tarafından gerçekleştirilmektedir. Ekip-biçme ve ekip-dikme amaçlı faaliyetler ile ön plana çıkan yayla yerleşmelerinin daha çok Antalya Merkez İlçe sınırları içindeki kırsal yerleşmelerce sürdürüldüğü görülmektedir.

Yaylaların Beydağları üzerindeki dağılımlarını belirleyen öncelikli etmenlerden birisi de şüphesiz yükselti kuşaklarıdır. Beydağları, Akdeniz kıyıları boyunca hızla yükselen ve kısa mesafelerde büyük nispi yükselti farklarının oluşmasına yol açan bir yapı sergiler. Beydağlarının Akdeniz'e ve dolayısıyla düşük rakımlı kıyı kuşağına komşu olması, yaylacılık faaliyetleri için, bu dağlık alanı son derece çekici kılmıştır. Birkaç istisna dışında (Tuz Gölü çevresindeki yaylacılık ve Muğla-Karabağlar yaylası) ülkemizdeki yaylacılık faaliyetleri yükselti farklarının oluşturduğu mekânsal farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Yükselti farklılıklarının neden olduğu bu mekânsal farklılıklar bazen bitki örtüsü bazen su kaynakları bazen ise sıcaklık, nemlilik veya diğer unsurlardaki değişim ile kendini gösterir. Bu unsurlar yaylaları çevresine göre çekici kılan başlıca çekim gücü öğeleridir.



Şekil 9. Beydağları yaylalarının dağılışı haritası.

Tablo 12. Beydağları yaylalarının yükselti basamaklarına göre dağılımı.

Yükselti basamakları	Yayla sayısı	%'si
500-1000	1	3,3
1000-1250	7	23,3
1250-1500	5	16,7
1500-1750	8	26,7
1750-2000	7	23,3
2000-2250	2	6,7
Toplam	30	100

Beydağlarını Antalya Körfezi çevresindeki yerleşmeler için yaylacılık açısından cazip kılan temel özelliği de şüphesiz ki kısa mesafede oluşturduğu nispi yükselti farkı ve buna bağlı olarak değişen doğal görünümüdür. Şimdi Beydağlarında yer alan yayla yerleşmelerini yükselti basamaklarına göre sınıflandıralım. Buna göre araştırma sahasının en düşük yükseklikte konumlanan yayla yerleşmesi Beydağlarının Antalya Körfezine dönük yönünde 570-680 m.ler arasında kurulan *Geyikbayırı*'dır (570 m). Geyikbayırı bugün her ne kadar köy idari organizasyonuna sahip olmakla birlikte, klasik köy konutlarından çok rekreasyonel amaçlar için yapılmış konutlar dikkati çeker. Gerçekten de bu köydeki konutların bir kısmı villa tarzında ve çoğunlukla da yazlık evler ya da sayfiye evleri olarak hizmet vermektedirler.

Beydağlarının en yüksekte konumlanmış yaylası geleneksel işlevini yani hayvancılık temeline dayalı fonksiyonunu koruyabilmiş *Kartal yaylası*dır (2000-2080 m). Kartal yaylasının Beydağları yaylalarının birçoğunun yaşadığı fonksiyonel değişim sürecine girmemesinin en önemli nedeni sahip olduğu yükselti olmalıdır. Çünkü bu yaylanın kurulduğu saha rekreasyonel amaçlı talepler için elverişli şartlara sahip değildir. Örneğin Orman örtüsünden yoksun ve kıyı kuşağı yerleşmelerine fazlaca uzaktır.

Tablo 13. Yayla fonksiyon gruplarının yükselti basamaklarına göre dağılımı

Yayla fonksiyon grubu	Yükselti basamakları	
	En alt	En üst
Sayfiye amaçlı yaylalar	570	2030
Ziraat amaçlı yaylalar	870	1510
Hayvancılık amaçlı yaylalar	1250	2080

Sonuç olarak Beydağlarının en yüksekte konumlanmış yaylası ile en düşük yükseltiye sahip yayla yerleşmesi arasında 1510 m gibi önemli bir yükselti farkı vardır. Geyikbayırı yaylası dışındaki bütün yayla yerleşmeleri 750 m. üzerindeki yükselti basamakları arasında kurulmuştur. Temel işlevi bazı rekreasyonel faaliyetler olan yaylaların en yüksekte kurulanı 2030 m ile Karçukuru yaylasıdır. Kentli nüfusun taleplerinin yoğunlaştığı yayla yerleşmeleri genel olarak 1000-1500 m arasındaki yükselti kuşağında bulunurlar (Tablo 13). Burada yükselti ile birlikte aslında orman örtüsünün varlığı da dağılımı etkilemiştir.

Temel işlevi hayvancılık ekonomisine dayalı üretim faaliyetleri olan yaylaların yükseltilerine bakıldığında bunların çoğunlukla orman örtüsünün ortadan kalkıp yerini step elemanları ve daha sonrada Alpin çayır katı elemanlarına bıraktığı 1500 ve 2000 m ler arasında konumlandıkları görülür. Yeşil otlakların varlığı bu yaylaların vazgeçilmez kaynakları olduğundan, yağışın arttığı, buharlaşma ve kuraklık şiddetinin azaldığı yüksek sahalar doğal olarak bu yaylaların başlıca dağılış alanları olmuştur.

Beydağları yaylalarının kuruluş yerlerini başka bir ifade ile dağılışlarını etkileyen en belirgin etmenlerden birisi de su kaynaklarının varlığıdır. Gerek kaynak suları gerekse yüzey suları yayla yerleşmeleri ve yaylacılık faaliyet alanlarının dağılımında adeta en güçlü belirleyici olmuştur. Çünkü her ne amaçla olursa olsun tüm yaylacılık faaliyetleri su kaynaklarına bağımlıdır. Beydağlarındaki

bütün yayla yerleşmelerinin bir veya birden fazla kaynak etrafında toplanmış olması tesadüf değildir. Bazı yayla yerleşme adlarının su kaynaklarından alındığını birkaç örnek ile görmekteyiz. Örneğin, Sakarpınarı ve Üçoluk yaylaları bunların en bilinenleridir.

Su kaynakları yayla yerleşmelerinin yalnızca dağılımını değil aynı zamanda gelişme ve büyümesini de kontrol altına almıştır. Örneğin günümüzde bazı yayla yerleşmeleri, su kaynaklarının artan ihtiyaçları karşılamaması sonucu, büyüme sınırına ulaşmış ve buralara yönelik yaylacı talebi, su kaynaklarının daha fazla olduğu yayla alanlarına yönelmiştir. Bunun en güzel örneğini Feslikan yaylasında yaşanan su sorunu ile görmekteyiz.

Su kaynakları ile yayla alanlarının dağılımı arasındaki paralelliği Beydağlarını kabaca ikiye ayıran Alakır Çayı vadisinde de görmekteyiz. Bu akarsu vadisinin yukarı çığı yaylacılık faaliyetlerinin yoğunlaştığı bir yer olarak dikkati çeker. Bu çevrede Beydağlarının klasik yaylacılık faaliyetlerini en güzel örnekleri ile görmek mümkündür. Yazır yaylası, Yavşanlı, İmecik yaylası ve Beydağı yaylası bu akarsu vadisinde yer alan başlıca yayla yerleşmeleridir. Bu çevrede yaptığımız görüşmelerde, yaylacıların bu yerleri tercih etme nedenlerinin büyük ölçüde yeşil otlak ve su varlığı ile bağlantılı olduğu sonucuna ulaşmış bulunuyoruz.

Yayla yerleşmeleri ve yayla alanlarının dağılımında etkili olduğunu düşündüğümüz bir diğer etmen bitki örtüsü ve onun dağılışıdır. Çünkü bazı yayla yerleşmelerinin dağılımı ile belirli bitki kuşaklarının dağılımı arasında paralellik olduğunu belirledik. Buna dayanarak bazı genellemeler yapma olanağına kavuştuğumuzu söyleyebiliriz. Örneğin, birkaç istisna dışında rekreasyonel amaçlı yaylaların genel olarak orman katında konumlandıkları ve burada da çoğunlukla Sedir ormanlarının bulunduğu çevrelerin tercih edildiği gözlenmiştir. Yaklaşık olarak 1200-1900 m.ler arasında dağılış gösteren Sedir ormanları adeta yayla yerleşmelerini kendisine çekmiştir. Ördübek yaylası, Göllü yaylası, Avlan yaylası ve Elmayanığı yaylası

sedir ormanları içinde veya yakınında kurulmuş yayla yerleşmelerinden yalnızca birkaçıdır. Sahada katran adıyla bilinen sedir ağaçlarının yöre insanları açısından özel bir yeri olduğu ve yöre halkının bu ağaç türüne ayrı bir önem verdikleri tespit edilmiştir. Gerek kokusu ve heybetli görüntüsü ve gerekse kıymetli kerestesiyle Sedir, zâten tarih boyunca bu çevrede değer verilen bir ağaç türü olmuştur.

Hayvancılık ekonomisine dayalı yaylaların Alpin çayır katı ve kısmen de step elemanlarının dağılışı ile paralellik gösterdiği zaten herkes tarafından bilinen bir özelliktir. Bu paralellik Beydağlarına özgü bir durum olmayıp ülkemizin pek çok yerinde gözleyebildiğimiz yaygın bir sonuçtur.

Yaylaların dağılımı konusunda ele alınması gereken bir diğer konu, geçmişte var olup bugün önemini kısmen veya tamamen kaybetmiş yaylalar ve yaylacılık faaliyetleridir. Beydağlarında yaptığımız arazi çalışmaları sırasında yaşlılarla olan görüşmelerimizde bugün sahada gözlemleyemediğimiz, ancak 30 yıl öncesine kadar var olan bir yaylacılık faaliyetinden söz edildiğini görmekteyiz. Bu faaliyet bugün ülkemizin bazı yerlerinde halen sürdürülen ancak giderek dağılış alanları daralan yarı göçebeliktir. *Doç.Dr. M. Somuncu'nun Aladağlar'da yaylacılık ve dağ göçebeliliği (2005)* üzerine yaptığı ayrıntılı çalışmasından söz konusu faaliyetin halen sürdürülmekte olduğunu anlamaktayız. Ancak yarı göçebelik Beydağlarında Aladağlar'da olduğu gibi kendini koruyamamış ve kendisini değişime zorlayan etmenlerin gücüne yenilmiştir. Bununla birlikte Beydağları ile Aladağlar çevresindeki doğal ve beşerî kökenli etmenlerin birbirinden son derece farklı nedenlere dayandığını da ayrıca belirtmek gerekir.

Beydağlarında yaptığımız arazi çalışmaları sırasında birkaç yerde kendilerini yaylacı olarak tanımlayamayacağımız ancak klasik yaylacılık faaliyetlerine bazı yönleriyle benzeyen faaliyetlerde bulunan *tahtacılar* ile karşılaştık. Meskenleri, yer değiştirme temeline dayalı yaşam tarzları ve az da olsa küçükbaş hayvan (keçi) yetiştirmeleri yönleriyle yaylacılığa benzeyen ancak asli ekonomik uğraşları kontrollü

orman kesimi olan tahtacılar, Korkuteli İlçesi'ne bağlı Yazır köyü ile Yazır güzlesi arasındaki orman alanında ve Kumluca ilçesi Göllü yaylası yakınlarında rastlanmıştır (Fotoğraf 2.1).



Fotoğraf 2.1. Yazır güzlesi (Korkuteli) yakınlarında orman kesimi üzerine uzmanlaşan, ancak mesken yapıları ve ikincil ekonomik kaynak olarak sürdürdükleri küçükbaş hayvancılık ile yaylacılık benzeri bir faaliyet gösteren **tahtacılar** ait geçici bir mesken'den görünüş.

Tahtacılar ve yaşam tarzları başlı başına bir araştırma konusudur. Zaten bu konuda bazı bilim kollarına mensup araştırmacılar detaylı çalışmalar ortaya koymuştur. Tabi bu konu coğrafi bakış açısı ile de ele alınabilecek orijinal bir çalışma sahasıdır. Ancak çalışmamızın kuramsal çerçevesinin dışında kalmaktadır.

2.2. Yaylacılık takvimleri

Beydağları yaylalarında yaptığımız araştırmalar sonucunda yaylacılık takvimlerinin yaylalar arasında farklılıklar gösterdiği saptanmıştır. Bu durum temelde yaylaların fonksiyonları arasındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Yaylacılık takvimleri konusunda dikkat çeken bir diğer nokta, doğal ve beşeri çevre faktörlerinin yaylalara çıkış ve iniş tarihlerini sıkı bir şekilde kontrol altına almış olmasıdır. Hangi fonksiyon grubunda yer alırsa alsın hemen bütün yaylalar bu etmenlerin kontrolü altındadır (Tablo 14).

Tespitlerimize göre, Beydağları yaylalarında yaylacılık takvimlerini belirleyen başlıca etmenler şunlardır:

- ◆ Sürdürülen yaylacılık faaliyetlerinin türü
- ◆ Yaylacı nüfusun sürekli yerleşmelerde sürdürdüğü faaliyetler
- ◆ Okulların kapanma ve açılma tarihleri
- ◆ Yıllık izinler
- ◆ Kıyı kuşağındaki tarımsal faaliyetlerin takvimi
- ◆ Meraların yasal olarak açılma tarihi
- ◆ Rekreatyoneel amaçlı yaylalarda aylık ortalama sıcaklık değerlerinin 20 °C'nin üzerine çıkması (yaylacılık başlangıcı) ve altına inmesi.

Yayla takvimlerinin belirlenmesine yol açan bu nedenleri artırmak mümkündür. Bunlara yaylaları ayrıntılı olarak ele alacağımız bölümlerde ayrıca değinilecektir.

Tablo 14. Yaylaların fonksiyonları, yaylacılık takvimleri ve yayla takvimine etki eden faktörler

	Fonksiyon grubu	Yayla takvimi	Yayla takvimine etki eden faktörler
1	Kentli nüfusa hizmet eden sayfiye yaylaları	Mayıs-Eylül	* Aylık ortalama sıcaklıkların 20 °C'nin üzerine çıkması ve altına düşmesi. * Yıllık izinlerin tarihi * Okulların kapanış ve açılış tarihleri
2	Kırsal yerleşmelere hizmet eden sayfiye yaylaları	Haziran-Eylül	*Kıyı kuşağındaki tarımsal faaliyetlerin (seracılık ve narenciye tarımı) takvimleri, *Okulların kapanış ve açılış tarihleri (15 Haziran-15 Eylül)
3	Hayvancılık amaçlı yaylalar	Nisan-Kasım	*Meraların yasal açılma tarihleri *Otlakların yeşerme ve sararma tarihleri *Köydeki zirai faaliyetlerin takvimi
4	Zirai amaçlı yaylalar	Haziran-Ağustos	*Kıyı kuşağındaki sera ve açık alanlardaki üretimin kesintiye uğraması *Kıyı kuşağındaki yüksek sıcaklıklar ve bunun tarımsal üretimi kesintiye uğratması

Beydağları yaylalarında yaylacılık faaliyetlerinin en erken başladığı fonksiyon grubu hayvancılık amaçlı yaylacılıktır (Tablo 14). Mart ayının sonlarına doğru yaşanan ve bu çevrede *yörük kaçırtan sıcakları* olarak bilinen hava koşulları hayvancılık amaçlı yaylacılığa katılanları dâğık alanlara doğru yöneltmektedir. Ancak günümüzde bu tarihlerde yayla alanlarına çıkmaları söz konusu değildir. Bu grup yaylacılık faaliyetlerinde kış aylarında köyde beslenmek zorunda kalan sürüler, otlakların bahar ayları itibariyle yeşermeye başlaması ile birlikte yavaş yavaş köylerin çevresine çıkarılmaya başlanır. Ancak, bu

hareket doğrudan yayla alanına gerçekleştirilmez. Çünkü henüz meraların yasal açılma (1 Haziran) tarihine gelinmemiştir. Köylerde ekili-dikili alanların yeşermeye başlaması, sürülerin buralara zarar verme olasılığını artırır ve bu sürüler köyün çevresine, orman arazisine doğru yöneltirler. Yaklaşık olarak 1.5-2 ay bu çevrede geçirildikten sonra yayla alanlarına çıkılır. Yayla alanı içinde de dikey ve kademeli bir yayla göçü söz konusudur. Bu hareket yeşil ve bol otlaklı alanlara doğru yapılan ve daha sonra yine aynı periyotta geri inilen bir süreçten oluşur. Yayla alanına çıkış için yasal bir tarih olmasına karşın, yayla dönüşleri büyük ölçüde doğal çevre koşullarının kontrolü altında kalmaktadır. Otlakların sararması, sıcaklıkların giderek düşmesi ve köylerde kış hazırlıklarının başlaması dönüş tarihini belirleyen başlıca etmenlerdir.

Sayfiye amaçlı yaylacılık faaliyetlerinde yayla takvimlerinin oluşmasında tablo 14'te belirtildiği üzere başlıca üç etmen söz konusudur. Bunların ilki yaylacı nüfusun sürekli yerleşmesinin bulunduğu çevredeki sıcaklık koşullarıdır. Buna göre sayfiye amaçlı yaylacılık faaliyetleri için aylık ortalama sıcaklıkların 20 °C nin üzerine çıkmaya başladığı dönem, yaylacılık ihtiyacının belirmesine yol açmaktadır (Tablo 14). Beydağları yaylalarından bu amaçla yararlanan yerleşmelerin konumlandığı kıyı kuşağında belirtilen değere yaklaşık olarak mayıs ayı başlarında ulaşılır. Serinlemeye yönelik yaylacılık faaliyetleri için bu sıcaklık değeri kritik bir sınır olarak da kabul edilebilir. Aylık sıcaklık ortalamalarının 20 °C nin altına inmeye başladığı dönem ise yaylacılık faaliyetlerinin sona erme tarihlerine karşılık gelir. Bu doğal etmenin yanında sayfiye amaçlı yaylalara çıkış ve iniş tarihlerini doğrudan belirleyen birkaç beşeri çevre faktörü de bulunur. Bunlar okulların kapanma ve açılma tarihleri ile sürekli yerleşmelerdeki ekonomik faaliyetlerin takvimleridir. Özellikle kırsal nüfusun sayfiye yaylacılığının başlangıç ve bitiş takvimi büyük ölçüde narenciye ve seracılık faaliyetlerinin özel takvimlerine göre şekillenmektedir.

Uygulanış amacı zirai faaliyetlerde bulunmak olan yaylacılık grubunun takvimi ise büyük ölçüde doğal çevre koşullarının kontrolü altındadır. Kıyı kuşağındaki tarım alanlarındaki üretimin yüksek sıcaklıklar nedeniyle kesintiye uğraması, yayla alanlarındaki üretimin devreye girmesine neden olmaktadır. Buna göre seralardaki sebze üretiminin kesintiye uğradığı Haziran ayı ortaları bu yaylacılık faaliyetlerinin başlangıç tarihi olarak belirtilebilir. Bu yaylacılık faaliyetlerinin sonuçlanması yine kıyıdaki tarımsal faaliyetlerin takvimine bağlıdır. Ağustos ayı ortaları itibarıyla seralardaki üretim faaliyetlerinin yeniden başlaması, yaylalardaki üretimin yavaş yavaş sonuçlanmasına neden olur. Çünkü bu faaliyetlere katılan yaylacı nüfus daha yüksek gelir elde ettiği seracılık faaliyetlerini kısıtlı alanlarda sürdürdükleri yayla üretimine tercih etmek durumundadırlar. Ağustos ayı içinde hem yayla alanında hem de kıyı kuşağındaki seralardaki faaliyetleri beraber sürdüren yaylacılar bu ayın sonları itibarıyla yayladan aşağı inmektedir.

2.3. Yaylaların fonksiyonları

Beydağları, yaylacılığın farklı türlerinin aynı anda ve birbirilerine son derece yakın mekânlarda gerçekleştirildiği ender yerlerden birisidir. Farklı işlevlerde ve birbirilerinden sosyal ve ekonomik yönleriyle tezatlar oluşturacak kadar farklı insanların iç içe girdiği Beydağları yaylaları, ülkemiz yaylacılığının içinden geçtiği değişim sürecini belirgin bir şekilde yaşamakta ve yansıtmaktadır.

Beydağlarında farklı işlevlere sahip yaylaların adeta iç içe girmeleri, temelde coğrafi çevre koşullarının sunduğu zenginliğin eseridir. Beydağlarına çıkan insanların buradan beklentileri farklı olabilmektedir. Örneğin, rekreasyonel amaçlı yaylacılığa katılan birisi için dağlık alandaki doğal yaşamın içinde bulunmak yeni bir buluş icat etmiş kadar heyecan verici ve ilginç olabilirken, yaylacılığı bir yaşam şekli olarak sürdüren diğer bir insan için aynı mekânlar, ekonomik yaşam alanları veya geleneksel yaşamın bir parçası olarak algılanabilir.

Bu algı farkı temelde kentli toplumun güdülerini ile kırsal kesimde yaşayanların güdülerini arasındaki farktan kaynaklanmaktadır.

Ülkemiz yaylalarını ve sürdürülen yaylacılık faaliyetlerini tek başlık altında ele almak, onu dar kalıplar içinde ve genellemeler yaparak açıklamaya çalışmak son derece güçtür. Türkiye’de ve araştırma sahamızda sürdürülen yaylacılık faaliyetlerinin zenginliği kadar, bunların zaman içinde yaşadıkları değişim de göz ardı edilemeyecek bir gerçektir. Bu değişimin nedenlerini çalışmamızın *fonksiyonel değişimin nedenleri* kısmında ele almıştık. Çalışmamızın bu bölümünde Beydağlarında sürdürülmekte olan yaylacılık uygulaması biçimlerini örnek yayla yerleşmelerini ele alarak inceleyeceğiz.

Hatırlanacağı üzere Beydağları yaylalarını ve yaylacılık uygulaması şekillerini 4 başlık altında ele almıştık. Bunlar;⁶

⁶ Araştırma sahamız içinde kalan bazı yerleşmelerde uygulama amacı serinleme ve dinlenmeye yönelik rekreasyonel faaliyetler olan ancak mekan olarak dağlık bir alan yerine sürekli yerleşme ve özellikle de bir kent yerleşmesinin seçildiği yeni bir yaylacılık şekli tespit edilmiştir. Bu yaylacılık şekli kıyı kuşağındaki kent yerleşmelerinde yaşayan ve gelir durumu nispeten iyi durumdaki nüfusun Korkuteli ve Elmalı kentleri ile Yazır köyünde yaz döneminde ev kiralamak veya konut sahibi olmak yoluyla gerçekleştirdiği bir uygulama şeklidir. Bu faaliyete katılan nüfus kendisini *yaylacı* üç-dört ay kaldıkları sürekli yerleşmeleri ise yayla olarak tanımlamaktadırlar. Antalya, Kumluca, Kemer ve Finike kentlerinde yaşayan nüfusun Mayıs ayı sonları ve özellikle de okulların kapanma tarihleri ile birlikte kıyı kuşağındaki yüksek sıcaklıklar nedeniyle serinleme ve dinlenme amaçlarıyla başlattıkları bu yaylacılık faaliyeti, Eylül ayının sonlarına kadar sürmektedir. Kentli nüfusun yaz aylarını geçirmek üzere dağlık alanlar yerine birçok ihtiyacını kolaylıkla karşılayabileceği, erişilebilirliği yüksek yerleşmelerde sürdürülen yaylacılık faaliyetlerine, ***kent yaylacılığı*** adını vermek kanaatimizce mümkündür. Beydağları’nın kuzeyindeki yüksek polye düzlükleri üzerinde kurulu yerleşmeleri mekan olarak seçen bu yaylacılık şekli, Beydağlarının fiziki sınırlarının dışında kaldığından ayrı bir çalışmada ele alınacaktır.

1. Kentli nüfusun etki sahasından uzakta kalabilmiş *geleneksel yaylalar*

1.a. Temel işlevi hayvancılığa dayalı faaliyetler olan yaylalar

1.b. Ziraat (Ekip-biçme ve ekip-dikme) temeline dayalı yaylalar (kentsel taleplerin üretimi etkilediği yaylalardır)

2.Kentli nüfusa hizmet eden *sayfiye amaçlı* (dinlence) *yaylaları*

3.Kırsal yerleşmelerde yaşayan nüfusun dinlenme-serinleme ihtiyaçlarına yönelik sayfiye amaçlı yaylalar (Örneğin Çakırlar köyünün Karçukuru yaylasını kullanımı).

4.Çok fonksiyonlu *yaylalar*. Geçiş tipi özelliğindeki yaylalardır. Bu grup yaylalarda hayvancılık, sayfiye ve tarımsal faaliyetlere dayalı yaylacılık bir arada sürdürülmektedir. Ancak bu işlevlerden birisi daima diğerlerine oranla ön plandadır. Çalışmada çok fonksiyonlu yaylalar ayrı bir başlık altında değil, ön plana çıkan işlevlerinin ait olduğu yayla gruplarında ele alınacaktır.

Yaylaların günümüzdeki ve eski fonksiyonlarını gösteren tablodan anlaşılacağı üzere Beydağları yaylaları önemli fonksiyonel değişim süreci yaşamıştır (Tablo 15). Bu süreç halen devam etmektedir. Yayla fonksiyon grupları içinde değişime zorlanan ve çoğunlukla da buna yenilen fonksiyon hayvancılık amaçlı yaylacılık olmuştur. Birçok yaylada birincil yaylacılık amacı hayvancılık iken bu sıralama zamanla değişmiş ve hayvancılık iki veya üçüncü fonksiyon durumuna gerilemiştir. Hatta bazı yayla alanlarında söz konusu fonksiyona bağlı faaliyetler tamamen ortadan kalkmıştır. Beydağları yaylalarında en baskın ve diğer fonksiyonları etkileyen fonksiyon grubu sayfiye amaçlı yaylacılık faaliyetlerinden oluşmaktadır (Şekil 10). Fonksiyon değiştiren hemen her yaylada eski fonksiyonun yerini bu fonksiyon grubu içindeki faaliyetler almakta ve çoğunlukla da birincil duruma gelmektedir.

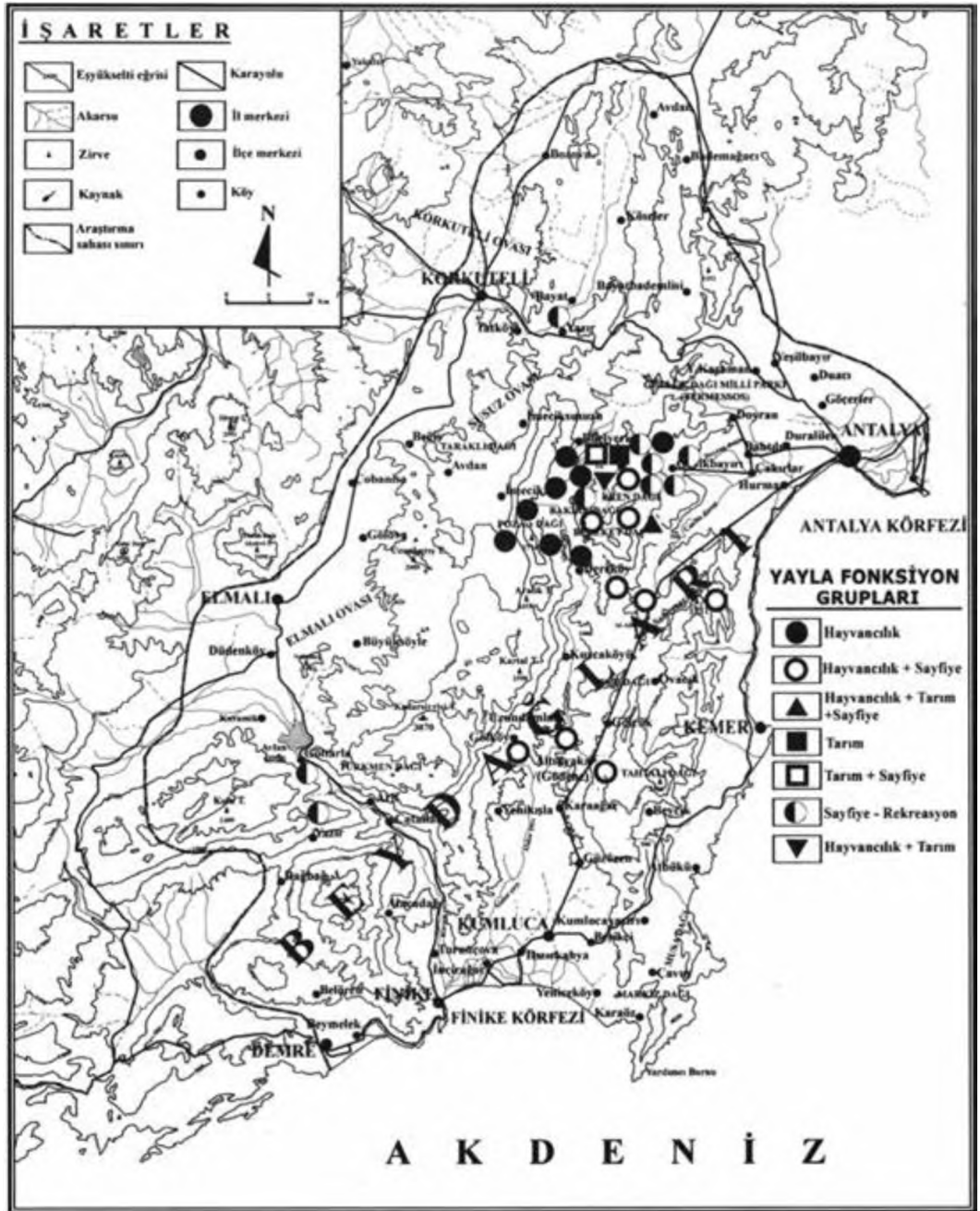
Tablo 15. Beydağları yaylalarının eski ve yeni fonksiyonları

	Yaylanın adı	Yükseltisi	Yararlanan yerleşmeler	Günümüzdeki Fonksiyonu	Eski fonksiyonu
1	Feslikan	1810-1890	Çakırlar, Doyran, Antalya kenti	1. Sayfiye 2. Hayvancılık	Hayvancılık + Sayfiye
2	Karçukuru	1960-2030	Bahtılı	1. Sayfiye 2. Hayvancılık	Hayvancılık
3	Sakarpınar	1725-1770	Antalya kenti Çakırlar	Sayfiye	Hayvancılık
4	Narpızlı	1610-1660	Antalya, Çakırlar	Sayfiye	Hayvancılık
5	Elmelik	1570-1630	Akdamlar, Antalya	1.Sayfiye 2. Hayvancılık	Hayvancılık
6	Moryer	1630	Antalya kenti	Sayfiye	Aşağı Moryer yaylası hayvancılık
7	Geyikbayırı	570-680	Antalya kenti	Sayfiye	Kışlak fonksiyonuna sahipti
8	Doyrankozu	1270	Antalya kenti	Sayfiye	Yeni yayla alanı olduğu için eski fonk. Yok
9	Saklıkent	1790-1850	Doyran, Antalya kenti, Manavgat, Ankara, İstanbul, Almanya	Kentli nüfusun sayfiye yaylası	Doyran köyünün merası
10	Üçoluk	1100	Göynük, Kemer	1. Sayfiye 2. Hayvancılık	Hayvancılık
11	Söğütuması	1350	Kemer, Göynük, Beldibi	1. Sayfiye 2. Hayvancılık	Hayvancılık
12	Ördübek	1430-1500	Finike, Turunçova	Sayfiye	Hayvancılık + Sayfiye
13	Avlan	1010	Finike, Mavikent, Beykonak, Hasköy	Sayfiye	Hayvancılık
14	Karagöl	1360-1430	Kumluca	1. Sayfiye 2. Hayvancılık	Hayvancılık
15	Göllü	1220	Kumluca (Hızırkahya, Toptaş,	1. Sayfiye 2. Hayvancılık	Hayvancılık

			Beşikçi)		
16	Beydağı	1620-1680	Dereköy, Kumluca	1. Hayvancılık 2. Sayfiye	Hayvancılık
17	Tufa	1700-1780	Körler köyü	1. Hayvancılık 2. Ziraat 3. Sayfiye	Hayvancılık
18	Kepiralanı	1150	Yazır, Geyikbayırı	Hayvancılık	Hayvancılık
19	Kartal	2000-2080	Geyikbayırı	Hayvancılık	Hayvancılık
20	Elmayanığı	1430-1530	Hisarçandır	1. Hayvancılık 2. Sayfiye	Hayvancılık
21	İmecik	1900-1950	İmecik	Hayvancılık	Hayvancılık
22	Yazır-Beydağı	1710-1750	Yazır	Hayvancılık	Hayvancılık
23	Sinandeğirmeni	870-1020	Geyikbayırı, Akdamlar	1. Ziraat 2. Sayfiye	Hayvancılık
24	Tekirmınarı	1550	Bahıtlı	1. Sayfiye 2. Ziraat	Hayvancılık
25	Yazır	940-1010	Antalya	Kentli nüfusun sayfiye yaylası	-
26	Yavşanlı	1620-1650	Dereköy	Hayvancılık	Hayvancılık
27	Altınyaka (Gödene)	1050-1100	Kumluca- Finike	1. Sayfiye 2. Hayvancılık	Hayvancılık + sayfiye
28	Ardıçgediği	1050-1100	Geyikbayırı	Hayvancılık	Hayvancılık
29	Yazırgüzle	1250-1300	Yazır	Hayvancılık	Hayvancılık
30	Çakmak	1600-1650	İmecik	Hayvancılık	Hayvancılık

Kaynak: Arazi gözlemleri ile elde edilmiştir.

Halen hayvancılık fonksiyonu birinci önem sırasında olan yaylalar ise fonksiyonel değişim sürecine karşı koyabildikleri için değil, lokasyon özellikleri nedeniyle henüz kentli nüfusun baskısı ile karşılaşmadıklarından bu özelliklerini korumaktadırlar. Örneğin Beydağı, İmecik, Kartal gibi hayvancılık temelli yayla alanları yükseltileri, orman örtüsünden mahrum sahalarda konumlanmış olmaları ve sürekli yerleşmelere uzaklıkları gibi nedenlerle kentli nüfus için cazip yayla alanları durumunda değildirler. Bu yüzden işlevlerini hala koruyabilmektedirler. Sayfiye amaçlı yaylacılık alanlarına dönüşen eski hayvancılık yaylalarının konumları incelendiğinde ise genellikle orman içi veya kenarında konumlandıkları ve erişilebilirliklerinin yüksek olduğu dikkati çekmiştir.



Şekil 10. Beydağları yaylalarının fonksiyonlarına göre dağılımı

2.4. Yayla konutları

Konutlar, yaylalar ve yaylacılık faaliyetleri hakkında ip uçları veren yerleşme unsurlarıdır. Bu yönleriyle yaylaların adeta birer aynalarıdır. Beydağları yaylaları sahip oldukları işlevlere göre farklı konut tiplerinin ortaya çıktığı, bunların kimi zaman aynı yayla alanında iç içe girdiği özelliktedir. Beydağlarında devamlı ve geçici konutlar şeklinde gruplandırabileceğimiz iki konut tipi bulunur.

Devamlı yayla konutları yıl boyunca yayla alanında sabit olarak kalır ve genellikle yüksek maliyet ve donanım gerektirirler. Konar-göçer yaşam biçiminin gereği olarak ortaya çıkan geçici konutlar ise kendi içinde iki gruba ayrılır. Bunların ilki farklı türleri olan çadır, ikincisi ise genellikle ağaç dallarından (çığlardan) inşa edilen portatif özellikli yayla konutlardır (Tablo 16).

Tablo 16. Beydağları yaylalarında başlıca konut tipleri

Yayla konut tipi	Kullanılan fonksiyon grupları	Yapı tarzı ve kullanılan yapı gereçleri
1.Devamlı yayla konutları	*Sayfiye yaylacılığı *Zirai amaçlı yaylacılık	* Villa tipi * Köy evi tipi * Dağ evi tipi * Yaylaya özgü tip
2.Geçici yayla konutları	*Hayvancılık amaçlı yaylacılık * Sayfiye yaylacılığı * Zirai amaçlı yaylacılık	* 1. Çadır tipi konutlar: * Kırgız tipi çadırlar *Yelken bezi kumaşlı beyaz çadırlar * Kıl çadırlar (Alaçık) *2.Ahşap malzeme ile inşa edilmiş geçici konutlar: * Yurtlar (sedir ve ardıç dallarından inşa edilmişlerdir)

Kaynak: Arazi gözlemleri.

Beydağları yaylalarında konut tipi üzerinde belirleyici olan temel faktör yaylaların kullanılış amaçlarıdır. Yaylacılık amacı dinlenme ve

serinlemeye yönelik faaliyetlerden oluşuyorsa, istisnalar dışında, konutlar devamlı ve büyük çoğunlukla modern yapı tarzı ile inşa edilmişlerdir. Yaylacılığı hayvancılık amacıyla sürdürüldüğü yayla yerleşmelerindeki konut tipi ise büyük çoğunlukla geçici niteliktedir. Çadır ve yurt adı verilen geçici konutlar bunların en önemlileridir. Biçimi ve türü her ne olursa olsun, kısa sürede kurulup, sökülebilir ve kolaylıkla taşınabilir oluşu, gerek hammaddesinin sağlanıp, dokunması gerekse iklim koşullarına uygunluğu ve çok yönlü yararlanma biçimleri çadırı önemli kılmaktadır (Kutlu, 2000: 211).

Beydağları yaylalarındaki devamlı yayla konutları birbirilerinden oldukça farklı yapı tarzına sahiptirler. Hemen hemen bütün yaylalardaki daimi konutlar farklı yapıdadır (Fotoğraf 2.2,3,4,5,6,7-9-10-11-12). Kentli nüfus tarafından kullanılan sayfiye yaylalarında kooperatif organizasyonu ile inşa edilmiş konutlar ön plana çıkarken (Fotoğraf 2.3), köy yerleşmeleri tarafından kullanılan sayfiye yaylalarında daha basit ve doğal çevreden temin edilen yapı gereçlerinin hakim durumda olduğu konutlar dikkati çekmektedir (Fotoğraf 2.2).

Kentli nüfus tarafından kullanılan yayla yerleşmelerinde devamlı konutlar büyük çoğunlukla iki katlı olup, yapı malzemesi tamamıyla kent kökenlidir. Buna karşın köy yerleşmelerinin sayfiye yaylalarındaki devamlı yayla konutları genelde tek katlı olup, mümkünse yakın çevreden yapı gereci kullanılmıştır. Örneğin Beydağlarının en bilinen yaylalarından birisi olan Feslikan'da devamlı konutlar çoğunlukla tek katlı olup, konutların duvarlarının inşa edildiği taşlar ve çatının örtüldüğü toprak yakın çevreden temin edilmiştir.



Fotoğraf 2.2. Feslikan yaylasında toprak çatılı basit bir yayla konutu.



Fotoğraf 2.3. Kentli nüfus tarafından kullanılan yaylalarda konut yapı tarzları yaylacı ailenin ekonomik durumuna göre şekillenmektedir.



Fotoğraf 2.4. Karagöl yaylasında (Kumluca) kalker bloklar üzerinde, daha çok ahşap malzemeden inşa edilmiş devamlı bir yayla konutundan görünüm.



Fotoğraf 2.5. Beydağlarında devamlı yayla konutlarının bir bölümü yakın çevreden temin edilen yapı malzemeleri ile inşa edilmiştir. Yaylalarda sedir ve ardıç ağaçları konut yapı malzemesi olarak sıkça kullanılmaktadır.



Fotoğraf 2.6. Köy yerleşmelerinin sayfiye yaylalarında ahşap yapılı yayla konutları yaygınlaşmaktadır.

Geçici yayla konutlarının yaygın olarak kullanıldığı yayla fonksiyon grubu hiç kuşku yok ki hayvancılık amaçlı yaylacılıktır. Bu yaylacılık türünde sürüler yeşil otlakları takip etmek kaydıyla periyodik olarak hareket halinde olduğundan, yayla konutları basit, çabuk sökülüp-kurulabilen özelliktedirler. Bu konut grubunda çadır hakim tip olup, farklı yapı tarzları ile karşımıza çıkmaktadır. Beydağları yaylalarının bilinen en eski ve yaygın çadır tipi, siyah keçi kılından yapılan **alaçık**'lardır (Fotoğraf 2.7-8). Yaylalarda alaçık, alacık, alaycık adları ile bilinen bu çadır tipi giderek ortadan kalkmaktadır. Alaçık tipi çadır Beydağları yaylalarının en yaygın geçici yayla konutudur. Yaşlı nüfus ile yaptığımız görüşmelerde yaylanın işlevi her ne olursa olsun **alaçık**'ların ortak yayla konutu olarak kullanıldığı ifade edilmiştir. Alaçıklar taşınabilir ve hızlı kurulup-sökülebilir özellikleri ile ideal yayla konutları olmasına karşın, yaylacı nüfusun değişen yaylacılık amaçları ve yaşam tarzları nedeniyle giderek yaygın dağılışı özelliğini yitirmişlerdir. Alaçık tipi çadır yalnızca araştırma sahamız sınırları

içinde dağılış göstermez. Bu çadır tipine Akdeniz Bölgesi ve Toros dağlarında yaygın olarak rastlamak mümkündür. Örneğin, Erdemli'de yaylacı aileler bu çadır tipini yaygın olarak kullanmaktadırlar. Ancak buradaki Alaçıklar araştırma sahamızdaki gibi keçi kılından değil, koyun yününden yapılmıştır (Koca, 1994:239).



Fotoğraf 2.7. Yazır Beydağı yaylasında **alaçık** adı verilen çadır yayla konutu. Bu çadır konutlar genellikle altı veya sekiz ana direk üzerine inşa edilmişlerdir. İskeletin üzeri keçi kılından yapılmış çul ile örtülüdür. Çadırların içi genellikle iki bölmeden oluşmaktadır.



Fotoğraf 2.8. Yazır yaylasında bir alaçık'ın (çadır) içinden görünüm.



Fotoğraf 2.9. Branda ve çul ile örtülmüş bir çadır yayla konutundan görünüm.



Fotoğraf 2.10. Beydağlarında geçici yayla konutlarına bir örnek.

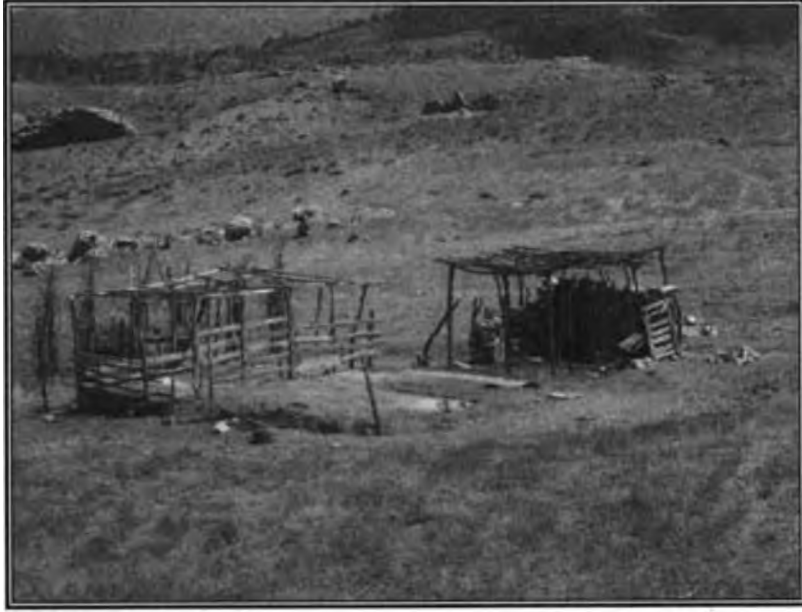


Fotoğraf 2.11. Sinandegirmeni yaylasında zirai amaçlı yaylacılık faaliyetlerinde kullanılan geçici bir yayla konutu.



Fotoğraf 2.12. Beydağlarında geçici yayla konutlarına tipik bir örnek: Çardak altına kurulu bir çadır. Üçoluk yaylası.

Beydağlarındaki geçici yayla konutlarının bir diğeri sayfiye ve hayvancılık amaçlı yaylacılık alanlarında dağılış gösteren **yurt**'lardır. Yurt tipi yayla konutlarında ana malzeme ahşap olup, bunlar çoğunlukla ardıç ve sedir ağaçlarının dallarından elde edilmektedir. Gövdeyi oluşturan bu yapının üzerine çul, naylon ya da branda örtülerek inşa edilen yurt tipi yayla konutlarına İmecik, Yazır ve Ördübek yaylalarında rastlamak mümkündür (Fotoğraf 2.13).



Fotoğraf 2.13. Ardıç dalları ile karkası oluşturulmuş bir geçici yayla konutundan görünüm.

Beydağları yaylalarında yayla konutlarının bu denli farklılık göstermesinde, yaylacılık amaçlarındaki çeşitlilik kadar yayla alanlarının mülkiyet durumu ve yaylacı nüfusun ekonomik düzeyi de belirleyici etmenler olmuştur. Örneğin yaylacılık amacı dinlenme ve serinlemeye yönelik faaliyetlerde bulunmak olmasına rağmen bu grup yayla konutlarında son derece çeşitli konut tipleri gözlenmektedir. Bir yanda yüksek maliyet gerektiren villa tipi yayla konutları diğer yanda ise basit ve yakın çevreden temin edilebilen yapı gereçleri ile inşa edilmiş konutlar yer almaktadır.

Beydağlarının bazı yayla alanlarında ekonomik düzeyleri son derece yüksek olmasına rağmen bazı yaylacıların basit ve geçici karakterli yayla konutlarında yaylacılık faaliyetlerine katıldıkları gözlenmiştir. Bunun nedeni irdelendiğinde yayla alanındaki arazi mülkiyetinin şahıs mülkiyeti olmayışının yattığı saptanmıştır. Sayfiye amaçlı yaylacılığa katılan bir aile eğer yayla alanında yapılaşmaya

olanak tanıyacak mülkiyet haklarına sahip değilse geçici konutlarda, aksi durumlarda ise yüksek maliyet gerektiren modern yayla konutlarına sahip olmaktadır. Finike ilçesi idari sınırları içindeki Ördübek yaylası gelir grubu yüksek bir yaylacı kitleye sahip olmasına karşın, yayla alanının orman içinde konumlanmış olması nedeniyle geçici ve oldukça basit yapıda yayla konutlarına sahiptir (Fotoğraf 2.14).

Orman ya da mera arazisi olmasına karşın Beydağları yaylalarının birçok yerde yapılaşmaya açıldığı ve bunun da çoğu kez orman arazisi içinde gerçekleştirildiği bilinmektedir. Özellikle kentli nüfusun talepleri doğrultusunda yeni kurulan sayfiye amaçlı yayla alanlarında bu tip yapılaşmayı ne yazık ki sıkça görmek mümkündür. Beydağları yaylalarında plansız bir yapılaşma düzeni hakimdir. Gerçi bu sorun sadece Beydağlarının değil ülkemizdeki pek çok yayla yerleşmesinin ortak sorunudur.



Fotoğraf 2.14. Yurt adı verilen geçici yayla konutlarına Ördübek yaylasında yaygın olarak rastlanır.

III. BÖLÜM

FONKSİYONLARINA GÖRE BEYDAĞLARI YAYLALARI

3.1. Hayvancılık ekonomisine dayalı geleneksel (klasik) yaylalar ve yaylacılık

Yaylaları ekonomik yaşam sahası haline getiren özelliklerin sayısı bir hayli fazladır. Dağlık, engebeli ve ulaşım olanakları açısından alçak bölgelere oranla oldukça elverişsiz şartlara sahip olmasına karşın yayla alanları, geçmişte olduğu gibi bugünde güçlü çekim gücü unsurlarına sahiptir. Sürdürülen faaliyete göre değişmekle birlikte bu çekim gücü unsurlarının tarihi en eski olanı şüphesiz geniş otlaklar, su varlığı ve serin hava koşullarının oluşturduğu hayvancılık potansiyelidir. Bugüne kadar yapılmış olan yayla ve yaylacılık tanımları gözden geçirildiğinde hemen bütün tanımlarda yayla-hayvancılık ilişkisi üzerinde odaklanıldığı anlaşılmaktadır. Şimdi bu tanımlardan birkaçını burada hatırlayalım:

Dağlık, yüksek bölgelerde, kışın hayat şartları güç olduğu için boş bırakılan, yazın havası iyi ve serin olan, hayvan otlatma ve dinlenme yeri (TDK Türkçe Sözlük, 2005:2159), hayvanların otlatıldığı, köyün dışında olmakla birlikte ekonomik bakımdan köye bağlı ve onu destekleyen yer (Doğanay, 1994, 265-266), hayvan yayılan (otlatılan) yer anlamındaki *yaylak* veya *yaylağ*dan gelen bir sözcüktür. Yaz mevsiminde hayvanlarla çıkılarak bir süre kalınan dağ otağı (Sanır,2000:286), dağlık bölgelerde kışın geçilmesi güç, yazın ise serin olan yüksek yerlerdeki hayvan otlatma yerleri (İzbrak, 1992:339), yazın daha serin olduğu için gidilen, hayvan barındırılan dağlardaki düz alanlar (Altaylı, 1994:1234), bazen bütün köy halkını, bazen köy sakinlerinden yalnız bir kısmını bazen de köyün yalnız çobanlarını içine alan, dağ ile ova tezaadının yarattığı ve mevsimlerin ayarladığı ritmik hareketlerin gerçekleştirildiği, mevsimlik konak yerleri (Tanoğlu,

1966:244), hayvanlarını otlatmak amacıyla, kurak geçen yaz mevsiminde sürülerin yükseklerle çıkarılıp, dağ sırtlarındaki yamaç ve düzlüklerde barındırılıp otlatılması (Darkot, 1968:131-132), yaz mevsimi boyunca ahır hayvanlarını beslemek ve bazılarında tarım yapmak için yararlanılan ekonomik faaliyet (Doğanay, 1997: 273), yazın, belirli bir süre içinde hayvan otlatmak, ziraat yapmak ve geçimin sağlanmasında menfaat temin eden her türlü işte çalışmak (Sözer, 1972:36), genellikle kırsal nüfusun ek geçim sahaları ve yaz mevsiminde hayvancılık faaliyeti ve dinlenme amacıyla çıktıkları geçici yerleşmeler (Köse, 1997:229), daha çok yüksek mahallerde yer alan yayla, tarım yapmak hayvan otlatmak ve bunların dışında kazanç sağlamak üzere gidilen, köyden ayrı, fakat köye sosyo-ekonomik açıdan bağlı, çoğunlukla köyün ortak mülkiyetinde olan geçici yerleşmeler (Tunçdilek, 1964:16), devamlı yerleşmelerdeki bir kısım ailelerin ekonomik faaliyet bölgesi uzantıları olup, hayvan otlatmak, tarım yapmak ve hayvansal ürünler üretmek gibi ekonomik faaliyetlerin yapıldığı yerler (Doğanay, 1997:273) şeklinde tanımlanmıştır.

Bütün tanımlarda üzerine vurgu yapılan faaliyet kolunun hayvancılık olduğu dikkat çekmiştir. Şüphesiz ki bu bir tesadüf değil, bizzat yaylacılığın tarihi kökeni ile ilgilidir. Araştırma sahası olarak belirlediğimiz Beydağları ve içinde bulunduğu Toros Dağları, hayvancılık temeline dayalı yaylacılığı Anadolu'ya hem kültürel hem de ekonomik yönleriyle taşıyan konar-göçer nüfusun yoğun olarak bulunduğu bir alandır. Yerleşik düzene geçirilme çabalarına uzun süre karşı koymalarına rağmen bugün araştırma sahasındaki bütün *konar-göçer yörükler* yerleşik hayata geçmişler ve bunun sonucunda hayvancılık odaklı ekonomik yapıları zamanla ikincil pozisyona gerilemiştir. Beydağları'nda yaylacı nüfus ile zaman zaman yaptığımız görüşmelerde *kendilerinin artık yörük olmadığını, Yörüklüğün dağlarda kaldığını* ifade etmişlerdir. *yörüklük* Beydağlarında bir soy, kimlik veya aidiyet unsuru değil yaşam biçimi olarak algılanmaktadır. Buradan esas

olarak hayvancılık ekonomisini sürdürüp sürdürmediklerine göre bir ayrım yaptıkları anlaşılmaktadır.

Beydağları'nda yaklaşık 30 yıl öncesine kadar hemen her yaylada az ya da çok hayvan yetiştiriciliği yapıldığı bilinmektedir. Günümüzde ise bu faaliyetlerin yürütüldüğü yaylaların sayısı giderek azalmaktadır. Hayvancılık amaçlı yaylacılığın sürdürüldüğü yaylaların en belirgin özelliği bunların fonksiyonel değişim sürecinden en fazla etkilenen yayla grubu olmalarıdır. Yakın bir geçmişe kadar temel işlevi hayvancılık olan pek çok yayla, günümüzde bu özelliklerini yitirerek sayfiye amaçlı kullanıma sahne olmuşlardır. Özellikle de kırsal yerleşmeler tarafından kullanılan sayfiye yaylalarında, hayvancılık amaçlı yaylacılığın izlerini hala gözlemlemek mümkündür. Temel yaylacılık amaçları serinlemek ve dinlenmek olmasına karşın kırsal yerleşmelerin kullandığı sayfiye yaylalarında birçok yaylacı ailenin birkaç tane küçük baş hayvan beslediği gözlenmiştir. Bu tarihi alışkanlık aslında yaylaların eski fonksiyonları olan hayvancılığın izlerinden başka bir şey değildir.

Beydağlarında birincil işlevi hayvancılık olan yaylalar, genel olarak akarsuların yukarı çığırlarında, yükseltinin 1500 m'yi aştığı plato sahalarında konumlanmışlardır. Söz konusu yaylaların geleneksel yaylacılık uygulaması şeklini halen koruyabilmiş olmalarının belirgin iki nedeni vardır. Bunlardan ilki, söz konusu yayla alanlarının kentler ve kentli nüfusun rekreasyon taleplerinden uzak sahalarda konumlanmış olmalarıdır. **Yaylaların erişilebilirliği attıkça fonksiyonel değişimleri de o ölçüde hızlanmaktadır.** Bu açıdan ele alacağımız yaylalar diğer fonksiyon gruplarındaki yaylalara oranla kentlere daha uzakta konumlanmışlardır. Beydağlarındaki hayvancılık amaçlı yaylaların işlevlerini korumasının diğer nedeni ise yaylacı nüfusun devamlı yerleşmelerinin konumları ile yakından ilgilidir. Eğer yaylacı nüfus kıyı kuşağında konumlanmış bir yerleşmeden geliyorsa işlevsel değişim hızlı, iç kesimde konumlanmış bir yerleşmeden geliyorsa yavaş olmaktadır. Örneğin Korkuteli ve Elmalı köylerinin uyguladığı

yaylacılık halen gelir getirici faaliyetlerin sürdürülmesine yönelik iken (hayvancılık), kıyı kuşağındaki yerleşmelerde yaylacılık artık gelir getirici bir faaliyetten çok, dinlenme ve serinlemeye yönelik rekreasyonel amaçlar ile sürdürülmektedir.

Araştırma kapsamında Beydağlarında temel işlevi hayvancılık olan 10 yayla tespit edilmiştir. Çalışmamızın bu bölümünde bunlardan örnek olarak seçtiğimiz 4'ü üzerinde ayrıntılı bir şekilde duracağız. Bunlar, **Elmayanığı, İmecik, Yazır ve Kartal** yaylalarıdır.

3.1.1. Elmayanığı (Kocapınar) Yaylası

Elmayanığı Yaylası, Antalya körfezi batısında Çandır Çayı vadisinde yer alan Hisarçandır Köyü'ne aittir. Ancak yayla yalnızca burası değil, Kemer ilçesi sınırları içindeki Göynük ve Beldibi kasabalarından gelen nüfus tarafından da kullanılmaktadır.

Elmayanığı Yaylası, Antalya kentinin merkezi olarak ele aldığımız Valilik ve Cumhuriyet Meydanı çevresine 42 km, Hisarçandır Köyüne ise 9 km uzaklıktadır. Hisarçandır Köyü ile yayla arasındaki yol 1974 yılında yapılmıştır. Yolun yapılması yaylanın güneyinde yükselen Sarıçınar Tepesi'ne (1811 m) TRT vericisinin tesis edilmesi ile bağlantılıdır. Hisarçandır-Elmayanığı arasındaki düşük standartlı yayla yolu yer yer tarihi *LİKYA YOLU*'nu⁷ izlemektedir (Fotoğraf 3.1). Ancak bu yol bir müddet sonra güneye yani Beydağlarının denize dönük cephesine doğru yönelerek yayla yolundan ayrılmaktadır.

Elmayanığı Yaylasına ait yayla konutları, yaklaşık 1430 m yükseltisinden itibaren başlar ve 1530 m. ye kadar dağınık gösterirler.

⁷ *Tarihi Likya Yolu* Antalya-Fethiye arasında uzanan yaklaşık 509 km uzunluktaki yaya yoludur. Dağların doruk noktaları ile deniz seviyesi arasında onlarca parkurdan oluşan bu yaya yolu günümüzde turizme kazandırılmış ve yoğun bir ilgi ile karşılaşmıştır. Yaklaşık olarak bir aylık yolculuğu kapsayan bu parkur birçok antik kent kalıntısı ve doğal yaşam ortamlarını barındıran son derece ilgi çekici bir güzergâhtır. Bugün birçok yerde taşların üzerinde ok işaretleri ile rotası belirli olan bu yol, İngiliz gezgin Cate Clow'un önemli katkıları ile daha da tanınmıştır. Elmayanığı yaylasına ulaşmak için bir ara yanlışlıkla girdiğimiz bu yolda yaylacı ailelerin küçük çocuklarının hayvan sürülerini yer yer bu yolu kullanarak otlaklara götürdüklerine tanık olduk.

Elmayanığı yaylası, Antalya körfezinin batı kıyılarında yükseltisi 1811 m. yi bulan Sarıçınar dağının kuzey yamaçlarında yer alır. Sarıçınar Dağı, Beydağlarını oluşturan iki ayrı üniteden birisi olan Kıyı Sıradağları sistemi içinde yer alır.

Elmayanığı, tipik bir orman içi yaylasıdır. Sedir ormanları arasına konumlanmış olması bu yayla yerleşmesine çevredekilere oranla değer katmıştır (Fotoğraf 3.2). Son yıllarda bu yaylaya inşa edilen daimi konutlar ve artan sayfiye amaçlı talep bunu kanıtlar niteliktedir. Bunun yanında yaylanın mülkiyet durumu 2/B orman arazisi konumundadır.



Fotoğraf 3.1. Tarihi Likya Yolu'nun Antalya-Fethiye güzergâhının başlangıç noktası Hisarçandır köyü sınırları içinde yer alır. Bu tarihi yol yer yer Elmayanığı yayla yolu ile paralel seyretmektedir.



Fotoğraf 3.2. Elmayanığı Yaylası Sedir ve Ardıç ormanları arasında kurulmuştur.

Elmayanığı Yaylasında günümüzde iki farklı yaylacılık faaliyetinin sürdürüldüğü tespit edilmiştir. Bunların ilki ve diğerine göre tarihi daha eski olanı hayvancılık ekonomisine dayalı yaylacılıktır. Diğerisi ise yaylanın yükseltisi ve ormanlık alan içinde yer alması gibi yönleriyle son on yıldır gelişen sayfiye yaylacılığıdır. Şimdilik, ikincil fonksiyon durumunda olmasına rağmen yakın zaman içinde sayfiye yaylacılığının baskın duruma gelmesi muhtemel görünmektedir.

Elmayanığı Yaylasında hayvancılık faaliyetleri günümüzde çoğunlukla Hisarçandır Köyüne bağlı yerleşmeler tarafından sürdürülür. Hisarçandır birden fazla yerleşme ünitesine sahip bir köy olup, mahallelerden oluşmaktadır. Ele aldığımız yayla çoğunlukla Gedeller Mahallesi ve muhtarlığın yer aldığı merkezi yerleşme tarafından kullanılmaktadır.

Yaylada sürdürülen hayvancılık keçi yetiştiriciliği üzerine temellendirilmiştir (Fotoğraf 3.3). Bunun yanında birkaç aile tarafından büyükbaş hayvan beslenir. Ancak hayvancılık ekonomisini sürdüren

hemen bütün aileler kurbanlık hayvan besiciliği yapmaktadırlar. Yaylada hayvancılık yapan 10 aile'den 8'i için hayvancılık temel geçim kaynağı durumundadır. Diğer iki aile ise, Hisarçandır köyündeki ekip-biçme, ekip-dikme faaliyetleri ile geçimlerini sürdürdüklerini, hayvancılığın ikincil bir ekonomik kaynak olduğunu ifade etmişlerdir. Keçilerin kılları da ticari değer bulmakta ve Celepçi olarak adlandırılan alıcılara kilogramı 0.5 YTL karşılığında satılmaktadır. Süt, peynir, çökelek, yağ, yoğurt ve diğer süt ürünleri büyük çoğunlukla kendi ihtiyaçlarını karşılamaktadır.



Fotoğraf 3.3. Elmayanığı yaylasında küçükbaş hayvanlar genellikle kurbanlık satışı amacıyla beslenir. Ancak bunun yanında süt ürünleri de değerlendirilmektedir.

Ailelerin küçükbaş hayvan varlıkları 35 ile 250 arasında değişmektedir. Yaylada toplam küçükbaş hayvan varlığı 2000 dolayındadır. Elmayanığı Yaylası, Sarıçınar Dağı kuzey yamaçlarında geniş otlak alanlarına sahiptir. Çobanlar her sabah sürüleri Belenyayla, Killik, Başyayla, Dikenli, Biberpınarı, Gocayongalı, Palaz, Çınar yanığı

ve Tepeyurt adlı otlaklara götürür, akşam saatlerinde ise yayladaki ağullarla geri getirirler.

Hayvancılık amaçlı ailelerin yayla göçü genel olarak Nisan ayının ilk günlerinde başlar. Sürüler ailelerden birkaç gün önce aile fertlerinden birisinin gözetiminde yaylaya çıkarılır. Köy ile yayla arasındaki bu yolculuk yaklaşık olarak 7 saat sürmektedir. Yaklaşık olarak 20 yıl öncesine kadar yük hayvanları (katır-at) ile çıkılan yaylaya günümüzde özel otomobillerle ulaşmak mümkündür. Sayfiye amaçlı yaylacılığa katılanlar özel otomobil, diğerleri ise genellikle traktör (motor) ile yaylaya çıkarlar. Çünkü bu ekonomik faaliyet için köyden bir takım malzemelerin zorunlu olarak yaylaya çıkarılması gerekir.



Fotoğraf 3.4. Elmayanğı Yaylasına 35 yıldır aralıksız olarak gelen Asiye-Hüseyin ZANCU ailesi ve arka planda konutları.

Hayvancılık amaçlı yaylacılığa katılanların dönüş tarihleri Kasım ayının ilk haftasını bulur. Okulların açıldığı hafta ailelerin okuyan çocukları, çoğunlukla ailenin dede-nene ve annesi ile birlikte köye gönderilir.

Elmayanı Yaylası'nda Beydağlarında nadiren rastladığımız bir hayvancılık faaliyeti tespit edilmiştir. Yayladaki bazı aileler hayvanları köy ile yayla arasındaki ormanlık alana çoban olmaksızın serbest bırakır ve hayvanlar ormanda başıboş haftalarca dolaşırlar. Kimi zaman avcılar bazen de hırsızlar tarafından hayvanlara zarar verilse de bu faaliyet gelenekselleşmiştir. Hisarçandır Köyü'nün Menekişler Mahallesi kesiminde de bu kez bazı aileler büyükbaş hayvanları aynı şekilde ormana bırakırlar. Bu yolla hayvanların kış bakım masraflarından kurtulduklarını ve sahanın elverişli iklim şartları nedeniyle hayvanların açık havada bulunmalarının her hangi bir sorun oluşturmadığını ifade etmişlerdir. Bunda Hisarçandır köyünün Çandır Çayı vadisinde yer alan geniş ekili-dikili alanlarının zarar görmesini engelleme çabasının da yattığını söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü köyün tarım alanları büyük çoğunlukla yer fıstığı ve meyve bahçelerine ayrılmıştır (Fotoğraf 3.5).



Fotoğraf 3.5. Hisarçandır Köyünde yer fıstığı tarımı alanları geniş yer kaplar.

Elmayanığı Yaylası'nda yerleşme düzeni sürdürülen faaliyet koluna göre şekillenmiştir. Hayvan yetiştiriciliği yapan aileler genellikle Sedir ormanı içinde naylondan inşa edilmiş konutları ve bunun çevresinde yer alan eklentileri tesis etmişlerdir. Konut ve eklentilerin ana yapı malzemesi ahşap kökenlidir. Ağullar, yaylacıların *çatma çapmak* adı verdikleri sistem ile oluşturulmuştur. Bu sistemde sedir ve ardıç ağaçlarının ince dallarından faydalanılır. Ailelerin konutlarında da yine bu ağaçlardan yapılan iskelet ve üzerinde naylon örtüyü görmekteyiz (Fotoğraf 3.6.). Yerleşme düzeni içindeki başlıca unsurlar; yaylacı konutu (kendi ifadeleri ile *oturma evi*), samanhanı, davar ağılı, yemlik, kümes, odunluk, ocaklık ve 20 m kadar uzakta yer alan tuvalet 'den oluşmaktadır.



Fotoğraf 3.6. Elmayanığı Yaylası'nda hayvancılık amaçlı yaylacılık yapan ailelerin konutlarına bir örnek. (Konut sahibi: Hüseyin Zancu)

Yaylacılık döneminde yayla ile köy arasındaki bağlantının tam anlamıyla kesilmediğini, yaylacıların zaman zaman köye gidiş-dönüş yaptıklarını gözleme fırsatı bulduk. Bu gidiş-dönüşlerin öncelikli nedeni köydeki yer fıstığı tarlalarının sulanması ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bunun dışındaki nedenler ise genelde sağlık ve alışveriş gereksinimleri ile ilgilidir.

Elmayanı yaylasında sürdürülen diğer yaylacılık faaliyet şekli sayfiye amaçlı kullanımdır. Yaylacılık takvimleri ve konut tipleri ile kolayca ayırt edilebilen bu yaylacılık tipi çoğunlukla Kemer ilçesi idari sınırları içinde yer alan Göynük ve Beldibi kasabalarından gelenler tarafından sürdürülür. Bugün itibarıyla Elmayanı Yaylası'ndaki sayfiye amaçlı mesken sayısı 24'tür. Ancak yaylaya her yıl düzenli olarak gelen yaylacı sayısı 15 kadardır. Göynük ve Beldibi kasabaları Güney Antalya Turizm Gelişim Projesinin yatırım sahası içinde yer aldığından, son on yılda dikkat çekici bir turist talebi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu talep, daha önceleri yaylaya çıkan aile fertlerinin turizme bağlı olarak oluşan istihdam alanlarında çalışmaya başlamalarına ve yaylaların giderek yaşlı nüfusun çıktığı yerler haline gelmesine neden olmuştur.

Sayfiye amacıyla yaylaya çıkanlar sabit ve genellikle muntazam meskenler inşa etmişlerdir. Bu meskenlerde ortak bir mimari tarzı gözlenmemiştir. 2 ila 4 oda arasında değişen oda sayıları ve zaman zaman iki katlı yapı tarzındaki meskenleri ile bu konutlar Sedir ve Ardıç ormanları arasına dağılmışlardır (Fotoğraf 3.7-8).



Fotoğraf 3.7. Elmayanığı yaylasına yönelik sayfiye amaçlı yaylacı talebi son yıllarda hızla artmaktadır. Fotoğrafta Ardıçlar arasına inşa edilmekte olan sayfiye amaçlı yaylacıya dönük yeni bir yayla konutu görülmektedir.



Fotoğraf 3.8. Yeni inşa edilmiş bir yayla konutu.

Sayfiye amaçlı yaylacılığın takvimi hayvancılık amaçlı yaylacılarınki kadar belirgin değildir. Çünkü bu tip yaylacılıkta geç kalındığı takdirde, otların sararması gibi bir kaygı güdülmez. Buna rağmen bir genelleme yapılacak olursa Elmayanığı yaylasına serinlemek ve dinlenmek amacıyla çıkan ailelerin ilk hareketleri Mayıs ayı başlarında, dönüşleri ise Ekim ortalarındadır. Okullarda çocukları olan ailelerin takvimini ise eğitim-öğretim yılı takvimi belirlemektedir. Yaylanın hafta sonlarında daha da kalabalıklaştığı ve hatta bazı ailelerin burada düğün, sünnet ve mevlüt gibi sosyo-kültürel faaliyetleri gerçekleştirdiği ifade edilmiştir.

Elmayanığı yaylasında yayla konutlarına su getirecek bir şebeke bulunmamaktadır. İhtiyaç olan su, yaylanın 300 m kadar güneyindeki Kocapınar kaynağından getirilir. Kaynağın suyu kar yağışının az olduğu yıllar azalmakta, ancak hiçbir zaman bütünüyle kurumamaktadır (Fotoğraf 3.9-10). Yaptığımız mülakat esnasında yayla sakinleri en büyük sorunlarının henüz getirilemeyen elektrik ve su sorunu olduğunu belirtmişlerdir.



Fotoğraf 3.9-10.Konutların su ihtiyacı Kocapınar kaynağından doldurulan su bidonları ile karşılanmaktadır.

Sarıçınar Dağı'nın kuzey eteklerinde kurulan Elmayanığı Yaylası, çevresi ile bir bütün halinde ele alındığında zengin bir turistik potansiyele sahiptir. Daha öncede söz ettiğimiz tarihi Likya Yolu'nun yayla alanı yakınlarından geçmesi ve çevrenin macera severler için son

derece zengin çekim gücü unsurlarına sahip olması bu yönüyle dikkate değerdir. Likya Yolu'ndan geçen turistler arazideki çobanlar ve yaylacılar ile sık sık karşılaşır ve bazen yaylacılar onları konuk ederler. Şimdilik seyrek aralıklarla gerçekleşen bu olay zamanla ekoturizm etkinliklerinin ilkeleri gereği yerel halkın gelir elde edebileceği bir yapıya dönüşebilir. Zira Likya yolunun Olimpos parkurunda köylüler ve özellikle çocuklar turistlerden gelir etmenin yollarını aramaya başlamışlardır.

Yayla alanının güneyi *Olimpos Beydağları Sahil Milli Parkı* ile sınır oluşturur. Bu Milli Park içinde yaylacıların da zaman zaman arazide gördükleri *vaşak*, *karakulak*, *kurt*, *domuz* gibi yaban hayatını temsil eden hayvanlar yer almaktadır. Yaylacılar Vaşak için üç türünün arazide gözlendiğini bunları ise Sarı ala, Boz ala ve Siyah ala isimleriyle tanıdıklarını belirtmişlerdir. Bu yabani hayvanlardan domuzun hayvanlara (Davara) sık sık zarar verdiği ifade edilmektedir.

Yaylada ticari faaliyetler gelişmemiştir. Dolayısıyla bakkal, pazaryeri bulunmaz. Bu ihtiyaçlar Üçoluk yaylası, Hisarçandır Köyü ve Akçahisar Mahallesinden karşılanır.

Yaylanın güneyinde Kocapınar kaynağının yer aldığı vadide geçim tipi de olsa bazı ürünlerin ziraatı yapılır. Bunların en önemlileri, fasulye, ceviz, elma ve fındıktır (Fotoğraf 3.11). Yaylanın ismiyle elma tarımı arasında bağ olduğu yayla sakinlerince ifade edilmiştir. Özellikle de Hisarçandır Köyü'ndeki elmaların yaylaya çıkarılıp kurutulduğu, yaylanın isminin de buradan gelme ihtimali üzerinde görüş birliği bulunmaktadır.



Fotoğraf 3.11. Elmayanıği yaylası Kocapınar mevkiinde Fındık ağaçları göze çarpmaktadır (1350 m). Burada, fındık, elma ve ceviz ağaçları iç içedir.

3.1.2. Yazır-Beydağı Yaylası

Beydağlarının kuzeydeki polye düzlüklerinden keskin bir topografik görünüm ile ayrıldığı saha, Alakır Çayı'nın yukarı çıkışı olarak bilinir. Burası Beydağlarının hayvancılık ekonomisine dayalı yaylalarının yoğunlaştığı ve klasik yaylacılığa ait pek çok özgün unsuru gözlemleyebildiğimiz bir sahadır. Büyük yerleşmelerden uzaklaşıp, yükseklerle çıkıldıkça, yaylacılığa ait geleneksel değerlerin daha iyi korunduğunu, bu çevrede açıkça gözleme olanağı bulduk.

Yazır Yaylası, Korkuteli ilçesi idari sınırları içindeki Yazır Köyüne aittir. Yayla yerleşmesi ile bağlı olduğu köy arasındaki uzaklık 26 km, Korkuteli kenti ile ise, 34 km kadardır. Yayla ile köy arasındaki ulaşım 2000'li yılların başında asfalt kaplanan ancak buna rağmen yer yer şose görünümlü bir yol aracılığıyla sağlanır. Bu yol ile İmecik, Beydağı yaylaları ve İmecik Köyü'ne ulaşmak mümkündür. Yayla ile

köy arasında develer ile yapılan en son yayla göçü 1980'li yılların ortalarında gerçekleşmiştir.

Yazır yaylası, Beydağlarının kuzey uzantıları durumundaki Bakırlı Dağı ile Gökkaya tepe arasında yaklaşık 1710 m yükseltide konumlanmıştır (Fotoğraf 3.12).



Fotoğraf 3.12. Alakır çayı yukarı çığırındaki Yazır yayla yerleşmesi dağınık bir yerleşme düzeni sergiler.

Yazır Yaylasının konumlandığı saha, su kaynakları ve hayvancılık açısından yeterli otlakların varlığı ile önemli bir yaylacılık alanıdır. Yaylanın en önemli su kaynağı *Bey pınarı*'dır. Bey pınarı ve Beydağlarının kelime kökenlerinde dikkat çekici bir benzerlik vardır. Bu benzerlik muhtemelen Alakır Çayı vadisinde konar-göçer hayat tarzını benimseyen ve çoğunlukla İğdir ve Yazır boylarına mensup aşiret beyleri ile ilgili olabilir. Türk kültüründe yer adları koyma geleneği zaten alışılakelen bir özelliktir.

Kuzeydeki polye düzlükleri ile kıyı kuşağında otlakların ilkbahar sonları ve yaz başlarında sararması bu çevreyi yaylacılar

açısından elverişli kılmıştır. Yayla alanının çevresinde tespit edebildiğimiz kadarıyla 1650 m.ye kadar Ardiç ağaçları yer almaktadır. 1700-1750 m itibariyle de çok geniş geven topluluklarının ortaya çıktığı görülür.

Yazır Yaylası, Alakır Çayı'nın yukarı çığırındaki diğer yaylalar gibi hayvancılığın birincil ekonomik uğraş olarak sürdürüldüğü ancak sayfiye amaçlı işlevin hızla ilerlediği bir yayladır.

Yazır Yaylasının da içinde yer aldığı Alakır Çayı vadisinde hayvancılık amaçlı yaylacılığın ön plana çıkmasında sahanın yerleşme tarihinin etkisi olduğu düşünülmektedir. *Yazır* kelimesinin kökeni incelendiğinde Oğuzların alt boylarından birisinin adı olduğunu görmekteyiz. Yine bunun yanında Alakır Çayı vadisi ve yakın çevredeki *İğdir* adlı yerleşme adları bu sahanın Türk nüfusun yoğun yaşam alanlarından birisi olduğu sonucunu vermektedir. Zaten Yazır yaylası ile birlikte altı köyü içine alan bölge bir dönem *İğdir maa Kardıç* bölgesi olarak adlandırılmıştır. Bu bölgeyi yurt edinen nüfus, çoğunlukla dağlık, su kaynakları bol ve dolayısıyla yüksek hayvancılık potansiyeli nedeniyle sahayı tercih etmişlerdir (Okur,2004:41).

Yazır Yaylası, bağlı olduğu Yazır Köyü'nün ekonomik yapısından büyük ölçüde etkilenmiştir. Yazır Köyü yaklaşık olarak 950 m yükseltiye sahip Yazır polye düzlüğünün kuzeyinde yer alır. Bu çevrede 1990'lı yılların başları itibariyle sulama olanaklarının iyileştirilmesi sonucu özellikle bağ-bahçe tarımı alanları hızla artmıştır. Elma, kiraz ve şeftali gibi ticari değeri yüksek ürün yetiştiriciliği Yazır'da hemen her ailenin başlıca geçim kaynağı durumuna gelmiştir. Köydeki soğuk hava depoları, kooperatifler ve tarımsal örgütlenmeler bu değişimin başlıca göstergeleridir. Bu gelişmeler tarım ekonomisinin en eski kollarından birisi olan hayvancılık ve dolayısıyla yöre yaylacılığı için olumsuz bir süreci başlatmıştır. Bu süreç içinde toprağa bağlılık artarken, yaylacı nüfusun oranı da hızla azalmıştır. Nitekim sahada yaptığımız görüşmelerde yaylanın eski canlılığını bütünüyle kaybettiği ve giderek yaylacılıkla uğraşanların sayısının azaldığı belirtilmiştir. Köy sakinleri

yaylaların canlı ve kalabalık eski günlerini cgeri getirmek ve belki de yaylalara karşı hissettikleri suçluluk duygusunu hafifletmek için *Beydağı Yayla Şenlikleri*⁸ adı verilen bir organizasyon gerçekleştirmektedir. Burada ifade etmek istediğimiz *suçluluk duygusu* tamamen duygusal temelli olup özellikle yaşlı nüfus ile yaptığımız mülakat sonucunda edindiğimiz bir izlenimdir. Çünkü yaşlılar ile gençlerin . yaylalara ve yaylacılığa bakış açılarında büyük farklar bulunmaktadır. Yazır Köyü yaşlılarının büyük çoğunluğu yaylada doğduklarını, zamanlarının çoğunu orada geçirdiklerini, bazı mevki isimlerini kendileri koyduklarını ifade etmektedirler. Bu yüzden onlar için yaylayı ve yaylacılığı terk etmek suçluluk yönünde bir duygusal ortam oluşturmuştur. Yazır Köyünün Antalya kentine yakınlığı (50 km), tarım ekonomisinin geçirdiği değişim ve makro düzeydeki değişkenler, ülkemizin pek çok yerinde olduğu gibi Yazır'da da yaylacılığı ve işlevlerini dönüşüme zorlamıştır.

Yazır Yaylası'nda yerleşik durumda 40 yayla konutu bulunur. Bunların dışında kıl ve naylon ağırlıklı çadırlardan oluşan 35 dolayında çadır kurulus (Fotoğraf 3.13-18-19). Yayla konutlarının çadır ve yerleşik mesken şeklinde iki farklı türde olmasında yaylacıların ekonomik gelir düzeyleri ve ayrıca yaylacılık uygulanış şekillerindeki farklılıklar etkin olmuştur. Hayvan sürüleri ile birlikte periyodik olarak yer değiştiren yaylacılar daha çok çadırları kullanırken, hayvan varlığı fazla ve

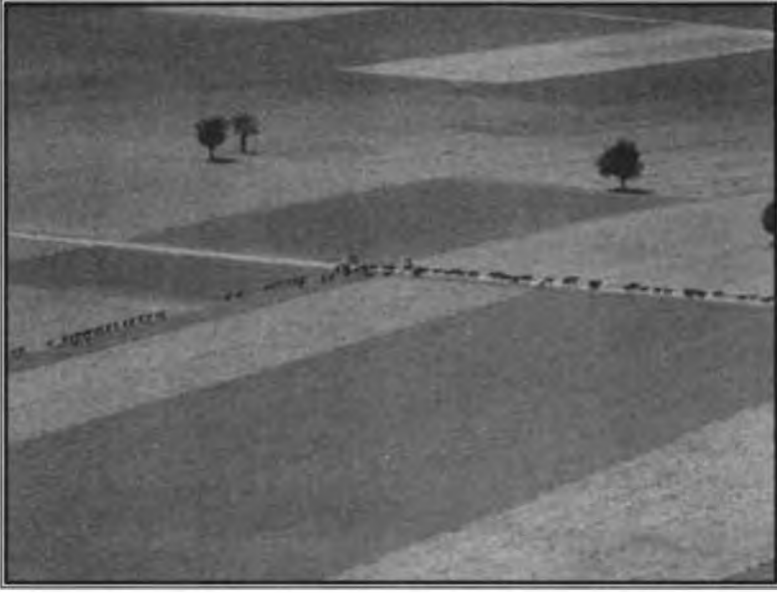
⁸ Beydağı Yayla Şenlikleri, Alakır Çayının yukarı çıkırında Yazır, İmecik ve Beydağı yaylalarının kurulduğu yüksek sahada, her yıl Haziran ayının son haftasında gerçekleştirilen ve geniş katılım bulan bir etkinliktir. Günümüzde tamamıyla tarihi alışkanlıkları yaşatma amacıyla gerçekleştirilen bu organizasyon boyunca yayla alanında 300 dolayında çadır kurulus ve birkaç günlüğüne de olsa alışılmadık bir kalabalık ve yoğunluk yaşanır. Geçmişte yaylada yaz mevsimi boyunca üretilen ürünlerin pazarlandığı Pazar formundaki yayla şenliklerinden belirgin çizgilerle ayrılan bu etkinlik, günümüzde hızla gerileyen Yazır yaylacılığının son kıvılcımları olarak nitelenebilir. Zaten bu tür etkinlikleri ülkemizin pek çok yerinde görmekteyiz. Özellikle de Doğu Karadeniz Bölümü yaylacılığı festival ve şenlikler ile karakterize olma yolundadır.

çoğunlukla hayvansal ürünlerin toplanıp, hazırlanması ve işlenmesine dayalı işleri yapanlar yerleşik konutları tercih etmişlerdir.



Fotoğraf 3.13. Yazır Yaylası'nda kıldan yapılmış bir çadır mesken (Beydağları yaylalarında bunlara Alaçık adı verilir).

Yaylacı ailelerin küçükbaş hayvan varlığı 150 ile 500 arasında değişir. Bunun yanında bazı aileler 15 ila 20 dolayında büyükbaş hayvan besler. Topografik yapı bu çevrede daha çok keçi yetiştiriciliğini teşvik etmektedir (Fotoğraf 3.14,15). Çünkü, yaylanın çevresi ve özellikle de mera alanları oldukça engebeli ve büyükbaş hayvanların tırmanamayacağı sarp dikliklerle kaplıdır.



Fotoğraf 3.14. Yazır Köyü yakınlarında ekili alanlara zarar vermemesi için tarlaların kenarlarından geçirilen bir keçi sürüsünden görünüm.



Fotoğraf 3.15. Yazır Yaylası'nda hayvancılık faaliyetleri çoğunlukla keçi yetiştiriciliği üzerine yoğunlaşmış olup az sayıda koyun ve büyükbaş hayvan da bulunur.

Yazır Yaylası ile Yazır Köyü arasında günümüzde eski işlevini büyük ölçüde kaybetmiş olan Güzle yerleşmesi bulunur. Bugün bir köy idari alanının merkezi olan Güzle yerleşmesi Yazır Köyü'ne 17 km, Yazır yaylasına ise 6 km mesafededir. Yazır Güzlesi bugün çok mahalleli bir köy görünümündedir. Köy, birbirilerinden bir hayli uzak üç mahalleden oluşmaktadır. Bunlar Bilalyeri, Hatıpalanı ve Sarıağaç mahalleleridir. Yazır güzlesi 1978 yılında Yazır köyünden ayrılarak köy idari alanı haline getirilmiştir.

Güzle, yaylacılık başlangıcı ve dönüşü olmak üzere iki kez kullanılmıştır. Bunun yanında Yazır köyü ekili-dikili alanlarının artması sonucu hayvan sürülerinin bu sahalara zarar vereceği düşünülerek Güzle yerleşmesinin zamanla bazı aileler tarafından "kışla" olarak da kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yazır Yaylası'nda hayvancılık amaçlı yaylacılık takvimi 20-25 Haziran- 15-20 Ağustos dönemleri arasını kapsar. Başlangıç tarihini meraların yasal açılma tarihi belirlerken dönüş ise yaz mevsiminin yağış durumu ve otlakların sararma zamanına göre belirlenir. Sürüler kış dönemini Ardıç Dağı eteklerinde, bahar aylarını yine Ardıç Dağının yüksek kesimlerinde, güzün ise Yazır Köyüne yakın yamaçlarda, yaylacıların orman adını verdikleri ancak bozuk koruluk şeklinde tanımlayabileceğimiz yerlerde geçirirler (Fotoğraf 3.16). Yayla göçü sırasında yaylada eşya bırakılmaması dikkat çekicidir. Son on yıl içinde hızla artan yerleşik yayla konutlarının varlığına rağmen, eşyalar köye geri götürülür.

Yazır yaylasında hayvancılık ekonomisi, canlı hayvan satışı, peynir, yağ ve keçi kılı satışına dayalıdır. Kurbanlık hayvan satışı yaylada en büyük gelir olarak kabul edilir. 200-250 dolayında keçisi olan bir aile bir yayla dönemi boyunca ortalama 500-600 kg peynir üretimi gerçekleştirmektedir.

Yaylacılar hayvanların kışlayacakları yerler için "yurt ve aylak" terimlerini kullanırlar. Yurtlarda oğlaklar ağıllar içinde kışı geçirirler.

Büyükbaş hayvanlar için aynı durum söz konusu değildir. Köy konutları hemen tamamıyla iki katlı olup, alt katları büyükbaş hayvan ahır olarak kullanılır. Küçükbaş hayvanlar da mera hayvanı oldukları için, bunların tarım alanlarına zarar vermesinler diye, tarım alanlarından uzak tutulmaları gerekir (Koday-2005:11). Sürülerin kışı geçirdikleri bu alanlar çoğunlukla Yazır Köyü yakınlarındaki yamaçlarda yer alırlar.



Fotoğraf 3.16. Ağustos ayı ortaları itibariyle yaylalardan indirilmeye başlanan sürüler bu tarihten sonra köyün çevresindeki bozuk orman alanı veya hasadı tamamlanmış buğday-arpa tarlalarına getirilirler.

Yazır Yaylası'nda bir kaç aile hayvan yetiştirme faaliyeti yanında ekip-biçmeye dayalı tarım faaliyeti sürdürür. 1680-1710 m.ler arasındaki tarım alanlarında nadas yönteminin uygulandığı ve arpa-buğday tarımının sürdürüldüğü gözlenmiştir.

Genel anlamıyla tarımın bal ve balmumu elde edilen ve kârlı bir kolu olan arıcılık (Koday-2005:81), Yazır yaylasında sürdürülen ekonomik etkinliklerden bir diğeridir. Günümüzde 3 ailenin sürdürdüğü bu faaliyet kolu, yalnızca Yazır Yaylası değil, Alakır Çayının yukarı çığırındaki diğer yerleşmelerde de gözlenmiştir (Fotoğraf 3.17).



Fotoğraf 3.17. Yazır yaylasında kısa bir süre öncesine kadar kullanılan *bal serenleri* oldukça dikkat çekici bir yapı tarzına sahiptir. Ardıç ağacından elde edilen tahtaların arasına taşların yerleştirilmesi ile inşa edilmişlerdir. Kovanların depolanması amacıyla kullanılırlar.



Fotoğraf 3.18. Yazır yaylasında üzeri naylon branda ile örtülü bir çadırın içinden görünüm (Çadır Ali Dinçer'e aittir)

Yazır yaylasında 2004 yılından bu yana elektrik bulunmaktadır. Yerleşik konutların büyük çoğunluğunda su tesisatı da vardır. Yaylada son 10 yıldan bu yana yerleşik konut inşa edilmesi, yol, elektrik ve su gibi alt yapı unsurlarının hızlı bir şekilde tesisine neden olmuştur. Bu bize yaylanın giderek sayfiye amaçlı kullanıma doğru yöneldiğini işaret etmektedir.



Fotoğraf 3.19. Yazır Yaylası'nda çardak şeklinde inşa edilmiş yayla konutlarının sayısı hızla azalmakta bunların yerini yerleşik konutlar almaktadır.

3.1.3. İmecik-Beydağı Yaylası

İmecik Yaylası Korkuteli ilçesine bağlı İmecik Köyü ve yine bu köy idari alanı içindeki İmecik Susuzu Mahallesi nüfusu tarafından kullanılır. Bilindiği üzere Beydağları yaylalarının önemli bir çoğunluğu kıyı kuşağı yerleşmelerindeki nüfusa hizmet ederler. Ancak birkaç yayla yerleşmesi vardır ki bunlar kıydan uzak, iç kesimde konumlanmış yerleşmeler tarafından kullanılırlar. İmecik bu grupta yer alan yaylalardan birisidir. İmecik Yaylası, İmecik Köyü yerleşme merkezine 23 km, İmecik Susuzu'na ise 30 km mesafededir.

Yayla yerleşmesi ortalama olarak 1900-1950 m yükseltileri arasında konumlanmıştır. İmecik Köyü ise, tektono-karstik oluşumlu Susuz ovasının güneydoğusunda 950 m ile 1020 m arasında yer almaktadır. Yayla ile İmecik Köyü arasındaki yol (23 km) Beydağları ile kuzeydeki nispeten alçak polye ovaları arasındaki geçiş sahasını takip eder. Bu yüzden yolun nispi eğim değerleri son derece yüksek ve kat edilmesi zordur. Motorlu araçların geçişine olanak tanınmasına karşın bu yayla yolu oldukça düşük standartlara sahiptir. Nitekim söz konusu mesafe motorlu araçlar ile yaklaşık iki saat kadar sürmektedir.

Yayla alanı ile İmecik Köyü'nün kurulduğu alan doğal çevre koşulları bakımından birbirinden belirgin biçimde ayrılmaktadır. Zaten sahada yaylacılığın ortaya çıkmasında da bu farklılıklar önemli rol oynamıştır. Söz konusu köyün içinde yer aldığı polye düzlüğü, Beydağlarının yağış gölgesinde kaldığından, yarı kurak iklim şartlarının hüküm sürdüğü bir ortama sahiptir. İklim şartlarının ekonomik faaliyet kolu yelpazesini sınırlaması, İmecik köylülerini yaylalara ve yaylacılık faaliyetlerine yönlendiren doğal bir etmen olmuştur. İmecik köyünün içinde yer aldığı Susuz Ovası'nda yıl boyu akış gösteren bir yüzey suyu yoktur. Bu yüzden günlük kullanma suyu ve tarımsal alanların ihtiyaç duyduğu su temini son derece güçtür. Bu durum yayla alanlarının önemini bir kat daha artırmakta, ekip-biçme karakterindeki tarımsal etkinliklerin hayvancılık ile desteklenme ihtiyacı doğmaktadır.

İmecik-Beydağı Yaylası, hayvancılık ekonomisi üzerine dayalı işlevlerin ön plana çıktığı tipik bir yayladır. Beydağları üzerinde yer alan yayla yerleşmeleri içinde hayvancılığa dayalı faaliyetlerin tek işlev olarak sürdürüldüğü en belirgin yayla İmecik'tir. İmecik yaylasını diğerlerinden ayıran nedir? Bunun coğrafi nedenleri nelerdir? Sorularının cevabı, yaylayı kullanan yerleşmelerin etüt edilmesi sonucu netlik kazanmıştır. İmecik ve İmecik Susuzu yerleşmeleri, Beydağlarındaki yaylalara nüfus gönderen sürekli yerleşmelerden birçok yönüyle ayrılmaktadır. Bu farklılıklar ise temelde coğrafi çevre kökenlidir.

İmecik köyü, Beydağlarının Susuz Ovasına dönük kuzey cephesinde ova tabanı ile dağlık alanın kesiştiği etek üzerinde kurulmuştur (Fotoğraf 3.28-29). Susuz ovası ve çevresinde İmecik Köyü dışında üç köy yerleşmesi daha vardır. Bunlar, Avdan, Beğiş ve Ulucak'tır.

İmecik Köyü geniş bir düzlüğün güney kenarındaki konumu ile ilk bakışta ekip-biçme faaliyetleri ile büyük gelir elde eden bir görünüm sergiler. Ancak sahanın iklim ve hidrografik yapısı incelendiğinde, tarımsal faaliyetler için gerekli olan suyun yetersiz olduğu anlaşılır. Zaten köy arazisinin dağılışı gösterdiği Susuz ovasının ismi bize su yetersizliği hakkında fikir vermektedir. Su ihtiyacı ovanın farklı yerlerinde açılan kuyular, yağmur suyunun biriktirildiği Sarnıçlar ve zaman zaman Yazır Köyü'nden tankerlerle getirilerek karşılanmaya çalışılır. Ancak bunlar, tarımsal alanlar ve hatta köy halkının günlük kullanımları için yeterli değildir. Köye ait tarım arazilerinde yalnızca birkaç ürünün ziraatını yapmak mümkündür. Bunlar ise su gereksinimi nispeten az olan buğday, arpa ve nohuttur. Bu ürünlerden elde edilen gelir köylünün ihtiyaçlarını karşılayamayacak kadar düşüktür. Nitekim her aile ortalama olarak 2 ton arpa, 1.5 ton buğday ve 250-300 kg nohut üretimi gerçekleştirmektedir. Bu dar ekonomik yapının yaylacılık ile desteklenmesi, köylülerin geçimlerini sağlaması için adeta bir zorunluluktur. Köy konutlarının yapı tarzı ile sürdürülen ekonomik faaliyetler arasında doğrudan bağlantı söz konusudur. Konutlar tahıl tarımı ve hayvancılık ekonomisine göre şekillenmiştir (Şekil 11).

Yaylada hayvansal ürün elde etme ve köyde ekip-biçme faaliyetlerinin köylü için yeterli ekonomik girdiyi sağlamadığını köydeki boş konutlardan anlamaktayız. İmecik köyü son 20 yıl içinde ciddi oranda göç vermiştir. 1985 yılında 250 hanenin yaşadığı köyde bugün bu değerın yarısı bile (2006'da 110 hane) bulunmamaktadır.

Köy nüfusunu göçe zorlayan itici nedenler olduğu gibi, Antalya ve Korkuteli gibi büyük yerleşmelerde nüfusu kendisine çeken bazı özellikler vardır. İmecik Köyü'nün göç vermeye başlaması ile Antalya'da

turizm faaliyetleri sonucu ortaya çıkan yüksek istihdam olanaklarının oluşma dönemi paralellik gösterir. Zaten köyde yaptığımız anketlerden de bu sonuca kolaylıkla ulaşma olanağı bulduk. Köyün genç nüfusunun büyük bir bölümü Antalya'da turistik işletmelerde çalışmaktadırlar. Bunun yanında memur ve işçi olarak göç edenlerde bulunur.

İmecik yaylasında yaylacılık takvimi büyük ölçüde doğal çevre koşullarının kontrolü altındadır. Sıcaklık, yağış ve bitki örtüsünün hayvancılık için mevcut durumu en önemli belirleyicilerdir. Bunların yanında yaylayı kullanan köy nüfusunun toprağa bağlı ekonomik faaliyetlerinin takvimi de yaylacılık süresini etkiler. Örneğin İmecik köyünde tahıl tarımının hasat dönemi ile (15 Temmuz-10 Ağustos) yaylacılık takvimi hemen hemen örtüşmekte ve aileler bu dönemde ikiye bölünmektedir.

İmecik yaylasının temel işlevi hayvancılıktır (Fotoğraf 3.20). Yayladaki hemen bütün faaliyetler hayvancılık ekonomisine göre şekillenmiştir. İmecik yaylasında sürdürülen yaylacılık İmecik köylüleri için vazgeçilmez bir faaliyet koludur. Bu faaliyeti terk etmeleri ya da birçok yerde olduğu gibi rekreasyonel amaçlı kullanıma yönelmeleri şimdilik mümkün değildir. Çünkü köyün kurulduğu sahanın doğal çevre koşulları ekonomik büyüme ve çeşitlenmeye olanak tanımamaktadır. Tahıl tarımı ile yayladaki hayvancılık dışında pek fazla alternatifleri de yoktur. Bu iki ekonomik faaliyet kolu birbirilerini desteklemektedir.

İmecik yaylasında beslenen hayvan türleri içinde ilk sırayı bütün Beydağları yaylalarında olduğu gibi kıl keçisi alır. Bunu ise koyun ve az miktarda büyükbaş hayvan izler. Yaylada yetiştirilen hayvan türlerinin seçiminde arazinin bazı özellikleri, otlakların durumu ve tarihi alışkanlıklar etkili olmuştur. Bilindiği üzere kıl keçisi Toroslar'ın engebeli ve sarp dikliklerden oluşan genel yapısına en iyi uyum sağlayabilmiş, arazi seçiciliği koyun ve büyükbaş hayvanlara oranla daha az olan bir türdür (Fotoğraf 3.21).

Bu yüzden yaylalarda sayıca en fazla kıl keçilerine rastlanır. Beydağlarının bünyesinde Doğu Anadolu Bölgemizdeki gibi yüksek ve olabildiğince geniş plato düzlüklerine rastlamak olanaksızdır. Söz konusu yüksek plato düzlükleri yağış, sıcaklık ve buharlaşma koşullarının uygunluğu nedeniyle önemli bir koyun ve büyükbaş hayvan yetiştirme alanıdır. Beydağlarında söz konusu ortam mevcut olmadığından, koyun ve büyükbaş hayvan sayısı da son derece azdır. İmecik yaylasındaki yaklaşık 90 dolayındaki yaylacı ailenin ortalama kıl keçisi varlığı 400'dür. Bu ailelerin yaklaşık 40'ı aynı zamanda büyükbaş hayvan da beslemektedir. Ancak bunların sayısı ortalama 50-60 dolayındadır. İmecik yaylasında yalnızca iki aile koyun besler. Bunların koyun sayısı ise 1000 kadardır.



Fotoğraf 3.20. İmecik Yaylası'nda çevredeki birçok yaylada görülmeyen koyun yetiştiriciliği dikkati çeker. Buna rağmen yayladaki keçi sayısı çok daha fazladır.



Fotoğraf 3.21. Beydağlarının eğim değerleri yüksek, sarp ve aşılması güç arazilerine en iyi uyum sağlayan tür kıl keçisidir.

İmecik Yaylası'nda hayvancılık ekonomisi canlı hayvan satışı üzerine kuruludur. Bunun yanında tereyağı, deri peyniri ve süt, yoğurt ve beyaz peynir üretimi yapılmaktadır. Aileler ortalama olarak 1 ton kadar peynir üretimi gerçekleştirmektedirler. Bunların bir kısmı Korkuteli ve Antalya'daki semt pazarlarına götürülerek satılmaktadır.

Hayvanların yayladaki et ve süt verimine gelince; yaz başında yaylaya çıkarılan bir oğlak (Kıl keçisi yavrusu) 8-10 kg iken, yayla dönüşünde 14-16 kg, büyükbaş hayvanlar ise 80-90 kg.dan 120-130 kg.a çıkmaktadır. Büyükbaş hayvanların günlük ortalama süt verimi ise, 12-13 litre, keçilerde ise 1 litre kadardır.

Sürülerin günlük otlatılma düzenleri vardır. Buna göre öncelikli ilke yer değiştirme temeline dayanır. Sürüler sabah saat 4⁰⁰ gibi otlaklara çıkarılır ve yaklaşık olarak 9⁰⁰ gibi geri getirilirler. 9⁰⁰ ile 12⁰⁰ arasında ağıllarda ya da kaya diplerinin serin ve gölgelik alanlarında dinlendirilirler. Bu süre içinde süt sağımı da gerçekleştirilmiş olur. Saat

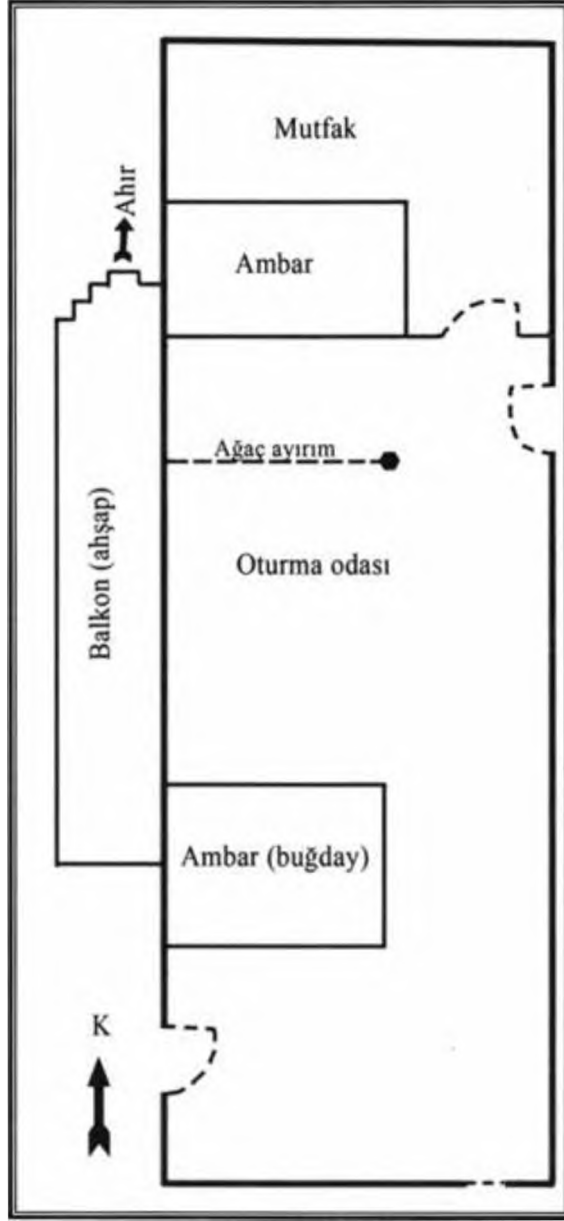
12^{oo} gibi tekrar otlaklara götürülen sürüler 20^{oo} -21^{oo} gibi geri getirilirler. Sürülerin su ihtiyacı çevredeki kaynaklardan sağlanır (En bilineni Yolcupınarı kaynağıdır). Yayla çevresindeki otlaklar çobanların ifadelerine göre yeterli gelmekte ve hatta her yıl bir miktar ot kesimi yapılmaktadır.

Sürüler genelde aile fertlerinden birkaç kişinin eşliğinde otlaklara götürülür. Köyden yaylaya çıkamayan bazı aileler hayvanlarını komşularına vererek yaylaya gönderirler. Bunun karşılığında bir yayla sezonu boyunca büyükbaş hayvan karşılığında 50 YTL, küçükbaşlarda ise 3 YTL ödemektedirler.

İmecik Yaylası'nda 7 aile kıl keçisi yetiştiriciliği yanında arıcılık da yapar. Bunlar ortalama olarak 60 kovan sahibidirler.

İmecik Yaylasına cuma günleri gelen gezici bakkal ile yaylacılar arasında zaman zaman takas yapıldığı görülmüştür. Peynir, yoğurt, kıl, yün gibi ürünler takasta kullanılmaktadır.

İmecik Yaylası'ndaki yayla konutlarını ikiye ayırarak incelemek mümkündür. Bunlar, yerleşik yayla konutları ile çadır tarzı konutlardır. On yıl öncesine kadar bütün aileler çadır konutları kullanırken bugün yayladaki 90 ailenin 50'si yerleşik konut inşa etmiştir. Yerleşik konutlar genelde hayvan varlığı ve köydeki arazisi fazla olan ailelerindir. Yaylada çadırın üç farklı tipi ile karşılaşmak mümkündür. Bunların ilki klasik kıl çadır, ikincisi branda örtü ile yapılan, üçüncüsü ise naylon örtü ile yapılan çadırdır (Fotoğraf 3.22-23-24-27). Kıldan yapılmış örtü ile kaplanan çadırlara bu çevrede **Alaçık** veya **Alacık** denilmektedir. Bu tip çadırın konstrüksiyonu çoğunlukla elma ağaçlarının dallarından elde edilen **çığı**'larla inşa edilir.



Şekil 11. İmecik Köyü'nde yaylacı ailelere ait bir konut planı.
(Ölçeksiz. Konut sahibi: Abdurrahman Büyükdurak)

Hayvancılık ile uğraşan yaylacı bir ailenin konakladığı, ağıl ve çadırlarını kurduğu **yurd**'unda üç çadır tipi gözlenir. Bunların ilki yaylacıların kendileri için yaptıkları ve geceledikleri çadırıdır. İçinde iki bölme olan bu çadırlar diğerlerine oranla daha düzenlidir.

Bir yaylacı ailenin yerleşim düzeni içindeki diğer çadır tipi, yaylacılık sezonu boyunca kullanılan bir takım eşyaların saklandığı, depo görevi gören çadırıdır. Bu çadır genellikle beyaz branda örtü kaplanarak yapılmıştır. Diğer çadır ise, taş ve naylon kullanılarak yapılan ve aslında buzağların korunduğu bir nevi ağıl fonksiyonuna sahip çadırlardır. Buraya yaylacılar buzağı ağılı ismini vermişlerdir (Fotoğraf 3.25).



Fotoğraf 3.22. Çadır tipi yayla konutları İmecik Yaylası'nda farklı şekilleri ile karşımıza çıkmaktadır. Fotoğrafta görülen çadır, elma çığı adı verilen çubukların üzerine keçi kılından yapılmış örtünün serilmesi yoluyla inşa edilmiştir (Çadır sahibi Kezban Yılmaz).



Fotoğraf 3.23. İmecik Yaylasında yerleşik bir yayla konutu ile kıl ve branda örtüden inşa edilmiş bir çadırdan görünüm. Yerleşik konutun yapı tarzı yaylayı kullanan İmecik Köyü'ndeki konut mimarisi ile benzerlik gösterir.



Fotoğraf 3.24. İmecik Yaylası'nda çadır şeklindeki bir yayla konutundan görünüm.



Fotoğraf 3.25. İmecik Yaylası'nda bir buzağı ağılı.



Fotoğraf 3.26. İmecik Yaylası'nda yılın yaklaşık 3 ayında kullanılan bir cami (2006 yılında tamamlanmıştır).



Fotoğraf 3.27. Üzeri keçi kılından yapılmış örtü, yanları ise 1 m yükseklikteki ince tahtalarla örülmüş bir çadırdan görünüm. Çadırın işlevi oğlakların güneşten korunmasını sağlamaktadır.



Fotoğraf 3.28. Susuz Ovası'nın güneydoğusu kenarında kurulan İmecik köyünden genel bir görünüm.



Fotoğraf 3.29. İmecik Yaylası'nı kullanan yerleşmelerden biri olan İmecik Susuz'u bir mahalle yerleşmesi olup (İmecik köyü idari alanı içinde), hayvancılık ile uğraşan köylüler tarafından kurulmuştur.

3.1.4. Kartal Yaylası

Kartal Yaylası, Antalya Merkez İlçe yönetim sınırları içindeki Geyikbayırı köyüne aittir. Beydağlarının kıyı sıradağları olarak adlandırılan doğu uzantıları üzerinde yer alan bu yayla 2000–2080 m yükselti basamakları arasında olup, Beydağlarının en yüksekte konumlanmış yaylalarından birisidir. Bakırlı Dağı ile Çalbalı Dağı arasında, kendi adını taşıyan Kartal tepesinin doğu yamaçlarında konumlanan Kartal yaylasının güneyinde Karçukuru, kuzeyinde ise Doyran-Bakırlı Dağı Yaylası yer alır. Yaylanın ismi Kartal tepesine akşam saatlerinde gelen 130-140 nüfuslu bir kartal sürüsü ile bağlantılıdır. Yaylacılık ve dolayısıyla çevredeki hayvan sayısının azalması 10 yıldan beri kartalların bu tepeye gelmemelerine neden olmuştur. Yaylacıların ifadelerine göre kartallar, yayla alanındaki gıda

artıkları, hayvan ölüleri, bazen ise yeni doğmuş oğlakları kaçırarak beslenmişlerdir.

Alpin kuşakta yer alması nedeniyle Kartal Yaylası son derece önemli bir hayvancılık yaylasıdır. Bu yayla Beydağlarının hayvancılık işlevine sahip diğer yaylalarından bazı özellikleri ile ayrılır. Kartal yaylasını buraya kadar ele aldığımız diğer yaylalardan farklı kılan en belirgin özelliği, göçebe çobanlık tarzındaki bir yaylacılık anlayışının izlerine rastlanmasıdır. Beydağlarında yaylacılığın bu türü hemen hemen ortadan kalktığı için dikkat çekicidir.

Yaylada yaptığımız görüşmelerde yaylacılar kendilerini göçebe çoban, yaşam şekillerini ise yarı göçebe olarak nitelemişlerdir. 1980'li yılların sonuna kadar yılın ancak 4 ayını, kışlakları olan Geyikbayırı köyünde geçirdiklerini bunun dışındaki 8 ay süresinde Beydağlarının doğusundaki yüksek dağlık alanlarda sürekli bir hareket içinde sürülerini dolaştırdıklarını ifade etmişlerdir. Buradan anlaşılıyor ki zaman içinde göçebe çobanlık ve buna bağlı olarak sürdürülen faaliyetler hızla azalmıştır.

Kartal Yaylası ve yakın çevresindeki Doyranlıların Bakırlı dağ yaylası ile Yavşanlı yaylaları yakın bir geçmişte yarı göçebelerin önemli duraklarından birisi durumunda iken, bugün her birinde yalnızca 2 veya 3 aile bu yaşam şeklini sürdürmektedir. Yarı göçebeliliğin zaman içinde ortadan kalkması, kışlak olarak adlandırdığımız Geyikbayırı, Doyran ve Çakırlar gibi yerleşmelerin fonksiyonlarındaki değişim ile yakından ilgilidir. Bu değişim sadece araştırma sahamıza özgü olmayıp, ülkemizin pek çok yaylacılık alanının ortak sorunudur. Nitekim bu durumun ortaya çıkma nedenlerini irdeleyen *Gürbüz*, ekili ve dikili alanların mera ve otlaklar aleyhine genişlemesi, ekonomik, kültürel, sosyal ve bir bütün halinde coğrafi şartların, göçebeleri yerleşik hayata geçmeye zorladıklarını ve böylece zamanla söz konusu faaliyet kolunun ortadan kalktığını ifade etmiştir. Yine bunun yanında arazi mülkiyetindeki değişmelerin de göçebeliliği ve bu yaşam tarzını etkilediğini, eskiden sahipsiz yani devlete ait boş arazilerin günümüzde özel ve tüzel kişilerin

mülkiyetine girmesi göçebe çobanların arazide rahatça hayvan otlatmalarına engel olmuştur (Gürbüz, 1997:190). Bu süreç Kartal yaylası ve çevrede bugün neredeyse yok olmaya yüz tutmuş diğer pek çok yaylanın yaşadığı değişiminin başlıca ortak nedenleridir.

Kartal Yaylası ve çevresinde yaptığımız arazi gözlemleri sırasında yaylanın üç yıl içinde gösterdiği değişimi gözleme olanağı bulduk. Buna göre 2004 yılında 6 olan yaylacı aile sayısı, 2005'de 4'e ve 2006 yazında ise 1'e düşmüştür. Son yaylacı aile durumundaki yaşlı çift ise (Azize Aktaş (66)-Musa Aktaş (73) gelecek sene artık yaylaya gelebileceklerini sanmadıklarını ifade etmişlerdir. Bu, Kartal yaylasının artık fonksiyonel sürecini tamamlamak üzere olduğunu göstermektedir. Yaylanın konumu nedeniyle diğer hayvancılık yaylaları gibi fonksiyon değiştirerek varlığını sürdürmesi de mümkün görünmemektedir. Nitekim bu yaylanın konumu gereği sayfiye amaçlı yaylacılığı çekebilecek unsurları barındırmamaktadır. Dolayısıyla Kartal yaylası ve yaylacılığı tarih içinde yerini almaya ve yok olmaya çok yakındır.

Kartal Yaylasındaki yaylacı aile sayısının zaman içindeki azalışını incelediğimizde, en büyük sorunun kış aylarını geçirecek *kışlak* sahalarının daralması olduğu anlaşılmıştır. Bunun en önemli nedenleri ise, Geyikbayırı ve yakın çevresindeki köylerde ekili-dikili alanların sürekli artması ve toprağa dayalı zirai faaliyetlerin hayvancılık ekonomisine göre daha fazla gelir getirmesi, daha az zahmetli olmasıdır. Ayrıca, Geyikbayırı köyünün Antalya şehrine yakınlığı ve Beydağlarının doğu yamaçlarında kısa mesafede ulaştığı yükselti (650 m), bu köy idari alanı içindeki arazilere villa tipi sayfiye konutları yapılmasına neden olmuştur. Bu süreçte arazilerinin değeri birkaç kat artan köylülerin birçoğu bu taleplere fazla karşı koyamamış ve çoğunluğu eski *kışlak* arazisi olan topraklarını satmışlardır. Geyikbayırı Köyü'nün 24 yıl muhtarlığını yapan Murat Yılmaz ile yaptığımız görüşmelerde 1985-1995 yılları arasında köy idari alanı içinde 100'ün üzerinde arazi satışı gerçekleştiği belirtilmiştir. Kendisi yaz aylarında muhtarlık hizmeti için Kartal, İlmelik, Moryer, Sinandegirmeni gibi yaylalara sürekli gittiğini

ancak son on yıldır yaylacı nüfus sayısındaki azalma nedeniyle bundan vazgeçildiğini ifade etmiştir.

Kartal yaylasındaki son yaylacı aileyi mercek altına alarak sürdürdükleri hayvancılık amaçlı yaylacılık faaliyetini açıklamaya çalışalım. Konuya öncelikle yaylacılık takvimine değinerek giriş yapmak gerekir. Mayıs ayının ikinci haftası yaylacı ailenin Geyikbayırı köyünden yaylaya hareket tarihidir. Köye tekrar dönüş ise, Kasım ayının ilk haftasıdır. Buna göre aile yaklaşık 6 ay köyden ayrı kalmış olur. Aile yaylaya doğrudan değil, kademeli bir şekilde çıkar. Buna göre sürüleri ile birlikte yaya olarak köyden çıkan ailenin ilk durağı, Ardıçgediği ve Kurucaova mevkileridir. Kızılçam ormanları arasından geçen yayla yolu önce Sinandegirmeni çayı vadisine sonra ise 1100-1150 m yükseklikteki az önce söz edilen mevkilere ulaşır. Buralar aslında Geyikbayırı köyünün meralarıdır. Ancak yükselteri nedeniyle otlaklar kısa süre içinde sarardığından, yalnızca birkaç haftalığına kalınan bir yayla durağı görevi üstlenirler. Buradan sonra sürülerin ilk durağı Çalbalı dağının doğu etekleridir. Yaklaşık olarak 20 gün burada geçirildikten sonra 25 Haziran tarihinde Kartal yaylasına çıkılır. Böylece yaylacılık faaliyeti dikey sınırına ulaşmış olur. Kartal yaylasında Ağustos ayının üçüncü haftasına kadar kalınıp, tekrar Çalbalı dağına inilir. Burada da bir hafta kadar kalındıktan sonra, Kurucaova ve Ardıçgediği mevkilerine inilir. Ekim ayının sonuna kadar buradaki ormanlık alanlarda konaklandıktan sonra Geyikbayırı köyüne, yani kışlak alanına Kasım ayı ilk haftasında inilir.

Kartal yaylasında günümüzde yaylacılığı temsil eden son ailenin hayvancılık ekonomisi peynir ve canlı hayvan satışı üzerine dayalıdır (Fotoğraf 3.33). Bir yayla dönemi içinde üretilen peynirin miktarı yaklaşık 2 ton kadardır. Eskiden keçi derisinden yapılan tulumlarda saklanan peynir bugün beyaz bidonlara konulmuştur. Bir aileye göre nispeten yüksek olan bu peynir üretiminde pazar sorunu yaşamadıklarını, bilakis yayla peynirine son yıllarda büyük talep olduğunu ifade etmişlerdir. Peynirlerin muhafaza edildiği yer yaylacı

ailenin doğal çevreye ne kadar iyi uyum sağladığının somut bir göstergesidir. Peynir bidonları sahiplerine teslim edilene kadar Kartal Tepesinin kuzeye bakan yamaçlarında kayaların üst üste konulması ile oluşturulmuş doğal barınaklarda saklanır (Fotoğraf 3.30).



Fotoğraf 3.30. Kartal Yaylası'nda hayvancılık amaçlı yaylacılığın son temsilcisi olan aile, yayla döneminde ürettiği peynirleri bidonlara koyarak, Kartal tepesinin kuzeye bakan yamaçlarında korunaklı kaya diplerinde saklamaktadır.

Yaylacı aileler çadır tipi konutlarda konaklamaktadır. Ancak bu çadırları Anadolu'daki herhangi bir çadır grubuna dâhil etmek güçtür. Çünkü çadırların mimarisi zaman içinde değişmiş ve bugün naylon-karton karışımı bir örtü göze çarpmaktadır (Fotoğraf 3.31-32).



Fotoğraf 3.31. Kartal Yaylası'nda yaylacı bir ailenin yerleşme düzeni; gecelenen çadır, depo çadır, sütlük ve ağıl'dan oluşmaktadır.



Fotoğraf 3.32. Kartal Yaylası'nda iskeleti ardıç ağacı, üzeri ise karton ve naylon ile kaplanmış bir çadırdan görünüm. Yaylacılar çadırın gövdesini oluşturan ana yapıya “ceset” adını vermişlerdir.



Fotoğraf 3.33. Peynir ve yoğurt üretiminin yapıldığı sütlük önünde Kartal Yaylası'nın son yaylacı ailesinden Azize Aktaş, anket sorularını yanıtlıyor.

3.2. Zirai faaliyetlere dayalı (ekip-biçme-ekip-dikme-özellikle sebze üretimine yönelik) yaylalar ve yaylacılık faaliyetleri

Beydağları yaylacılığının temelde iki tarihi işleve dayalı olduğu söylenebilir. Bunların ilki ve daha uzun zamandır sürdürüleni hayvancılık amaçlı yaylacılık, ikincisi ise dinlenme-serinlemeye yönelik yaylacılık faaliyetidir. Bu iki tarihi işleve çok yakın bir zamanda yeni ve ülkemizde örneğine nadiren rastlayabileceğimiz bir yaylacılık faaliyeti eklenmiştir. Bu yeni yaylacılık faaliyeti temelde toprağa dayalı ekip-biçme ve ekip-dikme faaliyetlerine (sebze tarımına) dayanır.

Alışlagelen yaylacılık uygulanış şekillerinden birçok yönüyle ayrılan bu yaylacılık şeklinin, mekan değişimi temeline dayanması, kıyı ile dağlık kesim arasındaki nispi yükselti farkının oluşturduğu mekansal farklılıkları tıpkı diğer yaylacılık faaliyetlerinde olduğu gibi

kendi lehine kullanması, geçici karakterli (dönemlik) bir faaliyet kolu olması, yılın yalnızca birkaç ayında kullanılan özgün konut ve eklentilere sahip olması gibi özellikleri bu faaliyeti bir bütün halinde yaylacılık kapsamında ele almamızın başlıca gerekçeleridir.

Beydağları ve hatta ülkemizdeki yaylalarının büyük bir çoğunluğunda yayla konutlarının çevresinde küçük çaplı ekili ve dikili alanlara rastlanır. Ancak burada söz edeceğimiz yaylalar ve yaylacılık faaliyetinde zirai faaliyetler yaylacılığın temelini oluşturur. Yani gerçekleştirilen yaylacılık faaliyeti zirai faaliyetler (ekip-dikme) üzerine kurulmuş olup tamamen ekonomik kazanç elde etmeye yöneliktir.

Zirai faaliyetlere dayalı yaylacılığın Beydağlarında ortaya çıkma tarihi nispeten yenidir. Bu grupta ele alacağımız yayla yerleşmelerinin daha önceki fonksiyonları hayvancılık ekonomisine dayalıdır. Yani köklü bir yaylacılık deneyimleri söz konusudur.

Antalya kent nüfusunun 1980'den sonra hızla artmasına paralel olarak Beydağları yaylaları bir takım yeni işlevler kazanmışlardır. Bunlar çoğunlukla hayvancılık amacıyla kullanılan yayla alanlarının sayfiye fonksiyonu kazanarak işlev değiştirmesi yönünde olmuştur. Ancak bu süreçte, yine kentsel taleplerden kaynaklanan ve benzerine nadiren rastlayabileceğimiz bir yaylacılık şekli doğmuştur. Bu hemen tamamıyla kentsel talepleri karşılamaya yönelik sebze üretimi amaçlı yaylacılıktır.

Bilindiği üzere Antalya traverten düzlükleri ve kıyı kuşağındaki dar ovalar üzerindeki örtü altı alanları ve açık tarım alanlarındaki sebze üretimi, yılın belirli bölümlerinde kesintiye uğramaktadır. Bunun nedeni ise kıyı kuşağında Haziran ayı ile birlikte başlayıp Ağustos sonuna kadar süren yüksek sıcaklıklar, şiddetli buharlaşma ve buna bağlı olarak ortaya çıkan su açığıdır. Bu dönemde kıyı kuşağında oluşan elverişsiz koşullar, kıyı gerisinde yükselen dağlık alanların orta yükseklikteki sahalarını ve özellikle de su kaynaklarına sahip yerlerini sebze tarımı için daha elverişli kılmaktadır. Normal koşullarda yükselti, iklime tesir eden önemli bir faktör olup, sıcaklığın düşmesine,

vejetasyon süresinin kısılmasına ve tarımsal faaliyetlerin tür ve şekil olarak kısıtlanmasına yol açar (Bulut, 2006:4). Ancak araştırma sahamız olan Beydağları ve ona komşu olan kıyı kuşağında birbirini tamamlayan bir doğal ortam söz konusudur. Kıyı kuşağı kış aylarında tarımsal faaliyetler için oldukça elverişli ortamlar sunmakla birlikte aynı ortamı şiddetli buharlaşmanın yaşandığı ve su açığının arttığı yaz aylarında oluşturduğu söylenemez. Bu yüzden geçici bir süreliğine de olsa dağlık alanlarda toprak ve su koşullarının tarıma olanak tanıdığı mekanlar ekip-dikme ve ekip-biçme faaliyetlerine mekan olur. Bu süreçte orta yükseklikteki alanlarda yapılan sebze ve meyve üretim Antalya'da **yayla üretimi** adıyla anılmaktadır. Başlangıçta Korkuteli, Elmalı ve hatta Burdur ili idari sınırları içindeki bazı yerleşmelerden (Bucak, Çeltikçi, Çavdır, Gölhisar) sağlanan bu yazlık sebze-meyve ihtiyacı, Antalya kent nüfusunun artışı ve bunun yanında turistik işletmelerin artan talepleri nedeniyle Beydağları yaylalarına da kaydırılmıştır. Yaz aylarında Antalya semt pazarlarındaki sebze ve meyve ürünlerinin çoğunlukla yayla ürünü etiketine sahip olduğu görülür.

Yayla ürünlerinin, ekolojik koşulların kısmen ya da tamamen kontrol altına alındığı seralarda yapılan üretime oranla daha sağlıklı olduğu düşüncesi halk arasında yaygınca kabul görür. Bu yüzden yayla üretimine olan talep son derece fazla, buna paralel olarak da yayla ürünlerinin ticari değerleri de o nispette yüksektir.

Antalya kentinde fonksiyonel çeşitlenmeye bağlı olarak son yıllarda satın alma gücü yüksek bir nüfus kitlesinin ortaya çıktığı görülmektedir. Bunların yayla ürünlerini yaylalarda kurulan pazarlarda satın almaya gittikleri ve ürünlerin normal fiyatlarının üzerinde değer kazanmasına yol açtıkları görülmüştür. Korkuteli, Geyikbayırı, Çağlarca, Üçoluk, Söğütçümasa gibi yerleşmelerde kurulan yayla pazarlarının karşılaştığı yoğun talep bize yaylalardaki zirai üretim alanlarının artmasının nedenlerini açıklar niteliktedir (Fotoğraf

3.34). İşte bu süreç Beydağlarında zirai faaliyetlere dayalı yeni bir yaylacılık faaliyetinin ortaya çıkmasına yol açmıştır.



Fotoğraf 3.34. Zirai faaliyetlere dayalı yaylalarda üretim, Antalya hali ve yaylaların yakınlarında kurulan pazarlarda satışa sunulur. Yayla yollarının kenarlarına kurulan bu pazarlarda hafta sonları 400 kadar tezgâh kurulduğu tespit edilmiştir.

Söz konusu yaylacılık şekli Beydağlarının su kaynakları ve tarım arazisi varlığı yeterli olan sahalarında sürdürülmektedir. Ancak bu yaylacılığın belirli yükselti kuşakları arasında yoğunlaştığını da ayrıca belirtmek gerekir. Tespitlerimize göre zirai amaçlı yaylacılık faaliyetleri 870-1500 m arasında sürdürülmektedir.

Kıyı kuşağında tarımsal üretimin kesintiye uğradığı Haziran ayının son haftası itibariyle bunu takip eden haftalarda yayla üretimi devreye girmektedir. Ancak şunu da ifade etmek gerekir ki yayla üretimi başlığı altında ele aldığımız üretim, hiçbir zaman kışlık üretimin açığını kapatamaz. Temmuz ayının ilk haftası itibariyle

yaylalarda sebze ve meyveler satışa sunulmaya başlanır ve bu süreç yaklaşık olarak Eylül ayının ortalarına kadar devam eder.

Beydağlarında temel fonksiyonu zirai faaliyetler (sebze tarımı) olan yayla sayısı 2'dir. Bunlar, Sinandegirmeni ve Tekirpınarı yaylalarıdır. Bunlardan Sinandegirmeni yaylası bu tip yaylacılığın en tipik örneğidir. Çünkü bu yaylanın sözünü ettiğimiz yaylacılık uygulanış biçimi üzerinde uzmanlaşmış olduğunu görmekteyiz.

Antalya körfezinin batısında genel hatlarıyla Çandır çayı ile Beydağları arasında kalan sahada yer alan köy yerleşmelerinde (Çakırlar, Bahtılı, Duraliler, Akdamlar, Gökçam ve Geyikbayırı) tarımsal faaliyetler son derece önemlidir. Kuruluş yeri özellikleri nedeniyle bu köylerin güçlü bir ekonomik yapıya sahip oldukları, bunun ise temelde toprağa dayalı tarla ve bağ-bahçe tarımına dayandığı söylenebilir. Bu köylerde köklü bir tarım kültürü ve bilgi birikiminden söz etmek yanlış olmayacaktır. Beydağlarındaki zirai amaçlı yaylacılığı başlatan ailelerin bu köylerden gelmiş olmaları dikkat çekicidir.

Antalya traverten düzlüğünün Beydağlarına yakın kısımlarında tahıl tarımı alanları oldukça sınırlıdır. Bu çevrelerdeki ekilebilir alanlar daha çok meyve, zeytin, seralar ve özellikle de narenciye tarımına ayrılmıştır. Bu nedenle bu çevredeki nüfusun ihtiyacı olan tahıl ürünlerinin yetiştirileceği alanlar sınırlı kalmıştır. Buna bağlı olarak araştırma sahamızdaki zirai amaçlı yaylacılık tahıl tarımı ile başlamıştır. Tahıl tarımı amaçlı yaylacılık 1960'lı yılların ortaları itibariyle yaygınlaşmış ve bu faaliyeti sürdüren aile sayısı da hızla artmıştır.

Bugünkü duruma gelince, zirai amaçlı yaylacılık günümüzde hemen tamamı ile sebze ve meyve yetiştiriciliği üzerine odaklanmıştır. Tahıl tarımı alanları ise neredeyse ortadan kalkmıştır. Sürdürülen sebze ve meyve üretimi geçim tipi olmayıp tamamen ticari bir faaliyet durumundadır. Yaylada bu faaliyetleri sürdüren ailelerin tamamının köylerde de sebze ve meyve tarımı ile geçimlerini sürdürdükleri görülmüştür. Ancak yetiştirilen ürünler yükseltiye bağlı olarak

değişmektedir. Beydağlarının zirai amaçlı yaylacılıkta ön plana çıkan yaylası olduğunu daha önce belirttiğimiz Sinandegirmeni Yaylası'nı ayrıntılı bir şekilde ele almak yerinde olacaktır.

3.2.1. Sinandegirmeni Yaylası

Sinandegirmeni Yaylası, Beydağlarının kıyı sıradağları olarak adlandırılan doğu uzantılarından kaynağı alarak, Antalya körfezine yönelen Doyran deresi vadisinde konumlanmıştır. Yayla bu vadinin yukarı çıkırında dağınık bir yerleşme dokusu görünümüyle, 870 ila 1020 m yükselti basamakları arasında yer almaktadır. Sinandegirmeni Yaylası bulunduğu yükselti kuşağı itibariyle, hayvancılık ve sayfiye amaçlı yaylacılık faaliyetleri için tercih edilen bir konuma sahip değildir. Beydağlarında sayfiye amaçlı yaylacılık için daha çok 1200-1900 m arasındaki yerlerin tercih edildiğini, Sinandegirmeni yaylasının ise bu yükseltilerin altında kalarak, yaz aylarında kıyı kuşağında yaşanan rahatsızlık verici sıcaklar ve nemli koşullardan tamamıyla uzaklaşamayan bir yer olduğu söylemek mümkündür. Hatta bu yayladaki sayfiye amaçlı yaylacılık talebinde bulunan bazı aileler yerlerini satarak daha yüksekteki Sakarpınarı, Moryer, Kepiralanı gibi yaylalara çıkmışlardır.

Sinandegirmeni Yaylası'nın en eski işlevi hayvancılık amaçlı yaylacılık faaliyetleridir. Bu yaylanın içinde yer aldığı Doyran deresi vadisi hayvancılar tarafından kademeli yayla göçünün başlangıç ve bitiş duraklarından birisi olmuştur. Yani Geyikbayırı, Bahtılı, Akdamlar, Çakırlar, Çağlarca gibi köylerden sürüleri ile Beydağlarının zirve kesimlerine yönelen yaylacılar, bu akarsu vadisinde geçici bir süre konaklayarak yollarına devam etmişler, yayla dönüşünde de yine burada kısa bir süre konaklamışlardır.

Hayvancılık amaçlı yaylacılık için göç yolu üzerindeki önemli bir durak olma işlevini uzun süre devam ettiren Sinandegirmeni Yaylası, Beydağlarındaki Yörüklerin yerleşik hayata geçmeleri ve bunu takip eden dönemde hayvancılığın giderek önemini yitirmesi nedeniyle fonksiyonel değişim sürecine girmiştir. Yarı göçebe olarak

niteleyebileceğimiz yaylacıların verimli kıyı kuşağına yerleşerek burada toprağa dayalı bir yaşam biçimini benimsemesi, Sinandegirmeni Yaylası'nın işlevlerini de yakından ilgilendirmiştir. Doyran, Geyikbayırı, Gökçam ve Çakırlar köylerinde tarım yapmaya başlayan köylülerin Doyran deresi vadisinde ormandan kazandıkları araziler üzerinde yapmaya başladıkları tahıl tarımı, Sinandegirmeni yaylasına bu tarihten sonra yeni bir fonksiyon kazandırmıştır.

Sinandegirmeni yaylasında tahıl tarımına dayalı zirai amaçlı yaylacılığın başlangıcı 1960'li yılların ortalarına dayanır. Geyikbayırı ve Doyran köylerinden gelen iki ailenin başlattığı buğday ağırlıklı tahıl tarımı birkaç yıl içinde daha fazla aile tarafından yapılmaya başlanmış ve yaylada önemli bir tahıl üretimi gerçekleştirmeye başlamıştır. Üretimin boyutunu yaylada sayıları 100'ü aşan ahşap yapılı tahıl ambarları ve sayıları üçü bulan değirmenlerden anlamaktayız (Fotoğraf 3.35-36-37-38-39). Tahıl tarımı zamanla önemini kaybettiği için günümüzde bu ambarlar yaylacılar tarafından depo amacıyla kullanılırlar. Yaklaşık 15 yıl öncesine kadar bu ambarlar buğday ile dolu olduğu için bir bekçinin kış aylarında yaylada kalarak bunları koruduğu ifade edilmiştir.



Fotoğraf 3.35. Sinandegirmeni yaylasında tahıl tarımının yapıldığı dönemde tahıl ambarı olarak kullanılan ancak günümüzde yaylacıların depo amacıyla kullandıkları ambarlardan bir görünüm.



Fotoğraf 3.36. Sinandegirmeni Yaylası'nda bazı kalabalık aileler eskiden tahıl ambarı olarak kullandıkları yapılardan günümüzde konut olarak faydalanmaktadırlar.



Fotoğraf 3.37. Sinandegirmeni Yaylası'nda aynı ismi taşıyan değirmenden su çıkışı. Fotoğraf. Gürhan Yılmaz.



Fotoğraf 3.38. Sinandegirmeni Yaylası'nda artık son turlarını atan değirmen taşı 2007 yılından itibaren artık çalışmayacaktır. Değirmende buğday, arpa ve mısır (darı) öğütülürdü.



Fotoğraf 3.39. Sinandegirmeni Yaylası'nda faaliyetine son verilen değirmenlerden birisi restoran olarak düzenlenmiştir.

Kuruluşu hayvancılığa dayanan Sinandegirmeni yaylasının gelişmesinde tahıl tarımı önemli bir rol oynamıştır. Ancak tahıl tarımı ekili-dikili alanlar içindeki egemenliğini uzun süre koruyamamış ve 1990'lı yıllarda yerini sebze ve meyve alanlarına bırakmıştır. Tahıl ekili alanlar üzerinde sebze ve meyveciliğin giderek gelişmesi, ticari değerleri ve pazar olanaklarının genişliğinden kaynaklanmıştır. Antalya kentine yakınlığı nedeniyle (38 km) Sinandegirmeni Yaylası'nın pazarlama ve ulaşım sorunu yoktur. Sinan degirmeni Yaylası'nda sebze ve meyveciliği, kıyı kuşağında arazileri bulunan ve üretim takvimleri gereği Temmuz-Ağustos ayları arasında boş kalan çiftçi aileler başlatmıştır. Bunların çoğunluğu aynı zamanda sera veya narenciye bahçesi sahibidirler.

Günümüzde Sinandegirmeni Yaylası'nda yaylacılığın en önemli işlevi sebze-meyve yetiştiriciliğidir. Yayladaki bazı ürünler ticari boyutlu üretim değerlerine erişmişlerdir. Bunların başında ise domates ve fasulye gelmektedir. Bu iki ürün dışında yaylada, elma, kiraz, ayva, lahana, kızcılık ve fındık yetiştirilmektedir. Aileler ortalama olarak 10-12 dönüm arazi varlığına sahiptirler. Yaylada yaklaşık 50 aile domates üretimi üzerine uzmanlaşmıştır. Zaten bu ürünün ekilebilir araziler içinde baskın bir şekilde ön plana çıktığı görülmektedir. Aileler bir yayla döneminde ortalama olarak 50 ton kadar domates üretimi gerçekleştirirler. Ürünlerin büyük bir bölümü Antalya haline, geriye kalanı ise yaylada Cuma günleri kurulan yayla pazarı ile Çakırlar ve Çağlarca Köyü yakınlarındaki yol kenarı pazarlarına gönderilmektedir.

Yaylada domates ve fasulye tarımı en önemli tarımsal uğraşlardır (Fotoğraf 3.40-41-42). Bunun yanında hemen her ailenin birkaç küçükbaş hayvanı bulunur. Sinandegirmeni Yaylası'nda üç aile fındık tarımı ile uğraşır. Fındık bahçeleri vadi boyunca 850-980 m yükseltileri arasında dağılıp gösterirler. Yayladaki fındık bahçeleri yaklaşık olarak 60 dönüm alan kaplamaktadır. Fındık tarımının yaylaya Geyikbayırı köyünden, oraya ise Giresun'dan getirildiği ifade

edilmektedir. Hasat ortalama olarak 20-25 Ağustos döneminde yapılır. Elde edilen ürün, kurutularak pazar yerlerinde satılır (Fotoğraf 3.43).



Fotoğraf 3.40. Sinandegirmeni Yaylası'nda fasulye tarlalarından bir görünüm.



Fotoğraf 3.41. Sinandegirmeni yaylasında ormandan kazanılmış tarım arazileri üzerinde domates ve fasulye tarlaları oluşturulmuştur. Yayla ürünlerine talep arttıkça orman arazisinin tarımsal alana dönüştürülmesi hızı da artmıştır.



Fotoğraf 3.42. Sinandegirmeni yaylasında en önemli tarım ürünü domatestir. Kullanılabilir alanların yarısından fazlası bu ürününü tarımına ayrılmıştır.



Fotoğraf 3.43. Sinandegirmeni Yaylası'nda üç aile fındık tarımı ile uğraşır. Fındık bahçeleri vadi boyunca 850-980 m yükseltileri arasında dağılış gösterirler.

Sinandeğirmeni Yaylası'nda yaylacılık takvimi büyük çoğunlukla yetiştirilen tarım ürününün isteklerine göre şekillenmiştir. Kış aylarındaki tarla temizliği dönemi (Şubat ayı ortaları) ile başlayan yayla faaliyetleri Eylül ayının ilk haftasında büyük ölçüde sona ermektedir. Sinandeğirmeni Yaylası bu yaylayı kullanan Geyikbayırı, Doyran ve Gökçam yerleşmelerine yakın olduğu için (40 dakika ile 1 saat arası) yaylacı aileler yıl içinde sürekli kalmamak kaydıyla yaylaya defalarca inip çıkarlar. Ancak yaylacıların yaylada uzun süre kalmaya başladıkları dönem çoğunlukla Haziran ortaları ile Ağustos sonu arasındaki zaman dilimini kapsar. Bu yayla takviminin oluşmasında kıyı kuşağında seralarda yapılan zirai faaliyetlerin takvimi ile okulların kapanma ve açılma tarihleri de etkili olmuştur. Okulda çocukları olmayan ve seraları bulunmayan ailelerin Sinandeğirmeni Yaylasına çıkma tarihi Mayıs ayının ilk haftasına kadar geriler. Bu ailelerin dönüşü ise Kasım ayına kadar uzayabilmektedir.

Sinandeğirmeni Yaylası dağınık bir yerleşme dokusuna sahiptir. Yayla konutları bütünüyle yerleşik görünümlü olup, çoğunlukla tarım arazilerinin yanı başına kurulmuşlardır. Yayla yerleşmesi Doyran Deresi vadisi boyunca dağınık şekilde tarım arazileri çevresine konumlanmış meskenlerin oluşturduğu dört mahalleden oluşur. Bunlar Kepiralanı, Geyikyeri, Olucak ve Sinandeğirmeni mahalleleridir. Mahallelerde bu yaylayı kullanan üç köye ait nüfusun (Geyikbayırı-Doyran-Gökçam) yoğunlaştığı dikkat çeker.

Sinandeğirmeni Yaylasını oluşturan mahallelerde toplam 150 konut bulunur. Bunların hemen tamamı yerleşik meskenler olup, yayladaki konutlar çoğunlukla modern görünümlüdürler. Eski konutlarda duvarlar taş, çatılar ise topraktan inşa edilmiştir. Çoğunluğu oluşturan yeni konutlar ise tuğla duvarlı ve kiremit örtülü görünümleriyle köy yerleşmelerindeki konutlara benzemektedirler (Fotoğraf 3.44).



Fotoğraf 3.44. Sinandegirmeni yaylasında taş duvarlı eski bir yayla konutundan görünüm. Toprak çatı örtüsünün yerini zamanla kiremit almıştır.

Konutların çevresinde eklentileri de yer almaktadır. Bunlar tarım ekonomisinin gerekleri olan ekipmanların konulduğu depolardır. Ancak bunların inşa edilme amacı daha önce de belirttiğimiz üzere tahıl ambarlarıdır. Bu eklentiler günümüzde farklı bir işlev kazanmışlardır.

Sinandegirmeni Yaylası'nda yol (1942), su ve elektrik (1978) gibi hizmetler uzun süreden beri mevcuttur. Ancak yayla yolunun sebze yüklü araçlar için uygun olmadığını, dar, yer yer stabilize ve virajlı olduğunu söylemek mümkündür. Yaylanın Antalya kenti ile iki ayrı bağlantısı vardır. Bunların ilki Doyran köyü üzerinden, diğeri ise Geyikbayırı köyünden sağlanır. Yaylanın zaman içinde yeni fonksiyonlar kazanarak canlılığını artıracak dikkate alınırsa, mevcut yolların yetersiz kalacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca yayladaki değirmenlerden birisinin restorana dönüştürülerek hizmete sunulması, yaylacılar dışında yeni bir kitlenin de bu çevreye ilgi duymasına yol

açmıştır. Bu yüzden yayladaki zorunlu bir takım hizmetlerin standartları yükseltilebilir.

Yaylada sağlık sorunları için en yakın sağlık ocağı Çakırlar köyündedir. Muhtarlık hizmetleri için hem Geyikbayırı hem de Doyran Köylerinden cuma günleri muhtarlar gelir. Yaylada iki cami vardır. Kasap ise yaylada pazar kurulan cuma günleri gelir. Ekmek her gün sabah Korkuteli ve Yazır'dan gelir Yazır köyünde yer alan fırın bu çevredeki birçok yaylanın ekmek ihtiyacını karşılamaktadır.

Sinandeğirmeni yaylası dağınık yerleşme dokusuna sahip olduğundan bazı konutlara su ulaştırılamamıştır. Bunlar ihtiyaçları olan suyu Değirmen Mahallesinden üç günde bir kaplar ve bidonlarla getirirler. Buna karşın Kepiralanı Mahallesinde ise kaynak suyu hat döşenerek konutlara getirilmiştir.

3.3. Rekreasyon amaçlı yaylalar ve yaylacılık

Türkiye'de yaylacılık başlangıçta kırsal yerleşmeler tarafından sürdürülen ve temel uygulanış amacı ekonomik gelir getirmeye yönelik faaliyetleri içeren bir yaşam biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Yayla ve yaylacılık üzerine yapılmış tanımlarda sürekli bu faaliyet kolunun ekonomik boyutu üzerine odaklanması, bunun açık bir göstergesidir. Ülkemizde bu tanımlara uygun bir şekilde sürdürülen klasik yaylacılık faaliyetleri halen devam ediyor olsa da, dağılışı alanları gittikçe daralmaktadır.

Bu gelişmeleri takip eden dönemde ülkemizde yaylacılık talepleri ve yayla alanlarına yönelme güduları oldukça farklı bir nüfus kitlesi ortaya çıkmıştır. Kentlerde yaşayan nüfusun artması, ekonomik faaliyet kollarında meydana gelen çeşitlilik, eğitim düzeyindeki iyileşmeler gibi toplumsal yaşamın işleyişini etkileyen değişimler, ülkemizde sürdürülen yaylacılık uygulanış şekillerini de büyük ölçüde etkilemiştir. Bu süreçte klasik amaçlarla sürdürülen yaylacılık faaliyetleri ve buna katılan nüfus azalmış, buna karşın yaylacılığın tarihi fonksiyonları ile örtüşmeyen yeni yaylacılık tipleri ortaya çıkmıştır. Yaylalardan ekonomik kazanç sağlayan ve hemen tamamıyla kırsal yerleşmelerden

bu faaliyete katılan nüfusa zaman içinde yaylalarda para ve zaman harcamaya giden ve yoğunlukla kent karakterli, toprağa bağlı olmayan işlerde çalışan bir nüfus kitlesi katılmıştır. Bu süreç ülkemizde rekreasyonel kullanıma yönelik yaylaların ve yaylacılık faaliyetlerinin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Rekreasyonel amaçlı yaylacılık, yapılış amacı, yaylaların kuruluş yerleri, yükseltisi, yayla konutları ve yaylacılık takvimleri gibi pek çok yönüyle diğer yaylacılık uygulamaları şekillerinden ayrılır. Bu gruptaki nüfusun amacı, herhangi bir ekonomik faaliyette uğraşmaktan çok, kıyı bölgesinde aşırı sıcak ve bunaltıcı ortamdan uzaklaşmak, nispeten serin yerlerde dinlenmektir (Koca, 1995:282).

Rekreasyonel amaçlı yaylacılık, rekreasyon talepleri sergileyen büyük nüfus merkezlerinin yakınlarında kolaylıkla ortaya çıkmaktadır. Beydağlarında bu tip yaylaların ortaya çıkışında yakın çevrenin en büyük yerleşmesi olan Antalya kentinin önemli etkisi olmuştur. Bilindiği üzere Antalya ekonomik faaliyet kollarındaki çeşitliliğe bağlı olarak hızla büyüyen ve ulusal ve hatta yurt dışı ölçekli göç alan bir yerleşme durumundadır. Bu hızlı büyüme Antalya'da kırsal ve dağlık alanlara yönelme ihtiyacı duyan ve yoğunlukla yüksek gelir seviyesine sahip bir nüfus kitlesinin ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Beşeri çevre kaynaklı etmenlerin yanında Antalya ve Beydağlarının doğal çevre özellikleri de rekreasyon amaçlı yaylacılığın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Çünkü yaz aylarında kıyı kuşağında yaşanan şiddetli sıcaklıklar ve beraberindeki yüksek nem oranı, kıyı gerisinde yükselen Beydağlarını bu tip yaylacılık için ideal mekân haline getirmiştir. Nitekim bu yüksek dağlık alan, ilkbahar sonları ve yaz ayları döneminde uygun doğal çevre koşulları nedeniyle klimatizm ve klimaterapi için ideal mekânlar durumuna gelmiştir.

Denetimli (doktor) ya da denetimsiz kürler şeklinde uygulanabilen klimaterapi kürleri, temiz hava, dinlenme, tatil yapma ve eğlenme faaliyetlerini de kapsar (Doğanay, 2001:94). İnsan sağlığına uygun iklim kürleri havası temiz yörelerde gerçekleştirilir. Dağlık

alanlarda genel olarak 700 ila 2000 m ler arasında ideal ortamlar bulan kilmaterapi faaliyetleri Beydağlarında da yaygın bir uygulanış alanına sahiptir. Yükselti ve temiz hava koşullarının yanında orman örtüsü ile kaplı dağlık alanlar daha büyük çekim merkezleri halini alırlar. Araştırma sahasındaki rekreasyonel kullanıma yönelik yayla yerleşmelerinin dağılışına dikkat edildiğinde yaylaların önemli bir kısmının orman içi ya da orman kenarına konumlandıkları göze çarpar. Orta yükseklikte ve orman yakınında kurulan yayla yerleşmeleri ve bu çevrelerde yapılan iklim kürlerinin insan sağlığı üzerinde bir takım olumlu etkileri vardır. Bunların başlıcaları şunlardır:

- a. Sinir sisteminin güçlenmesi ve uyarılması
- b. Solunum organlarının güçlenmesi
- c. Kan dolaşımının düzenlenmesi
- d. Beslenme bozukluklarının düzelmesi (Doğanay:2001:96).

Beydağlarında rekreasyonel kullanıma yönelik yayla yerleşmelerinde yaptığımız anketlerde özellikle kent yerleşmelerinden gelerek yaylalarda yaşayanların yukarıda sıralanan iklim kürlerinden büyük ölçüde fayda gördükleri ve yaylaya çıkış amaçlarının da çoğunlukla bunların sağlanması olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kentli toplumları rekreasyonel faaliyetlere yöneltten fiziksel güdülerinin yanında ayrıca prestij güdülerinden de söz etmek gerekir. Beydağları yaylalarında rekreasyon işlevine bağlı olarak kurulup gelişen bazı yaylalarda $\frac{1}{4}$ oranında boş ve kullanılmayan konutlara rastlanmıştır. Bunların niçin boş olduğu üzerine yaptığımız araştırmalarda büyük çoğunlukla bu yayla konutlarının prestij güdülleri ile satın alındığı ya da yaptırıldığı ancak birkaç yıl sonra buralara gelmedikleri anlaşılmıştır. Çoğunluğu yüksek gelir seviyesine sahip esnaf, doktor, iş adamı şeklindeki meslek gruplarına mensup bu grup kişiler, yayla evi, dağ evi, ikinci ev gibi konutlar satın alarak, iş ya da arkadaş grubu çevrelerinde prestij güdülerini tatmin etmişlerdir. Sanayi devrimi sonrası kentli toplumun davranış kalıpları içine koyabileceğimiz bu tutumlar birçok yerde olduğu gibi Beydağlarında da rekreasyonel

amaçlı yaylaların bir bölümünü oluşturmuştur. Beydağlarındaki Saklıkent yaylasını bazı yönleriyle bu gruba örnek verebiliriz.

Beydağlarındaki rekreasyonel amaçlı yaylaları iki başlık altında incelemek yerinde olacaktır. Bunlar;

1.Kentli nüfusun talepleri ile kurulan rekreasyonel yaylalar,

2.Kırsal yerleşmelerdeki nüfus tarafından kullanılan rekreasyonel yaylalar.

Bu iki grup bazı yönleriyle kesin bir şekilde ayrılır. Bu farklılıklar çeşitli başlıklar altında toplanmıştır. Bunlar; yaylaya çıkış amacı, yaylada kalış süresi, yayla konut tipi, araziden faydalanma şekli, yaylanın tarihi... gibi bazı değişkenlerdir.

Bilindiği üzere insanların rekreasyonel faaliyetlere katılma şekilleri son derece çeşitlidir. Rekreasyonel faaliyetlerin uygulanış şekilleri, mekânları ve aktiviteleri de çeşitlilik gösterir. Örneğin, Beydağlarında rekreasyonel amaçlı yaylalar içinde rekreasyonun farklı tiplerinin uygulandığı yayla yerleşmeleri bulunmaktadır (Tablo 17). Bu farklılık kanaatimizce rekreasyon talebinde bulunan nüfus kitlesinin, eğitim, gelir düzeyi, sürekli yaşam alanları ile (kırsal ya da kentsel yerleşmeler) doğrudan bağlantılıdır.

Tablo 17. Beydağlarında birincil fonksiyonu rekreasyonel faaliyetlere dayalı yayla yerleşmeleri, yükseltileri ve yararlanan yerleşmeler.

	Yaylanın adı	Yükseltisi	Yararlanan yerleşmeler
1	Feslikan	1810-1890	Çakırlar, Bahtılı, Doyran, Konyaaltı, Kepez
2	Karçukuru	1960-2030	Bahtılı köyü
3	Sakarpınar	1725-1770	Antalya kenti
4	Narpızlı	1610-1660	Antalya kenti, Çakırlar köyü
5	Elmelik	1570-1630	Akdamlar, Antalya
6	Moryer	1630	Antalya kenti
7	Geyikbayırı	570-680	Antalya kenti
8	Doyrankoza	1270	Antalya kenti
9	Saklıkent	1790-1850	Doyran, Antalya kenti, Manavgat, Ankara, İstanbul, Almanya
10	Üçoluk	1100	Göynük, Kemer
11	Söğütçüması	1350	Kemer, Göynük, Beldibi
12	Ördübek	1430-1500	Finike, Turunçova

13	Avlan	1010	Finike
14	Karagöl	1360-1430	Kumluca
15	Göllü	1220	Kumluca
16	Yazır	940-1010	Antalya

Kaynak: Arazi gözlemleri.

3.3.1. Kırsal yerleşmelerdeki nüfus tarafından kullanılan sayfiye yaylaları ve yaylacılık faaliyetleri

Beydağlarındaki rekreasyon amaçlı yaylalarda belirgin bir şekilde gözlemlenebilen iki farklı uygulama tipi vardır. Bunlardan ilki ve kuruluş tarihi daha eski olanı kırsal yerleşmelerin kurduğu rekreasyonel yaylalardır. Rekreasyon her ne kadar kent kökenli bir kavram olsa da Beydağlarında kırsal yerleşmelerden kaynaklanan ve birçok yönüyle rekreasyonel talepler nedeniyle ortaya çıkmış yaylacılık şekilleri göze çarpmaktadır. Rekreasyon taleplerinin yelpazesi son derece geniştir. Araştırma sahamızdaki yaylalarda ve köy yerleşmelerinde uyguladığımız anketler ve yaptığımız görüşmeler sonucunda bu tip yaylalara çıkan nüfus kitlesinin genelde ortak bir talep sergilediği tespit edilmiştir. Bu yüzyıllardır sergiledikleri serinleme ve dinlenmeye dayalı taleplerden oluşmaktadır.

Kırsal yerleşmeler tarafından kullanılan sayfiye yaylalarını kentli nüfusun kullandığı yaylalardan ayıran bir takım özellikleri tespit edilmiştir. Yaylacılık takvimleri, yayla konut tipleri, yaylalardaki sosyal ilişkiler, doğal çevre ile uyum derecesi ve arazi kullanma şekli gibi konular bunların en göze çarpanlarıdır.

Öncelikli amaçları kıyı kuşağının sıcak ve nemli ortamından bir süreliğine uzaklaşmak olan kırsal nüfus kitlesinin yaylalara çıkış ve iniş tarihleri, konut tipleri ve gelir düzeyleri yaklaşık olarak aynıdır. Yaylaya serinlemek için çıkan bazı ailelerde tarihi alışkanlıklar ve kıyı kuşağındaki kırsal yerleşmelerin ekonomik yaşam kalıpları gereği birkaç hayvan beslendiği, yayla konutlarının çevrelerini ekip-diktikleri görülmüştür. Ayrıca kırsal yerleşmelerin oluşturduğu sayfiye amaçlı yaylalarda yaylacı nüfusun birbirileri ile etkileşimlerinin daha kuvvetli olduğunu, yaylalarda kahvehane, çay salonu gibi ortak kullanım

alanları ile sünnet düğünleri, şenlikler gibi sosyal ve kültürel etkinliklerin gerçekleştirildiği dikkat çekmiştir. Kırsal nüfus tarafından kullanılan bu tip yaylalardaki söz konusu birliktelik ve ortak hareket kabiliyetinin ana nedeni, aslında kış aylarını beraber geçirmeleri ve daha önceden tanışık, akraba, dost, komşu olma gibi nedenlerdir. Kentli nüfusun talepleri ile oluşan rekreasyon yaylalarında bu örneklerle rastlamak hemen hemen imkansızdır. Çünkü bu yaylalarda farklı meslek gruplarından, kentlerden ve kültürlerden daha önce hiç beraber olmamış insanlar bulunmaktadır.

Beydağlarında iki farklı kullanım şekli tespit ettiğimiz rekreasyonel amaçlı yaylacılığı daha iyi açıklayabilmek için, örnek yayla yerleşmelerini ele alma yolu seçilmiştir. Bu süreçte örneklem grubu geniş tutularak fazla sayıda yayla yerleşmesi etüt edilecek ve böylece kapsam geçerliği de büyük ölçüde sağlanmış olacaktır.

3.3.1.1. Feslikan (Fesleğen-Üç köy) Yaylası

Feslikan, Antalya ve yakın çevresinin en bilinen yaylasıdır. Antalya körfezinin batı kıyılarında yükselen dağlık alandaki bütün yaylaların merkezi durumundadır. Yayla yerleşmelerini birbirine bağlayan yolların geçiş güzergâhında yer alması Feslikan yaylasına özel bir önem kazandırmıştır. Antalya kentinde Beydağları yönü (batı) işaret edilirken *Feslikan tarafı* denildiğine ve bununla aslında Antalya körfezinin batısının işaret edilmek istendiğine sıkça tanık olmaktadır.

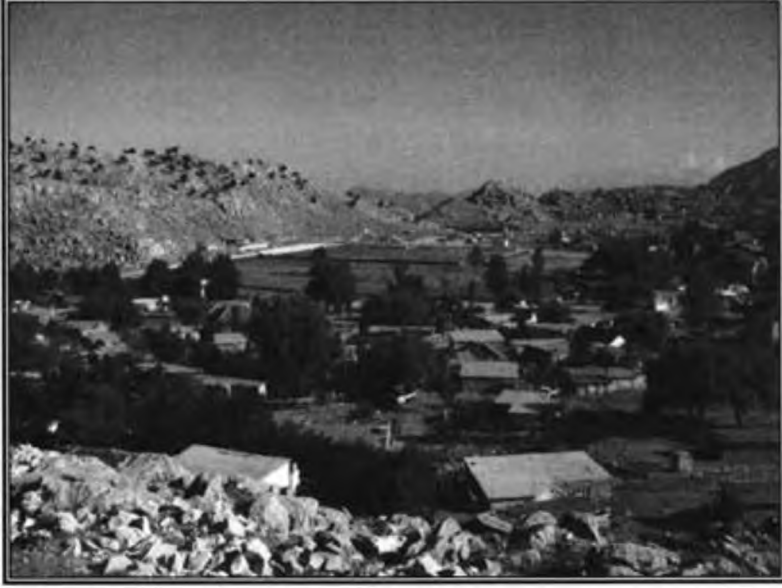
Feslikan yaylası, Antalya İli Merkez İlçe idari alanı sınırları içinde yer alır. Yayla yerleşmesi ile Antalya kent merkezi arasındaki mesafe yaklaşık 44 km dir. Ancak, Antalya körfezi ile Beydağları arasında kısa mesafede oluşan büyük yükselti farkı nedeniyle bu yol yaklaşık 1 saatlik sürede kat edilebilir. Söz konusu yol tamamen asfalt ile kaplı olmasına karşın, yüksek eğim değerleri ve yükseltinin artması ile birlikte yer yer onarıma ihtiyaç duyulur. Sözü edilen yol 1975-1976 yıllarında yapılmaya başlanmış ve zaman içinde artan taleplere bağlı olarak genişletilip standartları yükseltilmiştir.

Karayolunun inşa edilmesi ile motorlu taşıt ulaşımına olanak tanınması Feslikan ve çevresindeki yaylaların daha da önem kazanmasına yol açmış, erişilebilirliklerini artırmıştır. Bu yol yapılmadan önce kıyı kesimindeki köylerden Beydağlarına ve Feslikan'a çıkan yaylacılar, yaya yollarını kullanırlar ve bugünkü Çakırlar köyü ile Feslikan arasındaki mesafe yaklaşık olarak 10-11 saatte kat edilirdi. Yük ve çeki hayvanları aracılığıyla ve küçükbaş hayvan sürüleri ile birlikte dağ patikalarını izleyen bu patika dağ yolu, en son 1975 yılında kullanılmıştır. Bugün Feslikan yaylasına özel otomobiller ile çıkılabildiği gibi, Temmuz ve Ağustos aylarında her gün düzenli olarak minibüsler ile de ulaşmak mümkündür.

Az önce de ifade edildiği üzere Feslikan çevresindeki yayla yerleşmelerinin merkezi konumundadır. Buna göre söz konusu yayla yerleşmesinin doğusunda Sakarpınarı ve Narpızlı, batısında Karçukuru, güneybatısında ise Tufa yaylası bulunur. Yayla yerleşmesinin kuzeyinde ise Eren dağı bulunmaktadır. Feslikan yaylası, Eren dağı, Bereket dağı ve Karadağ arasında uzanan ve yükseltisi 1800-2000 m arasında değişen plato sahasının güneydoğusunda konumlanmıştır. Yayla yerleşmesi bu plato üzerinde 1810-1890 m yükselti basamakları arasında yer alır. Sözü ettiğimiz bu plato aynı zamanda bir su bölümü çizgisi geçiş sahası niteliğindedir. Eren dağı ile Bereket dağının batısı Beydağlarını kuzey-güney yönünde ikiye ayıran Alakır çayının su toplama havzasına girer. Buna karşı söz konusu dağların doğusu ise, Antalya körfezinden (Antalya limanı yakınlarından) denize karışan Çandır çayı ile Doyran derelerinin su toplama havzasına girmektedir.

Feslikan yaylası geniş bir daireyi andıran (muhtemel bir polye düzlüğü) ve çevresi yüksek tepelik alanlarla çevrili bir düzlüğün kenarında konumlanmıştır (Fotoğraf 3.45-46). Yayla alanını çevreleyen dağlık alanların ve bir bütün halinde Beydağlarının litolojik yapısı yayla sahasında karstik aşındırma ve birikme şekillerinin bulunmasına olanak tanımıştır. Nitekim bu çevrede Mesozoik döneme ait kalker yapı geniş alanlara dağılmıştır. Ayrıca Feslikan yaylasının kuzeyinde,

çalışmanın doğal çevre özellikleri kısmında sözünü ettiğimiz *Fesleğen dolomitleri* yer almaktadır.



Fotoğraf 3.45. Feslikan yayla yerleşmesinin doğudan görünümü.

Feslikan yaylası ve çevresi karstik arazilerin geniş yayılışına karşın, yüzeye çıkabilen karstik su kaynakları bakımından yoksundur. Mevcut su kaynakları ile yaylacı nüfus arasındaki denge kaynakların aleyhinedir. Bu nedenle Feslikan yaylasının büyüme sınırına ulaştığı ve taşıma kapasitesinin zorlandığı kolaylıkla ifade edilebilir.

Feslikan yaylası günümüzde tipik bir kırsal rekreasyon yaylasıdır. Yaylacılık faaliyetlerine katılan nüfusun hemen tamamı dinlenme ve serinleme amacıyla burada bulunurlar. Bu yayla uzun yıllar Antalya körfezinin batısında Beydağları ile Antalya traverten düzlükleri arasında konumlanmış Çakırlar, Bahtılı ve Hurma köyleri tarafından ortak olarak kullanılmıştır. Feslikan yaylasına yaşlıların *Üç köy yaylası* demesi bundan kaynaklanır. Ancak Hurma günümüzde Konyaaltı kentsel gelişim alanı içinde kalmış ve bu belediyenin büyük bir semti durumuna gelmiştir.

Fesliken yaylası Beydağlarının fonksiyonel değişim süreci yaşayan belli başlı yaylalarından birisidir. Yaylanın yaklaşık 30 yıl öncesindeki temel fonksiyonunun hayvancılık olduğu ancak zaman içinde bu işlevinin ikincil pozisyona gerilediğini görmekteyiz. Rekreatif amaçlı yaylaların konum özellikleri incelendiğinde genelde orman örtüsü varlığı bakımından zengin sahalarda dağılışı gösterdikleri anlaşılr. Ancak Fesliken yaylasında bu zenginlikten söz etmek mümkün değildir. Çünkü yaylanın kuruluş yerini rekreatif ihtiyaçlar değil, hayvancılık ekonomisinin gerekleri belirlemiştir. Bu yüzden yayla ormanın üst sınırı yakınlarında, otlakların nispeten bol olduğu bir çevrede kurulmuştur.

Fesliken yaylasının hayvancılık üzerine dayalı yaylacılıktan sayfiye amaçlı kullanıma hizmet eden bir yayla yerleşmesi haline dönüşmesinde, yaylayı kullanan yerleşmelerin ekonomik yapılarındaki değişimin önemli bir etkisinin olduğu kanaatini taşımaktayız. Çünkü bu yaylayı kullanan Çakırlar, Bahtılı ve Hurma yerleşmeleri son 25-30 yıl içinde gözle görülür biçimde fonksiyonel değişim süreci yaşamaktadır. Bu değişim, zannedildiği gibi tarımsal etkinliklerin öneminin azalması ve kentsel işlevler kazanımı yoluyla olmamıştır. Özellikle Bahtılı ve Çakırlar köylerinde toprağa bağlı ekip-dikme ve ekip-biçme faaliyetleri giderek önem kazanmış ve yıllardır yaz aylarını yaylalarda hayvan yetiştiriciliği yaparak geçiren nüfus, köylerindeki topraklarına daha çok bağlanmak durumunda kalmıştır. Bu köylerde tarımsal amaçlarla kullanıma elverişli araziler büyük çoğunlukla seralar ve narenciye bahçelerine dönüştürülmüştür.

Bu yeni sayabileceğimiz tarımsal faaliyetlerin yüksek ekonomik getirisi ve yaz aylarında da bakım zorunluluğunun bulunması, sözünü ettiğimiz yaylacılık faaliyetlerini köklü bir şekilde etkilemiştir. Yaylacılık günümüzden 25-30 yıl öncesinde bu köy yerleşmeleri için ikincil bir ekonomik faaliyet kolu veya köy ekonomisini destekleyici nitelikte iken, günümüzde ekonomik bir uğraş olmaktan çıkmıştır. Yayla, günümüzde kıyı yerleşmelerinde yaşayan nüfusun yaz aylarının

bunaltıcı sıcaklarından uzaklaştığı, serin ve doğal bir ortamda dinlendiği bir işlev kazanmıştır. Yaşları 40 ve üzerindeki yaylacılar ile yaptığımız görüşmelerde Feslikan yaylasının fonksiyonel değişim süreci açıkça ortaya çıkmaktadır. Buna karşın genç nüfus Feslikan yaylasını yalnızca serin, sakın ve temiz bir doğal ortam olarak algılamaktadır.



Fotoğraf 3.46. Feslikan Yaylası 400'ü aşan konut sayısı ile Beydağlarının en kalabalık yayla yerleşmelerinden birisidir.

İçinde bulunduğu fonksiyonel değişim sürecine rağmen Feslikan yaylası bugün Beydağları'nın en popüler dinlence yaylalarının başında gelir. Feslikan'a başta yaylanın geleneksel sakinleri olan Çakırlar ve Bahtılı köyleri ile son yıllarda da Antalya kentinden yoğun bir yaylacı talebi söz konusudur. Bu talepler nedeniyle yayla yerleşmesi bugün de devam eden hızlı bir yapılaşma süreci içindedir (Fotoğraf 3.48-49). Ancak yayla genelde birbirilerini tanıyan köy sakinlerinden oluştuğundan, kentli ve yabancıların yer satın alıp yaylaya yerleşmesi çok nadir bir durumdur. Bu engel karşısında kentli nüfus bu bölgeye olan taleplerini Feslikan'ın yaklaşık 1.5-2 km doğusundaki Sakarpınarı

ve Narpızlı yaylalarında kooperatif konutu veya villa yaptırmak yoluyla gerçekleşmiştir.

Yayla şenlikleri adı altındaki etkinlikler ülkemiz yaylalarının birçoğunda yıllardır sürdürülmektedir. Bu organizasyonlar ile yaylaların, yayla ürünlerinin tanıtımı yapılır, pek çok farklı yerleşmeden gelen insanlar kaynaşır, kurulan pazarlardan alış-verişler yapılır ve böylece kültürümüzün bir parçası olan yaylacılık faaliyetleri farklı amaçlarla da olsa sürdürülür. Ülkemizde yayla şenlik ve festivalleri denilince Doğu Karadeniz Bölümü yaylaları (Zaman, 2001:187-214) ilk olarak akla gelenlerdir. Ancak Akdeniz Bölgesi ve Toros dağlarındaki yayla şenlikleri de azımsanamayacak kadar fazladır. Adana, Mersin, Osmaniye ve Antalya yaylalarında bu tür organizasyonları sıkça görmekteyiz. Beydağları yaylalarında da bu etkinlikler sürdürülmektedir. İncelemekte olduğumuz Feslikan yaylası bunlardan birisidir. İlki 2005 yılında düzenlenen *Geleneksel Feslikan Yayla Şenlikleri* Beydağlarına ve yaylalara yönelik ilgiyi artırmış ve yaylaların tanıtımında önemli rol oynamıştır.

Antalya'ya gelen yerli ve yabancı turistlerin büyük çoğunluğu Antalya körfezinin batısı itibariyle yükselen Beydağlarındaki yaylacılık faaliyetleri ve yayla yerleşmelerinden haberdar değildirler. Hatta Antalya'da yaşayan ama Antalya'nın yerlisi olmayan nüfusun da bu konuda yeterince bilgi sahibi olmadığı söylenebilir. Üç yıldır düzenlenen Feslikan yayla şenlikleri bu konudaki eksikliği az da olsa gidermiştir. Çünkü şenlikler boyunca ulusal düzeyde ünlü sanatçılar ve davetliler çağırılmakta, geleneksel yağlı güreşler sürdürülmekte ve toplu sünnet törenleri yapılmaktadır (Fotoğraf 3.47). Her yıl Ağustos ayının ilk haftasının Cuma, Cumartesi ve Pazar günlerini içine alan dönemde yapılan şenliklere sadece yaylacı köy nüfusu değil, Antalya kenti ve yakın çevreden 5000 dolayında ziyaretçi gelmektedir.



Fotoğraf 3.47. Feslikan Yayla Şenlikleri'nde geleneksel yağlı güreş müsabakaları da yapılmaktadır.

Feslikan yaylasının ana fonksiyonu dinlenme ve serinlemeye yönelik rekreasyonel faaliyetlere dayanır. Bu yüzden yaylaya çıkış ve iniş tarihleri sıcaklığın yıl içindeki seyri ile yakından ilgilidir. Ancak bu doğal etmen tek başına belirleyici değildir. Okulların kapanış ve açılış tarihleri, yıllık izinlerin kullanılma dönemleri, tarımsal faaliyetlerin ve daha birçok etmen yayla takvimini yakından ilgilendirir. Ancak bunların içinde en güçlü olanı yaylayı bir ihtiyaç ve zorunluluk haline getiren kıyı kuşağının sıcaklık koşullarıdır.

Feslikan yaylasına çıkan yaylacı nüfus ile yaptığımız anket çalışmalarında özellikle yaşlı nüfusun yaylayı ihtiyaç olarak hissettiği ve yaylaya yöneldiği tarih, aylık sıcaklık ortalamalarının 20 °C nin üzerine çıkmaya başladığı Nisan ayı sonları ile Mayıs başlarına karşılık gelir. Dönüş tarihi ise için verilen genel yanıt ise yine aylık sıcaklık ortalamalarının 20 °C nin altına düşmeye başladığı Kasım ayında yoğunluk göstermiştir. Buradan anlaşıyor ki Antalya kıyı kuşağında ortalama sıcaklıklar ve özellikle de 20 °C serinleme ve yaylaya çıkma ihtiyacı için eşik bir sıcaklık sınır değeridir. Yaylaya çıkış ve iniş tarihleri yalnızca sıcaklık değerlerine bağlı nüfus için yaylacılık

süresinin altı ayı bulduğu sonucuna ulaşmaktayız. Ancak Feslikan yaylasının Antalya kentine yakınlığı, yaylacıların hafta sonları ve hatta günübirlik olarak iniş-çıkış yapabilmelerine olanak tanır.

Feslikan yaylasındaki yaylacı nüfusun çok önemli bir bölümü Çakırlar ve Bahtılı köylerinde yaşamaktadır. Bu köylerin kuruluş yerleri ve ekonomik kaynakları ile yaylacılık takvimi arasında güçlü bir etkileşim gözlenmiştir. Hem Bahtılı hem de Çakırlar köyleri Beydağları ile Antalya körfezi arasında su kaynakları bakımından zengin ve verimli bir ova üzerinde konumlanmışlardır. Çakırlar ovası olarak adlandırılabileceğimiz bu verimli saha 70 m ile 120 m arasında bir yükseltiye sahiptir. Köylerin kuruluş yerleri ekonomik yapılarının şekillenmesinde ana etken olmuştur. Toprağa dayalı ekip-biçme ve ekip-dikme faaliyetleri için son derece elverişli ortamlar sunan Çakırlar ovasında seracılık, narenciye tarımı ve bağ-bahçe tarımı genel ekonomik yapının başlıca dinamikleridir.

Söz konusu köy yerleşmelerinde toprağa bağlı olarak sürdürülen ekonomik faaliyetler ve bu faaliyetlerin kendilerine özgü bir takım zorunlulukları (sulama, gübreleme, ilaçlama, hasat vb.) yaylacılık faaliyetlerinin zamanını büyük ölçüde şekillendirmiştir.

Örtü altı sebze ve meyve üretimi Bahtılı ve Çakırlar köylerinde önemli gelir getirici ekonomik kaynakların başında gelir. Seralardaki üretim ağırlıklı olarak domates üretimi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu üretim faaliyeti sonbahar aylarından Haziran ayının ilk yarısına kadar olan süreyi kapsar. Özellikle de üretimin sona erdiği Haziran ayı yaylacılık faaliyetlerinin başlangıç tarihi ile paralellik gösterir. Seraların tekrar bakıma alınması, temizlenip gelecek sezona hazırlanması gibi işleri tamamlandıktan sonra, Ağustos ayının sonlarına kadar bu faaliyet için durgun dönem başlamaktadır. İşte bu dönem köylerden yaylalara en fazla nüfusun çıktığı dönemi oluşturur. Feslikan yaylasının söz konusu köylere yakınlığı ve köyleri yaylaya bağlayan yolun standartlarının iyileştirilmesi gibi nedenlerle yaylacı aileler zaman zaman günübirlik gidiş-dönüşler yapabilmektedir.

Özellikle Temmuz ve Ağustos aylarında birkaç kez yaşanan bu hareketler öncelikle tarım alanlarının sulanması ihtiyacı ile ilgilidir. Yaylacı ailenin reisi ve genç erkek bireylerinin katıldığı bu günlük hareketler zaman zaman birkaç güne kadar uzayabilmektedir.

Tarım ekonomisinin zorunlu kıldığı söz konusu nedenler dışında yayla takvimini etkileyen diğer nedenlerden de söz etmek mümkündür. Bahtılı ve Çakırlar köyleri başta olmak üzere Feslikan yaylasına çıkan yaylacı nüfusun bir bölümü kamu kurumlarında bir bölümü ise özel sektörde çalışmaktadır. Bunların yıllık izin dönemlerinin yayla takvimini etkilediği gözlenmiştir. Söz konusu nüfus bu izinlerini çoğunlukla temmuz ayı ortaları ile Ağustos sonu arasında kullanmaktadır.

Feslikan yaylasındaki yaylacılık takvimini etkileyen en belirgin etmenlerden birisi de okulların kapanış ve açılış tarihleridir. Çocukları öğrenim gören aileler çoğunlukla Haziran ayının son haftası yaylaya çıkmakta ve yine Eylül ayında okullar açılmadan yaklaşık bir hafta önce yayladan geri dönmektedirler. Bileşik aile yapısının yaşandığı bazı ailelerde yaşlılar bu tarihleri pek de dikkate almazlar. Çocuklarla genelde anne ve babaları gittikleri için ailenin diğer üyeleri yaylacılık faaliyetlerine devam ederler.

Feslikan yaylasının geleneksel işlevi olan hayvancılık günümüzde yalnızca dört aile tarafından sürdürülmektedir. Bu ailelerin yaylacılık takvimlerini incelediğimizde 20 Haziran ile 10 Kasım tarihleri arasındaki devrede Feslikan yaylasında bulundukları anlaşılmaktadır. Bahtılı ve Çakırlar köylerinde ekili-dikili alanların zaman içinde genişlemesi hayvancılık amaçlı yaylacılığı olumsuz yönde etkilemiştir. Çünkü hayvanların eski kışlakları olan bu köylerde artık hareket kabiliyetleri ve yaşam alanları daralmış ve ekili-dikili alanlara zarar vermeye başlamışlardır.



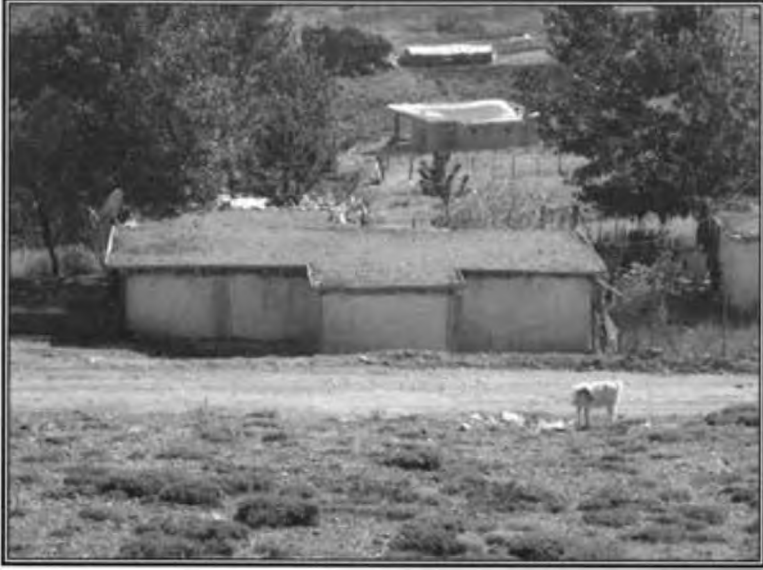
Fotoğraf 3.48. Feslikan yaylasında bazı eski yayla konutlarının yerine modern görünümlü yenileri yapılmaktadır.



Fotoğraf 3.49. Feslikan yaylasında konut mimari tarzı ve kullanılan yapı gereçleri fonksiyonel değişim sürecinden etkilenmiştir.



Fotoğraf 3.50. Feslikan yaylası Temmuz ve Ağustos aylarında 1500'ü aşan nüfusuyla büyük bir köy görünümü kazanır. Bakkallar, lokantalar, kasaplar bu dönemde üç-dört aylık süreyle çalışırlar. Bu işletmelerin sahipleri çoğunlukla köylerde de aynı işi yapmaktadırlar.



Fotoğraf 3.51. Feslikan yaylasında klasik bir yayla konutu. Klasik konutlarda çatı örtü gereci olarak toprak malzeme kullanılmıştır.

Fesliken yaylasına çıkan nüfus miktarının artması yaylada bir takım problemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sorunlar temelde doğal kaynakların artan talepleri karşılayamayışından kaynaklanır. Bunların en belirginini ise su sorunudur. Fesliken yaylasının bulunduğu plato sahası su kaynakları bakımından pek de şanslı değildir. Plato sahasının üç tarafında daimi akışlı üç akarsu bulunsa da, bunların yayla yerleşmesine getirilmesi güçtür. Mevcut su ihtiyacı ise yayla yerleşmesinin kuzeyinde Eren dağının yamaçlarındaki karstik kaynaktan karşılanmaktadır. Ancak debisi oldukça düşük olan bu kaynağın 420 haneli yaylaya gün boyu yetmesi mümkün değildir. Mevcut su, yaylanın kuzeyinde depolara alınarak evlere iletilmekte ancak günün her saatinde bütün konutlara su verilememektedir. Yayla konutlarına su getirilmesinin 10 yıllık bir geçmişi vardır. Yaylanın fonksiyonlarındaki değişimin su tüketimini artırdığı düşüncesindeyiz. Çünkü yaptığımız görüşmelerde bu sorunun 10 yıldan beri yaşandığını, daha öncesinde suyun yayla konutlarına kaynaklardan taşınarak getirildiği anlaşılmaktadır. Suyun taşınarak getirilmesi fazla tüketimi engelleyen, caydırıcı bir faktör olmuştur (Fotoğraf 3.52-53). Su sorununun çözümü için iki farklı çözüm öne sürülebilir. Bunların ilki, Fesliken yaylasına 1.5 km uzaklıkta olan Sakarpınarı yaylasından su getirilmesi, ikincisi ise, mevcut su deposunun sayı ve kapasitesinin artırılmasıdır. Bunlardan ilki yani Sakarpınarı yaylasından su getirilmesi söz konusu yayladaki kaynağın Fesliken'a göre yaklaşık 200 m daha alçakta olması nedeniyle nispeten zor görünmektedir. Ancak teknik yardımlar ile getirilmesi mümkündür.



Fotoğraf 3.52. Feslikan yaylasının en önemli problemi artan yaylacı nüfus karşısında su kaynaklarının yetersiz kalmasıdır.



Fotoğraf 3.53. Feslikan yaylasının giderek artan nüfusuna karşın su kaynakları sınırlıdır. Bu yüzden yaylanın büyüme sınırına ulaşıldığı ifade edilebilir.



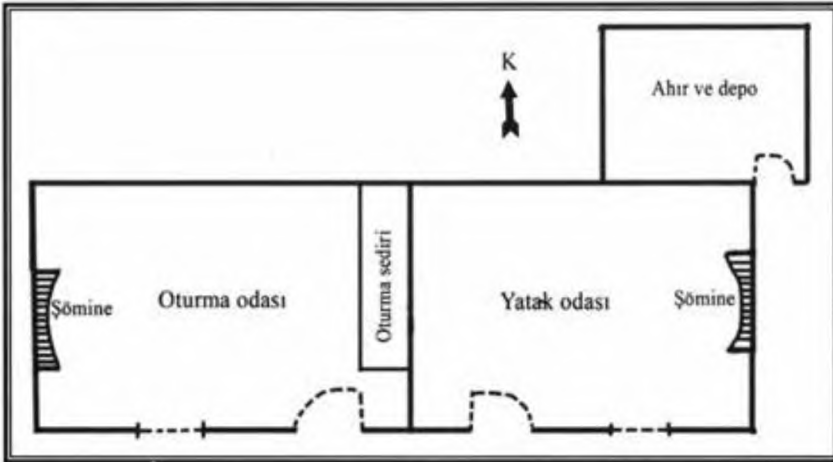
Fotoğraf 3.54. Feslikan yaylasında kasaplar yakın çevredeki hayvancılık fonksiyonlu yaylalardan satın aldıkları küçükbaş hayvanları günlük olarak satmaktadırlar.

Yayla yerleşmesinin bir diğer alt yapı sorunu kanalizasyonun bulunmayışıdır. Konut sayısı ve bununla birlikte yaylacı nüfusun artması bu sorunu belirgin hale getirmiştir. Yerleşmenin geçici kullanımı bu yatırımların gecikmesine yol açmıştır. Ancak Feslikan yaylası turizm fonksiyonu gelişen bir yayla olduğu için bu zorunlu donanımların tesis edilmesi gerekir.

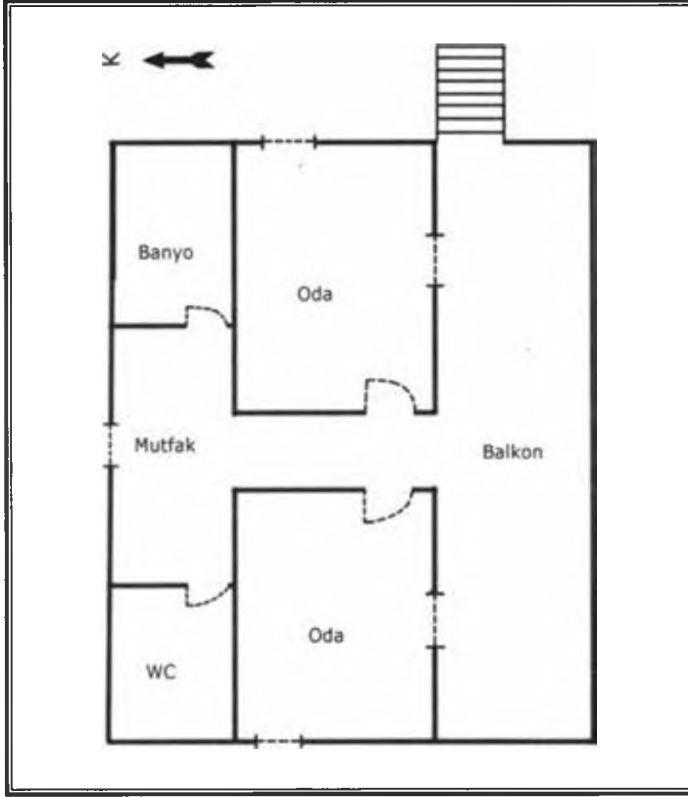
Feslikan yaylası günümüzde klasik bir köy yaylası olmaktan çıkıp kentli nüfus talebinin yoğunlaştığı bir yayla halini alma sürecine girmiştir. Yaylanın konumu ve yaz aylarındaki uygun sıcaklık koşulları birkaç günlüğüne de olsa Feslikan'a çıkıp serinlemek isteyen bir talebi doğurmuştur. Ancak yaylada akraba, köylü ve tanıdıkları bulunmayanların kalabileceği bir konaklama tesisinin henüz bulunmayışı önemli bir eksikliktir. Feslikan yaylasının doğusuna, Sakarpınar yaylası yönüne bu amaçla küçük çaplı konaklama tesisleri yapılabilir. Ancak burada sorun arazinin hazine mülkiyetinde olmasıdır.

Fesliken yaylasında yaylacı nüfus ile yaptığımız görüşmeler ve anketler sonucunda nüfusun yaş yapısının ağırlıklı olarak 30 yaş ve üzeri olduğu dikkat çekmiştir. Bunun nedenini sorguladığımızda gençlerin yaz aylarında denizi yaylaya tercih ettikleri, yaylada birkaç gün dahi kalmaktan sıkıldıklarını, geldiklerinde de yoğunlukla aynı gün geri döndüklerini öğrenmekteyiz. Bu durum yalnızca Fesliken değil, çevredeki hemen bütün yayla yerleşmelerinin ortak sorunudur. Gençlerin yaylaya çıkmayışının gelecekte yaylacılığın bitmesi tehlikesi doğurup doğurmayacağı şimdilik belirsizdir. Ancak yayladakilerin ortak kanaati gençlerin yaşlanınca yaylalara yöneleceği yönündedir.

Fesliken yaylasında yaptığımız saha çalışmaları sonunda yaylanın büyüme sınırına ulaştığını ve yeni konut inşasının daha çok Sakarpınarı ve Narpızlı yaylalarına yöneldiği sonucuna ulaştık. Fesliken yaylasındaki yeni konutlar ise yoğunlukla eskilerinin yerine yapılmaktadır (Şekil 12-13). Yaylanın orman üst sınırı yakınlarında olması, su yetersizliği gibi temel problemleri, rekreasyonel taleplerin yönünü bu sorunların yaşanmadığı diğer yaylalara (Sakarpınarı, Narpızlı, Doyrankozu) yöneltmiştir.



Şekil 12. Fesliken Yaylasında klasik bir yayla konutu planı (Ölçeksiz)



Şekil 13. Feslikan Yaylası'nda modern bir yayla konutunun planı (Ölçeksiz. Konut sahibi: Yılmaz Ersu)

3.3.1.2. Elmelik (İlmelik) Yaylası

Elmelik yaylası Beydağlarının Antalya körfezine dönük doğu yamaçlarında 1570-1630 m yükselti basamakları arasında kurulmuş tipik bir köy dinlence yaylasıdır. Yayla alanı, Sinandegirmeni çayının yukarı çığırında konumlanmıştır. Burası su kaynakları, orman örtüsü varlığı ve yaylacılık için elverişli sıcaklık koşulları gibi doğal çevre çekicilikleri nedeniyle aynı zamanda 6 yaylanın kuruluş yeridir. Bu yaylalar, Moryer, Doyrankozu, Sakarpınarı, Narpızlı, Tekirpınarı ve Elmelik'tir. Elmelik bu yayla yerleşmelerinin hemen hemen merkezinde konumlanmıştır.

Elmelik yaylası, Antalya körfezinin batısında Çakırlar ovası ile Girevit dağı arasında yer alan Akdamlar köyü tarafından kullanılır. Antalya Merkez İlçe idari alanı sınırları içinde kalan Akdamlar 2001 yılında Geyikbayırı köyünden ayrılarak köy idari statüsü kazanmıştır. Köy 150 haneli olup, nüfusu da (2006 yılında) 650 kadardır. Elmelik yaylası ile Akdamlar köyü arasında 23 km mesafe vardır. Bu yol günümüzde yaklaşık olarak 40 dakikalık bir sürede alınır. Büyük çoğunluğu asfalt kaplı olan söz konusu yolun inşasına 1970 yılında Orman Bölge Müdürlüğü Kalkınma Planı kapsamında başlanmış ve 1980 yılında ise Or-Köy tarafından hizmete sunulmuştur. Kızılçam ve ardıç ormanları arasında eğimli bir güzergahı takip eden yayla yolu günümüzde ihtiyacı karşılar niteliktedir.

Elmelik yaylasına iki farklı güzergahtan ulaşmak mümkündür. Bunlardan ilki, Geyikbayırı, Doyrankozu ve Moryer yaylaları üzerinden sağlanırken, ikincisi Doyran, Saklıkent, Karçukuru, Feslikan ve Sakarpınarı yaylalarını takip eden yoldur (35 km). Günümüzde çoğunlukla daha kısa olan (23 km) birinci güzergah kullanılır.

Yayla ile Akdamlar arasında yol yapılmadan önceki ulaşımın orman içi patikalarından yük ve çeki hayvanları ile yaya olarak sağlandığını, halen bu patikaları kullanan çobanlardan öğrenmekteyiz.

Elmelik yaylasında üç farklı arazi mülkiyet yapısı vardır. Bunlar, tapulu araziler, 2B orman arazileri ve Mera tahsisli arazilerdir.

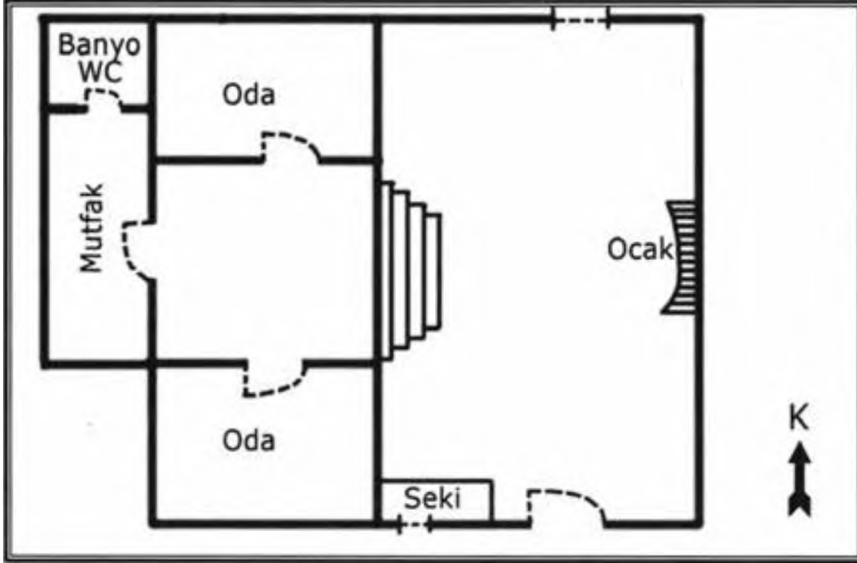
Elmelik yaylasında günümüzde ön plana çıkan yaylacılık faaliyeti dinlenme ve serinlemeye yönelik etkinliklerden oluşur. Yaylada az da olsa küçükbaş hayvan yetiştiriciliği göze çarpar. Elmelik yaylasının serinleme ve dinlenme kökenli işlevinin ekonomik amaçlı geleneksel yaylacılık faaliyetlerinin önüne geçmesinin oldukça yakın bir geçmişi vardır. Yaylanın hayvan yetiştirmeye dayalı ana işlevini sayfiye amaçlı yaylacılık faaliyetlerine bırakması Akdamlar'daki ekonomik faaliyetlerin tarihi gelişimi ile yakından ilgilidir. Akdamlar Köyünde yaptığımız görüşmelerde yaylanın eskiden köy için vazgeçilmez bir ekonomik yaşam sahası olduğu ve köy nüfusunun yılın yaklaşık yarısını

orada geçirdiklerini, ancak 1980'li yılların ortalarından itibaren köyde yeni tarım uygulamaları (seracılık) ve yeni ürünler yetiştirilmesi ile birlikte yaylanın ekonomik çekiciliğinin azaldığı ifade edilmiştir. Akdamlar köyü seracılık ve bağ-bahçe tarımı için son derece elverişli doğal çevre koşullarına sahiptir. Deniz seviyesinden yüksekliği 125 m olan Akdamlar'da nüfusun başlıca gelir kaynakları, ağırlıklı olarak domates üretiminin yapıldığı seracılık ile narenciye tarımıdır. Bunların yanında özellikle de turistik işletmelerin artan talepleri doğrultusunda nar bahçelerinin de hızla genişlediği görülmektedir. Köy idari alanında ekilebilir arazilerin genişlemesi (yer yer ormandan tarım arazisi açılmıştır) ve buralarda ticari değeri yüksek ürünlerin yetiştirilmesi Elmelik yaylasının kullanım amacını da zamanla değiştirmiştir. Yirmi yıl öncesine kadar ilkbahar sonlarında yaylaya çıkmaya başlayan köy halkı günümüzde yukarıda sözünün ettiğimiz tarımsal faaliyetlerin özel bakım zorunlulukları nedeniyle istisnalar dışında genellikle Haziran ayı ortalarında yaylaya çıkabilmektedirler.

Sözünü ettiğimiz değişim aslında Antalya kıyı ovaları üzerinde bulunan köylerin birçoğunun yaşadığı ortak bir süreçtir. Yaşanan değişim ve dönüşümler köylere bağlı yaşam alanları olan yaylaları da etkilemiştir. Bu süreç sonrasında Elmelik yaylası uzun yıllar hayvancılık ekonomisi için hizmet ettiği Akdamlar köyü nüfusuna artık dinlenme ve serinleme gibi yeni amaçlar için ev sahipliği yapmaya başlamıştır.

Elmelik yaylasında 24 yerleşik yayla konutu bulunur. Bu yayla konutlarının tamamı kullanılmaktadır. Akdamlar köyü nüfusu ve konut sayısı ile Elmelik yaylasındaki konut sayısı ve nüfusu dikkat edildiği üzere eşit değildir. Yayla ve köyde yaptığımız görüşmelerde 1985'lere kadar köyün yaz aylarında hemen tüm ailelerinin yaylaya çıktığını ancak hayvancılık ekonomisi nedeniyle önemli çoğunluğunun çadır konutlarda kaldığını anlamaktayız. Yaylada arazi mülkiyeti olan ve ekonomik durumu nispeten yerinde aileler Elmelik yaylasında yerleşik

konut inşa etmişlerdir (Şekil 14). Köylülerin bazıları da yakın çevredeki diğer dinlence yaylalarında (Moryer) konut yapma yoluna gitmişlerdir.



Şekil 14. Elmelik yaylasında klasik bir yayla konutunun planı. (Ölçeksiz. Konut sahibi: Murat Yılmaz)

Elmelik'te yayla konutları zaman içinde son derece belirgin bir değişim geçirmiştir. Hayvancılığa dayalı yaylacılık ekonomisinin hareketli bir yaşam biçimi gerektirmesi, yayladaki ilk konutların çadır tipinde olmasına neden olmuştur. Kıl çadır biçimindeki bu yayla konutlarına Beydağlarının bütün yaylalarında olduğu gibi burada da *alaçık*, *alacık* adları verilmektedir. Alaçıklar zamanla yaylacı nüfusun gelir durumunun nispeten iyileşmesi sonucunda *baraka* adı verilen ve çoğunlukla ardıç ağaçlarından inşa edilen yerleşik konutlara bırakmıştır. Barakalar yayla sahasında yaşanan kış koşullarına çok iyi uyum sağlayamadıklarından fazla rağbet görmemiştir.

Yaylanın fonksiyon değiştirmesi zamanla konut yapı tarzı ve şeklini de etkilemiştir. Elmelik'de sayfiye amaçlı yaylacılığın ön plana çıkması yerleşik konutların yapılmasına yol açmıştır. Günümüzde yayladaki konutlar tamamıyla bu grup içinde yer almaktadır. Yerleşik konutlar kendi içinde iki gruba ayrılmaktadır. Bunların ilki kullanılan

yapı gereçleri ve eklentileri ile köydeki konutların yapı tarzını yansıtanlar (Fotoğraf 3.61), ikincisi ise, ahşaptan inşa edilmiş, modern görünümlü, eklentileri bulunmayan ve yalnızca dinlenme amacıyla inşa edilenlerdir (Fotoğraf 3.56-57). Yerleşik konutlar bir ailenin ihtiyacı olabilecek zorunlu donanımlara sahip olup, yayla sezonu dışındaki dönemde kapıları kilitlenip, malzemeler içeride bırakılır.

Elmelik yaylasında yaylacı nüfus kışlık ve gündelik ihtiyaçları için sebze ve meyve ziraatı yapmaktadır. Yayla alanı su kaynakları açısından çevresine göre son derece şanslı bir konumdadır. Bu yüzden hemen her yayla konutunun çevresinde bahçe ve tarlalar vardır. Domates, fasulye, brokoli, lahanası, biber, bakla, karnabahar, elma, kiraz, çilek, erik, ceviz, şeftal, ayva ve nar Elmelik yaylasında yetiştirilen başlıca sebze ve meyve türleridir (Fotoğraf 3.59, 60). Yaylanın ismi ile elma bahçeleri arasında ilgi kurmak mümkündür. Zira yaylacıların bir kısmı Elmalık kelimesinin Elmelik'e dönüştüğünü, bir kısmı ise, melik (dokuma) kelimesinden geldiği konusunda fikir yürütmektedir. Yaylacı ailelerden bazıları üretim fazlası meyve sebzeyi Antalya haline pazarlamaktadır. Ancak bu durum yaylanın fonksiyonunda ticari amaçlı sebze ve meyve üretimini hiçbir zaman ön olana çıkaracak ölçüde değildir.

Elmelik yaylasında birkaç aile tarafından sürdürülen küçükbaş hayvan yetiştiriciliği giderek önemini yitirmektedir. Hâlâ hayvancılık ile uğraşan aileler incelendiğinde bu ailelerin çoğunlukla köyde yeterince arazisi bulunmayanlardan oluştuğu anlaşılır. Küçükbaş hayvancılık keçi yetiştiriciliği üzerine dayalıdır (Fotoğraf 3.58). Elmelik yayla alanında ekili-dikili alanlar geniş yer kapladığından, hayvanlar yaylanın kuzeyindeki meralarda otlatılmaktadır. Genel olarak *toptaş meraları* (Çürüğünboynu, Çevlikli, Karadere başlıca mevkilerdir) olarak anılan bu otlaklar, Elmelik yaylasının kuzeyinde Eren Dağı'nın yamaçlarındadır. Mera alanının yükseltisi 1900-2100 m yükselti basamakları arasındadır. Ayrıca Olucak ve Kartal gibi hayvancılık

karakterli yaylalar da uzun yıllar Elmelik yaylası çobanları tarafından kullanılmıştır.

Çobanlar eşliğinde hayvan sürülerinin yayla alanına çıkışında kademeli bir yayla göçü görüntüsü çizilir. Çobanlar, sürüleri ile birlikte Akdamlar köyünden başlayan yolculuklarına Ardıçgediği (güzle amacıyla kullanılan bir mevkiidir) mevkiinde ilk günlerini geçirerek devam ederler. Buradan sonra Karaderenin düzü ve Yapağıçukuru mevkillerinde sürüleri dinlendirdikten sonra yayla alanına ulaşırlar. 1980 yılı öncesine kadar (yol tam anlamıyla bu tarihte hizmete girmiştir) köy halkının yayla göçüne birlikte katıldığını ve develerin öncülüğünde yaylaya ulaşıldığını köyün yaşlılarından öğrenmekteyiz.

Günümüzde Elmelik yaylasının son derece çekici bir yayla alanı haline geldiği söylenebilir. Genelde birbirleri ile akraba ailelerin yaşadığı yaylaya Antalya kentinden taleplerin olduğu görülmüştür. Yayla sakinleri şimdilik bu talebe karşı direnmektedirler. Bu yüzden söz konusu kesim şimdilik Elmelik yaylasının yakınlarındaki Moryer ve Doyrankozu yaylalarına gitmektedir. Ancak Elmelik yaylası gerek su kaynakları ve gerekse bağ-bahçelik manzarasıyla önemli bir çekim gücü merkezidir.

Elmelik yaylasında dinlence amaçlı bir yayla yerleşmesinde olması gereken birçok alt yapı donanımı bulunur. Bunların başında da elektrik, yol ve su gibi temel ihtiyaçlar gelir. Yayla konutlarına elektrik 1983, su ise 2001'de getirilmiştir. Yaylanın su ihtiyacı Eren dağı yamaçlarındaki karstik kaynaklardan karşılanır. Su yaylanın 1 km kadar güneyinde 75 tonluk büyük bir depoya aktarıldıktan sonra konutlara iletilir.

Elmelik yaylasında yaylacılık takvimi Akdamlar köyündeki tarımsal faaliyetlere, bunların bakım, sulama, hasat, hazırlık gibi zorunluluklarına sıkı bir şekilde bağlıdır. Narenciye bahçelerinin sulanması ve seraların bakımı yaylacılık sezonu içinde aileleri köydeki arazilerine bağlayan başlıca gerekçelerdir. Yayla ile köy arasındaki mesafe gününbirlik ulaşımaya olanak verdiğinden ailenin genç erkekleri

veya aile reisleri bu işleri mümkünse aynı gün içinde tamamlamaya çalışırlar. Bunlar dışında yaylacılık takvimini etkileyen en önemli neden hemen bütün yaylalarda olduğu gibi, okulların kapanış ve açılış tarihleridir. Elmelik, günümüzde ağırlıklı olarak dinlence yaylası olduğundan okulların kapanma tarihi ile birlikte hızla kalabalıklaşmakta, okulların açılacağı hafta ise belirgin bir şekilde tenhalaşmaktadır. Yaşlılar ve okullarda çocukları bulunmayan aileler için yaylacılık takvimi daha geniş bir zaman dilimi içindedir. Bu zaman dilimi çoğunlukla 1 Mayıs 15 Ekim tarihlerine karşılık gelmektedir. Yaşlılar yayladan dönüş tarihi için **kırağı düşene kadar buradayız** ifadesini kullanırlar. 1500 m nin üzerinde yer alan Elmelik yaylasında kırılganlı günler çoğunlukla Eylül sonları veya Ekim ayı içerisinde görülmeye başlar.

Elmelik yaylasında kar örtüsünün yerden kalktığı mart ayı başlarında tarım arazilerinin bakımı ve yaza hazırlanması işleri için köylülerin yaylaya çıktıkları görülmektedir. Yetiştirilecek ürüne göre Nisan veya Mayıs aylarında mutlaka birkaç kez daha yaylaya çıkılır.

Elmelik yaylasında düğün-sünnet, şenlik, pazar gibi etkinlikler gerçekleşmez (Yaylada en son 1948 yılında eski muhtar Murat Yılmaz'ın düğünü yapılmıştır). Yaylada sağlık sorunları için genelde Antalya kenti veya Çakırlar köyüne inilir. Ancak yaylaya en yakın Sağlık Ocağı Sakarpınarı yaylasındadır.

Elmelik yaylasında bakkal, kasap, fırın, cami, mescit yoktur. Bu ihtiyaçlar çevredeki yayla yerleşmelerinden karşılanır. Örneğin, bakkal Doyrankozu, ekmek Yazır (Korkuteli) ve Çakırlar köylerinden sağlanırken, Cuma namazı için yine Doyrankozu yaylasına inilir.

Sonuç olarak Elmelik yaylası sahip olduğu doğal çevre özellikleri nedeniyle kentli nüfusun talep etmeye başladığı çekim gücü yüksek bir rekreasyon yaylasıdır. Yaylanın günümüzdeki sakinleri genelde Akdamlar köyü halkı olmasına karşın, yakın gelecekte tıpkı Moryer ve Doyrankozu yaylaları gibi kooperatif tarzı yapılaşma ile karşı karşıya kalma olasılığı oldukça yüksektir. Çünkü Elmelik yaylasında orman

örtüsü ve su kaynakları gibi rekreasyon yaylalarında bulunması arzu edilen doğal çevre kaynakları ile ulaşım olanakları ve altyapı donanımları bulunmaktadır. Yaylanın Antalya kentine sadece 23 km mesafede bulunması yakın gelecekte karşı konulması güç talepleri ortaya çıkarabilir. Nitekim yaylada yaptığımız görüşmelerde bu taleplerin son yıllarda arttığı ifade edilmiştir. Kırsal bir yerleşmeye (Akdamlar Köyü) hizmet eden tipik sayfiye yaylası olan Elmelik yaylası, Saklıkent, Geyikbayırı, Moryer, Doyrankozu, Narpızlı, Sakarpınarı gibi kentli nüfusun ağırlıkta olduğu yaylaların yaşadığı sürece girme eğilimindedir. Bu süreci şimdilik yavaşlatan iki neden vardır. Bunlar yayladaki arazi mülkiyet durumu (özel mülkiyet arazilerin sınırlı olması) ikincisi ise genelde akraba olan yayla sakinlerinin arazi satmama yönündeki ortak tutumlarıdır.



Fotoğraf 3.55. Elmelik'te baraka tipi bir yayla konutu



Fotoğraf 3.56. Elmelik yaylasının sayfiye fonksiyonu kazanması, yayla konut tiplerinin bu amaçlara yönelik olarak inşa edilmesine neden olmuştur.



Fotoğraf 3.57. Sayfiye amaçlı yaylacılığa yönelik inşa edilen bir yayla konutunun içinden görünüm.



Fotoğraf 3.58. Elmelik yaylasında önemi azalmakla birlikte ikincil yayla fonksiyonu hayvancılıktır.



Fotoğraf 3.59. Elmelik yaylasında yayla konutlarının çevresinde yaylacıların günlük ve kış aylarındaki ihtiyaçlarına yetecek kadar sebze ve meyve ziraatı yapılır.



Fotoğraf 3.60. Elmelik yaylasında hemen her yaylacı ailenin elma bahçesi bulunur.



Fotoğraf 3.61. Elmelik'te köy evlerinin mimarisini yansıtan bir yayla konutu.



Fotoğraf 3.62. Elmelik yaylasında hayvancılık amaçlı yaylacılık katılımcı sayısı azalmakla birlikte halen sürdürülmektedir. Bu ailelerin inşa ettikleri taş duvarlı ve kiremit örtülü köy tipi bir ahırdan görünüm.

3.3.1.3. Karçukuru Yaylası

Karçukuru yaylası, Beydağlarının Antalya körfezi batısında uzanan ve bir bütün halinde Kıyı Sıradağları olarak adlandırdığımız yüksek dağlık alanın batı sınırında yer alır. Hatırlanacağı üzere Beydağları Alakır Çayı vadisi tarafından ikiye ayrılmıştır. Karçukuru yaylası Alakır çayı vadisinin doğusunda yükselen Bakırlı dağı, Bereket dağı, Eren dağı ve Çalbalı dağlarının arasında yer almaktadır. Söz konusu konumuyla Karçukuru yaylası kıyı sıradağları üzerindeki yaylaların en batıda yer. Antalya körfezinin batısında 650 m itibariyle başlayan yayla yerleşmeleri kademeli bir yükselti artışı ile Karçukuru yaylasında üst sınıra ulaşır. Burada yaylanın deniz seviyesinden yüksekliği 2030 m.lere ulaşmaktadır. Bu yayladan sonra Beydağlarının batısındaki yaylalar Alakır çayının yukarı çığırlarında 1500 m.nin altına düşer ancak vadinin batısı itibariyle Asıl Beydağlarının başlaması ile birlikte tekrar yükselirler.

Karçukuru yaylası Eren dağı ile Çalbalı dağı arasında karstik bir erime çukuru olduğunu düşündüğümüz düzlük üzerindedir. Söz konusu erime düzlüğünün çevresinde yer alan su yutanlar ve su çıkanlar yayla çevresindeki karstik kökenli oluşumlar hakkında ip uçları vermektedir. Yaylanın yaklaşık 500 m kadar güneyinde yer alan bir su batanın aynı zamanda yaylaya isim verdiği düşünülmektedir. Yaklaşık 15 m derinliği olan bu su batan kış ayı içerisinde yağan karların bir kısmını yaz ayı ortalarına kadar muhafaza ettiği için yaylacılar bu su batana “**kar çukuru**” adını vermiştir.

Halatlarla inilerek çıkarılan kar zaman zaman Antalya kenti semt pazarlarında satılır. Yaylanın *Karçukuru* ismi almasındaki bir diğer görüş ise, yayla yerleşmesinin üzerinde yer aldığı erime çukurunun, etrafı yüksek tepeliklerle çevrili olması ve adeta bir çanak görüntüsü çizmesinden kaynaklandığı yönündedir. Korunaklı bir çanak görüntüsü nedeniyle kar örtüsünün bazı yıllar Mayıs ayı başlarına kadar yerde kalması bu düzlüğe, **kar çukuru** denilmesine yol açmış olabilir (Fotoğraf 3.63-64)



Fotoğraf 3.63. Karçukuru yayla yerleşmesinden bir görünüm.



Fotoğraf 3.64. Karçukuru yaylası yüksek zirvelerle çevrili bir düzlüğün kenarında kurulmuştur.

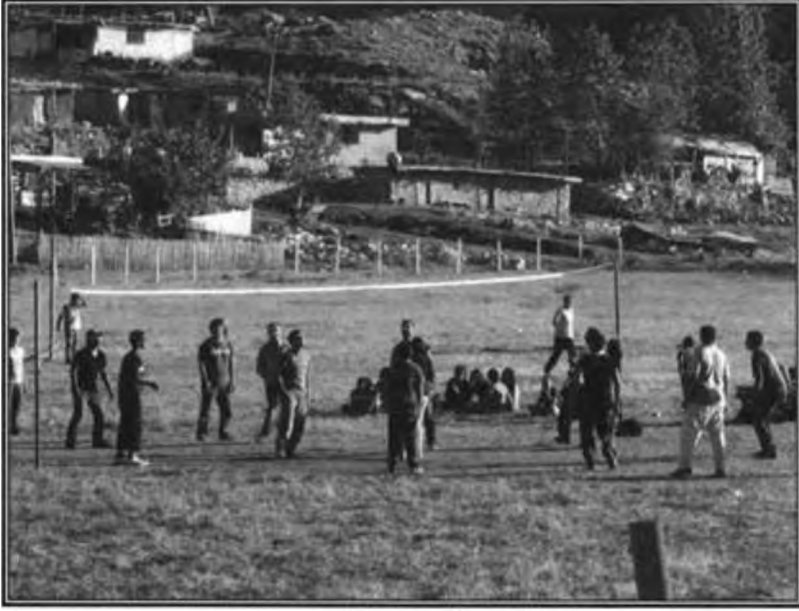
Karçukuru yaylasının doğusunda Feslikan yaylası, batısında Bereket dağı, kuzeyinde Kartal ve Saklıkent yaylası, güneyinde ise Tufa yaylası yer alır. Bu yaylalar çoğunlukla farklı işlevlere sahip olup (Karçukuru yaylasının kuzeyinde yer alan Kartal yaylası hayvancılık, Saklıkent yaylası kentli nüfusa hizmet eden rekreasyon yaylası, Feslikan yaylası da kırsal nüfusa hizmet eden rekreasyon yaylası) birbirilerine son derece yakındır.

Karçukuru yaylası Antalya Merkez İlçe idari sınırları içinde yer alan Bahtılı köyü nüfusu tarafından kullanılır. Beydağlarındaki birçok dinlence yaylasında farklı yerleşmelerden gelen yaylacı nüfusu gözlemlemek mümkün iken Karçukuru'nda bu durum görülmez. Bu haliyle Karçukuru'nun tipik bir köy yaylası olduğunu ifade etmek gerekir. Yaylacı nüfusun geldiği Bahtılı köyü Antalya körfezinin batısında Çakırlar ovası üzerinde yer almaktadır. Konumu ve elverişli doğal çevre özellikleri nedeniyle köy arazisi tarımsal faaliyetlere son derece uygundur. Bahtılı köyü Antalya kentine yakınlığı nedeniyle (10

km) özellikle 1990'lı yıllardan sonra hızlı bir büyüme süreci yaşamaktadır. Köyü Antalya ve Çakırlar'a bağlayan karayolunun kenarında günümüzde onlarca kır kahvesi, eğlence mekanları ve lokanta bulunmaktadır. Az önce de ifade ettiğimiz gibi Antalya kentine olan yakınlığı Bahtılı köyünü gününbirlik rekreasyon sahası haline getirmiştir. Köyün yukarıda söz edilen mevcut yapısı sürdürülen yaylacılık faaliyetinin türünü belirlemesi açısından önem taşır. Çünkü 20-25 yıl öncesine kadar temel fonksiyonu hayvancılık olan Karçukuru yaylasının günümüzde dinlence yaylası haline dönüşmesi Bahtılı köyünün yaşadığı ekonomik dönüşümle ilgilidir.

Karçukuru yaylası Beydağları üzerindeki karakteristik dinlence yaylalarından birisidir. Günümüzde yaylada her hangi bir gelir getirici ekonomik faaliyet sürdürülmemektedir (Fotoğraf 3.65). Yaylacı nüfusa uyguladığımız anketlerde yaylaya çıkış amaçları hakkında yönelttiğimiz sorulara hemen tamamıyla **dinlenmek ve serinlemek** amacıyla yaylaya çıkarız yanıtı verilmiştir. Bu amaçla yaylaya hangi tarihten beri çıkmaktasınız sorusuna ise yaklaşık 20 yıldır yanıtı verilmiştir. Buradan yaylanın zaman içinde fonksiyon değiştirdiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Karçukuru yaylası yaklaşık 20 yıl önce çevredeki diğer yaylalar gibi hayvancılık fonksiyonunun ön plana çıktığı bir yayla durumundaydı. Ancak yaylayı kullanan nüfusun özellikle ekonomik yapılarında yaşadıkları değişimler sürdürülen yaylacılık şeklini değişime zorlamıştır.



Fotoğraf 3.65. Karçukuru yaylasının merkezinde yer alan geniş spor sahası, öncelikli amacı dinlenme ve serinleme olan yaylacı nüfusun spor faaliyetlerini sürdürdüğü, toplanıp sohbetler gerçekleştirdiği adeta bir şenlik alanı görünümündedir.

Bahtılı köyünde seracılık ve narenciye tarımının 1985 yılı sonrasında yaygınlaşması Karçukuru yaylasında hayvancılık amaçlı yaylacılığın hızla terk edilmesine yol açmıştır. Seracılık ve bağ-bahçe tarımı türü faaliyetlerin köylüleri yılın büyük bölümünde toprağa bağlı kılması, yaylalarda hayvancılık faaliyeti sürdürülebilmesi için yeterli zaman ve iş gücü teminini olanaksız kılmıştır.

Seracılık ve narenciye tarımının hayvancılığa oranla yüksek gelir getirmesi, yaylanın fonksiyonel değişimine zemin hazırlamıştır. Bu süreç sonrasında hayvancılık köy nüfusu için gelir getirici bir ekonomik faaliyet, yaylacılık ise ekonomik yaşamın vazgeçilmez bir parçası olmaktan çıkmıştır. Yaylalara gelir elde etmek için çıkan köy nüfusu bu süreç sonrasında yaylada para ve zaman harcayan bir tüketim davranışı sergilemeye başlamıştır. Yaylayı fonksiyonel değişime zorlayan başlıca faktörler Bahtılı köyündeki gelişmeler olmakla birlikte bunlar elbette

tek neden değildir. Köy nüfusunun eğitim seviyesinde zamanla meydana gelen iyileşmeler, köyden Antalya kentine giderek iş bulan ve yaylayı tatil mekanı olarak kullanan bir kitlenin ortaya çıkması, ulaşım koşullarında yaşanan gelişmeler gibi nedenler de yaylanın fonksiyonel değişim sürecine girmesine neden olmuşlardır.

Karçukuru yaylasında günümüzde yaylacılık takvimi büyük ölçüde okulların açılma ve kapanma tarihlerine göre şekillenir. Bunun dışındaki aileler ise tarım arazilerindeki işlerinin bitişi ile birlikte yayla alanına çıkmaya başlarlar. Bu tarih genellikle Haziran ayının ikinci yarısı itibariyle başlamaktadır. Haziran ayı sonlarında kalabalıklaşan yayla bu durumunu ağustos ayının sonlarına kadar korur. Ancak Eylül ayının ilk haftası ile birlikte yaylacı nüfus büyük ölçüde Bahtılı köyüne inmiş olur.

Yaylacılık dönemi içerisinde Bahtılı köyüne ve Antalya kentine iniş-çıkış yapan nüfus son derece fazladır. Köye inen nüfus başta narenciye bahçelerinin sulanması işini yapmak üzere bazen ayda üç ya da dört kez gidiş-geliş yapar. Bunun dışında sağlık, dersane, denize girme, resmi dairelerdeki işler de yaylada nüfus hareketlerine neden olmaktadır. Karçukuru yaylasında uyguladığımız anketlerde genç nüfusun yaylacılık faaliyetlerine çoğunlukla zorunlu olarak katıldıkları ve hatta bazı ailelerin çocuklarını yaylaya çıkaramadıklarını tespit ettik. Gençlerle yaptığımız görüşmelerde bunun nedenlerini sorguladığımızda genellikle şu ortak yanıtları vermişlerdir: Yazın denize girmek veya kıyıda gezmenin yaylaya çıkmaktan daha zevkli olduğunu, arkadaş çevrelerinin yaylaya çıkmadığını, cep telefonu şebekelerinin çekmediğini, yaylada çoğunlukla yaşlıların bulunduğu... gibi nedenleri öne sürmüşlerdir. Bunların dışında Karçukuru yaylasında aileleri ile birlikte yaylacılık faaliyetine katılan ve yaylayı eğlenceli bir ortama dönüştüren bir genç kitle de vardır. Yayla yerleşim alanının merkezinde yer alan yaklaşık 30 dönüm alana sahip yeşil alan yaylacı nüfusun sportif faaliyetler gerçekleştirmesine uygundur. Bu alanda futbol ve

voleybol başta olmak üzere diğer birçok çocuk ve genç oyunları sürdürülmektedir (Fotoğraf 3.65).

Karçukuru yaylasında 97 yerleşik yayla konutu bulunur. Bunların son 15-20 yıldır yaklaşık olarak 60-65'inin kullanıldığı tespit edilmiştir. Her yayla döneminde yaylada 40 dolayında boş yayla konutu bulunur. Yaylada konut sahibi olup ta yaylacılık faaliyetine katılmayan bazı aileler ile Bahtılı köyünde yaptığımız görüşmelerde genellikle işleri nedeniyle yaylaya çıkamadıkları ya da yeni yayla alanlarında villa tarzında konutlar yaptırarak yayla değiştirdikleri anlaşılmıştır. Yayla değiştirme nedenleri ise çoğunlukla orman örtüsünün olduğu sahalar ve Antalya kentine daha yakın yerlerde bulunma isteğidir.

Karçukuru yaylasında şenlik, pazar, düğün, festival benzeri organizasyonlar düzenlenmemektedir. Bu yönüyle 4 km doğusundaki Feslikan yaylasının etki sahası içinde kaldığı söylenilebilir. Yaylanın standartları düşük olmasına karşın diğer yaylalar ve Antalya kenti ile bağlantısını sağlayan stabilize bir yolu vardır. Yaylanın su ihtiyacı ise, çevredeki karstik kaynaklardan sağlanır. Taşlıpınar, Kocapınar, Çarşakpınarı ve Asiyepınarı adlı bu kaynaklardan konutlara su getirilmiştir. Ancak su deposu yetersiz olduğundan (50 ton) konutlarda su devamlı olarak akamaz.



Fotoğraf 3.66. Karçukuru yaylasında düz damlı ve çatı örtü malzemesi olarak toprak kullanılan konutlar çoğunluğu oluşturur.



Fotoğraf 3.67. Karçukuru yayla yerleşim alanının merkezindeki spor sahasında yaylacılara anket uygulanırken bir görünüm.

Sonuç olarak, Karçukuru yaylası zaman içinde fonksiyon değiştirerek günümüzde dinlenme ve serinlemeye yönelik tipik bir rekreasyon yaylası durumuna gelmiştir. Yayla, Beydağlarının Antalya körfezine dönük yamaçlarındaki diğer rekreasyon amaçlı yaylalarda olduğu gibi yoğun bir yapılaşma sürecine girmemiştir. Konumu ve Antalya kentine nispeten uzaklığı Karçukuru yaylasını kentli nüfusun rekreasyonel talep ve baskılarından uzak tutmuştur. Yayla yerleşmesi gelişme ve büyüme göstergelerine sahip değildir. Yaklaşık 100 yayla konutunun bulunduğu Karçukuru'nda bunların hemen hemen 35-40 kadarı kullanılmaz. Her yeni yayla döneminde bir veya iki ailenin Karçukuru yaylasına çıkma geleneğini sonlandırdığını ifade etmek mümkündür.

Bu yaylanın geleceğine yönelik öngörümüz yaylanın kırsal yerleşmeye hitap eden dinlenme yaylası olma özelliğini bir müddet daha sürdüreceği bununla birlikte uzun vadede, kentli nüfusun kullanımına açılacağı yönündedir. Nitekim bu yaylanın yaklaşık olarak 5 km doğusunda artık kentli nüfusun yaylacılık faaliyet alanlarının dağılışı gösterdiğini ve bu alanların her yıl Beydağlarında dağılışı alanının genişlediğini görmekteyiz. Ancak sözünü ettiğimiz bu sürecin çok hızlı gelişmeyeceğini söyleyebiliriz. Çünkü kent rekreasyon yaylalarının kuruluş yerleri, orman örtüsü ve genellikle iyi ulaşım olanaklarına sahip sahalardır. Karçukuru yaylası orman örtüsü varlığı bakımından zengin bir ortama sahip değildir. Yaylanın çevresindeki tepelik alanlarda topluluk oluşturmaya ardic ağaçları vardır (Fotoğraf 3.68). Bunun dışında yayla, kent rekreasyon yaylalarında bulunan iyi standartlı ulaşım olanaklarına da sahip değildir. Ancak bu zaman içinde giderilebilecek bir eksikliklerdir.

Bahtılı köyü ve yakın çevresi, Antalya kentinin batısındaki kentsel gelişim alanlarından birisidir. Nitekim bu yönde kooperatif ve villa tipi konutlaşma alanları gözlenmektedir. Bahtılı köyünün yakın gelecekte bu kuşak içine girmesi olasıdır. Bahtılı köyünün bu süreç

sonucunda kentsel karakter kazanması zaman içinde Karçukuru yaylasını da etkileyecektir.



Fotoğraf 3.68. Karçukuru yayla yerleşim alanının doğusunda Ardıc topluluklarının dağılışı gözlenmektedir.

3.3.1.4. Kumluca-Beydağı Yaylası

Beydağı yaylası Asıl Beydağları ile Kıyı Sıradağları arasındaki sınırı oluşturan Alakır çayının yukarı çığırında yer alır (1620-1680 m). Yaylanın konumlandığı saha aynı zamanda Alakır çayının su toplama havzasının kuzey sınırı durumundadır. Bu çevre, Beydağlarının hayvancılık amaçlı yaylaları için doğal çevre koşulları bakımından en elverişli yaylacılık alanıdır. Nitekim bu sahada (Alakır çayının yukarı çığır) birbirleri ile adeta iç içe girmiş yayla yerleşmeleri sıralanmış durumdadır. Bunlar, Beydağı, İmecik, Yavşanlı ve Yazır yaylalarıdır. Söz konusu alan Beydağlarının en eski yaylacılık faaliyet bölgesi durumundadır. Yaz aylarının sonlarına kadar yeşil kalabilen otlaklar ve zengin su kaynakları bu çevrenin başlıca çekim gücü unsurlarıdır.

Beydağı yaylası Kumluca İlçesi idari sınırları içinde yer alır. Yayla bu ilçe yönetim alanının kuzey sınırındaki Dereköy'e aittir. Ancak yaylacı nüfus, Kumluca ve Finike kentleri başta olmak üzere, Dereköy ve Sarıcasu köylerinden gelmektedir. Yayla yerleşmesi Kumluca kentine 80 km uzaklıkta konumlanmıştır. Beydağı yaylası araştırma sahasındaki yaylalar içinde kıyı kuşağına en uzak mesafede olan birkaç (İmecik, Yazır) yayladan birisidir. Kumluca ve Finike'den yaylaya günümüzde iki ayrı yolu kullanarak ulaşmak mümkündür. Bunlardan ilki, Altınyaka (Gödene) yolu⁹, ikincisi ise Akdağ dibi yolu¹⁰ denilen yoldur. Sözü ettiğimiz yayla yolları Dereköy'e kadar düşük standartlı asfalt ile kaplı olup, buradan sonra stabilize görünümündedir.

Beydağı yaylası dağınık bir yerleşme dokusuna sahiptir. Yayla alanı içinde en az 6 en fazlada 13 konuttan oluşan gruplar halinde yerleşme kümeleri dikkati çekmektedir (Fotoğraf 3.69). Bunlar; Kızılsenir, Sorkun, Karşıyavşanlı, Kayıklıgöl, Gölcük ve Gökbelen yerleşme gruplarıdır. Söz konusu yerleşmeler adeta bir köy içinde dağınık mahalle gruplarını andırmaktadır.

Yerleşmelerin yayla alanı içinde dağılımında su kaynakları birincil etmen olmuştur. Hemen her yerleşme grubu bir su kaynağının çevresinde konumlanmıştır. Yayla alanı içinde yerleşmelerin kuruluş yerlerini belirleyen başlıca kaynaklar; Kazanmuarı, Arapmuarı, Soğuksu, Üçmuar, Bingüldek muarı (pınar) ve Bey pınarı'dır. Bu kaynaklar çoğunlukla gür akışlı su çıkanlar niteliğindedir. Kaynakların bazıları küçük çaplı göl şeklinde su birikintileri oluşturmaktadır. Etrafı sazlıklarla çevrili olan bu kaynaklar, büyük su çıkanlardır (Fotoğraf 3.71-72).

Alakır çayının yukarı çıkırında Bakırlı dağın batı yamaçları ile Pozan dağı arasındaki arazide dağınık bir şekilde olan yayla

⁹ Altınyaka yolu: Sarıcasu, Karaağaç, Gölcük, Altınyaka, Katranbaşı, Dereköy ve Beydağı yaylası şeklinde bir güzergaha sahiptir.

¹⁰ Akdağ dibi yolu: Sarıcasu, Karacaören, Çukuralıç, Kuzca, Büyükalın (Yanıkdam), Dereköy ve Beydağı güzergahına sahiptir.

yerleşmeleri toplam 142 konuttan oluşmaktadır. Yaylacı nüfus yaklaşık olarak 400 kişidir.

Beydağı yaylasını kırsal yerleşmelerde yaşayan nüfus tarafından kullanılan rekreasyon yaylaları içerisinde ele almamızın nedeni günümüzde bu yaylanın çoğunlukla Dereköy, Sarıcasu ve Kuzca köylerinde oturan nüfusun kullanımına yönelik olmasından kaynaklanır. Ancak Beydağı yaylası aynı zamanda Alakır çayının aşağı çığırında Kumluca ve Finike ovaları üzerinde kurulu yerleşmelerden gelen nüfus tarafından da kullanılmaktadır. Yayla bu yönüyle hem kır hem de kent nüfusuna hizmet etmektedir.



Fotoğraf 3.69. Beydağı yaylasından bir görünüş.

Beydağı yaylasında günümüzde ön plana çıkan yaylacılık fonksiyonu dinlenme ve serinlemeye yönelik rekreasyon tipi yaylacılıktır. Bunun yanında yaylada hayvancılık ve az da olsa ekip-biçme şeklindeki tarımsal faaliyetlerin sürdürüldüğü görülür. Ancak bu faaliyetler giderek azalmaktadır.

Yaylanın kuruluşu hayvancılık temelli yaylacılık faaliyetleri üzerinedir. Alakır çayı vadisinin yukarı çıgırlarına yerleşen *İğdir Türkleri* bu bölgedeki geniş otlaklar ve su kaynaklarının varlığı nedeniyle sahayı yurt olarak benimsemişlerdir. Daha sonra Alakır çayı vadisinin güneyine bugünkü Kumluca ve Finike yerleşmelerine doğru yaşam alanlarını genişletmişlerdir. Kıyı sahası ile Beydağları arasındaki konar-göçer yaşam biçimlerinin en belirgin izlerini sürdürdükleri hayvancılık faaliyetlerinden anlamaktayız (Okur, 2004:32). *İğdir Türkleri* kabaca Finike körfezi ile Korkuteli arasında uzanan ve uzunluğu 120 km.yi bulan Alakır çayı vadisinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Vadi içerisindeki yerleşme adlarını incelediğimizde *İğdir Türklerinin* izlerini kolaylıkla görmek mümkündür. *İğdir Yazırı*, *Kumluca Yazırı*, *Korkuteli Yazırı* bunlardan yalnızca bazılarıdır.

Alakır çayının yukarı çığındaki yaylalar dikkatle etüt edildiğinde, birbirine son derece yakın yayla yerleşmelerinde farklı yaylacılık uygulanış şekillerinin sürdürüldüğü anlaşılmaktadır. Örneğin, Beydağı yaylasının yaklaşık olarak 2 km kadar kuzeyindeki İmecik-Beydağı yaylası ile yine kuzeydeki Yazır-Beydağı yaylasında halen temel yayla fonksiyonları olarak hayvancılık faaliyetleri sürdürülürken, ele aldığımız Beydağı yaylasında ise dinlenme ve serinleme amaçlı yaylacılık faaliyetleri ön plana çıkmıştır. Birbirilerine son derece yakın ve doğal çevre koşulları bakımından benzer ortamlarda konumlanmış bu yayla yerleşmelerinin farklı işlevlere sahip olması kanaatimizce yaylacı nüfusun geldikleri daimi yerleşmelerin ele alınması ile anlaşılabilir bir durumdur. Örneğin İmecik yaylası iç kesimlerde kurulmuş İmecik köyü, Yazır yaylası da yine iç kesimde kurulmuş olan Yazır köyü nüfusu tarafından kullanılmaktadır. Ancak Beydağı yaylası birden fazla yerleşme tarafından kullanıldığı için, yaylacı yerleşmelerin fonksiyonlarından büyük ölçüde etkilenmiştir.

Beydağı yaylası hem kıyı sahası hem de iç kesimlerde konumlanmış yerleşmeler tarafından kullanılır. İç kesimlerde kurulan yerleşmeler için yayla alanı ikinci bir ekonomik yaşam sahası, köy

ekonomisini destekleyen bir etkinlik olarak devam ettirilirken, kıyı kuşağından gelen nüfus için yaylalar özellikle son 20 yıldır ekonomik yaşam alanı olma özelliğini kaybetmiştir. Çünkü Finike ve Kumluca ovaları üzerinde kurulan yerleşmeler seracılık ve narenciye tarımının giderek yaygınlaşması sonucunda bu tarımsal faaliyetlerden önemli düzeyde ekonomik gelir elde etmeye başlamışlardır (Fotoğraf 3.70). Bu süreç sonucunda eskiden yaylaya hayvan besleme ve hayvansal ürünler elde etmeye yönelik amaçlarla çıkan nüfus, artık bu geleneğini yavaş yavaş terk etmiştir. Böyle olmakla birlikte amaçları farklı da olsa yaylacılık faaliyetlerini yine de sürdürmektedirler. Ancak bu yeni yaylacılık faaliyetinin takvimi, konut tipleri, ulaşım tipi ve diğer bazı uygulanış şekilleri geleneksel yaylacılıktan kesin hatlarla ayrılmaktadır.



Fotoğraf 3.70. Finike ve Kumluca kıyı ovalarında 1980'li yıllarda yaygınlaşan örtü altı tarım alanları yaylacılık faaliyetlerini de etkilemiştir.

Beydağı yaylasında yaylacı nüfusa uyguladığımız anketlerde temel yaylacılık faaliyetlerinin serinleme ve dinlenmeye dayalı olduğunu ancak bunun yanında yaylacılık geleneği ve tarihi

alışkanlıkların da yaylaya çıkmada birer etmen olduğu ifade edilmiştir. Yayladaki 6 yerleşme grubundan birisi olan Karşıyavşanlı'da ise hayvancılık halen yaylacılığın temel nedeni olarak belirtilmiştir. Burada yaptığımız incelemelerde yaylacı nüfusun Dereköy ve Sarıcasu gibi kıydan oldukça uzak yerleşmelerden geldikleri saptanmıştır.

Beydağı yaylasında yaylacılık faaliyetleri genel olarak Haziran ayı ortaları ile Eylül ayının ilk haftası arasındaki dönemde sürdürülmektedir. Yaylacılık takvimi yaklaşık olarak 2.5-3 ay bulmaktadır. Yayla dönemi içerisinde yaylacı aileler tarım alanlarının sulama ihtiyaçlarını karşılamak için birkaç kez daimi yerleşmelere gitmektedirler. Bu görev çoğunlukla ailenin genç erkek bireyleri tarafından yapılmaktadır. Yaylacı aileler seracılık ve narenciye tarımının yaygınlaşmaya başladığı 1985'li yıllar öncesinde yayla dönemlerinin 6 ayı bulduğunu (Nisan-Ekim arası) ve sağlık sorunları dışında kıyı kuşağına inmediklerini ifade etmektedir. Ancak günümüzde sürdürdükleri tarımsal faaliyetlerin kendilerini fazlasıyla toprağa bağladığını belirtmektedirler.

Beydağı yaylası, fonksiyonel değişim sürecine girmeden önce hayvancılık yanında, toprağa bağlı ekip-biçme ve ekip-dikme faaliyetlerinin de sürdürüldüğü bir yayla durumundaydı. Buğday, arpa, mısır ve fasulye ihtiyaç fazlası üretim miktarlarına ulaşmakta ve bu ürünler çevre köylere pazarlanmaktaydı. Bugün Beydağı yaylasının güneyindeki Dereköy'de gördüğümüz tahıl ambarları şeklindeki depolar bize bu üretimin boyutları hakkında fikir vermektedir. Ulaşım koşullarının iyileşmesi ve Finike-Kumluca kıyı ovalarındaki tarımsal üretimden elde edilen yüksek gelir, yayladaki bu faaliyetleri ticari nitelikli olmaktan çıkarmıştır. Günümüzde yayla alanında bazı aileler bu ürünlerden yalnızca fasulye tarımını sürdürmektedirler. Bu üretimde yayladaki zengin su kaynaklarının ve yayla fasulyesinin yüksek ticari değerinin önemli bir etkisi vardır.

Beydağı yaylası bir takım temel alt yapı donanımlarından yoksundur. Bunların en önemlileri ise yayla konutlarında halen elektrik

bulunmayışı ve ulaşım için elverişli bir karayolu eksikliğidir. Söz konusu eksiklikler nedeniyle son üç yıl içinde yayladan 5 hanenin taşındığı tespit edilmiştir. Bu ailelerin yaylacılığı bırakmadıkları, serinleme ve dinlenme ihtiyaçlarını Elmalı kentinde ev kiralayarak giderdiklerini öğrenmekteyiz. Maddi olanakları nispeten iyi olan bu aileler genellikle sera sayısı fazla ve tarım alanı geniş kişilerden oluşmaktadır. Bunlardan bazıları ile Kumluca ve Finike’de yaptığımız mülakatta Beydağı yaylasını terk etme nedenlerinin öncelikle yol ve elektrik gibi temel eksikliklerden kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Ayrıca son 10-15 yıldır Kumluca ve Finike’de bazı ailelerin Elmalı ve hatta Korkuteli’nde yaz aylarında ev kiralama alışkanlığı kazandıkları dikkat çekmiştir. Buna karşın yayla alanında eskiye oranla daha az olmakla birlikte yeni yayla konutu inşası sürmektedir (Fotoğraf 3.74).

Beydağı yaylası bazı hizmetler yönünden Korkuteli kenti ve Yazır köyünün etki sahası içinde kalmaktadır. Bunlar özellikle günlük temel ihtiyaçlara yönelik hizmetlerin sağlanması şeklindedir. Örneğin yaylada ekmek Yazır köyünden getirilirken, bakkal ihtiyaçları İmecik köyünden gelen seyyar satıcılardan karşılanmaktadır.



Fotoğraf 3.71. Beydağı yaylası su kaynakları bakımından zengin bir çevrede kurulmuştur. Bu kaynaklar çoğunlukla karstik kökenli olup yer yer küçük su birikintileri oluşturmuşlardır. Yayla alanındaki fasulye tarlaları buradan alınan su ile sulanmaktadır.



Fotoğraf 3.72. Beydağı yayla alanı içindeki sazlık alandan bir görünüm. Buradan getirilen su ile yayladaki tarlalar sulanmaktadır.



Fotoğraf 3.73. Beydağı yaylasında geleneksel tarzda bir yayla konutunun görünümü. Konut yapı malzemeleri büyük çoğunlukla yakın çevreden sağlanmıştır.



Fotoğraf 3.74. Beydağı yaylasında geleneksel yaylacılık faaliyeti olan hayvancılık giderek ortadan kalksa da yayla halen büyümekte, yeni yayla konutları inşa edilmektedir.

3.3.1.5. Söğütcuması (Gardıç) Yaylası

Söğütcuması yaylası Kumluca ilçesi idari sınırları içinde yer alır. Yayla alanı, Antalya, Kemer ve Kumluca idari sınırlarının kesişme sahasında kalmaktadır. Yayla, Beydağlarının kıyı sıradağları olarak adlandırılan kesiminde Alakır çayı vadisinin doğusunda konumlanmıştır. Yaylanın konumlandığı sahanın deniz seviyesinden yüksekliği 1350 m.dir. Söğütcuması yaylası idari olarak bağlı olduğu Kumluca ilçesi dışında, Kemer ve Antalya'dan gelen nüfus tarafından da kullanılmaktadır.

Söğütcuması yaylası ismini yaylada uzun yıllardan beri Cuma günleri kurulan pazardan almıştır. Yaylada halen devam eden pazar geleneği çevre köy ve yayla yerleşmelerinden nüfusun buraya gelmesiyle büyük bir kalabalık oluşmasına neden olur. Kurulan pazar, günümüz semt pazarlarından farksız bir haldedir. Pazarda satışa sunulan ürünlerin önemli bir kısmının yayla dışından özellikle de Antalya'dan geldiği düşünülürse özgün bir yayla pazarı olmadığı kolaylıkla ifade

edilebilir. Pazarın günümüzdeki fonksiyonu hemen tamamıyla yayla yerleşmesinin çevredeki yerleşmelere göre merkezi konumundan kaynaklanır.

Söğütçuması yaylasını da içine alan sahadaki konutlar genellikle dağınık bir yerleşme düzenine sahiptir. Bunların bir kısmı daimi yerleşmeler olup, köylerin mahalleleridir. On veya daha az konuttan oluşan bu mahallerin yaz aylarında Söğütçuması yaylasının etki sahası içinde kaldığı görülmektedir. Özellikle de yaylada kurulan pazar, geçici bir yerleşme olan Söğütçuması yaylasını çevredeki sürekli yerleşmelere göre merkezi bir konuma getirmiştir. Burada kurulan pazara Karacaören, Gölcük, Büyükalan, Hisarçandır, Yarbaşıçandır ve Kuzca köylerinden nüfus gelmektedir.

Söğütçuması yaylası pazar fonksiyonuna bağlı olarak gelişerek, zaman içinde sürekli oturulan bir yerleşme halini almıştır (Fotoğraf 3.75-76). Bugün Kuzca köyüne bağlı bir mahalle durumunda olan Söğütçuması'nda 270 konut bulunmakta ve bunların 110 kadarında kış aylarında da yerleşim söz konusu olmaktadır. Geriye kalan 160 konut ise yaylacılık döneminde kullanılmaktadır.

Söğütçuması yaylasında yayla dönemi daha önce üzerinde ayrıntılı olarak durduğumuz sayfiye yaylalarından farksızdır. Buna göre yaylacılık periyodu Haziran ortaları ile Eylül ayının ilk haftası arasındaki dönemi kapsamaktadır. Yaylacı nüfus hemen tamamıyla dinlenme ve serinleme amacıyla buraya gelmekte ve okulların açılma-kapanma tarihlerine göre yaylacılık dönemini belirlemektedir. Söğütçuması yaylası genelde kırsal yerleşmeler tarafından kullanılmakla birlikte yaylaya konumu ve özellikle de zengin orman varlığı nedeniyle Antalya, Kemer ve Kumluca kentlerinden gelenler de vardır (Fotoğraf 3.77-78-79). Ancak bu nüfus çoğunlukla yaylayı kullanan köylerden söz konusu kentlere göç etmiş memur ve esnaflardan oluşur (Fotoğraf 3.80).

Yaylada temel yaylacılık fonksiyonu dinlenme ve serinlemeye yönelik sayfiye faaliyetleridir. Ancak, yayla çoğunlukla kırsal

yerleşmeler tarafından kullanıldığından, yaylacı ailelerin büyük bir çoğunluğunda sayıları onu geçmeyecek kadar küçük baş hayvan bulunmaktadır. Bu aslında köydeki ekonomik yaşamın yaylaya taşınmasından başka bir şey değildir.

Sögütcuması yaylası yayla döneminde yaşanan canlılık nedeniyle küçük bir kasaba yerleşmesi görünümü kazanır. Nitekim yaylanın yaz dönemi nüfusu 1100'ü bulmaktadır. Yayla yerleşmesinde çoğunluğu kış aylarında kapalı olan bazı hizmet birimleri yer alır (Tablo 18). Yayladaki fırının yaz (2500-3000/gün) ve kış aylarındaki ekmek üretimini (750-1000 ekmek/gün)) karşılaştırdığımızda yayla döneminde 4 katı bir fazlalık dikkati çekmektedir.

Tablo 18. Sögütcuması yaylasında bulunan başlıca hizmet birimleri

Hizmet birimi	Sayısı
Bakkal	6
Kasap	1
Fırın	1
Berber	1
Marangoz	1
Lokanta	1
Kemençe imalatçısı	5
Tahta kaşık imalatçısı	8

Kaynak. Yerinde yapılan gözlemler sonucu elde edilmiştir.



Fotoğraf 3.75. Yaylanın merkezi konumu nedeniyle kazandığı pazar fonksiyonu hala etkinliğini devam ettirmektedir.



Fotoğraf 3.76. Söğütçuması yaylası tahta kaşık ve kemeçe yapımında uzmanlaşmış bir işgücüne sahiptir. Bunun en önemli nedeni yaylanın orman içi konumudur.



Fotoğraf. 3.77. Söğütcuması yaylasında tarihi bir yayla konutu



Fotoğraf 3.78. Söğütcuması yaylası Sedir ormanlarının yayılış katında yer almaktadır.



Fotoğraf 3.79. Söğütçuması yaylasının Kemer ve Kumluca'ya bağlayan stabilize yayla yolundan bir görünüm. Bu yol aynı zamanda Kemer'den başlayan ve Beydağlarını bir yay çizerek kat eden eko-safari yolculuğunun güzergah noktalarından birisidir.

Sonuç olarak yakın bir zamana kadar klasik bir hayvancılık yaylası olan Söğütçuması günümüzde eski işlevinin izlerini taşısa da tipik bir sayfiye (dinlence) yaylası görüntüsü çizer. Yayla yerleşmesi yaz aylarında karşılaştığı yoğun talep nedeniyle bir takım sorunlar ile de karşı karşıyadır. Bu sorunların temelinde yerleşmedeki alt yapı donanımlarının kış nüfusuna göre tesis edilmiş olması yatar. Söz konusu sorunların en önemlisi ve yaylada yaptığımız görüşmelerde hemen her yaylacı tarafından dile getirileni içme suyu yetersizliğidir. Bu sorun özellikle yaz döneminde gündeme gelmekte ve temelde yaylanın kuzeyindeki kaynak suyunun getirilmesini sağlayacak donanım eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Yaylaya getirilmesi planlanan kaynak Kumluca ilçesinin Dereköy idari sınırları içinde kalmaktadır. Yaklaşık olarak 23 km mesafede yer alan bu kaynak suyunun yaylaya getirilmesi halinde Söğütçuması yaylasında sayfiye amaçlı yaylacıların

konut yapımının hızlanacağı tahmin edilmektedir. Bugün yaylada yeni konut yapımını engelleyen temel neden su yetersizliğidir.

Söğütcuması yaylası günümüzde çoğunlukla orta yaş grubu içinde ele alabileceğimiz nüfusun talep ettiği bir yerdir. Yaylada genç nüfusa nadiren rastlanması bunun açık bir göstergesidir. Yaylacılık faaliyetlerine katılamayan gençlerin büyük bir çoğunluğu Antalya ve Kemer'deki turistik işletmelerde çalışmaktadır. Gençler Beydağlarının bütün yaylalarında olduğu gibi Söğütcuması'nda da kıyı kuşağını yaylalara tercih etmektedir.



Fotoğraf. 3.80. Söğütcuması yaylasında yaylacı nüfus büyük çoğunlukla orta yaş ve üzeri yaş dilimlerine ait gruplardandır. Yaylada anket ve mülakat uygulaması yapabilecek genç nüfus bulmak dahi güçtür.

3.3.1.6. Göllü Yaylası

Göllü yaylası Asıl Beydağları olarak adlandırdığımız sıradağların Kumluca ve Finike ovalarına dönük güney yönünde 1220 m yükseklikte

konumlanmıştır. Yayla yerleşmesi Kumluca ilçesi idari sınırları içinde yer alır. Yaylanın Kumluca kentine uzaklığı 23 km.dir.

Bu yayla Kumluca ilçesi sınırları içindeki üç köy tarafından ortak kullanılmaktadır. Bu yüzden yaylaya *Üç köy yaylası* da denilmektedir. Yaylacı köyler, Kumluca ilçesi kıyı kuşağındaki Hızırkahya, Toptaş ve Beşikçi'dir.

Göllü yaylası günümüzde kırsal yerleşmeler tarafından kullanılan tipik bir sayfiye yaylasıdır. Ancak bu gruptaki diğer pek çok yayla gibi Göllü yaylası da yakın bir zamanda bu işlevi kazanmıştır. Yaylanın tarihi işlevi hayvancılık üzerine dayalı yaylacılık faaliyetleri ile karakterizedir. Ancak kıyı kuşağındaki köy yerleşmelerinin değişen ekonomik sistemleri uygulanan yaylacılık şeklini de dönüşüme uğratmıştır. Az önce sözünü ettiğimiz köylerin günümüzdeki temel ekonomik etkinlikleri narenciye tarımı ile sebze üretimine dayalı seracılıktır. Ancak bilindiği üzere her iki tarımsal üretim şeklinin de uzun bir geçmişi bulunmayıp, sahada 20-25 yıldan beri sürdürülmektedir.

Göllü yaylası orman varlığı bakımından zengin bir ortamda konumlanmıştır. Yayla yerleşmesi sedir ormanı kuşağında yer almaktadır (Fotoğraf 3.81). Bu özelliği yaylayı dinlenme ve serinleme amaçlı sayfiye yaylacılığı için çekim gücü yüksek bir mekan haline getirmiştir. Yaylanın orman içi konumu konutlarda kullanılan yapı gereçlerinde ahşap malzeme kullanımına neden olmuştur (Fotoğraf 3.82).



Fotoğraf. 3.81. Gollü yaylası Sedir ormanı kuşağında konumlanmıştır.

Göllü'de yaylacılık takvimi yaylacı köylülerin kıyı kuşağındaki tarımsal faaliyetleri ile sıkı bir biçimde etkileşim halindedir. Seralardaki sebze üretimi ve narenciye bahçelerinin sulama ve diğer bakım işlerinin bitmesi, yayla sezonunun açılması anlamına gelir. Bu dönem genel olarak Haziran ayının ikinci yarısına karşılık gelmektedir. Yayla temmuz ayı içerisinde en kalabalık dönemini geçirir ve ağustos ayı ortaları itibariyle de kıyıda işlerin başlamasıyla birlikte canlılığını yitirmeye başlar. Yaylacılık süresini belirleyen etmenlerden birisi de kuşkusuz okulların açılma ve kapanma tarihleridir.



Fotoğraf 3.82. Göllü yaylasında ahşap malzeme ile inşa edilmiş konut sayısı giderek azalmakta, yeni konutlar köylerdeki yapı tarzını yansıtmaktadır.

Göllü’de sürdürülen yaylacılık büyük çoğunlukla serinleme amacına dayalıdır. Nitekim yaylada yaptığımız anketlerden de bu sonuç çıkmıştır. Yaylada gelir getirici her hangi bir ekonomik faaliyet sürdürülmemektedir. Bazı aileler ormandan kazandıkları küçük tarım alanlarında ihtiyaçları kadar sebze üretimi yapmakta ancak bu üretim hiçbir zaman ticarete konu olacak düzeye ulaşmamaktadır.

3.3.1.7. Avlan Yaylası

Avlan yaylası Beydağlarının batı uzantıları durumundaki Asıl Beydağları sistemi üzerinde yer alır. Yayla yerleşmesi Elmalı İlçesi idari sınırları içinde bulunmaktadır. Yerleşme bağlı olduğu Göltarla köyüne 1 km kadar mesafededir. Avlan yaylası kendisi ile aynı ismi taşıyan karayolu geçidinin (Fotoğraf 3.84.) 100 m batısında konumlanmıştır. Bu geçit bilindiği üzere Finike körfezindeki yerleşmeler ile Elmalı, Korkuteli, Burdur ve Denizli arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır.

Geçidin ve yayla yerleşmesinin deniz seviyesinden yüksekliği 1010 m. dir.

Avlan yaylası uzun yıllar bağlı olduğu Gölterla köyünün hayvancılık faaliyetleri için mera amacıyla kullanılmıştır. Ancak yayla alanı günümüzde Gölterla köyü değil, Finike körfezindeki bazı yerleşmeler tarafından sayfiye amacıyla kullanılır. Bunun öncelikli nedeni yayla alanının sahip olduğu yükseltiden dolayı kıyı kuşağında yaşayan nüfus için yaz aylarında serinleme ve dinlenme ortamı sağlamasıdır.

Kıyı kuşağındaki yerleşmelerin Avlan yaylasına yönelmesi büyük ölçüde doğal çevre koşullarının sağladığı ortamdan kaynaklanmıştır. Yaz aylarında kıyı kuşağının öğlen saatlerinde 40 °C yi aşan sıcaklık değerleri ve yüksek nem oranı söz konusu sahadaki yerleşmeler için itici bir doğal etmen olurken, Avlan yaylası ve çevredeki yayla alanları da serin ve daha az nemli hava koşulları ile çekici bir ortam haline dönüşmektedir. Kısa mesafede oluşan bu farklılık kıyı kuşağı ile hemen gerisinde uzanan dağlık alanlar arasında bir etkileşimin doğmasına yol açmıştır.

Avlan geçidi ve yakın çevresinin sedir ormanları ile kaplı arazisi Finike körfezinde yer alan yerleşmeler için ideal sayfiye alanları durumundadır. Bu çevrede konumlanan yaylaların hemen tamamıyla kıyı kuşağı yerleşmeleri tarafından kullanılmaları tesadüf olmayıp, serinleme ve dinlenme ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkmışlardır. Kıyı kuşağı yerleşmelerinde yaşayan nüfusun yayla alanlarına yönelik talepleri arttıkça, Avlan ve yakın çevredeki yaylaların hızla kalabalıklaştığı gözlenmiştir. Bu talepler yoğunlaştıkça yaylacılık ihtiyaçlarının karşılandığı yeni mekanlar kullanılmaya başlanmıştır. Bunların başında ise Elmalı kenti gelmektedir. Kıyıda yaşayan nüfusun bir kısmı yayla ihtiyaçlarının artık Avlan ve çevresindeki yayla alanlarında değil, Elmalı kentinde karşılama yolunu seçmişlerdir. Bu yaylacılık uygulaması şekli ülkemizde nadiren rastlayabileceğimiz bir durumdur.

Avlan yaylası, Finike körfezindeki yerleşmelerden bazıları olan Yeşilyurt, Mavikent, Beykonak, Hasköy, Finike ve Kumluca yerleşmelerinden gelen nüfus tarafından kullanılır. Bu yerleşmelerde yaşayan nüfusun başlıca ekonomik faaliyetleri seracılık ve portakal tarımıdır. Bu tarımsal faaliyetler tamamen ticari amaçlı üretim şeklindedir. Söz konusu ekonomik faaliyetleri sürdüren nüfusun yayla talebi sergilediği dönem ile sıcaklıkların kıyı kuşağındaki nüfusu yaylacılığa teşvik ettiği dönem paralellik gösterir. Haziran ayının sonları itibarıyla seralardaki üretimin sonuçlanması ve narenciye bahçelerinin bakım işlerinin bitmesi Avlan yaylasının canlanmaya başlamasına neden olur. Yayla Ağustos ayının ortalarına kadar bu canlılığını korur ve seralardaki üretim aşamasının başlamasıyla birlikte, kıyı kuşağındaki yüksek hava sıcaklıklarının devam etmesine rağmen boşalmaya başlar. Bu tarihten sonra yaylada yalnızca yaşlılar ve her aileden ancak birkaç kişi kalmaktadır.

Avlan yaylasında iki yıl öncesine kadar hızlı bir yapılaşma süreci yaşanmıştır. Yaylanın büyük çoğunlukla çadır tarzındaki yayla konutları yerini daimi yayla konutlarına bırakmaya başlamıştır. Yayla alanını da içine alan sahada iç bölgelerden kıyı kuşağına doğru kanalize olan rüzgarların oluşturduğu serin ortam ve karayoluna yakınlık gibi nedenlerle yaylada ve Avlan geçidi çevresinde modern görünümlü bir çok konut inşa edilmiştir (Fotoğraf 3.85-87).

Yaylada iki yıldır konut yapımının durmasının nedeni ise, Göltaşı köyünün 2 km kadar kuzeyinde yer alan ve beşeri müdahaleler ile kurutulduktan sonra son yıllarda tekrar su birikiminin sağlanmaya çalışıldığı Avlan gölü ve yakın çevresinin koruma alanı ilan edilmesidir (Fotoğraf 3.83-89). Göl çevresindeki yerleşmelerde gölün tekrar su kazanımını engelleyecek insan kaynaklı tüm etmenler kontrol altına alınmıştır.

Avlan yaylası da bu göle son derece yakın bir sahada konumlandığından, yaylada yeni konut inşaatı durdurulmuştur¹¹.



Fotoğraf 3.83. Avlan gölü

¹¹Avlan gölü, Elmalı ilçesi idari sınırları içerisinde yer alır. Göl kendi ismini taşıyan polye düzlüğünün güneybatısındadır. Avlan gölü ülkemizde doğal çevre ile insan etkileşiminin dikkat çekici izlerinin gözlemlendiği ve ülkemiz kamuoyunda kurutulan göl olarak hafızalarda kalan bir göl ekosistemidir. Avlan gölü 1978 yılında sularının güneydeki Finike körfezine beşeri müdahaleler ile yönlendirilerek boşaltılması sonucunda kurutulan ve böylece çevredeki yerleşmeler için tarım arazisi kazanılan bir sahadır. Gölün kurutulması ile elde edilen arazide yapılan tarımsal faaliyetler kısa bir süre için çevrede mutluluk ile karşılanmıştır. Ancak yalnızca gölün değil, içinde Elmalı kenti başta olmak üzere onlarca yerleşmeyi barındıran polye ovasının su dengesi, düdenler ve karstik kaynaklara yapılan müdahaleler sonucunda bozulmuştur. Kısa vadeli ekonomik fayda, onarılması mümkün olmayan ekolojik bedeller ortaya çıkarmıştır. Bu ilk başta, ovardaki Elma bahçelerindeki verimin azalması sonra ise su kaynaklarının yetersiz kalması şeklinde sinyal vermeye başlamıştır. Göle yapılan insan kaynaklı müdahale geç de olsa 1997 yılında yine insanlar tarafından gölün geri kazanılması yönünde yapılmıştır. Bugün göl ekosistemi yasal tedbirler ile koruma altına alınmış olup, su birikimi sağlanmaya çalışılmaktadır. Ancak gölün hemen hemen ortasından geçen Finike-Elmalı karayolu halen gölün su bütünlüğünü sağlamasını engellemektedir. Avlan gölü yalnızca insan için önemli bir su kaynağı değil, aynı zamanda başta kuşlar olmak üzere pek çok canlının yaşam alanı durumundadır.



Fotoğraf 3.84. Finike körfezindeki yerleşmeleri Elmalı ve iç bölgelere bağlayan Avlan geçidi ve karayolundan bir görünüm.



Fotoğraf 3.85. Avlan yaylasından bir görünüm.



Fotoğraf 3.86. Avlan yaylası.



Fotoğraf 3.87. Avlan yaylasında yayla konutları farklı tarzlarda inşa edilmiştir. Köy evlerine benzeyen konutlar, modern görünümlü ahşap yayla konutları ve çadırlar yaylada iç içe konumlanmıştır.



Fotoğraf 3.88. Avlan yaylasında yayla konutu olarak kullanılan naylon örtülü çadırlardan bir görünüm.



Fotoğraf 3.89. Kurutulan Avlan gölü tabanından bir görünüm.



Fotoğraf 3.90. Avlan yaylasında yapılaşıma yasağı sonrasında çadır tipi konutların sayısı giderek artmıştır.



Fotoğraf 3.91. Avlan yaylasında yapılaşıma yasağı nedeniyle inşaatı durdurulan bir yayla konutu temeli ve hemen altındaki yaylacı çadırı.

3.3.2. Kent yerleşmelerinde yaşayan nüfus tarafından kullanılan rekreasyon yaylaları ve yaylacılık faaliyetleri

Beydağlarında yer alan yayla yerleşmelerini çalışmamızın daha önceki bölümlerinde, sürdürülen temel yaylacılık faaliyetlerini esas alarak fonksiyonel sınıflamaya tabi tutmuştuk. Bu sınıflandırma içinde etki alanı ve katılımcı nüfus miktarı en fazla olan fonksiyon grubu, kent yerleşmeleri tarafından kullanılan rekreasyon yaylalarıdır. Bu fonksiyon grubu içindeki yayla yerleşmelerinde günümüzde ağırlıklı olarak dinlenme ve serinlemeye yönelik rekreasyonel faaliyetler gerçekleştirilir.

Kentli nüfus tarafından kullanılan yayla yerleşmelerinin Beydağları üzerinde yaygınlaşması bu dağlık alanın çevresindeki yerleşmelerde rekreasyon talebi gösteren kentli nüfus miktarının artışı ile paralellik göstermiştir. Beydağlarının güney ve doğusunda konumlanan Antalya, Kemer, Kumluca ve Finike kentleri söz konusu taleplerin odak noktalarıdır.

Beydağlarındaki klasik yaylacılık faaliyetlerinin (hayvancılık ve ekip-biçme) yerini serinleme ve dinlenmeye dönük rekreasyonel faaliyetlere bırakması, kentli nüfusun dağlık alanlara ve özellikle de yaylalara yönelmesi ile meydana gelmiştir.

Bilindiği üzere rekreasyonel faaliyetler geniş bir yelpaze içinde dağılıp gösterirler. Bu faaliyetler özellikle zaman ve mekan açısından dar kalıplar içinde ele alınamaz. Kentli nüfusun rekreasyon talepleri de son derece çeşitlidir. Bu bazen kent içinde bir eğlence faaliyeti kimi zaman ise kentten uzak mekanlarda dinlenme, spor yapma, eğlenme ya da dinlenme şeklinde olabilmektedir.

İnsanları rekreasyonel faaliyetlere yönlendiren pek çok farklı etmen grubu vardır. Bunlar fiziksel, kültürel, psikolojik, prestij ya da diğer kişisel güdüler ile yakından ilgilidirler. Beden ve zihnin tazelenmesine yönelik faaliyetler, sağlık amacı ile mekan değiştirme, spor olaylarına katılma, şenlik-festival benzeri etkinliklerde bulunma, egosunu tatmin etmek, moda olduğu için veya başkalarıyla yarışmak

(Özgüç, 2003:40) gibi pek çok neden bunlardan yalnızca birkaçı olarak burada sayılabilir.

Kentlerde yaşayan nüfusun yukarıda söz edilen amaçlarla seyahate çıkması veya rekreasyonel faaliyetlere katılması için birçok gerekçesinin olduğunu ifade etmek pek de yanlış olmayacaktır. Kentlerin hızla artan nüfusları ve bunun beraberinde getirdiği sorunlar bunların ana nedeni durumundadır. Örneğin kent yerleşmelerinde artan nüfus ile birlikte kişi başına düşen yeşil alan miktarının azalması bunlardan yalnızca birisidir. Ancak kentli nüfus içinde gelir düzeyi yüksek bir nüfus kitlesinin oluşmuş olması da kesinlikle göz ardı edilemeyecek bir gerektir.

Kent yerleşmelerinde yaşayan insanların çoğunluğu uzun bir süre kentte yaşadktan sonra birçok olumsuzluklarına rağmen buralara almaktadır. Ancak buna rağmen hemen her kentli yılda birkaç gün doğal ortamlarda bulunma, dağlık alanlara yönelme, ormanlık alanlarda yürüyüş yapma vb. ihtiyacı duyar. Bu süreç sonucunda kentlerde yaşayan ve genellikle yüksek gelir grubunda yer alan bir nüfus kesim dağlık alanlarda ya da kırsal yerleşmelerin yakınlarında konut sahibi olma yönünde davranışlar sergilemektedirler. Bu bazen şehirleri yakınındaki bir köy yerleşmesinde konut sahibi olma şeklinde olabileceği gibi bazen de şehirlere günlük ulaşım mesafesindeki yayla alanlarında konut yaptırmak ya da satın almak şeklinde olabilmektedir.

Kentli nüfusun oluşturduğu rekreasyonel amaçlı yaylalarda nüfusun uzun bir yaylacılık geçmişi veya geleneği bulunmamaktadır. Bu tip yaylalar Beydağlarında en fazla 30 yıllık bir geçmişe sahiptir. Bu süreç Beydağlarında yaylaların fonksiyonel değişim sürecine girmeye başladığı dönem ile paralellik gösterir.

Beydağlarındaki rekreasyon amaçlı yayla yerleşmelerinin bir takım genel özellikler ve aynı zamanda farklılıklara sahip olduğu tespit edilmiştir. Bunların başlıcaları ise şunlardır:

Rekreasyon amaçlı yayla yerleşmeleri istisnalar dışında genel olarak 1000 m. üzerinde konumlanmıştır.

- Rekreatif amaçlı yayla yerleşmeleri büyük yoğunlukla orman örtüsünün bulunduğu sahalarda yoğunlaşmıştır.

- Rekreatif amaçlı yayla yerleşmeleri dağlık alanların kıyı kuşağı ve kent yerleşmelerine yakın mekanlarında dağılışı göstermektedir.

- Sedir ormanlarının dağılışı alanları rekreatif amaçlı yaylaların kuruluş yerleri için bir çekim gücü olmuştur.

- Rekreatif amaçlı yaylaların yoğunluğu Antalya merkez ilçe idari sınırları içinde yer almaktadır. Antalya kenti bu grup yayla yerleşmelerinin oluşmasına yol açan kentli nüfusun önemli bir bölümünü barındırır.

- Rekreatif amaçlı yaylalarda yayla konutları hemen her yaylada farklı yapı tarzında inşa edilmişlerdir.

- Rekreatif amaçlı yaylalarda yaylacı nüfus, kırsal kesim yaylalarının aksine, birbirinden farklı yerleşmelerden gelmiştir. Yaylacı nüfus yoğunlukla yaylada birbirileri ile tanışmışlardır.

- Rekreatif amaçlı yaylalarda yaylacılık dönemi genellikle yaz aylarından oluşur. Aylık ortalama sıcaklıkların 20 °C'nin üzerine çıkması yaylalara çıkma tarihinin başlamasına, 20 °C'nin altına inmesi ise genel olarak yaylalardan dönüş hazırlıklarının başlamasına neden olur.

- Rekreatif amaçlı yaylalarda yaylacı nüfus yüksek gelir grubuna dahil meslek gruplarına dahildir (Doktor, öğretim üyesi, yargı mensupları, esnaf, turizmci, pilot bunların başlıcalarıdır).

- Bu grup yaylalarda şenlik, festival ve benzeri etkinliklere nadiren rastlanır.

- Kırsal rekreatif yaylalarında öncelikli yaylacılık amacı serinlemek ve dinlenmek olmasına rağmen,

birçok aile birkaç tane küçük baş hayvan beslenir. Ancak buna kentli nüfusun oluşturduğu rekreasyon yaylalarında rastlamak hemen hemen olanaksızdır.

Kentli nüfusun rekreasyonel kullanımına yönelik yaylalarda genel olarak kooperatif tarzı yapılaşma söz konusudur. Ayrıca bu grup yayla yerleşmelerinin birçoğunda uzun yıllardır kullanılmayan boş yayla konutları bulunur. Bu temelde yayla konutu satın alan nüfusun önemli bir çoğunluğunun yaylacılık kültürüne sahip olmayışı ve ayrıca konutlarını başlangıçta prestij güdülerini tatmin etmek için satın almış olmalarından kaynaklanır.

Bugün kentli nüfus tarafından kullanılan yayla yerleşmelerinin birçoğu yakın bir geçmişte kırsal nüfusa hizmet eden dinlence yaylası durumundaydılar.

Bu grup yaylalarda az da olsa kırsal yerleşmelerde yaşayan nüfus yer almaktadır. Bunlar çoğunlukla kentli nüfusun tüketim kalıplarını taklit eden ve daha çok seracılıkla uğraşan yüksek gelire sahip ailelerdir.

Rekreasyonel amaçlı yayla yerleşmelerinin bir kısmı fiziki taşıma kapasitelerini aşmış ya da sınıra ulaşmış durumdadırlar. Bu tip yaylalarda su kesintileri bunun en belirgin göstergesidir.

Rekreasyonel amaçlarla kullanılan yayla yerleşmelerinde Antalya kentinden gelen nüfus ile diğer kentlerden gelenler arasında başta yaylacılık geleneği olmak üzere bir çok noktada farklılık gözlenmiştir. Örneğin, Kemer, Kumluca ya da Finike kentlerinde yaşayan nüfusun çıktığı rekreasyon yaylalarında yaylacı nüfus, çoğunlukla çocukluğunda ya da gençliğinde yaylacılık deneyimi yaşamıştır. Çünkü kent karakteri kazanma tarihleri oldukça yeni olan söz konusu

yerleşmelerde yaşayan nüfusun yakın bir tarihe kadar (20-30 yıl) ailelerinde hayvancılık amaçlı yaylacılık deneyimi söz konusu olmuştur.

3.3.2.1. Saklıkent yaylası

Saklıkent yaylası Antalya Merkez İlçe idari alanı içerisinde yer alır. Yayla yerleşmesi ile Antalya kenti arasında yaklaşık 45 km.lik bir mesafe vardır. Yaylanın içinde bulunduğu alan, Doyran köyü sınırları içinde kalır. Ancak Saklıkent, köy ortak mülkiyetine sahip bir yayla değildir. Yayla yerleşmesinin içinde bulunduğu alan, S.S. Beydağları Saklıkent Konut Yapı Kooperatifi mülkiyeti içerisinde kalır. Bu yönüyle Saklıkent yaylası Beydağlarında kooperatif organizasyonu ile yapılaşmanın başlatıldığı ilk yer olma niteliği taşır. Bu örnekten hareketle Beydağlarının pek çok farklı sahasında benzer yapılaşma örnekleri gözlenmiştir (Fotoğraf 3.92). Bununla birlikte, yayla alanında villa tipi yapılara da rastlamak mümkündür (Fotoğraf 3.93).

Yayla yerleşmesi, Beydağlarının kıyı sıradağları olarak ele aldığımız ve Antalya körfezine paralel uzanan Bakırlı dağ sistemi üzerinde yer alır. Yayla yerleşmesi Bakırlı dağın kuzey eteklerinde, 1790 m ile 1850 m yükselti basamakları arasında kurulmuştur. Saklıkent yaylası, kıyı ile dağlık alan arasında kısa mesafede oluşan büyük yükselti farkı nedeniyle eğimli ve virajlı bir yol ile Antalya kentine bağlıdır. Ancak bu yolun günümüzde standartı iyidir. Saklıkent, Beydağlarının birbirinden farklı işlevlere sahip yaylalarının bir arada bulunduğu bir sahada yer alır. Yayla alanının batısında Beydağı-Yavşanlı yaylası, doğusunda Doyran köyü, kuzeyinde Yazır yaylası, güneyinde ise Kartal ve Karçukuru yaylaları yer alır.

Bakırlı dağı ve yakın çevresi yüksek bir turistik çekim gücüne sahiptir. Söz konusu dağlık alanın bu özelliği kazanmasında kış turizmi, yayla turizmi, Alpinizm (dağcılık) ve gökyüzü gözlem

şenlikleri¹² gibi oldukça çeşitli faaliyetlerin bir arada sürdürülmesi etkili olmuştur (Fotoğraf 3.95).

Saklıkent günümüzde iki fonksiyonlu bir geçici yerleşme niteliğindedir. Bu fonksiyonların ilki yayla turizmi, ikincisi ise kış turizmi faaliyetleri ile ilgilidir. Bu amaçlar doğrultusunda Saklıkent yıl boyunca çekim gücü yüksek bir turizm merkezi halini almaktadır. Saklıkent ülkemizde genel olarak kayak merkezi olarak tanınır¹³. Ancak Saklıkent'in aynı zamanda bir yayla merkezi olduğu çoğunlukla gözden kaçmaktadır. Günümüzde iki temel fonksiyonu ile ortaya çıkan Saklıkent, yakın bir geçmişe kadar (yaklaşık 35-40 yıl) hayvancılık temeline dayalı yaylacılık faaliyetlerinin sürdürüldüğü tipik bir yayla görünümüne sahipti. Bu yayla, Antalya körfezinin batısında Çakırlar ovası ile Beydağları arasındaki Doyran köyü tarafından kullanılmaktaydı. Ancak yayla 1971 yılında dönemin Antalya Valisi Hüseyin Ögütçen'in Beydağlarında bir kış sporları merkezi ve aynı zamanda yayla turizm sahası oluşturma çabaları sonucunda bir bedel karşılığında Doyran Köyü'nden satın alınmıştır. Bu tarih, Saklı yaylada sürdürülen hayvancılık amaçlı yaylacılık faaliyetlerinin çevredeki diğer yaylalara (Kepiralanı, Bakırlı dağı Doyranlılar yaylası) yönelmesine yol açmıştır.

Saklı yaylada planlı bir şekilde başlatılan yapılaşma süreci Beydağlarının Antalya körfezine dönük doğu yönünde benzer yapılaşma uygulamalarını da (örneğin Narpızlı, Sakarpınarı, Moryer yaylaları) beraberinde getirmiştir. Böylece Beydağlarında kentli nüfusa yönelik yaylacılık faaliyetleri ve yeni yayla yerleşmeleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Ancak Saklıkent yaylasını diğerlerinden ayırt eden temel farklılıklar vardır. Saklıkent'in oluşturulma amacı temelde bu çevreyi planlı bir kış ve yayla turizm merkezi haline getirmektir. Bugün söz

¹² Bu konuda geniş bilgi için bakınız: <http://www.tug.tubitak.gov.tr/gozlemevi.php>

¹³ Saklıkent kış turizm merkezi ile ilgili daha geniş bilgi için bakınız: **Doğanay, H., Zaman, S., 2002, Antalya'da Az Tanınan Bir Kış Turizm Merkezi: Saklıkent. Doğu Coğrafya Dergisi Sayı: 8, syf:149-162. Erzurum.**

konusu amaca büyük ölçüde ulaşıldığı söylenebilir. Saklıkent'te yapılması planlanan konutlar ile öncelikle Bakırlı dağın kuzey eteklerindeki kayak merkezine yönelik talebin konaklama ihtiyaçlarının karşılaması amaçlanmıştır. Çünkü Akdeniz'e yalnızca 45 km uzaklıkta yer alan kayak merkezinin büyük ilgi göreceği ve bu yüzden sahada yüksek bir konaklama tesisi ihtiyacı oluşacağı düşünülmüştür. Kayak merkezine yapılacak otellerin yanında Saklıkent'teki konutlardan da pansiyon olarak faydalanılması planlanmıştır. Günümüzde öngörülen hedeflerin bir kısmına ulaşılmıştır. Ancak kooperatif organizasyonu ile yapılan konutların pansiyon olarak kullanılması mümkün olmamıştır.

Saklıkent yaylası günümüzde 480 konuttan oluşmaktadır. Bu konutların faal olarak yayla turizmi amacıyla kullanılanları 110 dolayındadır. Kayak sezonu içerisinde ise yaklaşık olarak 70-80 kadar konut kullanılmaktadır. Konut sahipleri içinde hem yayla hem de kış turizmi döneminde konutlarının kullanan aile sayısı ise 50 kadardır. Böylece toplam konutların yaklaşık %20'sinin yayla fonksiyonu, %15'inin kış turizmi, %10'unun hem yayla hem de kış turizmine hizmet ettiği ortaya çıkmaktadır. Saklıkent'te yer alan 480 konut içinde yaklaşık 120'si en az 10 yıldır her hangi bir amaçla kullanılmamakta ve yine konutların 170 kadarı nadiren (4-5 yılda bir kez) kullanılır (Fotoğraf 3.94). Kooperatif yöneticileri ile yaptığımız görüşmelerde bazı üyelerinin satın aldıkları ve aidatlarını ödedikleri konutlarının yerini dahi bilmediklerini, bugüne kadar Saklıkent'e hiç gelmediklerini ifade etmişlerdir. Bu durumun oluşmasına neden olan etmenler incelendiğinde, söz konusu gruptaki üyelerin hemen tamamının Antalya dışında ikamet ettikleri (İstanbul, Ankara, İzmir, Almanya) tespit edilmiştir. Kooperatif kayıtlarından telefon numaralarına ulaşarak görüşmeler yaptığımız üyelerin önemli bir kısmı işlerinin yoğunluğu nedeniyle gelemediklerini; eş, dost, yakın çevrenin telkinleri doğrultusunda üye olmaya karar verdiklerini ve bir grup üye ise ileride kâr elde etmek için satın aldıklarını belirtmiştir. Konut sahibi olup ta bunları kullanmayan üyelerin hemen tamamı kentlerde ikâmet etmekte

ve çoğunlukla da yüksek gelir grubu içerisinde yer almaktadır. Sonuç olarak bu kişiler çoğunlukla prestij güdülerini tatmin etmek, dağ evi, yayla evi sahibi olup iş ve arkadaş çevrelerinde bununla övünerek, kentli nüfusun davranış kalıplarını yansıtan amaçlarla konut sahibi olmuşlardır.



Fotoğraf 3.92. Saklıkent yayla yerleşmesinde kooperatif organizasyonu ile inşa edilen yayla konutlarında bir görünüm.

Saklıkent yayla ve kış turizm merkezi 1971 yılında yer tespiti yapıldıktan sonra 1972'de yapılaşma sürecine girmiştir. Yayla yerleşmesinin konumu öncelikli olarak kış turizminin önceliklerine göre belirlenmiştir. Bu doğrultuda Bakırlı dağının kuzey yamaçları kayak pistleri ve kış turizmine yönelik otellere ayrılacak ve söz konusu dağın Antalya körfezine dönük doğu yamaçlarında ise yayla yerleşmesi oluşturulacaktı. Söz konusu planlama sürecinin en dikkat çekici yönü inşası ön görülen yerleşmenin hem kış turizmi hem de yayla turizmi fonksiyonlarına göre tasarlanmış olmasıdır. Böylece sahaya yönelik turizm aktivitesinin yıl içerisinde yayılması planlanmıştır.

Saklıkent'te kış turizmi faaliyet alanları ile yayla alanı iç içedir. Örneğin yayla konutları ile kayak pisti arasında yalnızca 200 m mesafe bulunur (Fotoğraf 3.96-99-100). 480 konutun yer aldığı Saklıkent her iki amaç için gelenler tarafından da kullanılır. Ancak bunların diğerine göre ön plana çıkan yayla turizmi işlevidir. Çünkü yayla turizminin süresi (6 ayı bulur) kayak turizminden (3-4 ay) daha uzundur. Saklıkent'te konut edinen nüfusa uyguladığımız anketlerde özellikle Antalya'da ikamet edenlerde dinlenme ve serinlemeye yönelik yaylacılık amacının ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Ancak Antalya dışında yaşayanlarda ise bunun tersi bir sonuç ile karşılaşmıştır. Kayak ve kış turizmi merkezinde konut sahibi olmayı düşünenler için en büyük çekim gücü, sahanın konumu nedeniyle aynı gün içerisinde denize girip, kayak yapabilme (Mart ayında) olanağına sahip olması yatmaktadır.

Saklıkent yayla yerleşmesinin günümüzdeki temel işlevi dinlenme ve serinlemeye yönelik rekreasyonel faaliyetlerdir. Yaylacı nüfusa uygulanan anketlerde yaylaya çıkış amaçları sorulduğunda hemen tamamıyla dinlenmek ve serinlemek amaçlarının ön plana çıktığı görülmüştür. Yaylacı nüfus büyük çoğunlukla 50 ve üzeri yaş dilimleri içerisinde yer almaktadır. Emekliler yaylanın en kalabalık topluluğudur. Beydağlarındaki diğer birçok yaylada olduğu gibi Saklıkent'te de genç nüfusun rekreasyon amaçlı yaylacılık faaliyetlerine katılmadığı tespit edilmiştir. Saklıkent, Beydağlarında bu durumun en belirgin olarak gözlemlendiği yayla yerleşmesidir. Gençlerin yaylaya çıkmayıp yaz aylarındaki deniz ve kıyı turizmi alanlarının yüksek çekim gücü ile ilgili olup, Saklıkent'e daha çok kış aylarında kayak sporu için geldikleri anlaşılmaktadır.

Saklıkent yaylasında dinlenme ve serinlemeye yönelik yaylacılık faaliyetleri Nisan ayının ortaları itibariyle başlar ve Kasım ayının ilk haftasına kadar devam eder. Ancak yaylacı nüfusun en fazla olduğu dönem okulların kapandığı Haziran sonu ile okulların açıldığı Eylül ayının ilk haftası arasındaki devredir. Emekliler ve okulların takvimine bağlı olmayan yaylacılar çoğunlukla Mayıs başlarında Saklıkent'e çıkar

ve Ekim ayı sonlarına kadar burada kalırlar. Yaklaşık altı aylık bu yaylacılık dönemini Antalya kıyı kuşağındaki sıcaklık değerlerinin yıl içindeki gidişatı tayin eder. Buna göre Antalya kıyı kuşağında ortalama sıcaklıkların 20 °C yi geçtiği Mayıs ayı (20,4 °C) yaylacılık taleplerinin başlamasına ve yine aylık ortalama sıcaklıkların 20 °C nin altına düştüğü Ekim ayı (19,9 °C) ise serinleme ve dinlenme amaçlı yaylacılık faaliyeti taleplerinin azalmasına ve yaylanın giderek boşalmasına neden olmaktadır. Böylece aylık ortalama 20 °C sıcaklık değeri yaylacılık faaliyetlerinin ortalama başlangıç ve bitiş sürelerini belirlemesi açısından kritik bir sıcaklık değeri olarak ele alınabilir (Tablo 19).

Tablo 19. Antalya kentinde aylık ortalama sıcaklıklar °C (Nisan-Kasım)

Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım
16,2	20,4	25,0	28,1	27,9	24,7	19,9	15,1

Kaynak: Antalya Meteoroloji İstasyonu Verileri 2005

Saklıkent yayla yerleşmesi planlı bir gelişim süreci yaşadığı için çevredeki diğer yaylalara göre alt yapı donanımı açısından daha şanslıdır. Günümüzde yayla yerleşmesini Antalya kentine bağlayan yol asfalt kaplıdır. Yayla ile Antalya arasında yaz aylarında düzenli olarak minibüs seferleri bulunur. Yayla yerleşim alanında 1984 yılında elektrik alt yapısı tesis edilmiştir. Yerleşmenin ihtiyacı olan su ise Bakırlı dağın yamaçlarındaki kaynaklardan getirilerek elde edilmektedir. Bu kaynaklar Kırkpınar, Çağıllıpınar ve Karapınar'dır.

Yayla yerleşim alanı içinde yaylacıların bazı temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik hizmet birimleri de bulunmaktadır (Tablo 20). Bunların bir kısmı kış aylarında da hizmet vermektedir.

Tablo 20. Saklıkent yayla yerleşmesindeki başlıca hizmet birimleri.

Hizmet birimi	Sayısı
Bakkal	1
Fırın	1
Kasap	1
Restoran	2
Cami	1

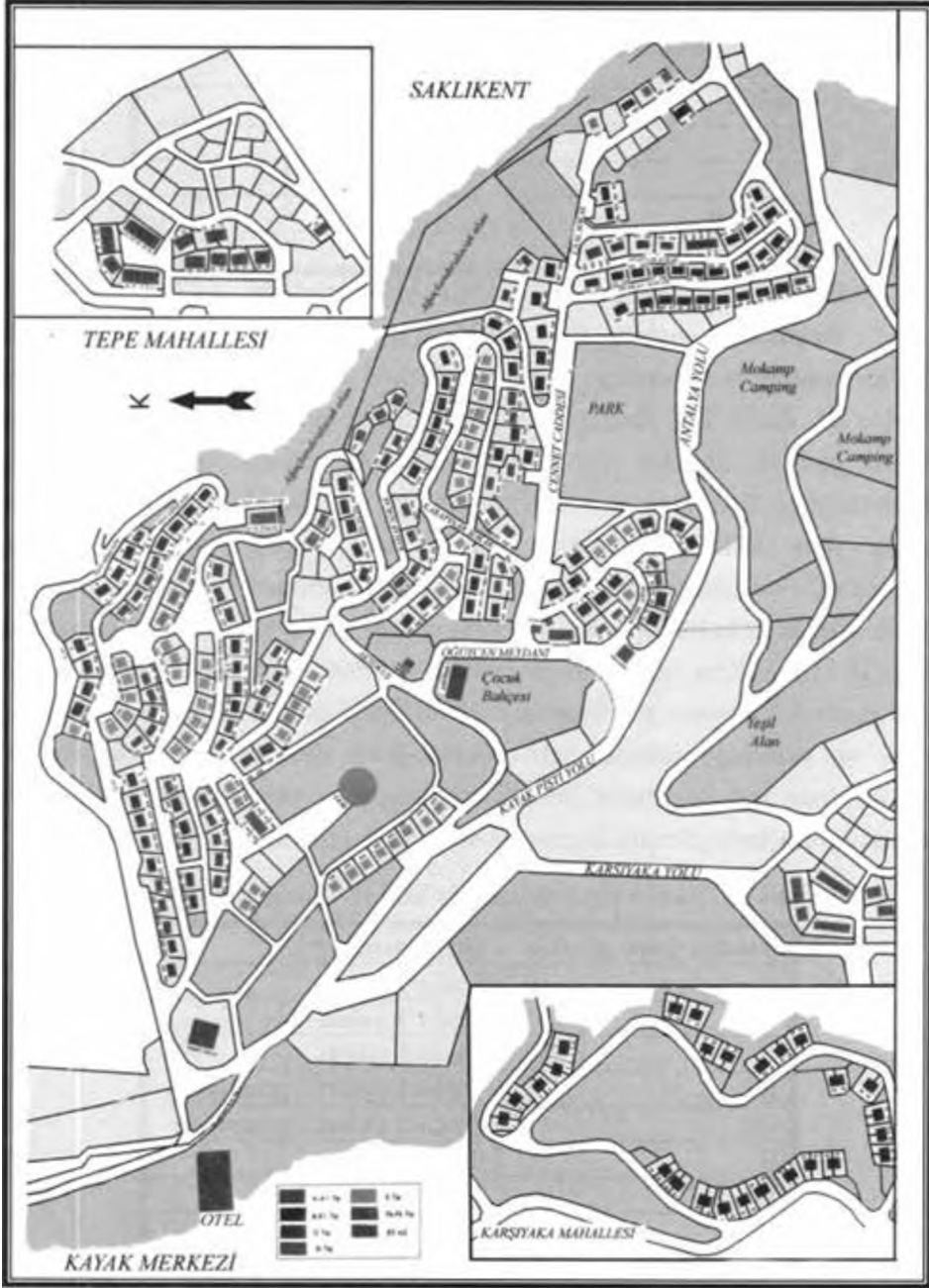
Kaynak: Gözlem sonuçlarından elde edilmiştir.

Saklıkent yaylası kooperatif organizasyonu ile yapılaşmanın tamamlandığı bir sahadır. Yayla konutları 8 farklı gruba ayrılmıştır (Tablo 21, Şekil 15). Bunların her biri farklı yapı tarzlarındadır. Bazı konut gruplarında kış ve yayla turizmine yönelik talebin artacağı düşüncesiyle pansiyon ilaveleri planlanmış ancak bunlar söz konusu amaç için kullanılmamıştır. Günümüzde sahaya yönelik düşük yoğunluklu turizm talebi bunlara ihtiyaç duyulmasını engellemektedir. Ancak Antalya kentinin hızla büyümesi hem yayla hem de kış turizmine yönelik taleplerin artacağı sinyalini vermektedir. Bunun yanında Saklıkent kış turizm merkezi ve Bakırlıtepe Tübitak Ulusal Gözlemevi, yerli ve yabancı turistler için çekim gücü unsurlarıdır. Bu yüzden günümüzde atıl durumda olan birçok konutun yakın bir gelecekte söz konusu amaçlara yönelik hizmet etmesi olası görünmektedir.

Tablo 21. Saklıkent yaylasında konut yapı grupları

Konut yapı grubu	Donanımları
A	1 oda 1 salon
A1	2 oda 1 salon
B	3 oda 1 salon
B1	1 oda 1 salon 1 pansiyon
B2	2 oda 1 salon 1 pansiyon
C	3 oda 1 salon
D	Tripleks
E	Villa triplex

Kaynak: Saklıkent Yapı Kooperatifi Kayıtları.





Fotoğraf 3. 93. Saklıkent'te villa tipi bir yayla konutu

Saklıkent yaylasında konut sahibi olanların ikâmet ettikleri yerleşmelere göre dağılımları incelendiğinde konut sahiplerinin yaklaşık olarak %66'sının Antalya kentinde, %20'sinin İstanbul, %5'inin Ankara ve geriye kalan %9'u ise ülkemizin diğer yerleşmelerinde ve Almanya'da ikamet ettikleri anlaşılmaktadır (Tablo 22).

Tablo 22. Saklıkent'te konut sahibi olan nüfusun ikamet ettikleri yerleşmelere göre dağılımı

Yerleşme adı	Sayısı
Antalya	307
İstanbul	92
Ankara	23
Manavgat	13
Almanya	6
Finike	6
Kumluca	5
Bodrum	4
Serik	5
Konya	1
İzmir	1
Denizli	1
Toplam	464

Kaynak: Saklıkent Kooperatifi Kayıtlarından elde edilmiştir.



Fotoğraf 3.94. Saklıkent'te 20 kadar harabe görünümlü kullanılmayan yayla konutu bulunur.



Fotoğraf 3.95. Saklıkent yayla yerleşim alanı ve kayak merkezi Bakırlı tepenin kuzey eteklerinde konumlanmıştır.



Fotoğraf 3.96. Bakırlı tepe kuzeyinde kış turizmine yönelik yapımı tamamlanmak üzere olan bir konaklama tesisi.



Fotoğraf 3.97. Saklıkent yaylasında katı atıklar yayla yerleşmesinin güneyine kontrolsüzce bırakılmaktadır.



Fotoğraf 3.98. Saklıkent yayla yerleşim alanında kış ve yayla turizmi dönemlerinde hizmet veren bir konaklama tesis.



Fotoğraf 3.99. Saklıkent kış turizm merkezinden bir görünüm.(fotoğraf www.tug.tubitak.gov.tr)



Fotoğraf 3.100. Bakırhıtepe Tübitak Ulusal Gözlemevi ve Saklıkent kayak pistlerinden görünüm ((fotoğraf www.tug.tubitak.gov.tr)).

Sonuç olarak Saklıkent yayla yerleşmesi başta Antalya kenti olmak üzere ülkemizin diğer pek çok yerinden gelen nüfusa hitap eden tipik bir rekreasyon yaylasıdır. Yayla yerleşmesindeki konut sayısı ile yaylacı nüfus arasında büyük eşitsizlik vardır. Bunun nedeni yayla yerleşmesi içindeki konutların bir kısmının kış turizmi döneminde kullanılıyor olmasıdır. Ayrıca yerleşmede uzun yıllardır kullanılmayan boş ve harabe görüntülü konutlar bulunmaktadır. Söz konusu konutlar Saklıkent kayak merkezinin hızla artan popüleritesi sonucu yakın zamanda konaklama ihtiyacını karşılamak üzere devreye konulabilir.

Son yıllarda Antalya kentine daha yakın ve orman örtüsü varlığı bakımından daha şanslı yeni rekreasyon yaylaları olduğu için çevredeki Saklıkent yaylası eski çekim gücü özelliğini nispeten yitirmiştir. Sahada yaptığımız araştırmalarda Antalya kentinde yaşayan ve yaylaya çıkan nüfusun daha çok Narpızlı, Sakarpınarı,

Moryer, Doyrankozu gibi yaylalara yöneldikleri saptanmıştır. Saklıkent yaylası her ne kadar çekim gücü özelliğini kaybetse de yerleşmenin aynı zamanda kış turizmine hizmet ediyor olması bu olumsuzluğu telafi etmektedir.

3.3.2.2. Ördübek yaylası

Ördübek yaylası Asıl Beydağlarının Finike körfezine doğru sokulduğu güneybatı uzantıları üzerinde yer alır. Yayla alanı Finike ilçe idari alanı sınırları içinde kalmaktadır. Yayla yerleşim alanının deniz seviyesinden yüksekliği 1430 m ile 1500 m arasında değişir. Ördübek yaylası Finike körfezinden Akdeniz'e karışan Akçay deresinin yukarı çıkışında, körfezi iç kesimlere bağlayan Avlan geçidinin batısından yer alır. Yayla yerleşim alanına Finike-Elmalı karayolu aracılığıyla ulaşmak mümkündür. Ördübek yaylası Finike kentine yaklaşık olarak 48 km mesafede olup, söz konusu yolun 41 km si Finike-Elmalı karayolu, geriye kalan 7 km.lik kesimi ise stabilize yayla yolu ile sağlanır. Ördübek yaylası Beydağları yaylaları içinde ulaşım olanakları açısından en iyi durumda olanlarından birisidir. Bu yönüyle erişilebilirliği yüksek bir yayladır.

Ördübek yaylası Beydağların en geniş yayılışlı sedir ormanı topluluklarının içinde konumlanmıştır (Fotoğraf 3.101). Bu yönüyle yaylanın sedir ormanı kuşağında yer aldığı ve kuruluş yerinin de büyük ölçüde bu doğal çevre elemanına göre şekillendiğini ifade etmek mümkündür.



Fotoğraf 3.101. Ördübek yaylası Sedir ormanları içinde konumlanmıştır.

Ördübek yaylası Finike körfezinde yer alan yerleşmelerde oturan nüfus tarafından kullanılır. Bunların başında Finike kenti gelir. Yayla ayrıca Turunçova, Hasyurt, Kumluca ve Demre (Kale) yerleşmelerinden gelenler tarafından da kullanılmaktadır. Bu yerleşmelerin bir takım ortak özellikleri bulunur. Bunların ilki tümünün Akdeniz ile Beydağları arasındaki dar kıyı kuşağında konumlanmasıdır. Bunun dışında yaylacı yerleşmeler genellikle kentsel karakter kazanma eğilimi olan büyükçe tarım kasabalarıdır.

Örtü altı sebze meyve yetiştiriciliği ile narenciye tarımı, söz konusu yerleşmelerin hemen tümünde ekonomik yapının başlıca dinamikleri durumundadır. Bu yerleşmelerin oldukça köklü bir yaylacılık kültürü olduğunu ifade etmek mümkündür. Seracılık ve narenciye tarımı öncesi hemen her yerleşme yaylalardan ekonomik kazanç elde etmeye ve büyük çoğunlukla da bunu hayvancılığa dayalı yaylacılıktan sağlamaya çalışırken, günümüzde sürdürülen yaylacılığın şekli değişmiştir. Bu çevredeki nüfusu yaylacılık faaliyetine katılmaya

yakın zamana kadar ekonomik kaygıları zorlarken, günümüzde bu neden büyük ölçüde ortadan kalkmış ve yaz aylarının yüksek sıcaklık değerleri yaylacılığın temel nedeni olmuştur. Bununla birlikte bu yaylacılık şekli belirli bir ekonomik külfeti de beraberinde getirdiğinden, gelir düzeyi nispeten iyi olan kişilerin rekreasyon amaçlı yaylacılık faaliyetlerine katıldığı tespit edilmiştir. Finike körfezinde yaşayan nüfusun serinleme ve dinlenme talepleri doğrultusunda, tarihi işlevleri hayvancılık olan bir çok yayla eski fonksiyonlarının etkisini yitirerek rekreasyonel amaçlara hizmet eder hale gelmiştir. Ördübek yaylası da bu taleplerin yoğunlaştığı yayla alanlarından birisidir.

Sedir ormanları içinde konumlanan Ördübek yaylası dağınık yerleşme karakteri sergiler. Yayla alanı içinde başlıca üç yerleşme grubu tespit edilmiştir. Bunlar, Kaymakkestiren, Ağustos ve Elmagediği mevkileridir. Bu üç yerleşme grubu arasında yaklaşık olarak 750-1000 m mesafe bulunur. Tıpkı yerleşme grupları gibi bunları oluşturan yayla konutları da birbirilerinden uzak ve dağınık bir şekilde konumlanmışlardır.

Ördübek yaylasını Beydağlarının rekreasyonel amaçlarla kullanılan diğer yaylalarından ayırt eden en belirgin özelliği yayla konutlarının doğal çevre ile son derece uyumlu oluşudur. Yayla konutları her yeni yayla döneminde basit düzenlemeler ile kullanıma sokulan portatif yapıya sahiptir. Oysa Beydağlarındaki diğer rekreasyon yaylalarında konutlar büyük çoğunlukla villa tipi veya şehirlerdeki yapı tarzında inşa edilmişlerdir. Yaylalardaki bu farklılık şüphesiz ki yayla alanlarındaki mülkiyet durumu ile yakından ilgilidir. Orman arazileri veya mera tahsisi şeklindeki yayla alanlarında basit ve çoğunlukla her yıl yeniden inşa edilip sökülebilen yayla konutları ön plana çıkarken, tapulu mülkiyet durumundaki yayla alanlarında yerleşik konutlar dikkati çekmektedir. Ördübek yaylasında özel mülkiyet durumunda 5 daimi yayla konutu yer alır. Bunun dışında kalan 325 yayla konutu ise az önce sözünü ettiğimiz gibi her yıl yeniden kurulup-sökülen geçici niteliklidir. Ördübek yaylasında bu yayla konutlarına **yurt** adı

verilmektedir (Fotoğraf 3.102-104-107). *Yurtlar*, sedir ağaçlarının gölgelerinden faydalanılabilecek boş bir alanda, zeminin ormandan getirilen toprak örtü ile kaplanarak hazırlanması sonucu ahşap iskeletlerin çakılarak, üzerlerinin naylon, hasır ya da branda ile örtülmesi ile oluşturulurlar.

Yurtlar yayla alanında Sedir ormanı içerisine aralarında genellikle 25-30 m mesafe bırakılarak inşa edilmişlerdir. Yaylada yurtlar arasında bu mesafenin bırakılmasına olabildiğince dikkat edildiği saptanmıştır. Birbirileri ile akraba olan yaylacılarda ise yurtlar arasındaki mesafenin nispeten azaldığı ancak genel olarak gürültü ve mahremiyet gerekçesi ile mesafenin korunmasına özen gösterilmiştir. Söz konusu yerleşme düzeni yaylanın işlevi ile de yakından ilgili olup, serinleme, dinlenme, kent ortamından uzaklaşma gibi istekler bu yapıyı ortaya çıkarmıştır.



Fotoğraf 3.102. Ördübek yaylasında yayla konutları sedir ağaçlarının gölgelerinden faydalanmak için bunların yakınında konumlanmıştır.

Ördübek yaylasında 14 yıldır elektrik bulunmaktadır. Yayladaki yurt'larda televizyon ve bazı elektrikli aletler bulunmaktadır. Yaylanın tespit edilen en önemli sorunu su yetersizliğidir. Yaylanın Elmagediği olarak bilinen mevkiinde bulunan depodan dağıtılan su yurtlara hortumlarla aktarılmaktadır. Yayla alanı içinde yurtların ortak kullanımına yönelik çeşmeler yapılmıştır.



Fotoğraf 3.103. Ördübek yaylasında yaylacı nüfusun bir araya geldiği merkezi alan Elmagediği mevkiinde yer alır.



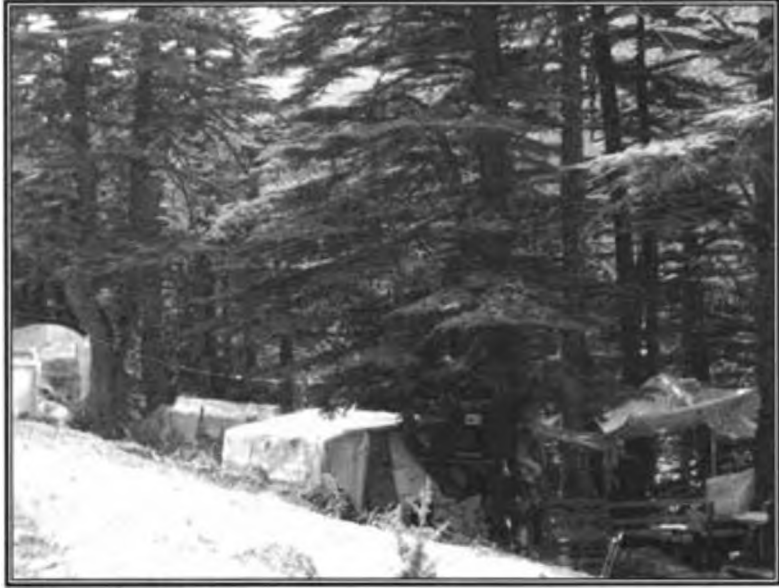
Fotoğraf 3.104. Üzerindeki naylon veya hasır örtü sökülerek gelecek yayla dönemine kadar terk edilen bir yurt iskeletinden görünüm.



Fotoğraf 3.105. Finike’de sebze-meyve nakliyatı ile uğraşan bazı aileler yaz aylarında seralarda ürünlerin bittiği 1 aylık devrede kamyonlarının kasalarından yayla konutu olarak faydalanmaktadırlar.



Fotoğraf 3.106. Sedir ağaçlarının gölgesine çekilen kamyonların kasalarının üzeri naylon ile örtülerek yayla konutu işlevi kazandırılmıştır.



Fotoğraf 3.107. Ördübek yaylasında yurt adı verilen yayla konutlarından görünüm.

Ördübek yaylasında yaylacıların temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bazı hizmet birimleri bulunur. Bunlar çoğunlukla yaylanın merkezi durumundaki Elmagediği mevkiinde kurulmuşlardır (Tablo 23). Beydağlarındaki birçok yaylada olduğu gibi Ördübek yaylasında da yayla döneminde gezici dondurmacı, tatlıcı ve çocuklara yönelik satışlar yapan seyyar satıcılar göze çarpar. Söz edilen hizmetlerin dışındaki ihtiyaçlar büyük çoğunlukla Finike'den sağlanmaktadır.

Tablo 23. Ördübek yaylasındaki bazı hizmet birimleri

Hizmet birimi	Sayısı
Bakkal	2
Kahvehane	2
Kasap	2
Cami	1

Kaynak: Arazi gözlemleri

Ördübek yaylasında yaylacılık takvimi rekreasyon amaçlı yaylaların pek çoğunda olduğu gibi okulların açılma ve kapanma tarihlerine sıkı bir şekilde bağlıdır. Ancak Ördübek yaylasına çıkan nüfusun kıyı kuşağında sürdürdüğü ekonomik faaliyetlerin öncelikleri de yayla takviminin şekillenmesine yol açmıştır. Daha önce söz ettiğimiz üzere Ördübek yaylasını kullanan nüfus çoğunlukla seracılık ve narenciye tarımı ile geçimlerini sürdürmekte ve nüfusları 8-10 bin dolayındaki yerleşmelerde yaşamaktadır. Seralardaki üretimin Haziran ayı başlarında büyük ölçüde bitmesi, okulların kapanması ile yaklaşık olarak aynı tarihlere rastlamaktadır. Bu tarihten sonra yaylaya çıkılmaya başlanır ve Eylül ayının ilk haftasına kadar yaylada kalınır. Bu dönem içerisinde zaman zaman narenciye bahçelerinin sulanması için kıyı kuşağına inilir ancak bu işler birkaç gün içinde tamamlanılarak tekrar yaylaya dönülür. Ağustos ayı sonları ile birlikte okulda çocuk olup olmadığına bakılmaksızın kıyı kuşağında bahçesi ya da serası olan bütün aileler yurtlarını sökmeye başlar ve yayla dönüşü başlamış olur.

Bazı yaylacı ailelerin ise Ağustos ayı başlarında yayladan döndükleri tespit edilmiş olup, bunlar seralarda erken ürün ya da güzlük ekim yapan ailelerden oluşmaktadır.

Sonuç olarak Ördübek yaylası Asıl Beydağları ve Finike körfezi kuzeyindeki en kalabalık rekreasyon yaylalarından birisidir. Ördübek yaylasına uzun yıllar düzenli olarak gelmesine rağmen son beş-on yıldır yaylayı terk eden bir nüfus kitlesi tespit edilmiştir. Bu grup nüfus yalnızca Ördübek yaylasını terk etmiştir. Buna karşın yaylacılık geleneğini değişen sosyo-ekonomik yapıları nedeniyle farklı mekanlarda sürdürmektedirler. Daha önce Ördübek yaylasına çıkan yaklaşık 10 ailenin son yıllarda Elmalı kentinde ev kiralayarak yaylacılık ihtiyaçlarını giderdikleri tespit edilmiştir. Elmalı kentinin yükseltisi (1095 m) hem serinleme ihtiyacını karşılamakta hem de bazı kentsel ihtiyaçları sunması burayı çekici kılmıştır. Ancak ismine kent yaylacılığı diyebileceğimiz bu yaylacılık uygulaması şekli çoğunlukla kıyıda geniş tarım alanlarına sahip ve bunlardan yüksek gelir elde eden nüfus tarafından sürdürülmektedir.

3.3.2.3. Karagöl yaylası

Karagöl yaylası araştırma sahamızın Asıl Beydağları sistemi üzerinde yer alır. Yayla yerleşmesi Kumluca ilçesi Güzören köyüne bağlıdır. Karagöl yaylası Finike körfezinin kuzeyi itibarıyla yükselmeye başlayan Beydağlarının 1360 m ile 1430 m yükselti basamakları arasında konumlanmıştır. Yayla yerleşmesi ile Kumluca kenti arasında 22 km mesafe bulunur. Söz konusu yol asfalt ile kaplı olup, dağlık alanın kıyı gerisinde hızla yükselmeye başlaması nedeniyle yüksek eğim değerlerine sahiptir. Bu nedenle yaylaya 45 dk ila 1 saat arasında bir zamanda ulaşılabilir.

Karagöl yaylası birbiri ile bağlantılı olan iki polye düzlüğünün kenarında kurulmuştur (Fotoğraf 3.108). Yayla yerleşmesinin iki mahallesi durumundaki Kapağzı ve Karaoluk bu doğal sınır ile birbirinden ayrılmaktadır. Yayla yerleşim alanı ve yakın çevresi Ardıc

ve Sedir ormanlarının geniş yayılış gösterdiği bir sahada yer almaktadır. Ardıç, yayla yerleşim alanının yakın çevresinde, Sedir ise kuzeye doğru yükselen tepeliklerde geniş yayılış sergilemektedir. Orman örtüsü yaylanın yükseltisi ile oluşturduğu elverişli ortamdan sonra en güçlü doğal çekim gücü elemanları durumundadır.



Fotoğraf 3.108. Karagöl yaylası başta Kumluca kenti olmak üzere Finike körfezindeki yerleşmelerde yaşayan nüfusun büyük talep gösterdiği bir sahadır. Bu yüzden yayladaki konut sayısı hızla artmaktadır.

Karagöl yaylası Beydağlarının en büyük yaylalarından birisidir. Yayla yerleşmesi günümüz itibariyle 650 yayla konutuna sahiptir. Bu yayla yerleşmesi Finike körfezindeki yerleşmeler ve özellikle de Kumluca kentinden kaynaklanan yüksek bir yaylacı talebi ile karşı karşıyadır. Bu nedenle yayla yerleşmesi sürekli büyümekte her yıl yeni yayla konutları inşa edilmektedir.

Karagöl tipik bir sayfiye yaylasıdır. Yaylacılığın temel uygulanış amacı dinlenmek ve serinlemektir. Yayla yerleşmesinin konumu bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için son derece elverişli doğal çevre

koşullarına sahiptir. Bunların başında yayla alanının deniz seviyesinden yüksekliği (1360 m) ve bunun yaz aylarında oluşturduğu çekim gücü gelir. Finike körfezinde mayıs ayı ile birlikte yaşanmaya başlayan yüksek sıcaklıklar ve bununla birlikte eş zamanlı yaşanan yüksek nem oranları bu çevrede yaşayan nüfusu sayfiye amaçlı yaylacılığa yönelten doğal bir itici güçtür. Buna karşın kıyı kuşağından yaklaşık olarak 10-12°C daha düşük sıcaklıklar ve yükseltinin artmasına bağlı olarak daha düşük nem oranının bulunduğu yayla alanı adeta bir çekim alanı oluşturmaktadır.

Yaylada uyguladığımız anketlerden elde ettiğimiz verilere göre yaylacı nüfusun %97'si (630 aile) Karagöl yaylasına serinlemek ve dinlenmek amaçlarıyla gelmekte geriye kalan %3'lük kesim ise (20 aile) hayvancılık amacıyla yaylacılığı sürdürmektedir. Karagöl yaylasının bu ölçüde büyük bir yayla durumuna gelmesinde kıyı kuşağında konumlanan yerleşmelere yakınlığı büyük rol oynamıştır. Kıyı kuşağına yalnızca 22 km uzaklıkta konumlanmış olması, yaylaya günübirlik olarak çıkılabilmesine olanak tanımaktadır. Yayladaki tespitlerimize göre pek çok yaylacı aile gün içerisinde Kumluca veya Finike'ye gidip tekrar geri dönmektedir. Resmi dairelerde çalışan bazı kişilerin günübirlik gidiş gelişlerine veya kıyıda bahçeleri olan ailelerin sulama işleri için gün içindeki hareketlerine sıkça tanık olunmaktadır. Konum özelliklerinin sağladığı bu kolaylık, yaylanın bu denli büyümesinin temel nedenidir.



Fotoğraf 3.109. Karagöl yaylasında ahşap malzeme kullanılarak inşa edilen bir yayla konutu. Konutun inşasında çevredeki kayalardan temel olarak faydalanılmıştır.



Fotoğraf 3.110. Karagöl yaylasında modern görünümlü bir yayla konutu.

Karagöl yaylasında yaylacılık takvimi Beydağlarındaki diğer sayfiye amaçlı yaylalar gibi okulların açılma ve kapanma tarihleri ile kıyı kuşağındaki nüfusun ekonomik faaliyetlerinin takvimlerine göre belirlenmektedir. Emekliler, yaşlılar, okuyan çocuğu bulunmayanlar veya tarım dışı sektörlerde çalışanlar, bu takvimin dışına çıkabilmektedir. Bunların yayla takvimi daha çok iklim koşullarına göre şekillenir. Kıyı kuşağında aylık ortalama sıcaklıkların 20 °C nin üzerine çıkması yaylaya çıkış dönemini başlatmakta ve yine 20 °C nin altına inmesi yavaş yavaş yayladan dönüş hazırlıklarının başlamasına neden olmaktadır. Bu grup dışında ele alabileceğimiz ve yoğunluğu oluşturan yaylacılar ise genel olarak 20 Haziran 10 Eylül arasındaki dönemde yaylacılık faaliyetlerine katılmaktadır.

Karagöl yaylasında yayla konutlarının büyük çoğunluğu daimi yerleşmelerdeki konut tipini yansıtmaktadır. Konutların önemli bir kısmı herhangi bir özgünlüğe sahip değildir. Sahiplerinin gelir düzeyine ve isteklerine göre şekillendiği açıkça belli olan yayla konutları birbirilerinden oldukça farklı yapı tarzlarında inşa edilmişlerdir (Fotoğraf 3.109-110-111-114-115). Bu haliyle Karagöl yaylası ilk bakışta büyükçe bir kasabayı andırmaktadır. Yayla arazisi tapulu ve şahıs mülkiyeti durumunda olduğundan her aile konutunu arsasının yanına inşa etmiştir. Bu yüzden yaylada dağınık bir yerleşme düzeni göze çarpar.

Karagöl yaylasında ahşap malzeme ile inşa edilmiş yayla konutları ve çadırlar da tespit edilmiştir (Fotoğraf 3.112). Bunların sahipleri ile yaptığımız görüşmelerde yaylacılık amaçlarının hayvancılık olduğu ve yayladan ekonomik gelir etmeyi amaçladıkları anlaşılmıştır. Daha çok kurbanlık küçükbaş hayvan yetiştiriciliğine dayalı olan yaylacılık faaliyetlerinin takvimi, konut tipi, gelir düzeyleri, geldikleri yerleşmeler ve diğer pek çok özellikleri ile bu grup yaylacıları diğerlerinden ayırt etmek mümkündür.



Fotoğraf 3.111. Karagöl yaylasında yayla konutlarının büyük çoğunluğu iki ve üç katlıdır.

Daha önce belirttiğimiz gibi bu dönem içinde yayladan daimi yerleşmelere günübirlik inişler ve tekrar yaylaya dönüşler gözlenmektedir. Bu günübirlik inişler genelde tarımsal zorunluluklar ile ilgili olmakla birlikte, bazı aileler gündüz denize girmeye gidip akşam saatlerinde tekrar yaylaya dönmektedirler. Özellikle de yayladaki genç nüfus denize girebilmek için günübirlik olarak iniş-çıkış yapmaktadırlar. Bu olanaklar nedeniyle Karagöl, Beydağlarında genç nüfusun en fazla bulunduğu yaylaların başında gelmektedir. Diğer sayfiye yaylalarında genç nüfusun yaylacılık isteği ve katılımı hatırlanacağı üzere son derece düşüktü. Bununla birlikte Karagöl yaylasında yaptığımız anketlerde yaşları 14 ila 18 arasında bulunan yaylacı nüfusun yukarıda sözünü ettiğimiz avantajlara rağmen yaylada bulunmaktan sıkıldıkları tespit edilmiştir. Bunun nedeni olarak ise, yaylada internet ve spor tesislerinin bulunmayışını göstermişlerdir. Karagöl’de 40 yaş ve üzeri yaş dilimleri içindeki nüfus grubundan bazı yaylacılar ile yaptığımız görüşmelerde yayladan ve sürdürdükleri

yaylacılıktan son derece memnun oldukları tespit edilmiştir. Bu grup yaylacılar genelde aile reisleri durumunda olup, mümkün oldukça yayla konutlarını yenilemeye ve yaylacılık dönemlerini uzatmaya çalışmaktadır. Söz konusu yaylacıların memnuniyetlerinin asıl nedeni yaylada çocukluklarını ve gençliklerini bulmalarıdır. Çünkü Karagöl yaylası hayvancılık temeline dayalı bir yayla iken ve kıyıda seracılık-narenciye tarımı yaygınlaşmadan önce (1980'li yılların başları) hemen her aile bu yaylaya hayvancılık amacıyla çıkmaktaydı. Bugün sayfiye amaçlarıyla yaylada bulunan yaylacıların büyük bir bölümü yaylada dünyaya gelmişlerdir.



Fotoğraf 3.112. Karagöl yaylasında 20 aile halen hayvancılık amaçlı yaylacılık faaliyetini sürdürmektedir. Bu aileler sayfiye amaçlı yaylacılar gibi kıyı kuşağı yerleşmelerinde değil, kıyıdan uzak köy yerleşmelerinden gelmektedirler.

Yaylada her yıl yeni konutların inşa edilmesi zamanla alt yapı yetersizliklerinin ön plana çıkmasına yol açmıştır. Yayla alanının doğal kaynakları ile nüfus arasındaki denge, kaynaklar aleyhine hızla bozulmaktadır. Bu ise sahanın optimum kullanım sınırının aşılmasına

ve bununla birlikte su yetersizliği, arazi fiyatlarında artış ve yetersizlik, çöp vb. sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yani Karagöl yaylasında fiziksel taşıma kapasite sınırı kimi yönleriyle aşılmıştır. Yaklaşık olarak 2500'ü bulan yayla nüfusu günümüzde bazı temel sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin yayla yerleşmesinde son 15 yıldır su sıkıntısı olduğu, çevredeki su kaynaklarının artık ihtiyaçları karşılamadığı bilinmektedir. Günümüzde yaylanın su ihtiyacı büyük çoğunlukla kıyı kuşağındaki kuyulardan tankerler ile getirilerek karşılanmaktadır. Söz konusu sorun yaylanın kuzeyindeki Ulupınar mevkii ve Altınyaka köyünden getirilecek şebeke ile çözümlenebilir. Bu sorunlar karşısında yayla alanı Kumluca Belediyesi hizmet sınırlarına dahil edilmiş ve son üç yıldır yapılaşma denetim altına alınmıştır. Buna halen yeni konut inşası sürmektedir.

Yayla nüfusunun artması ile birlikte yaşanan bir diğer sorun çöplerin depolanmasıdır. Yayla yerleşmesinde çöp kutularının bulunmayışı önemli bir eksikliktir. Çöpler, Kumluca belediyesi tarafından her hafta Perşembe günleri toplanmaktadır.

Tablo 24. Karagöl yaylasındaki bazı hizmet birimleri

Hizmet birimi	Sayısı
Bakkal	4
Kahvehane	3
Kasap	3
Cami	2

Kaynak: Arazi gözlemleri.

Sonuç olarak Karagöl yaylası Finike körfezi kuzeyindeki en kalabalık nüfuslu yayla durumundadır. Anlaşıldığı üzere yayla büyüme sınırına ulaşmıştır. Yaylada yaşanan su sıkıntısı bunun en belirgin göstergesi olup, bu soruna rağmen yeni konut inşası sürmektedir. Yaylanın Kumluca kentine yakınlığı en büyük çekim gücü özelliğidir.



Fotoğraf 3.113. Karagöl yaylasında yaylacıların günlük temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hizmet birimlerinden görünüm.



Fotoğraf 3.114. Karagöl yaylasında modern bir yayla konutu.



Fotoğraf 3.115. Karagöl yaylasında ahşap malzeme ile inşa edilmiş bir yayla konutu.



Fotoğraf 3.116. Karagöl yaylasının çekim gücü unsurlarının başında orman örtüsü varlığı gelir. Ardıç ve Sedir çevre ormanlarının en geniş yayılışlı topluluklarıdır.

3.3.2.4. Moryer yaylası

Moryer yaylası Beydağlarının kıyı sıradağları olarak ele aldığımız doğu uzantılarının Antalya körfezine dönük cephesinde yer alır. Yayla alanı Antalya merkez ilçe idari sınırları içindedir. Yayla yerleşmesinin deniz seviyesinden yüksekliği 1630 m. dir. Moryer yaylası Doyran deresi vadisinin yukarı çığırında birbirinden farklı işlevlere sahip yaylaların toplandığı bir sahada kurulmuştur. Yayla alanının çevresinde İlmelik, Aşağı Moryer, Doyrankozu ve Tekirmunarı yaylaları bulunmaktadır.

Beydağlarındaki rekreasyonel kullanıma yönelik yaylaların çoğunluğu fonksiyon değiştirerek bugünkü durumlarını kazanmışlardır. Bunlar hatırlanacağı üzere hayvancılık amaçlı yaylacılık faaliyet alanları durumundaydılar. Moryer yaylası bu yönüyle bağlı olduğu fonksiyon grubundaki diğer yaylalara benzemez. Gerçekten de Moryer yaylası, Antalya kentinden kaynaklanan rekreasyon amaçlı yaylacılık talepleri sonucu ortaya çıkan yeni bir yayla yerleşmesidir.

Yayla yerleşmesi 10 yıl önce kurulmuş olup, konutlar kooperatif organizasyonu ile inşa edilmiştir. Yayla konutları Beydağlarındaki diğer yaylalardan son derece farklı bir yapı tarzına sahiptir (Şekil 17-18). Kooperatif yönetimi konut planlarını İtalya'nın Alp dağları bölgesindeki dağ evlerinden esinlenerek inşa ettirmiştir (Fotoğraf 3.117-118-119-120).

Moryer yaylasının kuruluş yeri diğer rekreasyon yaylaları gibi yükselti ve orman örtüsü varlığına göre belirlenmiştir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Beydağlarındaki serinleme ve dinlenmeye yönelik yayla yerleşmeleri çoğunlukla 1500-2000 m yükselti basamakları arasında yer almışlardır. Bunun yanında yer seçimini belirleyen en önemli etmenlerden birisi de orman örtüsü varlığıdır. Beydağlarındaki bu grup yayla yerleşmeleri çoğunlukla Sedir ve Ardıç ormanlarının dağınık alanları ile paralellik göstermişlerdir. Moryer yaylası Ardıç ormanlarının geniş yayılış bulduğu bir alanda konumlanmıştır. Ancak yayla konutlarının inşa sürecinde 100'den fazla ardıç ağacı kesilmiştir.

Orman içinde yer almasına rağmen bu olumsuz durumun oluşması, yaylanın mülkiyet durumu ile yakından ilgilidir. Yayla alanı Meset yapı kooperatifi adına arazi tapuludur.

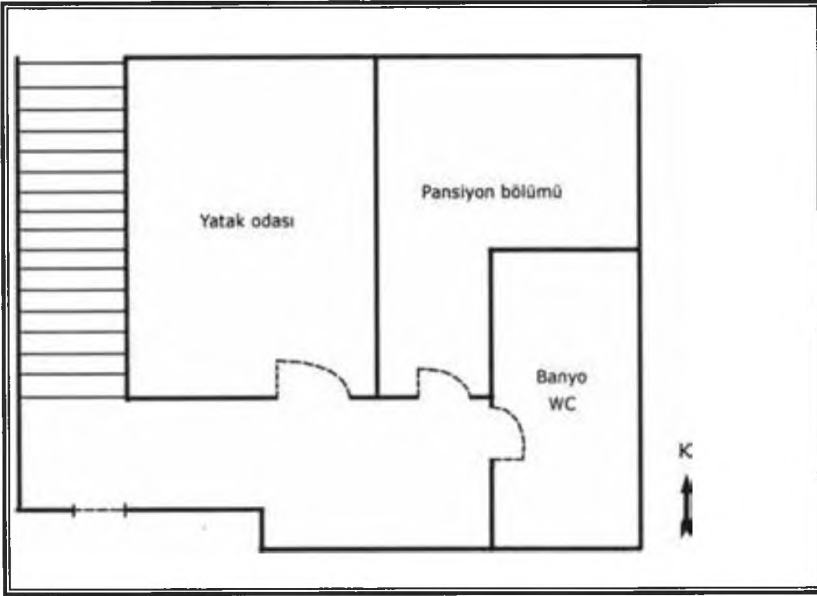


Fotoğraf 3.117. Moryer yaylasında yayla konutları İtalya'nın Alp dağları bölgesindeki dağ evlerinin yapı tarzında inşa edilmişlerdir.

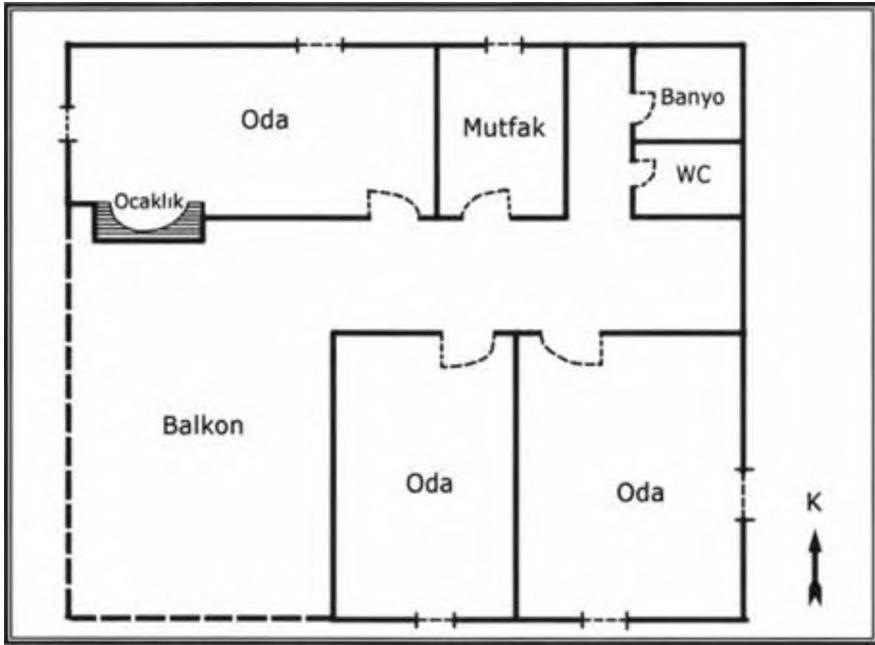


Fotoğraf 3.118. Moryer yaylasında yayla konutları tripleks özelliği taşır.

Moryer yayla yerleşmesi 73 duble konuttan oluşmaktadır. Yayla konutları birbirileri ile bitişik konumlu olarak planlanmışlardır. Bu yüzden her konutta iki ayrı hane yer alır. Günümüzde bu konutların 42'si kullanılmaktadır. Geriye kalan 31 yayla konutu ise henüz sahipleri tarafından içerileri yaptırılmadığından kullanılır durumda değildir. Yaylanın inşası 10 yıl önce başlamasına karşın yaylacı nüfusun konutlara yerleşmesi 3 yıllık bir geçmişe sahiptir. Bu yönüyle Moryer yeni oluşan bir yayla görünümünde olup, birçok konutta inşaat devam etmektedir (Fotoğraf 3.121).



Şekil 17. Moryer yaylasında modern bir yayla konut planı.
(Ölçeksiz. Konut sahibi: Ali Göksel)



Şekil 18. Aşağı Moryer Yaylası'nda klasik bir yayla konutu planı (Ölçeksiz. Konut sahibi: Ali Dinçer)

Yaylacı nüfusun ekonomik ve sosyal özelliklerini tespit etmeye yönelik olarak hazırlanan anketlerden elde ettiğimiz sonuçlara göre Moryer yaylası çoğunlukla üst gelir grubuna sahip nüfus tarafından kullanılmaktadır. Doktor, mühendis, öğretmen, mimar, avukat, muhasebeci ve esnaf yaylacı nüfusun başlıca meslek gruplarıdır. Bunların yanında yaylada 6 konut, mesleği çiftçi olan ailelere, 5 konut da yurt dışında işçi olarak çalışan gurbetçi ailelere aittir.

Yaylacı nüfusa yaylacılık amaçlarını öğrenmek üzere yönelttiğimiz sorularda, büyük çoğunlukla, serinleme ve dinlenme ihtiyaçlarının karşılanması yanıtı alınmıştır. Yaylalar yükseltileri çok fazla olmamak kaydıyla (2000 m üzeri) klimaterapi uygulamaları için ideal mekanlar durumundadırlar.

Kıyı kuşağında yaz aylarında yaşanan yüksek sıcaklıklar ile eş zamanlı yaşanan yüksek nem oranları, yayla alanlarını bu açıdan çekim gücü yüksek sahalar haline getirmiştir. Moryer yaylası da çoğunlukla bu amaçlarla kullanılmaktadır. Ancak yayladaki görüşmelerimizde yaşlıların yaylanın rakımı nedeniyle nefes almakta zorlandıkları ancak iki gün içinde vücutlarının aklimatize olduğu anlaşılmıştır.

Yaylacı nüfusun yaş yapısı incelendiğinde yine diğer rekreasyon yaylalarında olduğu gibi 40 ve üzeri yaş gruplarında bir yoğunlaşma dikkati çekmiştir. Aileler çocuklarının yaz aylarında deniz ve kıyı turizm alanlarını yaylaya tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.



Fotoğraf 3.119. Moryer yaylasında Ardıç ağaçları yayla konutlarının bahçelerini süslemektedir.



Fotoğraf 3.120. Moryer yaylasında yayla konutlarının önündeki boş alanlarda ihtiyacı karşılayacak kadar domates, biber, çilek, elma ve kayısı yetiştirilmektedir.

Moryer yaylasının en önemli özelliklerinden birisi de şüphesiz ki Antalya kentine yakınlığıdır (yaklaşık 22 km). Bu yakınlık nedeniyle yaylacı ailelerin bir kısmı yayla ile Antalya kenti arasında gününbirlik gidiş-gelişler yapabilmektedir. Gündüz saatlerinde hemen hemen boşalan yayla yerleşmesi mesai saatlerinin bitimi itibariyle kalabalıklaşmaya başlar.

Moryer’de yayla dönemi Nisan ayının ikinci yarısı ile Kasım ayının ilk haftası arasındaki dönemi içerir. Buna karşın yayla en kalabalık dönemini Haziran ayı ortaları ile Ağustos sonları arasında geçirmektedir. Bazı ailelerin kış aylarında da Moryer’e çıktığı bilinmektedir. Ancak bu ailelerin sayısı 5’i geçmez.

Yaylada yapılaşma halen devam ettiği için yaylada bir takım eksiklikler göz çarpmaktadır. Moryer yaylası temel günlük ihtiyaçların karşılanması yönünden Antalya kenti ve çevredeki yayla yerleşmelerine bağlıdır. Yaylada bakkal, kasap, fırın ve benzeri hizmet birimleri

bulunmamaktadır. Yaylacılar bu ihtiyaçlarını çoğunlukla Antalya'dan yaylaya çıkarken yol üzerinde bulunan köyler ve yaylalardan karşılar. Çakırlar, Akdamlar, Aşağı Moryer, İlmelik, Feslikan, Sakarpınarı ve Narpızlı bunların başlıcalarıdır.

Yayla yerleşmesindeki en belirgin sorun su kesintileridir. Kooperatif yönetiminin yaylanın güneyindeki karstik bir kaynaktan getirdiği su, yaylacı nüfusun arttığı dönemde ihtiyacı karşılayamamaktadır.



Fotoğraf 121. Moryer'de inşaatı devam eden yayla konutlarına bir örnek.

3.3.2.5. Yazır yaylası

Araştırma sahası içinde sürekli yerleşme durumunda olup da yaz aylarında yayla fonksiyonu kazanan yerleşmeler bulunmaktadır. Bunlardan birisi de Korkuteli ilçe idari alanı içindeki Yazır köyü'dür. Kentli nüfusun dinlenme ve serinlemeye yönelik yaylacılık faaliyetlerinin gerçekleştirildiği mekanlar genellikle dağlık alanlar olmakla birlikte, bunlara yakın bir zamanda yükseltileriyle bir yayla alanından talep edilen rekreasyonel ihtiyaçlara yanıt verebilen sürekli

yerleşmeler katılmıştır. Bu yerleşmeleri yaylacılık faaliyetleri için cazip kılan bir takım özellikleri bulunur. Bunların başında söz konusu yerleşmelerin kuruluş yeri özellikleri ve bunun yaylacılık için oluşturduğu çekim gücü gelir. Başlangıçta doğal çevre özellikleri ile ortaya çıkan çekim gücü, oluşturulan beşeri alt yapı donanımları ile daha da kuvvetlendirilir.

Sözünü ettiğimiz yerleşmeleri kentli nüfusun talebi ile karşı karşıya getiren en güçlü doğal çekim gücü özelliği sahip oldukları yükseltileri ve bunun yaz aylarında yaylacılık için oluşturduğu elverişli ortamdır. Bu elverişli ortam ile birlikte sürekli bir yerleşme olmalarından dolayı bu grup yerleşmelerin birçok alt yapı donanımı da mevcuttur. Kentlerde yaylacılık talebinde bulunan nüfusu bu sahalara yönelten temel nedenlerden birisi de kuşkusuz bu yerleşmelerin birçok yaylada bulunmayan donanımlara sahip olmasıdır. Bunlar yol, su, elektrik, hizmet birimleri, günlük gazete ve belki de en önemlisi güçlü bir karayolu ağı ile çevresine bağlı olmalarıdır.

Antalya Körfezi kıyı kuşağında konumlanan Antalya, Finike, Kumluca, Kemer ve Demre kentleri ile kıyıdan 50 ila 80 km uzaklıkta ve genel olarak 1000-1100 m yükselti basamağı arasında konumlanmış Elmalı ve Korkuteli kentleri ile Yazır köyü arasında son yıllarda dikkat çekici bir yaylacılık şekli gözlenmektedir.

Kıyı kuşağı yerleşmelerinin bulunduğu çevrede yaz devresinde yüksek nem ve sıcaklığın beraber yaşanması bu yöredeki yerleşmelerde yaşayan nüfusun bir kesimini yaylacılığa yöneltmektedir. Bunların bir bölümü Beydağlarındaki yayla alanlarını tercih ederken, bir bölümü ise yaylacılığı kent ya da köy şeklindeki sürekli yerleşmelerde sürdürme yolunu tercih etmektedirler. Bu yaylacı grup çoğunlukla yaz devresinde ev kiralama yolunu seçmekle birlikte, arazi satın alarak villa tipi yayla konutları inşa edenler de bulunur. Kıyı kuşağı kentlerinin hızla büyümesi ve bununla birlikte yayla talebi sergileyen nüfus miktarının artması sürekli yerleşmelerin yayla alanı olarak kullanılmasına yol açmıştır. Bu süreç sonucunda yayla alanı olarak kullanılan

yerleşmelerden birisi de fiziki olarak Beydağları ile etkileşim halinde bulunan konumuyla, Yazır köyüdür.

Yazır köyü idari alanı Beydağları ile kuzeydeki polye düzlüklerinin kesişme alanında yer alır (Fotoğraf 3.122). Köyün hem yamaçlarda hem de polye düzlüğünde arazisi bulunur. Köy yerleşim alanının deniz seviyesinden yükseltisi 1010 m dolayındadır. Yazır köyü Antalya'yı Denizli ve İzmir'e bağlayan karayolu güzergahında yer almaktadır. Yazır köyü Korkuteli kentine 8 km, Antalya kentine ise yaklaşık 50 km mesafede yer alır. Köyün batısında Beğiş ve Datköy, doğusunda Bayat ve Söğütçük köyleri ile Termessos Milli Park alanı, güneyinde İmecik, Yazırgüzlesi, Doyran köyleri ile Kumluca ilçe idari alanları, kuzeyinde ise İmrahor köyü bulunmaktadır.

Yazır köyüne yönelik yayla talebi hemen tamamıyla Antalya kentinden kaynaklanır. Söz konusu talebin temel nedeni Yazır'ın Antalya'ya yakınlığı ve yükseltisinin sağladığı elverişli ortamdır. Yazır köyü idari alanı içerisinde yazlıkçı adı verilen yaylacı nüfusun yayla konutu inşa etme süreci 1990'lı yılların başlarından itibaren devam etmektedir. Yaylacı nüfusun köy idari alanı içindeki yer seçimine dikkat edildiğinde, yayla konutlarının hemen tamamının köy yerleşim alanı dışında ve özellikle de birkaç dönümlük elma bahçelerinin yanı başında inşa edildiği gözlenmiştir (Fotoğraf 3.123-124-125-127). Yayla konutları genellikle villa tipinde inşa edilmiş olup, büyük çoğunlukla yüksek gelir grubuna ait nüfusa aittir.



Fotoğraf 3.122. Yazır köyünün genel görünümü.



Fotoğraf 3.123. Yazır köyünde yazlıkçılar tarafından inşa edilmekte olan villa tipi bir konuttan görünüm.

Yazır 610 haneli (1642 nüfuslu) büyük bir köy durumundadır. Köy konutlarının yaklaşık olarak %10'u yaylacılık fonksiyonuna hizmet eder. Köy kendi adını taşıyan polye düzlüğünün kuzeydoğusunda yer alır. Tahıl tarımı ile bağ-bahçe tarımı köy ekonomisinin başlıca gelir getirici dinamikleridir. Elma, bahçe tarımı alanlarının hemen hemen tamamını kaplamaktadır. Köydeki hemen her ailenin başlıca geçim kaynağı durumundaki elma tarımı özellikle sulama olanaklarının iyileştirilmesi sonrasında yaygınlaşmıştır.

Yazır köyü nüfusunun köklü bir yaylacılık kültürü bulunmaktadır. Köyün Beydağlarında kendi adını taşıyan yaylası bulunur. Yaylanın temel işlevi hayvancılık olmakla birlikte bu amaçla kullanımı giderek zayıflamaktadır. Köyde başta elma olmak üzere meyve ziraatının gelir getirici ekonomik kaynaklar haline gelmesi yaylacılığı zorunlu bir ekonomik kaynak olmaktan çıkarmıştır. Uzun yıllardır yaylalara nüfus gönderen Yazır köyü günümüzde yaylacı nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. Antalya kent nüfusu içindeki yaylacı nüfus kitlesinin dağlık alanlardan sonra sürekli yerleşmelerde de yaylacılık faaliyetlerinde bulunma süreci, Yazır köyünü bu amaçlı yaylacılığın odak noktalarından biri haline getirmiştir.



Fotoğraf 3.124. Elma bahçelerinin içinde inşa edilmiş bir yayla konutundan görünüm.



Fotoğraf 3.125. Yazır köyünde yazlıkçılar tarafından inşa edilen modern görünümlü yayla konutlarına bir örnek.

Yazır köyünde yaylacılık faaliyetlerinde bulunan nüfusun meslek gruplarına dağılımını tespit amacıyla uygulanan anketlere göre yüksek gelir grubuna ait esnaflar ve doktorların önemli çoğunluğu oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaylacı nüfusun yaylacılık amaçları başta serinlemek ve dinlenmektir. Yayla alanından Antalya kentine 45 dakika gibi kısa bir sürede ulaşılabilmesi yaylacı nüfusun büyük çoğunluğunun günübirlik gidiş-dönüş yapabilmesine olanak tanımaktadır. Gündüz iş yerlerine giden yaylacı nüfus akşam saatlerinde yayla alanına çıkmaktadır. Aslında yaylayı geceleme amacıyla kullandıkları da söylenebilir. Yaylanın akşam saatlerinde kıyı kuşağına oranla oldukça serin bir ortama sahip olması, yaylacı nüfusu buraya çeken en önemli doğal çekim gücü elemanıdır.

Yaylanın günübirlik ulaşım olanağına sahip olması yayla takviminin diğer sayfiye yaylalarından daha uzun olmasına neden olmuştur. Yazır yaylasında yayla konutu olan ailelerin yaylacılık faaliyetleri Nisan ayı sonları ile Ekim ayı ortaları arasında sürmektedir. Konut sahibi olmayan ve köydeki boş konutları kiralayarak yaylacılık faaliyetinde bulunan nüfusun yaylacılık takvimi ise genellikle 15 Haziran-15 Eylül arasını kapsamaktadır. Bu gruptaki aile sayısı 10 dolayındadır.

Sonuç olarak Yazır yaylası sayfiye yaylacılığını teşvik eden yükseltisi (1010 m) ve Antalya kentine yakınlığı nedeniyle yaylacı talebinin hızla arttığı bir yerleşme durumundadır. Köy idari alanı içinde arazi fiyatlarının son on yıl içinde gösterdiği dikkat çekici artış, yaylacı talebinin boyutunu ortaya koymaktadır.



Fotoğraf 3. 126. Yazır köyünde geleneksel köy konutları büyük çoğunlukla iki katlı olup, alt katlar depo ve ahır olarak inşa edilmiştir.



Fotoğraf 3.127. Yazır köyünde yayla konutu olarak inşa edilen villa tipi konutların sayısı gittikçe artmaktadır.

3.3.2.6. Geyikbayırı yaylası

Sürekli yerleşme durumunda olup da yayla amacıyla kullanılan yerlerden birisi de Antalya merkez ilçe idari sınırları içindeki Geyikbayırı köyüdür. Geyikbayırı köyü yerleşim alanı, Beydağlarının kıyı sıradağları olarak adlandırılan Antalya körfezine dönük doğu cephesinde 570-680 m yükselti basamakları arasında konumlanmıştır. Köyün Antalya kentine uzaklığı 23 km dolayında olup, asfalt kaplı bir yol ile ulaşım sağlanmaktadır.

Geyikbayırı köyünün kurulduğu alan Antalya kent nüfusunun rekreasyon amaçlı yaylacılık taleplerinin ilk yönelim sahası olarak dikkati çeker. Geyikbayırı'nın konumlandığı saha Antalya kenti ile Beydağları yaylaları arasındaki geçiş alanı durumundadır. Beydağlarındaki birçok yayla alanı ile Antalya kenti arasındaki ulaşım Geyikbayırı köyü aracılığıyla sağlanır.

Geyikbayırı köyünün konumlandığı sahanın yükseltisi aslında serinlemeye yönelik yaylacılık faaliyetleri için ideal değerlere sahip değildir. Hatırlanacağı üzere bu grup yaylalar daha çok 1000 m nin üzerinde dağılışı göstermekteydiler. Bu olumsuzluğuna karşın Geyikbayırı'nın bir takım çekim gücü özellikleri bulunur. Bunların başında kuşkusuz Antalya kentine yakınlığı gelmektedir. Sahaya yönelik talebin bir diğer nedeni de Geyikbayırı köyünün Antalya kenti ve Antalya körfezine hakim bir seyir noktası olma özelliğinden kaynaklanır.

Geyikbayırı köyü, yaylacılık geleneği oldukça eski bir yerleşme durumundadır. Köy nüfusunun önemli bölümünün yakın zamana kadar hayvancılık amaçlı yaylacılık faaliyetleri için Beydağları yaylalarını kullandığı bilinmektedir. Ayrıca köy arazisinin bir bölümü yaylacıların hayvanlarının kış aylarında barındığı kışlak görevi üstlenmiştir. Bugün söz konusu fonksiyonunu büyük ölçüde kaybetmesine karşın Geyikbayırı'nda nüfusun bir bölümü tarımsal amaçlı yaylacılık (Sinandegimeni yaylasında) faaliyetinde bulunmaktadır.

Antalya kenti kökenli rekreasyonel yaylacılığın yönelme sahalarından biri haline gelen Geyikbayırı köyünün bu özelliği alması 1980'li yılların sonlarında ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunda köyü Antalya kentine bağlayan karayolunun 1986 yılında iyi standartlara kavuşturulması önemli bir etken olmuştur. Bunun yanında söz konusu dönem Antalya kent nüfusunun hızla artmaya başladığı ve ülkemizin pek çok yerinden özellikle emekli ve yüksek gelir grubundan nüfus kitlelerinin Antalya'ya yöneldiği süreç ile paralellik gösterir.

Satın alma gücü yüksek nüfus kitlesinin genişlemesi ve turizm yatırımları sonucu oluşan ekonomik iyileşmeler başta Geyikbayırı olmak üzere Beydağlarının Antalya körfezine dönük doğu yönünde hızlı bir ikinci konut başka bir ifade ile yayla konutu inşa sürecinin başlamasına yol açmıştır. Özellikle 1990'lı yılların ortaları itibariyle hızlanan yapılaşma süreci günümüzde aynı tempo ile devam etmekte ve köy yerleşim alanının çevresi *yazlıkçı konutu* adı verilen yeni yerleşim alanları ile kuşatılmaktadır. Birbirlerinden uzak ve genelde kooperatif organizasyonu ile inşa edilen konutlar orman içinde ve Antalya kentine hakim noktalarda konumlanmışlardır (Fotoğraf 3.128-129-130). Yaylacı nüfusa uyguladığımız anketlerde Geyikbayırı'nı tercih nedenlerinin çoğunlukla Antalya kentine yakınlığı ve akşam saatlerinde kıyıya oranla serin havası olduğu anlaşılmıştır.

Geyikbayırı köyüne yönelik talepler buradaki arazi fiyatlarının hızla artmasına yol açtığı gibi, özel mülkiyet durumunda olmayan ve çoğunluğu 2/B orman arazisi özelliğindeki arazilerin kooperatiflerce işgal edilmesine de yol açmıştır. Köy yerleşim alanının çevresinde yayla konut inşası nedeniyle Kızılçam orman tahribatı yapıldığı açıkça görülmektedir. Yayla konutu sayısının 500'ü aşması sahada doğal ortam unsurlarının taşıma kapasitelerinin aşılmasına neden olmaktadır. Köyün en önemli geçim kaynaklarından biri olan zeytin bahçeleri bu süreçte giderek daralmaktadır.

Geyikbayırı köyü Antalya kentinin en önemli rekreasyon alanlarından birisi durumundadır. Köy idari alanı içindeki mağaralar,

dağcılar için tırmanışa uygun kayalıklar ve geniş orman örtüsü bu çevrenin başlıca çekim gücü unsurlarıdır (Fotoğraf 3.131-132-133).



Fotoğraf 3.128. Geyikbayırı köyünde yayla konutları köy yerleşim alanından uzak ve dağınık bir görünüm sergiler.



Fotoğraf 3.129. Geyikbayırı köy yerleşim alanı merkezinden bir görünüm.



Fotoğraf 3.130. Geyikbayırı'nda Kızılçam orman alanı içinde yer alan yayla konutlarından görünüm.



Fotoğraf 3.131. Geyikbayırı köyü doğusundaki mağaralar sahanın başlıca çekim gücü unsurlarından birisidir.



Fotoğraf 3.132. Geyikbayırı köyü sınırları içinde dağcılık sporunun gerçekleştirildiği elverişli sahalar bulunmaktadır.



Fotoğraf 3.133. Geyikbayırı köyü sınırları içinde dağcılık kulüplerinin çalışmalar yaptığı kayalık alandan bir görünüm.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Antalya Körfezinin batısında kıyı gerisi itibariyle hızla yükselerek 3000 m.yi bulan Beydağları, ülkemizde yaylacılık faaliyetlerinin özgün uygulanış şekillerinin sürdürüldüğü yerlerden birisidir. Bu dağlık alanda, ülkemizin pek çok yerinde görülebilen yaylacılık uygulanış şekillerinin yanında, buraya özgü yaylacılık şekilleri de saptanmıştır. Bunlar; katılımcı sayısı ve etki alanı giderek azalan hayvancılık amaçlı yaylacılık, yakın bir geçmişte uygulanmaya başlanan ziraat amaçlı (sebze üretimine yönelik) yaylacılık ve giderek artan katılımcı sayısı ile sayfiye/rekreasyonel amaçlı yaylacılıktır.

Bugün Beydağları yaylaları, işlevsel çeşitlenme ve sahip olduğu geleneksel işlevlerinin özellikle kent kökenli talepler doğrultusunda değişimi sürecinden geçmektedir. Bu değişim kuşkusuz ülkemizin diğer pek çok yaylacılık sahasında da gözlenmektedir. Ancak, Beydağları yaylalarını işlevsel değişime zorlayan lokal nedenler de bulunmaktadır. Burayı ülkemizin pek çok dağlık alanından ayırt eden, bir başka ifadeyle özel kılan nitelikleri vardır. Bunların başında ise araştırma alanının konumu gelmektedir. Beydağlarının, kıyı gerisinde yükselen bir dağlık alan olması, bir yönünün kıyıya diğer yönünün ise iç kesimlere uzanması, burayı monotonluktan kurtararak, doğal ve beşeri çevre unsurlarında kısa mesafelerde çeşitlilik oluşmasına neden olmuştur.

Antalya ve yakın çevresindeki yerleşmelerde yaşayan nüfusun son derece köklü bir yaylacılık kültürü söz konusudur. Kıyı kuşağında konumlanıp da Beydağları veya çevredeki diğer dağlık alanlarda yaylacılık faaliyetlerine katılmayan yerleşme hemen hemen yoktur diyebiliriz. Söz konusu yerleşmelerde yaşayan yerli nüfusun yanında, sahaya yakın bir geçmişte göç yoluyla gelen nüfus kitlesi içinde de yaylacılık faaliyetlerine katılanlar bulunmaktadır. Ancak bu nüfusun yaylacılık amaçları, deneyimleri, beklentileri ve yaylalarda sürdürdükleri faaliyetler birçok yönüyle geleneksel yaylacılıktan ayrılır.

Beydağları yaylaları, yaylacılık amaçları birbirlerinden oldukça farklı nüfus kitlelerine ev sahipliği yapar. Söz konusu kitleler bazen aynı yayla alanı içinde, bazen de birbirine son derece yakın mesafeli yayla alanlarında bulunurlar. Yayla alanlarını günübirlik olarak ziyaret edenler ve şenliklere katılmak için gelenleri bir kenara bırakırsak, Beydağları yayla yerleşmelerinden yaklaşık 25 bin dolayında nüfus faydalanmaktadır.

Beydağları yaylacılığının tarihi işlevi konar-göçer grupların sürdürdüğü hayvancılık amaçlı yaylacılık faaliyetleri ile karakterizedir. Ancak günümüzde Beydağlarında bu geleneksel yaylacılık şeklinin uygulandığı yayla yerleşmesi sayısı ve katılımcı nüfus giderek azalmaktadır. Yakın bir geçmişe kadar ekonomik yaşamın vazgeçilmez bir parçası, kırsal ekonominin başlıca destekleyicilerinden birisi olan yaylacılık faaliyetleri, günümüzde pek çok yerleşme için bu önemini kaybetmiştir. Yayla alanları gelir elde edilen, kırsal ekonomiyi kombine eden mekanlar olmaktan çıkmış, para ve zaman harcanan yerler durumuna gelmişlerdir. Ancak söz konusu değişim sanıldığı gibi yalnızca kentli nüfusun yaylacılık talepleri doğrultusunda değil, daha önce klasik yaylacılık deneyimi olan kırsal yerleşmelerin ekonomik fonksiyonlarının değişimi ve bunun yaylacılık şeklini değiştirmesi ile de ilgilidir. Yani, daha önce ekonomik amaçlarla yaylacılığa katılan birçok kırsal yerleşme günümüzde değişen ekonomik yapıları nedeniyle (seracılık, narenciye tarımı ve turizm'den elde edilen yüksek gelir nedeniyle) yayla alanlarını dinlenme ve serinleme gibi amaçları için kullanmaya başlamışlardır.

Yukarıda sözünü ettiğimiz değişim süreci ile birlikte, yaylacılık amaçları, konut tipleri, yayla takvimleri gibi yönleriyle birbirlerinden farklı nüfus kitleleri Beydağlarında bir araya gelmiştir.

Farklı fonksiyona sahip yaylaların gelecekteki durumlarına yönelik öngörülerde bulunmak gerekirse; hayvancılık amaçlı yaylacılığın etki alanı ve katılımcı sayısının azalacağı ve zamanla ortadan kalkacağı, bu gruptaki yayla alanları içinde sayfiye amaçlı yaylacılığa uygun doğal

çevre koşullarına sahip olanlarının dinlenme ve serinleme amaçlı yaylacılık alanlarına dönüşeceği, diğerlerinin yok olacağı tahmin edilmektedir. Nitekim bunun ilk örneklerini günümüzde de görmekteyiz. Örneğin, sayfiye amaçlı yaylacılığa uygun olmadığı için, fonksiyonel değişim sürecine giremeyip ortadan kalkmak üzere olan Kartal yaylası birinci gruba, eski işlevleri hayvancılık olan, ancak günümüzde tipik birer sayfiye yaylası görünümü kazanan Geyikbayırı, Elmelik, Karçukuru, Karagöl, Söğütçuması gibi yaylalar ise ikinci gruba örnek olarak gösterilebilir.

Beydağlarında etki alanı ve katılımcı sayısı giderek artan sayfiye-rekreasyon yaylacılığının gelişim süreci incelendiğinde ortaya çıkan sonuçlar ise son derece açıktır. Bu yayla fonksiyon grubu ülkemizin pek çok yaylacılık sahasında gözlemleyebildiğimiz gibi diğer yaylacılık şekilleri üzerinde baskın ve değişime zorlayıcı bir etki göstermektedir. Özellikle kentli nüfusun dinlenme, eğlenme, serinleme, dağlık ve ormanlık alanlara yönelme şeklindeki talepleri, yeni yayla alanlarının ortaya çıkmasına veya eski yayla alanlarının yeni amaçlarla kullanılmaya başlamasına yol açmaktadır. Beydağlarındaki birçok yayla alanında söz konusu süreci gözlemlemek mümkündür. Beydağları çevresindeki yerleşmelerin artan nüfusları ve buna paralel olarak hızlanan kentleşme süreci, Beydağlarında yukarıda sözünü ettiğimiz sürecin gelecekte daha da belirginleşmesine yol açacağı açıktır. Buradan hareketle, Beydağlarının hızla sayfiye ve rekreasyon amaçlı yaylacılığın odak noktası halini alacağını kolaylıkla ifade edebiliriz. Turizmin ekonomik etkileri ve bunun sosyal hayata yansımaları ve ayrıca Beydağları çevresindeki yerleşmelere yönelik devam eden göçler yaylalardaki işlevsel değişim ve gelişimin yukarıda sözünü ettiğimiz yönde olmasını sağlayacak belli başlı nedenler olarak gösterilebilir.

Buraya kadar başlıca özellikleri ve geleceğe yönelik gelişim süreci hakkında bilgiler verdiğimiz Beydağları yaylaları aynı zamanda bazı sorunlara da sahiptir. Bu sorunlar temelde insan faaliyetleri ile mekansal unsurlar arasında zaman zaman ortaya çıkan olumsuz

etkileşimden kaynaklanmaktadır. Örneğin, yaylacılık-orman etkileşimi, yaylacılık-arazi kullanımı etkileşimi, yaylacılık-su kaynakları etkileşimi gibi. Şimdi tespit edebildiğimiz sorunların belli başlılarını ele alalım:

Beydağları yaylalarının işlevsel değişim sürecinden geçtiği daha önce ifade edilmişti. Bu süreçte yaylacı nüfusun talebi bazı yayla alanlarında yoğunlaşmakta veya talepler sonucunda yeni yayla alanları oluşmaktadır. Buna karşın bazı yayla yerleşmeleri de fonksiyon değişim sürecinden olumsuz etkilenecek önemini kaybetmişlerdir.

Orman ya da mera arazisi olmasına karşın Beydağlarının birçok yerinde plansız, kaçak ve altyapı donanımlarında yoksun yayla yerleşmeleri ortaya çıkmıştır. Bir veya daha fazla köy yerleşmesine tahsisli ve genelde akraba veya komşu ailelerden oluşan yayla alanlarına kentlerde yaşayan yaylacı nüfusun girmesinin zor oluşu, Beydağlarının orman örtüsüne sahip ve genellikle 1250 m. nin üzerindeki yerlerinde yeni yayla yerleşmelerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu yerleşmelerin bir kısmı kooperatif organizasyonu ile yapılırken büyük bir çoğunluğu da kontrolsüz ve villa tipi dağ evi tarzında yapılaşmaya sahne olmaktadır. Herhangi bir planları olmayan bu yayla yerleşmelerinin hızla büyüdüğü ve bununla birlikte yeni ve çözülmesi güç sorunlarla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

Beydağları çevresinde yaşayan kentli nüfusun çoğunlukla dinlenme ve serinleme az da olsa prestij güdülerini tatmin etmek için inşa ettirdikleri ya da satın aldıkları yayla konutlarının sayısı her geçen yıl artmaktadır. Bu yoğun talepler yayla alanlarında özellikle su yetersizliği sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bugün Beydağlarındaki birçok yayla yerleşmesi su yetersizliği nedeniyle büyüme sınırını ulaşmış, kesintiler yeni yayla konutu yapımı karşısında caydırıcı bir engel haline gelmiştir. Feslikan, Karagöl, Söğütçuması gibi büyük yayla yerleşmeleri bu sorunları ciddi olarak yaşamaktadırlar. Beydağlarına yönelik mevcut yaylacı talebi devam ettikçe söz konusu sorunların yaşanması kaçınılmazdır. Bu sorunların azaltılması için öncelikle yayla yerleşmelerinin planlarının hazırlanması ve gelişimin

buna göre belirlenmesi gerekmektedir. Bugün fiziksel taşıma kapasitelerinin bir hayli üzerine çıkmış durumdaki yayla yerleşmelerinin giderek artması bu plan eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Beydağlarına yönelik talebin ilerleyen yıllarda da süreceği son derece açıktır. Bu yüzden, orman alanları tahrip edilmeden, mimari uyumsuzluk yaşanmadan ve doğal ortamın taşıma kapasiteleri zorlanmadan yayla planları hazırlanmalıdır. Bu planlara ülkemizin Doğu Karadeniz yaylalarının pek çoğunda rastlamakta ve büyük çoğunlukla başarıya ulaştığını görmekteyiz.

Yukarıdaki bahsedilen ve çoğunlukla doğal ortam-insan etkileşiminden kaynaklanan sorunların dışında çözüm bekleyen bazı konular da bulunmaktadır. Bunların ilki hiç şüphe yok ki temel geçim kaynağı hayvancılık amaçlı yaylacılık olan kırsal nüfusun yaşadığı sorunlardır. Bilindiği üzere hayvancılık ekonomisine dayalı **klasik yaylacılık** Beydağlarında giderek etki alanını kaybetmekte ve geçimini bununla sağlayan nüfus ciddi ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Kışlak sahalarının ekili-dikili alanlarla kaplanması, orman arazisindeki denetimlerin artması, kalabalık nüfuslu yerleşmelerin çevresinde mandıra türü ticari işletmelerin artması, yayla hayvancılığını ve dolayısıyla bununla uğraşan nüfusu olumsuz etkilemiştir. Köylerinin kuruluş yerlerinden kaynaklanan dar ekonomik yelpazeleri nedeniyle yayla alanlarına ve burada sürdürdükleri hayvancılığa muhtaç olan aileler, kredi destekleri ve kooperatif organizasyonları ile desteklenebilir ve bunların geçim tipi üretim sistemlerine ticari boyut kazandırılabilir. Bu destek ile söz konusu nüfus desteklendiği gibi kültürümüzün yüzyıllardır süregelen bir alışkanlığı olan klasik yaylacılık kısmen de olsa korunmuş olacaktır. Çünkü bu ailelerin yaşam biçimleri, konutları, sosyal ilişkileri, mekan ile etkileşimleri, dil, giyim, mutfak, folklor, sanat eserleri gibi pek çok yönü son derece özgün değerler barındırmakta ve **kültür mirasımız** için oldukça önemli unsurları yaşatmaktadırlar. Türk kültür tarihinin hiçbir döneminde önemini kaybetmeyen yaylacılık faaliyetleri son

yıllarda yaylaların yaşadığı işlevsel değişim nedeniyle daha dikkatle korunmalıdır. Çünkü, yaylalar fonksiyon değiştirdikçe geleneksel kültürden uzaklaşıp, turizm, kent, sanayi kökenli yaşayış ve beklenti alanlarına dönüşmektedir. Bu ise yaylacılığın özgünlüğünü yitirmesine ve sıradanlaşmasına neden olmaktadır. Ülkemizde rekreasyonel talepler doğrultusunda ortaya çıkan, dağların yüksek kesimlerindeki ikinci ev tarzındaki yapılara Alp dağlarında ve daha pek çok yerde de rastlamak mümkündür. Ancak Aladağlar'daki göçebelik, Doğu Karadeniz'deki şenliklere dayalı yaylalar ve Beydağlarındaki özgün yaylacılık uygulanış şekillerine farklı kültürlerde tanık olmak hemen hemen imkânsızdır. Bu yüzden yaylacılık hiçbir zaman yalnızca ekonomik boyutu ile ele alınmamalı, kültüre aie birçok ögeyi içinde barındıran bir yaşam şekli, miras kaynağı olarak algılanmalı ve planlar da bu doğrultuda yapılmalıdır.

Sonuç olarak, Antalya körfezinin batı kıyıları boyunca yükselen Beydağları, ülkemizin önemli yaylacılık alanlarından birisidir. Zaman içinde uygulanmış amaçlarında değişimler yaşansa da yaylacılık bir bütün halinde bu çevre için vazgeçilmez bir yaşam ögesidir ve bu özelliğini koruyacağı anlaşılmaktadır. Çünkü hem turistlerin hem de çevredeki nüfusun dağlık alanlara, ormanlara, yaylalara karşı ilgisi her geçen yıl artmaktadır. Bu süreçte Beydağları daha büyük bir ilgi ile karşılaşacaktır. Ancak koruma-kullanma dengesinin iyi planlanması Beydağlarında sürdürülecek bütün faaliyetler için ön koşul olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akman, Y., 1995,** Türkiye Orman Vegetasyonu. Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi, Ankara.
- Akova, B.S., 1994,** *Antalya Körfezinin Kuzeyinde Yer Alan Kıyı Ovalarında Nüfus Özellikleri.* Türk Coğrafya Dergisi Sayı:29, İstanbul.
- Aktan, O., 1996,** Antalya Çevresinde ve Güney Anadolu'da Depreşen ve Dinen Konar-Göçer Asabiyeti. I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (YÖRÜKLER) Sempozyumu. 25-26 Nisan 1994, Antalya. Kültür Bakanlığı:1821, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları:232, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi:49, s: 1-24, Ankara.
- Alagöz, C, A, 1941,** Yayla Tabiri Hakkında Rapor. I. Coğrafya Kongresi, Raporlar-Müzakereler-Kararlar s:150-157, Ankara.
- Alagöz, C, A., 1944,** Türkiye Karst Olayları Hakkında Bir Araştırma. Türk Coğrafya Kurumu Yayınları, Sayı: 1, Ankara.
- Alagöz, C,A., 1993,** Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları. Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı:2, Ankara.
- Altınlı, E., 1944,** Antalya Bölgesinin Stratigrafik Etüdü. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Mecn. Seri:B, Cilt:IX, Sayı:3, İstanbul.
- Antalya İl Yıllığı 2000,** Antalya Valiliği. İletişim Ofset, Antalya.
- Antalya İli Arazi Varlığı, 1993,** Tarım-Orman ve Köyşleri Bakanlığı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları. Ankara.
- Ardel, A., Kurter, A., Dönmez, Y., 1969,** Klimatoloji Tatbikatı. İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No:1123, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayınlarından No:40, İstanbul.
- Arıbas K., Koçak İ., 2004,** Antalya Kenti ve İçme Suyu. Antalya'nın Son Bin Yılı Sempozyumu, 18-19 Aralık 2003, (baskıda) Antalya.

- Arınç, K., 2005,** Türkiye Coğrafyası. Coğrafi Bölgeler, I. Cilt: Kıyı Bölgeleri, Coğrafya Serisi, Erzurum.
- Artun, E., 1996,** Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Göreneklere. I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (YÖRÜKLER) Sempozyumu. 25-26 Nisan 1994, Antalya. Kültür Bakanlığı:1821, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları:232, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi:49, s:25-62, Ankara.
- Atalay, İ., 1987,** Türkiye Jeomorfolojisine Giriş. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:9, İzmir.
- Atalay, İ., 2002,** Türkiye'nin Ekolojik Bölgeleri. Orman Bakanlığı Yayınları No: 163, Meta Basımevi, İzmir.
- Altaş, N.T., vd, 2006,** Domaniç'te Kır Meskenleri. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:16, s:63-88, Erzurum.
- Avcı, M., 2004,** *Türkiye Bitkilerinin İsimlendirilmesinde Coğrafi Özelliklerin Etkisi.* İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Coğrafya Dergisi Sayı:12, s: 31-45, İstanbul.
- Avcı, N., 2002,** Yörüklerde Yaşam Felsefesi. Yörük ve Türkmenlerde Günlük Hayat Sempozyumu Bildirileri, s:9-14, Ankara.
- Bakırcı, M., 1999,** Doğu Karadeniz Örneğinde Yaylaların Pazaryeri Fonksiyonları. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Dergisi, Sayı:7, s:375-385, İstanbul.
- Baş, T, 2005.,** Anket, Nasıl Hazırlanır, Uygulanır, Değerlendirilir. Seçkin Yayınları, 3. Baskı, Ankara.
- Başıbüyük, A., Yazıcı, H., Ertürk, M., 2001,** *Eğriçimen Yaylasında (Koyulhisar-Sivas) Rekreatif Yaylacılık.* Türk Coğrafya Dergisi Sayı:36, s:31-48, İstanbul.
- Bekdemir, Ü., Özdemir, Ü., 2002,** *Doğu Karadeniz Bölümünde , Gelişmekte Olan Yayla Turizm Merkezlerine Bir Örnek: Bektaş Yaylası.* Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:7, s:9-35, Erzurum.

- Bozkuş, F., 1988.,** Toros Göknarı (*Abies Cilicica Carr.*)'nın Türkiye'deki Doğal Yayılışı ve Silvikültürel Özellikleri. Tarım Orman ve Köy işleri Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Bulut, İ., 1999,** Konutların Fiziksel Özelliklerinin Sosyo-Ekonomik Düzey ve Konut Sağlığı İle İlişkisi. Sendrom (Aylık Aktüel Tıp Dergisi) Yıl:I/II, Sayı: B, Ağustos, s:114-119, İstanbul.
- Bulut, İ., 2006,** Genel Tarım Bilgileri ve Tarımın Coğrafi Esasları (Ziraat Coğrafyası), Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- Ceran, Ş, A., 1996,** Tarihi ve Sosyo-Kültürel Yönden Konya-Sarayönü Kuyulu Zebir Yörükleri. Damla Ofset-Matbaacılık, Konya.
- Ceran, Ş, A., 1998,** Tarihi ve Sosyo-Kültürel Yönden Konya-Altınekin Yeni yayla. Akın Ofset ve Matbaacılık, Konya.
- Ceylan, S., 2001,** *Burdur Gölü Kıyılarında Kışla Yerleşmeleri.* Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:6, s:1-28, Erzurum.
- Cin, H., Surlu, H, M., 2000,** Mera Yaylak Kışlaklar ve Mera Kanunu Şerhi. Seçkin Yayınevi.
- Çetin, B., 2006,** *Kefe Yaylasında (Serinhisar-Denizli) Fonksiyon Değişikliğiyle Ortaya Çıkan Rekreatif Faaliyetler.* Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:15, s:175-198, Erzurum.
- Çiçek, İ., 2000,** *Türkiye'de Termik Dönemlerin Yayılışı ve Süreleri.* Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, c:40, s:1-2, syf:189-212, Ankara.
- Çimen, A, Z., 2001,** Antalya İli Kumluca İlçesindeki Sera Üreticilerinin Pazarlama Sorunları. Akdeniz Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı:1, s:1-14, Antalya.
- Daniel, B, A, D, Hopkinson, M, A, 1987,** *The Geography of Settlement.* Oliver-Boyd.
- Darkot, B., 1968,** Türkiye İktisadi Coğrafyası. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No:51, İstanbul.
- Darkot, B., 1977,** Akdeniz Bölgesi. Atatürk Üniversitesi, İşletme Fakültesi Araştırma Enstitüsü Ders Notları: 35, Erzurum.

- Darkot, B.,Erinç, S., 1951.,** *Aksu Batısında Antalya Traverten Taraçaları*, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Cilt:1, Sayı:2, s.56-61, İstanbul
- Demir, N., 1996,** Yörük Ağzının Bazı Özellikleri. I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (YÖRÜKLER) Sempozyumu. 25-26 Nisan 1994, Antalya. Kültür Bakanlığı:1821, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları:232, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi:49, s:129-132, Ankara.
- Denker, B.T., 1977,** Yerleşme Coğrafyası: Kır Yerleşmeleri. İstanbul Üniversitesi Yayınları No:2275, Coğrafya Enstitüsü Yayınları, İstanbul.
- Denker, B., 1968,** Güneydoğu Toroslarda Göçebelik. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:20, s:136-142. Ankara.
- Derleme Sözlüğü, 1993,** Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları, Sayı:211/9, 2. Baskı, Ankara.
- Dinç, O., 1997,** Antalya-Sarısu-Saklık Kent Arasının Florası Üzerinde Bir Araştırma. Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Divan-ı Lügat-ı Türk Dizini, 1991,** Çeviren Besim Atalay, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları: 521, Ankara.
- Doğan, C., Doğan, M, S., 2005,** Yörüklerin Sosyal ve Kültürel Hayatı (Antalya Örneği). Kızılelma Yayıncılık, İstanbul.
- Doğanay, H., 1997,** Türkiye Beşeri Coğrafyası. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları:2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi:877, Eğitim Dizisi:10, İstanbul.
- Doğanay, H., 1998,** Türkiye Ekonomik Coğrafyası. Çizgi Kitabevi, Konya.
- Doğanay, H., Zaman, S., 2004,** *Oba-Yayla Yerleşmelerine Tipik İki Örnek: Çambaşı ve Turnalık Obaları (Ordu İli)*. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:43, s:1-31, İstanbul.

- Doğanay, H., Zaman, S., 2002,** *Antalya'da Az Tanınan Bir Kış Turizm Merkezi: Saklıkent.* Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:8, s:149-162, Erzurum.
- Doğaner, S., 1985,** Turizmde Doğanın Önemi ve Turizmde Doğayı Koruma Çalışmaları. İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Cilt:2, Sayı:3, S:117-124, İstanbul.
- Doğaner, S., 1991,** *Dağ Turizmine Coğrafi Bir Yaklaşım: Uludağ'da Turizm.* Coğrafya Araştırmaları Dergisi Sayı: 3, Ankara.
- Doğaner, S., 1998,** *Türkiye Kıyı Kullanımında Turizm Olgusu.* Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:33, İstanbul
- Doğaner, S., 2001,** Türkiye Turizm Coğrafyası Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Doğaner, S., 2003,** Miras Turizminin Coğrafi Kaynakları ve Korunması. Ege Üniversitesi Coğrafya Bölümü Sempozyumları II, Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu, 16-18 Nisan, s:1-8, İzmir.
- Dönmez, Y., 1979,** Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları. İstanbul Üniversitesi Yayın No:2506, Coğrafya Enstitüsü Yayın No: 102, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul.
- Dönmez, Y., 1985,** Bitki Coğrafyası. İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 3319, Coğrafya Enstitüsü Yayın No:3213, İstanbul.
- Elibüyük, M., 1990,** *Türkiye'nin Tarihi Coğrafyası Bakımından Önemli Bir Kaynak: Mufassal Defterleri.* Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Cilt:1, Sayı:2, s:11-42, Ankara.
- Emecen, M.F., 2000,** Batı Anadolu'da Yörükler. Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu. Yör-Türk Vakfı, Tarsus.
- Emekli, G., 2001,** Bergama'nın Turizm Coğrafyası ve Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri. Bergama Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir.
- Emekli, G., 2003,** Kültür Mirasının Kültürel Turizm Yaklaşımıyla Değerlendirilmesi. Ege Üniversitesi Coğrafya Bölümü

- Sempozyumları II, Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu, 16-18 Nisan, s:43-49, İzmir.
- Emekli, G., 2004,** Yeni Bin Yılda Sürdürülebilir Turizmin Kaz Dağı ve Yakın Çevresi İçin Önemi. I. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi s:416-433, Balıkesir.
- Emiroğlu, M., 1977,** Bolu'da Yaylalar ve Yaylacılık. Ankara Üniversitesi, D.T.C.F Yayınları, No:272, Ankara.
- Ercenk, G., 1996,** Antalya Bölgesi Yörükleri Göç Yolları. I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (YÖRÜKLER) Sempozyumu. 25-26 Nisan 1994, Antalya. Kültür Bakanlığı:1821, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları:232, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi:49, s:133-138, Ankara.
- Erinç, S., 1984,** Klimatoloji ve Metodları. İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayınları No:2, İstanbul.
- Ersoy, Ş., 1990,** Batı Toros (Likya) Naplarının Yapısal Öğelerinin ve Evriminin Analizi. Jeoloji Müh. Der. Sayı:37, s:5-16.
- Erten, S.F., 1997,** Antalya Livası Tarihi. Altın Portakal Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları No:3, Antalya.
- Ertürk, M., Doğanay, H., Güner, İ., 2000,** *İskilip'te Yaylacılık*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:4, s:55-73, Erzurum.
- Fleischer, A., Felsentein, D., 2000,** Support For Rural Tourism. Annals of Tourism Research, Vol:27, No:4, pp: 1007-1024, Elsevier Science, Great Britain.
- Gibson, L.A., 1993,** The Potential for Tourism in Non-metropolitan Areas. In Economic Adoption: Alternatives for Non-metropolitan Areas, D, L, Barkley, ed, pp: 145-164, Boulder Co. West view.
- Göka, Ş., 2002,** Charles Texier, Felix Von Luschan ve Jean Paul Raux'nun Antalya Civarındaki Gözlemlerinde Yörükler. Yörük ve Türkmenlerde Günlük Hayat Sempozyumu Bildirileri, s: 97-108, Ankara.

- Gönençgil, B., 2002,** Kullanım Açısından Dağlık Alanların Sorunları ve Çözüm Önerileri. Ege Üniversitesi Coğrafya Bölümü Sempozyumları II, Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu, 16-18 Nisan, s:55-63, İzmir.
- Göney, S., 1975,** Büyük Menderes Bölgesi. İstanbul Üniversitesi Yayınları, No:1895, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No:79, İstanbul.
- Göney, S., 1986,** Sıcak Bölgelerde Ziraat Hayatı. Coğrafya Enstitüsü Yayın no:116, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayın No:2732, İstanbul.
- Gözenç, S., 1977,** Arazi Kullanılması ve Değerlendirilmesinin Coğrafi Yönden Tetkiki. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, sayı:20, İstanbul.
- Güçlü, M., 1996,** "XIX. Yüzyılın Sonlarında Antalya'nın İdari ve Demografik Yapısı", Adalya, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Arş. Ens. Yayını, s:1, Antalya.
- Güçlü, M., 1994,** "Yirminci Yüzyılın Başlarında Antalya'nın Ticari Durumu", ATSO Dergisi,s:90, Antalya.
- Güçlü, M., 1997,** "Müstakil Teke (Antalya) Sancağının Kurulması ve İdari Düzenlemeye İlişkin Bir Belge", Adalya, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Arş. Ens. Yayını, No:II, Antalya.
- Güçlü, S., 2002,** Kentlileşme ve Göç Sürecinde Antalya'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Eserleri Dizisi, Ankara.
- Gümüşçü, O., 2002,** XVI. Yüzyıl Anadolu'sunda Oğuz Boy Adlı Yerleşmeler, Türkler, C. VI, s. 358-364 ve Genel Türk Tarihi, Cilt: IV, s. 65-76, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Günel, N., 1997,** Türkiye'de Başlıca Ağaç Türlerinin Coğrafi Yaylılıkları, Ekolojik ve Floristik Özellikleri. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Günel, N., 2001,** *Turizmin Kırsal Yerleşme Üzerindeki Etkilerine Tipik Bir Örnek: Kadriye (Antalya)* Türk Coğrafya Dergisi sayı: 37, İstanbul.

- Güner, İ., 1995, *Iğdır Ovası ve Çevresinde Yaylacılık*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:1, s:229-243, Erzurum.**
- Güner, İ., 1997, Bodrum ve Milas Yörelerinin Coğrafi Etüdü. Atatürk Üniversitesi Yayınları, no:838, K.K.E.F. Yayınları no:77, Araştırma Serisi, no:18, Erzurum.**
- Güner, İ., Ertürk, M., 2005, *Fethiye’de Yaylalar ve Yaylacılık*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:14, s:141-179, Erzurum.**
- Güner, İ., Özdemir, Ü., Ertürk, M., 2000, *Bodrum-Milas Yöresinde Devamlı Kır Yerleşmeleri*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:4, s:73-116, Erzurum.**
- Gürbüz, M., 1999, Dibek Dağlarında (Göksun) Karsuyuna Bağlı Olarak Yapılan Yaylacılık. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:34, s:643-661, İstanbul.**
- Gürbüz, O., 1997, *Türkiye’de Göçebe Mesken Örneği: Çadır*. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:32, s:185-196, İstanbul.**
- Güriz, A., 1971, Kır Yerleşmelerinde Mülkiyet. Türkiye: Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar. İ.Ü., Coğrafya Enstitüsü Yayınları, s: 87-114, İstanbul.**
- Güvenç, B., 1994, Türk Kimliği. Kültür Tarihinin Kaynakları. Kültür Bakanlığı Yayınları/1549, İnsanlık Tarihi Dizisi/2, Ankara.**
- Hadimli, H., Bulut, İ., 2001, *Antalya’da Sebze-Meyve Ticareti ve Antalya Toptancı Hali’ne Coğrafi Bir Yaklaşım*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:11, s:261-282, Erzurum.**
- Hall, C. M., Jenkins, J.M., 1997, The Policy Dimensions of Rural Tourism and Recreation. In Tourism and Recreation in Rural Areas, R. Butler, C,M, Hall and Jenkins, eds, pp: 19-42, New York:Wiley.**
- Hoşgören, M, Y., 2004, Hidrografyanın Ana Çizgileri II, Çantay Kitabevi, İstanbul.**
- Işık, Ş., 1992, Ezine-Bayramiç Çevresinde Kır Meskenleri. Ege Coğrafya Dergisi, Sayı:6, İzmir.**

- İncekaş, L., Karaoğlu, A., 1964,** Antalya Bölgesi Yapı Malzemesi Etüdü, İmar ve İskan Bakanlığı Yayınları No:5-24, Ankara.
- İzbırak, R., 1992,** Coğrafya Terimler Sözlüğü. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Öğretmen Kitapları Dizisi, 157, İstanbul.
- Kaçar, İ., 1995,** Yaz Turizm Mekan ve Aktivitelerinin Sosyolojik Açıdan İncelenmesi (Antalya Örneği). Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kafesoğlu, İ., 1987,** Türk Bozkır Kültürü. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara.
- Kalafatçioğlu, A., 1973,** Antalya Körfezi Batı Kısmının Jeolojisi. Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Dergisi, Sayı:81, s:82-131, Ankara.
- Kantarci, M.D, 1988.,** Bey Dağlarındaki Bakir Sedir Ormanlarında Ekolojik Değerlendirmeler. İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri: A, C. 38. S:2 (69-91) İstanbul.
- Kara, H., 1977,** *Çukurova'nın Üç Köyünde Tarım-Nüfus İlişkileri ve Bölge Kır Kesimi Sorunları Konusunda Bir İnceleme.* Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Coğr. Araşt. Derg. Sayı:8, s:159-192, Ankara.
- Kara, H., 1994** (M.Bazin'den Çeviri), Orta Toros Yörüklerinden Sarıkeçili Aşireti. Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı:3, s:323-350, Ankara
- Karabacak, M., 2002,** Türk Konar-Göçerliğine Yeni Bir Bakış ve Son Yörükler. Yörük ve Türkmenlerde Günlük Hayat Sempozyumu Bildirileri, s:159-166, Ankara.
- Karabulut, Y., 2000,** Kumluca'da Seracılık. 19 Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi, Coğrafya Serisi, Cilt:1, S:1, s:1-20, Samsun
- Kızılırmak, İ., 2006,** Yayla Turizmi. Detay Yayıncılık. Ankara.

- Koca, H., 1994**, Erdemli İlçesinin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi. Erzurum.
- Koca, H., 1995**, Gözne’de Yayla Turizmi. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:1, s:281–301, Erzurum.
- Koca, H., 1999**, *Burnaz Kıyılarının Turizm Potansiyeli*. Türk Coğrafya Dergisi Sayı:33 İstanbul.
- Koca, H., 2006**, Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleri Yönünden Dörttyol Şehri. Aktif Yayınevi, İstanbul.
- Koca, N., 2000**, *Türkiye’nin En Büyük Geçici Kır Yerleşmesi: Zorkun Yaylası*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 6, s:75-101, Erzurum.
- Koç, T., 1999**, Sayılı Günler Yöntemi İle Doğal Mevsimlerin Belirlenmesi. Ege Coğrafya Dergisi. Sayı:10, s: 305-328, İzmir.
- Koçak, İ., 2004**, *Antalya’nın Kuzeybatısında Kalan Sahanın Bitki Örtüsü*, SDÜ Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi, Yıl 5 , Sayı 7, s. 117-145, Burdur.
- Koday, S., 1995**, *Olur’da (Erzurum) Geçici Yerleşme Şekilleri*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:1, 302-313, Erzurum.
- Koday, S., 1999**, *Hınıs İlçesinde Kom Yerleşmeleri Üzerine Bir Araştırma*. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:34, s:357-382, İstanbul.
- Koday, S., 2005**, Doğu Anadolu Bölgesinde Hayvancılık. Atatürk Üniversitesi Yayınları No:949, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları No:104, Araştırmalar Serisi No:74, Erzurum.
- Koday, Z., 1999**, Akarca Yaylası. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:34, s:489-505, İstanbul.
- Kökten, K., 1963**, *Karain’in Türkiye Prehistoryasında Yeri*. Türk Coğrafya Dergisi sayı:22-23, İstanbul.
- Köse, A., 1997**, *Madra Dağı Kuzey Yamaçlarında Yaylacılık*. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:2, s:227-250, Erzurum.
- Kutlu, M,M, 1987**, Şavaklı Türkmenlerde Göçer Hayvancılık. Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları:84, Gelenek-Görenek ve İnançlar Dizisi:4, Ankara.

- Kutlu, M.M., 2000,** Göçerlerde Mekansal Düzenleme: Çadır ve Ev İlişkisi. Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu. Yör-Türk Vakfı, Tarsus.
- McQueen, R., Knussen, C., 2002,** Research Methods for Social Science. Pearson Education.
- Moğol, H., 1991,** 19. Yüzyılın Başlarında Antalya. Mehter Basımevi, Ankara.
- Mutluer, M., 1996,** *Edremit Yöresinde Kırsal Yerleşmelerin Coğrafi Dağılışı ve Nüfus Büyüklüklerini Etkileyen Faktörler.* Ege Coğrafya Dergisi, Sayı:8, s:207-224, İzmir.
- Mutluer, M., 2003,** Uluslararası Göçler ve Türkiye. Kuramsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması-Denizli/Tavas. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Okur, R., 2004,** Yazır (Korkuteli). Yazır Köyü Muhtarlığı Kültür Hizmetleri, Aydın Ofset-Matbaacılık, Antalya.
- Onuk, T., 2002,** Orta Asya'dan Günümüze Çadır Sanatı. Yörük ve Türkmenlerde Günlük Hayat Sempozyumu Bildirileri, s:177-186, Ankara.
- Oppermann, M., 1996,** Rural Tourism in Southern Germany. Annals of Tourism Research. Vol:23, pp: 6-102.
- Orhonlu, C., 1987,** Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskanı. Eren Yayınları, İstanbul.
- Ögel, B., 1978,** Türk Kültür Tarihine Giriş I. Kültür Bakanlığı Yayınları:244, Kültür Eserleri Yayınları:13, Ankara.
- Ögel, B., 2001,** Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları. 4. Baskı. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı. İstanbul.
- Öner, E., 2000,** Kaş-Demre Platosu'nda Fiziki Coğrafya Araştırmaları. Kyaneai Antik Kenti ve Çevresi, Antalya. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 101, İzmir.
- Özav, L., 1995,** *Eski Gediz Kasabası Çevresinde Güme Yerleşmeleri.* Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:30, s:173-187, İstanbul.

- Özav, L., 1995,** Turizm Açısından Murat Dağının Önemi. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı: 3, s:57-78, Erzurum.
- Özav, L., 1996,** Simav Depresyonu ve Çevresinin Coğrafi Etüdü. Atatürk Üniversitesi Yayınları, No:813, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları No:64, Araştırma Serisi No:10, Erzurum.
- Özçağlar, A., 1988,** *Türkiye'deki Tarım Alanlarının Coğrafi Dağılışının Doğal Çevreyle İlişkisi.* Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı:11, Ankara.
- Özçağlar, A., 1996,** *Türkiye'nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler.* Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı:12, s:7-24, Ankara.
- Özçağlar, A., 1997,** Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler (Kasabalar-Şehirler). Ekol Yayınevi, Ankara.
- Özey, R., 1985,** Güzelyayla Köyü Yaylası. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Dergisi, Sayı:49, İstanbul.
- Özey, R., 1995,** *Serçeme Çayı Havzasında Yerleşmenin Coğrafi Özellikleri.* Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:1, s:362-379, Erzurum.
- Özgüç, N., 1977,** *Sayfiye Yerleşmeleri: Gelişme ve Başlıca Özellikleri.* İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Sayı:22, s:142-162, İstanbul.
- Özgüç, N., 1994,** Beşeri Coğrafya'da Veri Toplama ve Değerlendirme Yöntemleri. 3. Baskı. İ.Ü. Yayın No:3849, Fakülte Yayın No:2511, İstanbul.
- Özgür, M, E., 1992,** *Türkiye'de Faal Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı.* Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi,(1), s: 55-80, Ankara.
- Özgür, M, E., 1999,** *Türkiye'de İl İçi Göçler Hakkında Düşünceler.* A.Ü.D.T.C.F. Dergisi, XXXIX,(1-2), 159-167. Ankara.

- Özgür,M,E., 2001,** Türkiye Coğrafyası (2.Baskı). Hilmi Usta Matbaacılık, Ankara.
- Pekcan, N., 1993,** Çakırlar (Boğaçayı) Ovası Jeomorfolojik Etüdü-Antalya. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:28, s:155-164, İstanbul
- Rasony, L., 1993,** Tarihte Türklük. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları:126, Seri:III, Sayı:A.34, s:50-54, Ankara.
- Refik, A., 1989,** Anadolu'da Türk Aşiretleri (966-1200). Enderun Kitabevi. İstanbul.
- Roux, P, J, 2007,** Türklerin Tarihi, Pasifikten Akdeniz'e 2000 yıl. Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Sandal, E, K., 2003,** Mersin Kuzeyindeki Yerleşim Birimlerinde Rekreatsyonel Yaylacılık. Türk Coğrafya Dergisi, sayı:40, s:121-138, İstanbul.
- Saraçoğlu, H., 1989,** Akdeniz Bölgesi. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Öğretmen Kitapları Dizisi, No:157, İstanbul.
- Sargın, S., 1998,** Şehirlerin Mekansal Gelişiminin Tarım Alanları Üzerindeki Etkilerinin Örnek Şehirlerde İncelenmesi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Sargın, S., 2004,** Kuruluş, Gelişme ve Fonksiyonları Açısından Korkuteli Şehri. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:11, s:111-136, Isparta.
- Sarı, C., 1998,** Kumluca (Antalya) İlçesi Coğrafyası. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya (Bölgesel Coğrafya) Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Sarı, C., Karabulut, Y., 2006,** Türk Kültürünün Dünyaya Açılan Penceresi Antalya'da Kırsal Turizm Potansiyeli: Kuzca Köyü Örneği. III. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Kongresi Bildiri Kitabı, s: 719-733, Çanakkale

- Sarı, C., Tepeli, Y., 2003,** Batı Antalya Yaylaları. Antalya'nın Son Bin Yılı Sempozyumu. Akdeniz Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Antalya.
- Sarıhan, S., 2003,** 1 Numaralı Şer'iyye Siciline Göre XIX. Yüzyıl Başında Antalya'nın Sosyo-Ekonomik Profili. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. Antalya.
- Sayhan, S.,1990,** Teke Yarımadası'nın Bitki Coğrafyası. İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Sergün, Ü, 1994.,** *Türkiye'de Kır Nüfusunun Yükselti Kademelerine Göre Dağılışı.* İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni sayı:11, s:17-22, İstanbul.
- Sever, R., 2005,** Coğrafya Öğretim Programlarında Doğal Mevsim Kavramı. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 13, s:117-134, Erzurum.
- Sevgi, C., 1984,** *Adana İlinin Kuzeydoğu Kesiminde Yaylacılık.* Ege Coğrafya Dergisi Sayı: 2, s:177-197. İzmir.
- Seyirci, M., 1996,** Batı Akdeniz Yörükleri. I. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (YÖRÜKLER) Sempozyumu. 25-26 Nisan 1994, Antalya. Kültür Bakanlığı:1821, Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları:232, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi:49, s:191-202, Ankara.
- Somuncu, M., 2003,** *Türkiye'de Koruma Altındaki Dağlık Alanlarda Turizm/Rekreasyon ve Çevre Etkileşimi: Aladağlar ve Kaçkar Dağları Milli Parkı Örnekleri,* Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu, Ege Üniversitesi Coğrafya Bölümü Sempozyumları 2, s: 65-72, İzmir.
- Somuncu, M., 2004,** *Dağcılık ve Dağ Turizminde İkilem: Ekonomik Yarar ve Ekolojik Bedel.* Coğrafi Bilimler Dergisi, 2 (1), s: 1-22, Ankara.

- Somuncu, M., 2005,** Aladağlar: Yaylacılık ve Dağ Göçebeliliği Konusunda Bir Araştırma. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık. Ankara.
- Soykan, A., Arı, Y., 2004,** Kazdağı Milli Parkı'nda Eko-Turizm Kılavuzu Eğitimi. I. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, s:455-474, Balıkesir.
- Soykan, F., 1992,** Akdeniz Havzasında Turizm Hareketleri ve Türkiye. Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı, 1992, s:28-38, Ankara.
- Soykan, F., 1993,** Bazı Turistik Göstergelere Göre Türkiye'de Turizmin Coğrafi Dağılımı ve Aylar İtibariyle Özellikleri: Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı, 1993, s: 52-72, Ankara.
- Soykan, F., 1994,** Bozdağlarda (Ege Bölgesi) Rekreatif Yaylacılık: Kalkınma Bankası, Turizm Yıllığı 1994, s: 292-306, Ankara.
- Soykan, F., 1999,** Doğal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü; Kırsal Turizm, Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi, Haziran 1999, Yıl: 10, s: 67-75, Ankara.
- Soykan, F., 2000,** *Turizm Coğrafyası ve Turizm Planlaması.* Ege Coğrafya Dergisi, Sayı:11, İzmir.
- Soykan, F., 2003,** Coğrafi Çevrenin Turizm Amaçlı Değerlendirilmesinde Turizm Potansiyelini Saptamanın Önemi. Ege Üniversitesi Coğrafya Bölümü Sempozyumları II, Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu, 16-18 Nisan, s:17-24, İzmir.
- Soykan, F., 2003,** *Kırsal Turizm ve Türkiye İçin Önemi:* Ege Coğrafya Dergisi, cilt:12, sayı:1 (2003), s:1-11, İzmir.
- Soykan, F., 2004,** Kırsal Alanları Turizm Potansiyelinin Saptanması ve Şirince Köyü'nde (İzmir) Uygulanması. Ege Üniversitesi Yayınları No:122, İzmir.
- Soykan, F., 2004,** Turizm Potansiyelini Saptamanın Önemi ve Bir Yöntem Önerisi. I. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, s:11-31, Balıkesir.

- Sözer, A. N., 1972,** Kuzeydoğu Anadolu'da Yaylacılık. İş Matbaacılık ve Ticaret, Ankara.
- Sözer, A,N, 1998,** *Kozak Yaylacılığı Üzerine Bazı Gözlemler ve Notlar.* Ege Coğrafya Dergisi. Sayı:5. s: 1-9. İzmir.
- Sözer, A. N, 1983.,** *Türkiye'nin Kırsal Yerleşim Coğrafyasına İlişkin Terminolojik Sorunlar ve Tipolojik Yaklaşımlar.* Ege Coğrafya Dergisi, Sayı:1, s:1-13, İzmir.
- Sözer,N,-Mutluer,M-İşık,Ş., 1989,** Akdeniz Bölgesi. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Ders Notları 2 İzmir.
- Sungur, K. A., 1980,** *Türkiye'de İnsan Yaşamı Açısından Uygun Olan ve Olmayan ısı Değerlerinin Aylık Dağılışı İle İlgili Bir Deneme.* İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Dergisi, Sayı:23, İstanbul.
- Sür, A., 1994,** *Karstik Yerşekilleri ve Türkiye'den Örnekler.* Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi. sayı:3, s: 1-28, Ankara.
- Şahin, M., 2005,** Türk Tarihi ve Kültürü. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık. Ankara.
- Şemsettin Sami, 1989,** Kamus-ı Türki. Enderun Yayınları, İstanbul.
- Tanoğlu, A,1969.,** Beşeri Coğrafya: Nüfus ve Yerleşme Cilt I. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayını, İstanbul.
- Tanoğlu, A., 1966,** Nüfus ve Yerleşme. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, No:1183, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Neşriyatı, No:45, Baha Matbaası, İstanbul.
- Tekin, M., Ardahan, F., 2006,** Bireylerin Tatile Çıkma Sebepleri Türkiye'nin ve Tatil Yapılan Yörelerin Tatil Destinasyonu Olarak Tercih Edilme Nedenleri. II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, s: 1-22, Balıkesir.
- Tıraş, M., 2001,** Zorkun Yaylası. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:36, s:161-170, İstanbul.
- Tosun, C., Şahin, S. Z., 2006,** Gelişen ve Değişen Eğilim: Ekoturizm. II. Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi, s: 89-102, Balıkesir.

- Tuncel, H., 1992, Türkiye’de (1966-1986 yılları arasında) Arıcılığa Genel Bir Bakış, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi sayı:1 (1992), s:97-126, Ankara.**
- Tunçdilek, N, 1973, Kır Yerleşmeleri; Köy-Altı Şekilleri. Türkiye Coğrafyası ve Sosyal Araştırmalar s. 17-54.**
- Tunçdilek, N, 1988, Türkiye’de Kır Yerleşmelerinin Gelişimi ve Evrimi. İ.Ü. Coğrafya Deniz Bilimleri Enstitüsü Bülteni, Sayı:1 s:61-69, İstanbul.**
- Tunçdilek, N., 1964, Türkiye’de Yaylalar ve Yaylacılık. İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi Cilt:7, sayı:14. s:15-28, İstanbul.**
- Tunçdilek, N., 1967, Türkiye İskan Coğrafyası: Kır İskanı, Köy-Altı İskan Şekilleri. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, İstanbul.**
- Tunçdilek, N., 1978, Türkiye’nin Kır Potansiyeli ve Sorunları. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, İstanbul.**
- Tunçdilek, N., 1986, Türkiye’de Yerleşmenin Evrimi. İstanbul Üniversitesi Yayınları No:3367, İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayınları NO:4, İstanbul.**
- Tunçel, H., Gürgen, G., Çiçek, İ., Doğu, A, F., 2004, Doğu Karadeniz Dağlarında Yaylacılık. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:14, S:2, s:49-66, Elazığ.**
- Tümertekin, E., 1973, Türkiye’de Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar. İstanbul Üniversitesi Yayınları No:1840, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No:72, İstanbul.**
- Tümertekin, E., Özgüç, N., 1997, Ekonomik Coğrafya. Küreselleşme ve Kalkınma. Çantay Kitabevi, İstanbul.**
- Tümertekin, E., Özgüç, N., 2002, Beşeri Coğrafya: İnsan, Kültür, Mekan. Çantay Kitabevi, İstanbul.**
- Türk Dil Kurumu, 1998, Türkçe Sözlük. I-II. Cilt. Türk Dil Kurumu Yayınları:549, Sözlük Bilim ve Uygulama Kolu Yayınları, Türkçe Sözlük Dizisi I, Ankara.**

- Uzunçarşılı, İ. H., 1984,** Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, VIII. Dizi, Ankara.
- Üşenmez, Ş., 1987,** Beydağları Otokton Kütlesindeki Tersiyer Yaşlı Karbonat İstifi ve Bu İstifin Sedimentolojisi Üzerine Yapılan Çalışmaların Ön Sonuçları. Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt:2, No:1, s:103-141, Ankara.
- Yalçın, E., 2001,** Türkmen Oymaklarında Bir Yörük Beyi. Kültür Bakanlığı Yayınları:2723, Kültür Eserleri Dizisi /325, Ankara.
- Yalçındağ, S., Çoker, Z., 1993,** Yayla, Dağ, Doğa Yürüyüşü ve Kış Sporları Merkezlerinde Kamu Yönetimi Örgütlenmesi Araştırma Projesi Raporu. Turizm Bakanlığı, Ankara.
- Yalman, A.R.,** Cenupta Türkmen Oymakları II. Kültür Bakanlığı Yayınları:256, Kültür Eserleri:14, Ankara.
- Yaşar, O., 2000,** *Ülkemizde Milli Park ve Benzer Statüdeki Alanların Dağılımı*, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:35, Yıl:2000, s:181-201, İstanbul.
- Yazıcı H., 1991,** *Laçın Köyü'ne Bağlı Geçici Yerleşme Şekilleri*. Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:1, Sayı:1 s:186-212, Erzurum.
- Yazıcı, H., 1994,** *Tercan Ovası ve Çevresinde Kırsal Yerleşmeler; Geçici Yerleşme Şekilleri*. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:29, s:191-208, İstanbul.
- Yazıcı, H., 1998,** Orta Sakarya Vadisinin Coğrafi Etüdü: Yenice-Alpagut Arası. Anadolu Üniversitesi Yayınları No:1040, Eskişehir.
- Yılmaz, C., 2002,** Kırsal Yerleşmeler I Terminolojik Sorunlar. Palmiye Kitapları, Samsun.
- Yiğitbaşıoğlu, H., 1991,** *Yanartaşın Sönmeyen Alevleri*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu, Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı:3, Ankara.

- Yiğitbaşıoğlu, H., 2000, *Finike ve Yakın Çevresinin İklim Özellikleri*. Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, C:40, S:1-2, s:107-135, Ankara.**
- Yücel, T., 1988, Türkiye’de Kır Yerleşme Tipleri. Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi. C:XXVI S:1, S:61–69, Ankara.**
- Yürüdü, E., 2006, Yakın Mesafeli Yaylacılık Faaliyetlerine Bir Örnek: Yaylacık Dağında (Tokat) Yaylacılık. Doğu Coğrafya Dergisi, S:16, S:247-273, Erzurum.**
- Zaman, M., 2001, Geleneksel Yayla Şenliklerinin Doğu Karadeniz Bölümü Yayla Turizmini Geliştirmesindeki Rolü. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:6, s:187–214, Erzurum.**
- Zaman, M., 2001, Yayla Turizm Merkezlerine Bir Örnek: Hıdırnebi Yayla Kent I. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:6, s:215-236, Erzurum.**
- Zaman, M., 2007, Doğu Karadeniz Kıyı Dağları’nda Yaylalar ve Yaylacılık. Atatürk Üniversitesi Yayınları No:960, Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları No:105, Araştırmalar Serisi:75, Eser Ofset Matbaacılık, Erzurum.**
- Zaman, M., Şahin, İ.F., 2007, Doğu Karadeniz’de Alternatif Bir Turizm Merkezi: Kümbet Yaylası. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:17, Erzurum.**
- Zaman, S., 2002, Antalya Merkez İlçenin Doğal Turistik Kaynakları. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.**
- Zaman, S., 2005, Kemer’in Turizm Coğrafyası. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum.**
- Zaman, S., Coşkun, O., 2007, Türk Kültüründe Yaylacılık Faaliyetlerinin Yeri ve Önemi. Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi (Baskıda), Erzurum.**

**BEYDAĞLARI YAYLALARINDA KULLANILAN
BAZI TERİMLER:**

Alaçık: Kıl çadır

Aylak: Yurt

Bal sereni: Kovanlık

Buzağı yatağı: Buzağı ağılı

Ceset: Çadırın ana karkası (Kartal yaylası)

Çarşak: Yüksek eğimli yerlerde çakılların dökülüp biriktiği yer

Çatma çapmak: Çadırın karkasını inşa etmek

Çebiç: Erkek keçi

Çelimharımı: Yurt

Çığı: Elma dalından kesilerek çadır yapımında kullanılan ince çubuk

Çit: Çevirme

Davar: Keçi

Eyrem: Kızılçık

Gökcanavar: Kurt

Güdlelekçi: Çoban

İrim: Böğürtlen

Katran-gatran: Sedir

Kaynama kuyu: Sondaj kuyuları

Kayrak: Çatı örtü gereci olarak kullanılan toprak malzeme

Keçebaş: Davar hastalığı

Kış yatağı: Kışlak, kış aylarının geçirildiği yerler.

Kuz- koz: Kuzey

Malcılar: Hayvancılıkla uğraşan kişiler

Melik: Dokuma

Muar: Pınar

Munar-mınar: Kaynak, pınar

Oturma evi: Hayvancılık amaçlı yaylalarda ailelerin gecelediği çadır.

Pardı: Odun, tahta parçası

Paşa: Tilki (Beydağı yaylası)

Pıynar: Kara çalı

Tahtacı: Orman bakımı ve gençleştirmesi işlerini yapan ve sürekli yerleşme özelliği bulunmayan Türk topluluğu.

Terekelik: Sebzelik

Teşkilatlı ev: Su, banyo, WC'nin içeride olduğu yayla konutu

Turadam: Baraka (Tekirpınarı)

Yurt: Çadır, alaçık

1 kile: 2 teneke (1 teneke 16 kg).

EKLER

ÇALIŞMADA UYGULANAN ANKETLER

**EK 1. REKREASYONEL-SAYFIYE AMAÇLI KULLANIMA
YÖNELİK YAYLALAR VE YAYLACILIK İÇİN UYGULANAN
ANKET SORULARI**

- Görüşülen kişinin adı:
 - Yaşı:
 - Mesleği:
 - Doğum yeri:
 - Kışın oturduğu yerleşme:
-
- Yaylanın adı:
 - Bağlı olduğu il-ilçe-köy:
-
- Öncelik sırasına göre yaylacılık amaçlarınız:
 -
 -
 -
 - Kaç yıldır bu yaylayı kullanmaktasınız:
 - Çocukluğunuzda yaylacılık deneyiminiz var mı ?:
-
- Yayladan memnuniyet dereceniz:
Çok memnunum () Memnunum () Memnun değilim ()
 - Yaylanın mülkiyet durumu:
 - Yayladaki meskenin mülkiyet durumu:
Kiralık () Kendi konutum () Çadır-Kamp vb ()

14. Yaylaya ilk çıkış tarihi:

15. Yayladan dönüş tarihi:

16. Yayladan dönüş tarihinizi en çok hangi etmenler belirler ?

17. Yayla döneminde kışın kaldığınız yerleşmeye geçici olarak herhangi bir nedenle iner misiniz ?

18. Kış aylarında da yaylaya geldiğiniz zamanlar olur mu?

19. Yaylada bir gününüz nasıl geçiyor? Neler yapıyorsunuz.

20. Yayla yerleşmesi yıldan yıla büyüyor, çevresine doğru genişliyor mu? Evet ise niçin?

21. Yaylaya geçen yıllarda gelip de son yıllarda yaylacılığı bırakan aileler var mı ?

22. Yayla değiştiren aileler var mı ?

23. Yaylanın kalabalıklaşması ve yoğun taleple karşılaşması sizi rahatsız ediyor mu?

Evet () Hayır ()

24. Yayla alanında kooperatif organizasyonu ile yapılaşma söz konusu mu ?

25. Yayladaki konutunuzu kendiniz mi yaptırdınız yoksa satın mı aldınız?

Kendim yaptırdım () Satın aldım ()

26. Kendiniz yaptırdıysanız; konutun mimarisini belirlerken doğal ortama uygunluğuna dikkat ettiniz mi?

Evet dikkat ettim () Hayır etmedim modern bir konut yaptırdım ()
Komşuların konutlarına bakarak yaptırdım ()

27. Konutunuzun yapı malzemesini nereden temin ettiniz?
Çevredeki orman ve dağdaki taşlardan () Şehirden () İkisi de ()

28. Yaylada, şehrsel hizmetler içinde en çok aradığınız, olmasını istediğiniz hangisidir? Eksikliğini hissettiğiniz en önemli ihtiyaç nedir?

29. Konutunuzdaki ev eşyalarını taşıyor musunuz? Yoksa yıl boyu yaylada mı kalıyor?

30. Yayladan kente hangi zaman sıklığında inersiniz.
Her gün () İki günde bir () Haftada bir kez () Ayda birkaç kez ()
Sağlık sorunu olmadığı müddetçe yayla döneminde inmem ()

31. Şehirde çalışıp akşamları yaylaya gidiş-geliş yapanlar var mı?

32.Genel ihtiyaçlarınızı karşılayacak hizmetler yaylada yeterli mi?
(Bakkal-fırın-gazete-kasap-kahvehane..)

33.Yaylada kendi ihtiyaçlarınız için tarımsal ürün yetiştiriyor musunuz?
Evet ise neler?

34.Çevredeki yaylalarda üretilen ürünleri satın alıyor musunuz? Evet
ise hangi yaylalardan hangi ürünler

35. Yaylanızda haftalık pazar kuruluyor mu?:

36. Yaylanızda şenlik-festival vb. organizasyonlar olur mu?

37. Ailenin genç bireylerinin yayladaki memnuniyet derecesi nedir?

38. Yaylada sportif etkinlikler yapılır mı?

39. Yaylaya yabancı turistler gelir mi? Gelirse hangi amaçlarla?
40. Yaylanızın en çok hangi yönü sizi buraya çekiyor ?
41. Yazın denize gider misiniz?
42. Bir gün bu yaylada kalmaktan sıkılırsanız; buna neden olacak en güçlü sebep ne olabilir?
43. Yaylada ev sahibi olmak sizce bir prestij unsuru olabilir mi?
44. Yayla alanında yüksek tansiyon, nefes alma güçlüğü, burun kanaması gibi şikayetleriniz olur mu ?
45. Sizce yaylanın en önemli sorunları nelerdir?

Teşekkür ederim.

EK 2. HAYVANCILIK AMAÇLI KULLANIMA YÖNELİK YAYLALAR VE YAYLACILIK İÇİN UYGULANAN ANKET SORULARI*

Görüşülen kişinin adı:

Yaşı:

Kışın oturduğu yerleşme:

1. Yaylanın adı:

2. Bağlı olduğu il-ilçe-köy:

3. Yayla alanının mülkiyet durumu:

4. Hayvancılık amaçlı yaylacılık tek geçim kaynağınız mı ? Değilse köyde hangi ekonomik faaliyetlerde bulunuyorsunuz ?

5. Köyden yayla alanına ilk olarak hangi tarihte çıkmaya başlarsınız ?

6. Yayla ile köy arasında ne kadar mesafe var ? Ne kadar sürede çıkılır ?

Gün:

Saat:

Km:

7. Yaylaya çıkarken konakladığınız birkaç gün yada hafta geçirdiğiniz yerler var mı ?

8. Yaylaya çıkarken araçlarla mı yoksa sürülerle yaya olarak mı gidersiniz ?

9. Bundan 10 yıl önce nasıl çıkardınız ?

* Hayvancılık amaçlı yaylacılığa yönelik soruların oluşturulmasında DoçDr. M. Somuncu'nun **Aladağlar "Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Konusunda Bir Araştırma"** adlı eserinden faydalanılmıştır.

10. Yaylaya çıkarken kullandığınız dağ patikaları, yayla yolları var mı ?
11. Yayla alanında kalış süreniz ne kadardır ? Kalış süreniz yıldan yıla değişir mi ?
12. Eskiden (15-20 yıl önce) ne kadar kalırdınız ?
13. Köy işleri için yayladan köye geçici olarak gidiş gelişler olur mu ?
14. Yaylaya göç ederken nasıl çıkılır ?
Kamyonlarla () Özel araçlarla () Traktörlerle () Yaya-sürüler halinde ()
15. Yayladan dönüş tarihiniz ne zamandır ?
16. Aileler ile hayvanlar beraber mi çıkar yoksa önce aileler sonrada çobanlar eşliğinde hayvanlar mı çıkarılır ? Evet ise sürü kaç güne yaylaya ulaştırılır ?
17. Yaylaya çıkış ve dönüşlerde aynı güzergah-yollar mı kullanılır ?
18. Yaylada şenlik, düğün-sünnet vb. yapılıyor mu ?
19. Yaylalarda meralar ve otlaklar hayvanlar için yeterli oluyor mu yoksa yatay-dikey hareketler ile yeni otlaklara gidiliyor mu?
20. Bu yaylaya kaç yıldan beri geliniyor ?
21. Her yıl aynı yaylaya mı gelirsiniz ?
22. Yaylada geceleme nerede yapılır ?
Yayla evi () Kıl çadır-Alaçık () Naylon çadır () Yurt ()
Diğerleri:()
23. Geçmişte de bu konutlarda mı kalınırdı ?
24. Yayla meskenlerinin sayısı ve yapı malzemesi

Yerleşik konutlar: Sayısı:
Duvarlar:.....
Çatı
örtüsü.....
Diğer
bölümler:.....
Çadırların yapı malzemesi Sayısı:
Karkas:
Örtü malzemesi:
Yurt'ların yapı malzemesi Sayısı:
Gövde:
Örtü malzemesi:
25. Yayla meskenlerinin yapı tarzı kışın kalınan köy meskenlerinden
esinlenilerek mi yapılmış yoksa doğal çevre koşullarına uygun olarak mı
inşa edilmiş ?

26. Yayla konutlarının yapı gereçleri nereden temin edilir ?

Duvarlar- gövde- karkas:

Çatı örtüsü- örtü:

Diğer:

27. Yaylanın nüfusu ne kadar?:

28. Yayladaki meskenlere köyden hangi eşyalar getirilir ?

29. Yaylanın içme-kullanma suyu sorunu var mı ? Su nereden temin
ediliyor?

Kaynak () Çeşme () Göl () Akarsu () Kuyu () Diğer ()

30. Su kaynakları yaylaya ne kadar mesafede?

31. Eskiden su sorunu var mıydı? Varsa ne zaman çözüldü?

48. Hayvanlar yaylada nerelerde otlatılır?

Yaylanın yakınlarında () Yer değiştirerek () Yayladan uzaklarda ()

49. Yaylada ot kesimi olur mu?

50. Yaylanın çevresindeki ot-çayırlar hayvanlara yetiyor mu? Hayır ise nasıl çözülüyor?

51. Yaylada hayvancılık yapmanın en önemli nedeni nedir?

Ticari gelir elde etmek- kurbanlık hayvan yetiştirmek ()

Süt ürünleri için ve geçim tipi beslemek () Diğer ()

52. Hayvanların ortalama ağırlıkları ne kadardır?

Yaylaya geldiklerindekg dönüşte....kg

Büyükbaş:...../.....

Keçi:/.....

53. Hayvanların yayla dönüşünde et-süt verimi nasıldır?

Kötü () İyi () Çok iyi ()

54. Günlük süt verimleri ne kadardır?

Yaylada Kışın köyde

Keçi: Keçi:

B.Baş: B.Baş:

55. Yaylada günlük sağılan sütler nasıl değerlendirilir?

Süt ürünleri yapılarak (peynir-yoğurt-yağ vb.) ()

Mandıralara gönderilerek ()

56. Süt ürünleri için kooperatif var mı?

57. Yaylada süttten üretilen ürünler ve bunların miktarı nedir?

Beyaz peynir:

Tulum peyniri:

Deri peyniri:

Çökelek:

Yoğurt:

Yağ:

Diğer:

58. Yaylada süt ürünleri yapmak için makineler var mı?
59. Hayvan başına elde edilen yün-yapağı kıl miktarı nedir ?
60. Üretim-tüketimi karşılamazsa ne yapılıyor?
61. Yayladayken salgın hastalık vs olur mu? Olursa ne yapılır?
62. En sık rastlanan hayvan hastalığı hangisidir ?
63. Muhtarlık işleri nasıl görülür?
64. İnsanlarda sağlık sorunları-doğum-kaza vs. olursa ne yapılıyor?
65. Hayvanlara kurt vb. hayvanlar zarar verir mi?
66. Yaylada hayvancılık dışında tarım-turizm vs var mı?
67. Geçim amacı ile tarımsal üretim yapılır?
68. Arıcılık yapan aile sayısı kaçtır?
69. Yayladan köye dönüldüğünde hayvanlar nasıl beslenir?
70. Kışın hayvanlar nerede kalır?
71. Kışın hayvanlar nasıl beslenir?
72. Çevrede eskiden çıkılıp şimdi çıkılmayan yayla var mı?

73. Yaylacılığın gelişmesi için neler yapılabilir?

74. Yayladaki hizmet birimleri sayısı

Bakkal:

Manav:

Lokanta:

Kasap:

Tuhafiye:

Fırın:

Kahvehane:

Cami-mescit:

Kasap:

Diğerleri:

Teşekkür ederim.

EK 3. ZİRAİ ÜRETİM (SEBZE ÜRETİMİ) AMAÇLI YAYLACILIK İÇİN UYGULANAN ANKET SORULARI

1. Yaylanın adı:
2. Bağlı olduğu il-ilçe-köy:
3. Yükseltisi:
4. Görüşülen kişi:
5. Yaylanın konumu:
6. Zirai amaçlı yaylacılığın tarihi:
7. Daha önceki yaylacılık deneyimleri:
8. Yaylacılığın öncelikli amacı:
Geçim tipi zirai üretim () Ticari amaçlı zirai üretim ()
9. Yaylada yetiştirilen ürünler ve miktarları
10. Yetiştirilen ürünlerde zaman içinde çeşitlenme ya da azalma oldu mu ?
11. Yaylada yetiştirilen ürünler ile köydekiler arasında benzerlik var mı?
12. Herhangi bir ürün üzerine uzmanlaşma söz konusu mu ?
13. Köyde seracılık yapıyor musunuz ?

14. Tarım alanlarında köydeki araç ve gereçlerinizi kullanabiliyor musunuz ?

15. Köydeki araziniz geçiminizi sağlamak için yeterli mi ?

16. Yaylacılık takviminiz:

a. Yayla alanına ilk çıkış:

b. Yaylacılık döneminiz ne kadar sürer:

c. Yayla üretimi ne zaman ve hangi nedenle sona erer ?

17. Yayla ürünlerinin özel bir pazarı- alıcısı var mı

18. Ürünler yaylada mı satışa sunulur yoksa hal veya pazarlara götürülür mü ?

19. Yayla alanında pazar kurulur mu ?

20. Yayla pazarına çevre köy ve yaylalardan gelenler olur mu ?

21. Yayla pazarına şehirden gelenler olur mu ?

22.Yaylayı köye ve diğer yerleşmelere bağlayan yollar nakliye araçlarının girebileceği genişlikte mi ?

23. Yolların standardı ürünlerin taşınırken zarar görmeyeceği düzeyde mi ?

24. Yayla ürünlerinden elde edilen gelir ile köydeki ürünler arasında fark var mı ?

25. Ürünlerin depolandığı-saklandığı eklentiler var mı ?

26. Yayladaki tarım alanları genişliyor mu ?

27. Yayla alanının mülkiyet durumu nedir ?
28. Ormandan arazi kazanma söz konusu mu ?
29. Yayla alanında tarımsal faaliyetler için yeterli su var mı ?
30. Yaylada hayvancılık ya da sayfiye amaçlı faaliyetlere katılan yaylacı nüfus bulunur mu ?
31. Bu yayladaki insanların ayrıca sayfiye amaçlı kullandığı (çıktığı) bir yaylası var mı ?
32. Yayla konutlarının sayısı ve türü:
33. Yaylacı nüfus miktarı:
34. Antalya'daki büyük tarım işletmelerinin yayla alanında arazi satın alarak üretim yapması söz konusu mu ?

Teşekkür ederim.

DİZİN

A

- Ağıl · 74, 177, 186
Akdeniz · 7, 33, 45, 46, 50, 51, 52, 56, 58,
60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 70, 76, 78, 84,
86, 87, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 106, 107,
108, 123, 212, 273, 284, 285, 325, 326,
327, 328, 330, 331, 337, 338, 339
Akdeniz Bölgesi · 7, 212, 327, 337, 339
Akdeniz Fitocoğrafya Bölgesi · 64
Aklimatize · 306
Alaçık · 136, 140, 164, 175, 344, 352
Alakır Çayı · 7, 37, 40, 45, 125, 234
Alpin bölge · 65, 66
Alpin Çayır katı · 64
Altaylı · 21, 146
Altınyaka · 96, 104, 134, 244, 299
Alüvyonlar · 40
Amplitüd değerleri · 55
Anadolu · 12, 14, 21, 39, 40, 78, 107, 108,
111, 147, 172, 185, 325, 329, 331, 334,
337, 339, 341, 342
Anket · 18, 19, 28, 49, 97, 102, 118, 187,
213, 241, 257
Anket formu · 18
Anket soruları · 18
Antalya · 2, 7, 9, 10, 14, 19, 27, 28, 29, 32,
34, 36, 37, 39, 46, 47, 49, 50, 52, 54, 55,
56, 58, 59, 61, 62, 63, 66, 80, 82, 84, 85,
86, 95, 96, 97, 98, 100, 102, 103, 104,
105, 106, 107, 109, 112, 113, 114, 118,
120, 121, 122, 123, 132, 133, 134, 149,
150, 156, 163, 171, 174, 181, 183, 188,
189, 190, 191, 192, 196, 198, 201, 203,
205, 207, 208, 209, 211, 212, 213, 214,
222, 223, 224, 226, 227, 228, 229, 234,
235, 236, 239, 240, 242, 251, 252, 257,
268, 269, 271, 272, 273, 274, 275, 276,
277, 278, 279, 283, 302, 303, 308, 310,
311, 314, 315, 316, 317, 318, 322, 325,
326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333,
334, 335, 336, 337, 338, 343, 346, 350,
357, 359
Antalya Bölümü · 7

- Antalya kenti · 14, 29, 47, 80, 101, 103,
118, 133, 201, 205, 212, 228, 235, 240,
270, 271, 283, 308, 316, 317
Antalya körfezi · 7, 14, 32, 36, 46, 47,
123, 149, 207, 214, 234, 310
Antalya Körfezi · 7, 9, 333
Antalya Merkez İlçe · 7, 10, 121, 122,
181, 223, 236, 271
Antalya Meteoroloji İstasyonu · 277
Araştırma sahası · 9, 17, 27, 28
Arazi gözlemleri · 3, 46, 71, 91, 183
Arazi kullanımı · 12, 80, 215, 324
Ardıç · 64, 66, 67, 68, 72, 74, 75, 144, 151,
155, 156, 162, 166, 168, 243, 293, 302,
303, 307
Ardıçgediği · 134, 184, 227
Arıfköy · 104
Asıl Beydağları · 7, 33, 97
Avdan · 33, 84, 104, 171
Avlan · 6, 33, 48, 71, 87, 92, 93, 104, 122,
126, 134, 205, 260, 261, 262, 263, 264,
265, 266, 267, 284
Avlan gölü · 48, 92, 93, 262, 263, 266

B

- Bağlı nem oranı · 53, 62
Bahtılı · 101, 103, 111, 133, 134, 191, 192,
205, 209, 210, 211, 214, 215, 236, 238,
239, 240, 242
Bakı · 50, 51, 54, 65, 121
Bakırlı Dağı · 9, 34, 62, 161
Bakırlıtepe · 278, 283
Başayla · 152
Batı Toroslar · 9, 106
Beldibi · 104, 111, 112, 118, 134, 149, 156,
205
Bereket Dağı · 9, 34
Beşeri coğrafya · 20
Beşeri çevre · 13, 32, 49, 94, 128, 130,
322
Beşeri ve Ekonomik Coğrafya · 16
Bey pınarı · 161, 244
Beydağı · 5, 9, 37, 41, 45, 54, 61, 85, 87,
89, 91, 119, 125, 134, 135, 140, 160,

163, 169, 170, 243, 244, 245, 246, 247,
248, 249, 250, 251, 272, 345
Beydağı yayla şenlikleri · 163
Beydağları · 4, 5, 7, 9, 10, 11, 14, 15, 16,
17, 28, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40,
41, 45, 47, 54, 58, 61, 62, 64, 65, 70, 71,
72, 83, 84, 85, 86, 87, 90, 91, 94, 95, 96,
97, 98, 99, 100, 103, 105, 106, 107, 108,
110, 112, 115, 119, 121, 122, 123, 124,
125, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133,
134, 135, 136, 140, 144, 145, 147, 159,
164, 169, 170, 172, 187, 188, 189, 191,
204, 207, 209, 211, 212, 214, 234, 237,
243, 246, 257, 260, 267, 272, 273, 284,
285, 292, 310, 316, 317, 322, 323, 324,
341, 346, 350, 357, 360
Beykonak · 101, 104, 112, 118, 134, 261
Bitki örtüsü · 64, 65, 79, 80, 81, 83, 98,
121, 123, 126
Boğaçayı · 85, 86, 336
Büyükbaş hayvan · 151, 164, 165, 167,
172, 175

C

Canlı hayvan satışı · 166, 174, 184
Cate Clow · 149
Celepçi · 152
Cemal Arif Alagöz · 15
Ceviz · 159, 226
Coğrafi çevre · 14, 23, 32, 94, 103, 121,
131, 170
Coğrafi çevre özellikleri · 14, 94
Coğrafi gözlemler · 24
Coğrafya · 3, 12, 13, 15, 16, 18, 20, 27, 32,
81, 85, 100, 101, 117

Ç

Çadır · 21, 135, 140, 141, 143, 163, 164,
175, 177, 185, 186, 225, 262, 266, 344,
345, 352
Çadır tipi konutlar · 136
Çakırlar · 28, 86, 101, 103, 108, 111, 133,
182, 191, 192, 193, 198, 201, 205, 207,

209, 210, 211, 214, 215, 223, 228, 236,
273, 308, 336
Çakırlar ovası · 86, 214, 223, 236, 273
Çakmak · 119, 134
Çalbalı dağı · 181, 234
Çamyuva · 104, 112, 118
Çevirme · 70, 72, 74, 344, 354
Çevrik · 72, 74
Çınarlıpınar Dağı · 34
Çiftçi aileler · 196
Çoban · 344, 353
Çok fonksiyonlu yaylalar · 28, 133

D

Dağ evleri · 13
Dağ patikaları · 351
Dağcılık · 272, 320, 321
Dağlık alanlar · 34, 51, 63, 90, 96, 132,
203, 261, 309
Davar · 344
Defne · 66
Delta ovası · 46
Demre · 285, 310, 335
Deniz ve kıyı turizmi · 49, 96, 276
Denizel etkiler · 55
Dereköy · 85, 91, 101, 104, 134, 244, 245,
248, 256
Dikenli · 152
dikey yönlü · 53
dinlenme · 13, 20, 22, 26, 28, 37, 63, 78,
83, 110, 120, 132, 133, 136, 144, 146,
149, 187, 203, 209, 213, 223, 224, 226,
238, 242, 245, 246, 249, 252, 259, 260,
261, 267, 268, 276, 286, 287, 306, 309,
323
dinlenmeye · 132, 206, 247, 268, 303
doğal çevre unsurları · 17, 100
Doğanay · 2, 17, 20, 21, 22, 27, 49, 62,
146, 203, 204, 272, 328, 329, 330
domates üretimi · 198, 214
Doyran · 86, 101, 103, 104, 111, 133, 181,
182, 192, 193, 199, 200, 201, 205, 208,
223, 271, 272, 273, 302, 311
Doyrankozu · 102, 113, 133, 205, 221, 223,
227, 228, 229, 284, 302

Duraliler · 191

E

eğitim-öğretim yılı takvimi · 158
eğlenme · 13, 26, 203, 268
ekili-dikili alanlar · 196, 226
ekip-biçme · 12, 28, 34, 37, 45, 53, 110,
119, 152, 170, 171, 187, 189, 210, 214,
245, 248, 268
ekip-dikme · 12, 28, 53, 110, 119, 122,
132, 152, 187, 188, 189, 210, 214, 248
eklenti · 354
ekonomi · 17
ekonomik faaliyet bölgesi · 22, 147
ekonomik faaliyetler · 12, 22, 117, 118,
214
ekonomik yaşam alanları · 30, 34, 131
elma · 159, 175, 177, 198, 226, 232, 307,
311, 312, 314, 344
Elmalı · 7, 9, 10, 19, 32, 33, 46, 48, 50, 52,
54, 55, 56, 59, 61, 62, 63, 71, 76, 82, 92,
104, 111, 120, 121, 122, 132, 148, 189,
249, 260, 261, 262, 263, 284, 292, 310
Elmayanğı · 5, 70, 82, 86, 119, 120, 126,
134, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155,
156, 157, 158, 160
Elmelik · 5, 44, 77, 133, 205, 222, 223, 224,
225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232,
233, 234
emekli göçleri · 29
Emiroğlu · 21, 330
entansif üretim · 29
Eren Dağı · 9, 34, 227

F

Fesliğin dolomitleri · 39
Feslikan · 5, 39, 41, 42, 73, 78, 83, 87, 88,
102, 113, 122, 125, 133, 137, 205, 207,
208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215,
216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223,
236, 240, 308
Fıstık Çamı · 67

Finike körfezi · 7, 46, 61, 84, 246, 292,
300
fonksiyon grubu · 18, 124, 129, 135, 140,
267
fonksiyonel değişim · 17, 23, 28, 31, 99,
124, 134, 135, 148, 192, 209, 210, 211,
216, 239, 248, 269
fonksiyonlar · 12, 24, 27, 28, 113, 201

G

Gedeller Mahallesi · 151
Gedelme · 96
geleneksel yaylalar · 27, 132
genç nüfus · 257
geven · 76, 77, 162
Geyikbayın · 6, 82, 102, 104, 111, 113,
123, 124, 133, 134, 181, 182, 183, 184,
189, 191, 192, 193, 198, 199, 200, 201,
205, 223, 229, 316, 317, 318, 319, 320,
321
Girevit Dağı · 34
göç · 26, 45, 54, 59, 61, 86, 171, 192, 203,
252, 322, 351
göçebe çobanlık · 14, 182
Göllü · 6, 126, 127, 134, 205, 257, 258,
259, 260
Gölova · 33, 84
Göynük · 67, 85, 104, 111, 112, 118, 133,
134, 149, 156, 205
Güney Antalya Turizm Gelişim
Projesi · 112
güzle · 114, 227

H

haritalar · 19
hasat dönemi · 172
Hasyurt · 98, 101, 104, 112, 285
hayvan otlatma · 20, 21, 146
hayvancılık · 22, 24, 27, 28, 34, 45, 53,
57, 60, 61, 62, 72, 76, 78, 82, 83, 86, 87,
91, 98, 99, 110, 111, 119, 124, 127, 129,
133, 135, 136, 140, 143, 146, 147, 148,
149, 151, 154, 155, 158, 160, 161, 162,

165, 166, 170, 172, 174, 181, 182, 183,
184, 185, 187, 188, 192, 209, 210, 215,
219, 224, 225, 226, 233, 236, 237, 238,
243, 245, 246, 248, 251, 256, 258, 260,
268, 271, 273, 286, 294, 297, 298, 302,
314, 317, 322, 323, 354, 356, 359
hayvancılık ekonomisi · 78
Hayvancılık fonksiyonu · 24
hayvansal ürün elde etme · 171
hidro-turistik · 94, 95
Hisarçandır · 104, 149, 150, 151, 152, 154,
159, 252

i

İğdir · 108, 161, 162, 246
İğdir maa Kardiç · 162
ikinci ev · 204
ikinci evler · 13
ikincil fonksiyon · 151
iklim · 10, 49, 50, 51, 52, 53, 62, 63, 65,
66, 78, 80, 83, 94, 95, 99, 101, 112, 136,
154, 170, 171, 203, 204, 296
iklim kürleri · 49
iklim özellikleri · 50
İmecik · 5, 33, 37, 41, 54, 59, 61, 84, 85,
90, 101, 104, 108, 119, 125, 134, 135,
143, 149, 160, 163, 169, 170, 171, 172,
173, 174, 175, 177, 178, 179, 180, 181,
243, 244, 246, 249, 311, 360
İmecik Susuzu · 169, 170
insan fizyolojisi · 52
İstanbul · 86, 103, 133, 205, 274, 279,
325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332,
333, 334, 335, 336, 337, 338, 340, 341,
342
işlev · 23, 78, 170, 188, 201
İzbrak · 20, 21, 39, 146, 333

J

jeoloji · 17, 38

K

kademeli · 9, 33, 45, 53, 61, 65, 130, 184,
192, 227, 234
kalker fasiyes · 39
Kalker yapı · 39
Kan dolaşımının düzenlenmesi · 204
kar yağışı · 61
Karacaören · 85, 104, 244, 252
Karaçam · 66, 67, 68, 74, 75
Karagöl · 6, 42, 43, 88, 102, 134, 138, 205,
292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299,
300, 301, 302
Karçukuru · 5, 28, 43, 44, 73, 78, 83, 124,
133, 181, 205, 208, 223, 234, 235, 236,
237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 272,
273
Karıncalı dağ · 39
karst topografyası · 39, 40
karstik kaynak · 41
karstik kaynaklar · 40, 87
karstlaşma · 45
Kartal · 5, 124, 134, 135, 149, 181, 182,
183, 184, 185, 186, 187, 227, 236, 272,
344
kasabalar · 109
katran · 70, 126
Kayak · 273, 274, 276
kaynak suyu · 201
keçi · 127, 140, 151, 164, 165, 166, 173,
177, 180, 184, 226, 344
Kemer · 7, 10, 33, 34, 58, 67, 96, 100, 105,
112, 114, 118, 120, 121, 132, 133, 134,
149, 156, 205, 251, 252, 256, 257, 268,
271, 310, 343
kent toplumunun güdüler · 121
kent yaylacılığı · 105, 132, 292
kentleşme · 12, 25, 30
kentli nüfus · 267, 268
kentlileşme süreci · 12
Kepezaltı · 80
Kepiralanı · 134, 192, 200, 201, 273
Kıl çadırlar · 136
Kırgız tipi çadırlar · 136
kırsal nüfus · 25
kış turizmi · 272, 274, 275, 283
kışlak sahaları · 9

Kıyı düzlükleri · 34
kıyı kuşağı · 14, 58, 79, 81, 90, 94, 95,
100, 103, 111, 117, 120, 124, 169, 260,
261, 269, 298
kıyı sahası · 9, 50, 66, 94, 246
kıyı sıradağları · 7, 32, 97, 181, 192, 234,
251, 272, 302, 316
Kızılçam · 64, 65, 67, 72, 184, 223, 318,
319
Kızlarsivrisi tepesi · 9, 10
klasik yaylacılık · 103, 125, 202, 323
klimate rapı · 49, 203, 306
Koca · 3, 27, 202, 240, 333, 334
Konar-göçer · 14, 135
Konyaaltı · 51, 61, 80, 81, 86, 103, 205,
209
kooperatif · 102, 137, 211, 229, 242, 270,
272, 273, 275, 278, 303, 317, 348, 355
Korkuteli · 7, 9, 10, 19, 33, 46, 48, 50, 52,
54, 55, 56, 59, 61, 62, 63, 71, 76, 80, 82,
84, 104, 107, 112, 113, 114, 120, 121,
122, 127, 132, 148, 160, 169, 171, 174,
189, 201, 228, 246, 249, 260, 309, 310,
311, 335, 337
koyun · 165, 172, 173
Köse · 3, 22, 147, 334
Köy evi tipi · 136
köy idari alanı · 110, 166, 169, 183, 311
Köy konutları · 167
Köy yerleşmeleri · 4, 110
Kumluca · 7, 10, 19, 34, 42, 58, 80, 81, 82,
85, 91, 98, 100, 101, 105, 112, 114, 115,
118, 120, 121, 122, 127, 132, 134, 138,
205, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249,
251, 252, 256, 257, 258, 261, 268, 271,
279, 285, 292, 293, 294, 299, 300, 310,
311, 327, 333, 337
Kurbanlık hayvan satışı · 166
Kurt · 159, 344
Kuzca · 85, 96, 104, 244, 245, 252, 337
küçükbaş hayvan · 127, 152, 164, 207,
223, 226, 298
kültür · 13, 30, 65, 76, 79, 81, 83
Kültür bitkileri · 79, 82

L

Likya · 32, 149, 150, 158, 330
LİKYA YOLU · 149
literatür · 16

M

Maki · 65, 66, 67
Manavgat · 103, 109, 133, 205, 279
Mavikent · 101, 104, 112, 118, 134, 261
mekan değişimi · 187
mekânlar arası farklılıklar · 12
Menekişler Mahallesi · 154
mera alanları · 76, 164
Mersin · 66, 212, 337
Mesozoik · 39, 209
meteorolojik veri · 51
mevsimlik konak yerleri · 21, 146
mimari · 156, 216
morfolojik birimler · 45
Moryer · 6, 64, 73, 87, 102, 113, 115, 133,
184, 192, 205, 223, 225, 227, 229, 273,
284, 302, 303, 304, 306, 307, 308, 309
multidisipliner · 17
munar · 40, 87
mülkiyet · 144, 145, 150, 223, 229, 286,
304, 318, 347, 350, 359

N

narenciye tarımı · 29, 30, 99, 101, 129,
214, 258, 285, 291, 297, 323
Narızlı · 64, 102, 113, 133, 205, 208, 211,
221, 223, 229, 273, 284, 308
nüfus · 2, 10, 12, 15, 19, 23, 25, 26, 27, 29,
30, 31, 34, 47, 49, 51, 59, 63, 82, 98, 99,
100, 101, 102, 103, 105, 107, 109, 110,
111, 112, 113, 114, 122, 131, 132, 135,
137, 138, 140, 147, 148, 149, 162, 163,
184, 189, 202, 203, 204, 205, 206, 209,
210, 211, 213, 215, 218, 219, 220, 226,
239, 244, 245, 247, 251, 252, 257, 260,
261, 267, 268, 269, 270, 271, 276, 283,

291, 292, 297, 299, 306, 310, 314, 317,
322, 323, 359

O

ocaklık · 155
odunluk · 155
Olimpos · 70, 159
orman arazisi · 145, 150
Orman örtüsü · 293
otlakların dağılışı · 54, 60

Ö

Ögel · 20, 335
Ördübek · 6, 58, 64, 69, 71, 102, 115, 116,
122, 126, 134, 143, 145, 205, 284, 285,
286, 287, 288, 290, 291, 292
örneklem grubu · 17, 207
örtü altı alanları · 188
özel konum özellikleri · 50
Özgüç · 16, 26, 63, 268, 336, 341
özgün konut · 188

P

pazar · 80, 184, 196, 198, 201, 228, 240,
251, 252, 254, 349, 358
Pazar fonksiyonu · 24
peynir · 152, 166, 174, 184, 355
Phaselis · 70, 95, 106
pınar · 40, 240, 344
polye düzlükleri · 33, 46, 76, 79, 132, 161
prestij güdülleri · 204

R

rekreasyon talepleri · 203, 268
rekreasyonel mekân · 26
rekreasyonel talepler · 206
rekreasyonel yaylacılık faaliyetleri ·
83

S

Sahilkent · 101, 104, 112
Sakarpınar · 87, 113, 133, 205, 220
Sakarpınarı · 40, 41, 42, 87, 102, 113,
125, 192, 208, 211, 220, 221, 223, 228,
229, 273, 284, 308
Saklıkent · 6, 35, 57, 58, 61, 62, 96, 102,
103, 113, 122, 133, 204, 205, 223, 229,
236, 271, 272, 273, 275, 276, 277, 278,
279, 280, 281, 282, 283, 284, 328, 329
Saklıkent kış turizm merkezi · 62, 272,
278
Sanayileşme · 25
Sarı yaz · 57
Sarıçınar dağı · 34, 86, 150
Sayfiye · 5, 6, 24, 25, 63, 124, 130, 133,
134, 135, 136, 144, 153, 156, 158, 231,
322, 336
sayfiye amaçlı yaylalar · 14, 28, 133,
296
sayfiye fonksiyonu · 188, 230
sebze ve meyve üretimini · 226
Sedir · 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 115,
126, 150, 151, 155, 156, 255, 258, 269,
285, 286, 287, 290, 293, 302, 303, 333,
344
Seracılık · 238, 285, 333
seralar · 191, 210
Serik · 10, 103, 109, 279
serinleme · 26, 28, 31, 34, 37, 78, 83, 110,
120, 122, 132, 133, 206, 209, 213, 223,
224, 238, 246, 247, 249, 252, 259, 260,
261, 268, 277, 286, 287, 292, 303, 306,
323
serpantin · 40
sıcak hava koşulları · 49
sıcak mevsim · 20
Sıcaklık · 172
Sinandegirmeni · 5, 53, 82, 83, 86, 119,
134, 142, 184, 191, 192, 193, 194, 195,
196, 197, 198, 199, 200, 201, 222
Sinir sisteminin güçlenmesi · 203
Somuncu · 46, 50, 126, 338, 350
Söğütçuması · 6, 86, 88, 96, 134, 189, 205,
251, 252, 253, 254, 255, 256, 257
Step · 64, 65, 75, 76, 77

su kaybı · 63
su yetersizliği · 171, 221, 299
Sür · 40, 47, 340
sürekli kır yerleşmeleri · 109
Süt · 152, 354, 355
sütlük · 186, 187

Ş

Şalbalı Dağı · 9, 34

T

tahtacılar · 127
Tahtalı Dağı · 9, 34
Tanoğlu · 21, 146, 340
tarım · 12, 21, 22, 30, 48, 79, 80, 81, 86, 87, 92, 99, 111, 112, 130, 147, 154, 162, 167, 171, 188, 190, 191, 193, 197, 199, 200, 201, 215, 224, 228, 239, 247, 248, 249, 260, 262, 285, 292, 296, 354, 356, 359
Tatköy · 82
Teke Dağı · 9, 34
Teke Toroslari · 32
Teke yöresi · 7
Tekirmınarı · 134
Tekirova · 67, 104, 112, 118
temiz hava · 203
Termessos Milli Park · 311
Tersiyer · 39, 341
Topografik yapı · 164
Toros Dağları · 9, 13, 147
Tufa · 134, 208, 236
Tunçdilek · 20, 22, 147, 340, 341
turist talebi · 156, 278
turistik işlev · 18
turizm · 2, 16, 17, 29, 30, 61, 62, 87, 96, 97, 101, 114, 118, 171, 220, 272, 275, 278, 282, 306, 317, 323, 354, 356
Turizm sezonu · 97, 118
Turunçova · 104, 112, 134, 205, 285
Tübitak Ulusal Gözlemevi · 51, 278, 283
Türk tarihi · 13

Türkiye · 15, 23, 24, 40, 131, 202, 325, 326, 327, 328, 329, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 338, 339, 340, 341, 342
Türkiye Coğrafyası · 325, 326, 333, 336, 340
Türkmen · 107, 108, 341, 342

U

ulaşım · 28, 34, 80, 146, 160, 196, 229, 239, 242, 247, 249, 269, 284, 292, 315, 316

Ü

Üçoluk · 86, 87, 89, 96, 125, 133, 143, 159, 189, 205

V

Vaşak · 159
villa tipi · 13, 46, 144, 183, 242, 279, 286, 310, 311, 312

Y

yağış · 53, 55, 58, 60, 62, 76, 78, 90, 166, 170, 172
Yarı göçebe · 192
yarı göçebelik · 14, 127
yaşlı nüfus · 59
Yay · 20
yayla alanları · 12, 22, 25, 72, 78, 135, 146, 260
Yayla fonksiyon grupları · 134
yayla fonksiyonu · 231, 274, 309
yayla göçü · 130, 153, 161, 227
yayla konutları · 13, 27, 135, 136, 137, 139, 140, 144, 150, 175, 177, 202, 251, 262, 265, 270, 275, 286, 287, 293, 298, 303, 304, 310, 318

Yayla konutları · 5, 135, 200, 278, 286,
303, 304, 311
yayla sebze-meyveciliği · 82, 105
Yayla Şenlikleri · 163, 212
yayla yerleşmeleri · 9, 10, 17, 19, 24, 26,
45, 46, 51, 63, 86, 88, 96, 102, 121, 122,
124, 125, 170, 203, 205, 234, 243, 245,
269, 273, 303, 323
yayla yerleşmesi · 10, 14, 17, 41, 62, 85,
117, 123, 124, 161, 169, 207, 210, 211,
275, 276, 277, 283, 293, 304, 308, 323
yaylacı · 18, 30, 41, 42, 52, 57, 86, 100,
101, 105, 112, 114, 122, 125, 127, 130,
131, 132, 138, 140, 144, 145, 147, 148,
149, 155, 156, 157, 162, 173, 177, 183,
184, 185, 186, 187, 199, 206, 209, 211,
212, 213, 214, 215, 218, 220, 224, 225,
226, 232, 236, 238, 239, 244, 246, 247,
248, 253, 256, 257, 259, 267, 270, 271,
276, 283, 285, 288, 291, 293, 294, 297,
304, 306, 308, 310, 311, 314, 315, 323,
359
yaylacı nüfus · 101, 122, 314
Yaylacı nüfus · 270
yaylacılığın tarihi · 147, 202, 357
yaylacılık · 2, 4, 5, 7, 9, 10, 12, 13, 14, 15,
16, 17, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 27,
28, 30, 31, 33, 34, 37, 39, 40, 45, 46, 48,
49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 59, 60, 61,
62, 63, 64, 81, 83, 84, 85, 94, 95, 96, 97,
98, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 106,
107, 110, 111, 112, 113, 117, 120, 121,
122, 123, 125, 126, 127, 128, 129, 130,
131, 132, 133, 135, 136, 140, 142, 143,
144, 146, 148, 151, 155, 156, 161, 163,
166, 170, 171, 172, 177, 182, 184, 187,
188, 190, 191, 192, 199, 202, 203, 205,
206, 210, 212, 214, 215, 222, 223, 227,
233, 237, 238, 239, 240, 242, 243, 245,
246, 247, 248, 251, 252, 258, 259, 260,
261, 267, 268, 269, 270, 271, 273, 276,
285, 291, 292, 296, 297, 298, 302, 303,
306, 309, 310, 312, 314, 315, 316, 317,
322, 323, 324, 346, 350, 357
yaylacılık deneyimi · 30, 271
yaylacılık faaliyeti · 34, 45, 60, 110, 132,
184, 187, 188, 277
yaylacılık faaliyetleri · 10, 12, 13, 14,
15, 16, 17, 19, 22, 27, 30, 40, 49, 50, 53,

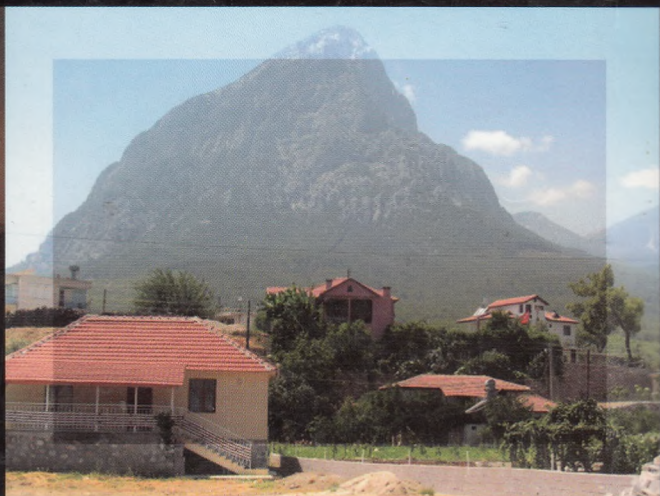
57, 60, 64, 83, 84, 94, 95, 96, 102, 103,
106, 107, 110, 111, 123, 125, 130, 135,
187, 190, 192, 202, 205, 212, 246, 248,
258, 267, 273, 276, 309, 315, 316, 317,
323
yaylacılık kültürü · 103
yaylacılık şekli · 33, 132, 187, 286
yaylacılık takvimi · 33, 172, 228, 315
yaylacılık uygulanış biçimleri · 27, 31
yaylacılık uygulanış şekilleri · 19, 206
yaylacılık ve kültür ilişkisi · 13
yaylada kalış süresi · 204
Yaylak · 20, 327
yaylalara çıkış ve iniş tarihleri · 206
yaylaların işlevleri · 15, 25
Yaylamak · 20
yaz · 2, 20, 21, 22, 26, 34, 49, 50, 52, 53,
55, 56, 57, 60, 62, 63, 65, 76, 78, 82, 84,
90, 95, 97, 98, 105, 110, 113, 117, 132,
147, 161, 163, 166, 174, 184, 189, 192,
203, 210, 220, 225, 234, 249, 252, 253,
256, 260, 270, 272, 276, 277, 286, 289,
294, 306, 309, 310
yaz mevsimi · 57, 147
Yaz turizmi · 29
Yazır · 5, 6, 33, 46, 47, 48, 54, 58, 59, 61,
71, 82, 84, 85, 87, 89, 101, 104, 108,
113, 114, 119, 125, 127, 132, 134, 140,
141, 143, 149, 160, 161, 162, 163, 164,
165, 166, 167, 168, 169, 171, 201, 205,
228, 243, 244, 246, 249, 272, 309, 310,
311, 312, 313, 314, 315, 316, 335
yazlamak · 20, 48
yazlık sayfiye yerleri · 27
yazlıkcı · 311, 317
yemlik · 155
yeni konutlar · 200, 221, 259, 323
Yenikişla · 104
yer fıstığı · 154, 156
yerel topografik şartlar · 51
yerleşme · 10, 12, 13, 16, 17, 19, 20, 21,
30, 47, 79, 86, 90, 100, 102, 103, 106,
107, 108, 109, 110, 111, 113, 121, 122,
125, 132, 135, 151, 155, 161, 162, 169,
186, 192, 200, 201, 203, 219, 244, 246,
248, 252, 272, 285, 286, 287, 298, 309,
310, 315, 316, 317, 322, 323, 345, 346,
350

Yıllık izinler · 128
Yolcupınarı · 40, 41, 175
yöntemler · 16
Yörük · 108, 109, 117, 147, 326, 328, 330,
333, 335, 341
Yörüklük · 109, 147
yurt · 108, 116, 136, 143, 162, 166, 203,
246, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 306,
344
Yurt · 143, 145, 287, 345, 352
yüksek sıcaklıklar · 53, 58, 129, 130,
132, 188, 294, 306
yükselti · 9, 33, 34, 35, 50, 51, 52, 53, 54,
64, 65, 68, 86, 102, 121, 122, 123, 124,
181, 183, 187, 188, 190, 192, 207, 208,

222, 227, 234, 260, 272, 292, 303, 310,
316
yükselti basamakları · 124, 303

Z

Zakkum · 66
Zaman · 3, 62, 80, 212, 272, 328, 329, 343
zirai amaçlı yaylacılık · 190
zirai faaliyetler · 24, 188, 191



ISBN : 978-975-01513-0-9

